

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMU MALLARININ HACZİ

MUSTAFA AHİOĞLU

2501160484

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. CENK YAŞAR ŞAHİN

İSTANBUL - 2020

ÖZ

KAMU MALLARININ HACZİ

MUSTAFA AHİOĞLU

Çalışma kapsamında, kamu mallarının haczinin mümkün olup olmadığı sorunu ele alınmıştır. Bu kapsamda, kamu mallarının haczi kurumuna ihtiyaç duyulma nedenleri ve alternatif çözüm yolları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu malları, Devlet malları, haciz, alternatif ödeme yöntemleri, haczedilmezlik.

ABSTRACT

SEIZURE OF PUBLIC PROPERTIES

MUSTAFA AHİOĞLU

In the scope of this study, the fact that whether it is possible to seizure of public properties has been discussed. In this regard, reasons of requirement to seizure of public properties and the question whether an alternative payment method can satisfy creditor has been studied.

Key Words: Public properties, state properties, seizure, alternative payment methods, non-seizability

ÖNSÖZ

“Kamu Mallarının Haczi” isimli tez çalışmasına başlamamızdaki amacımız teoride ve uygulamada tartışmalı olan kamu malları ve bunların haczi konularını inceleyerek, kamu mallarının haczine ihtiyaç duyulma sebeplerini belirlemek ve bu ihtiyacın farklı yöntemlerle çözümünün mümkün olup olmadığı tespit etmektir.

Çalışma konusunun netleştirilmesi sürecindeki yardımları ve sonraki aşamalarda verdiği tavsiyeler nedeniyle hocam Prof. Dr. Cemil Kaya’ya ve danışmanlık talebimi kabul ederek çalışmanın yazımı sürecindeki tavsiyeleri ile bana yol gösteren hocam Doç. Dr. Cenk Şahin’e teşekkürlerimi arz ederim. Ana bilim dalı başkanımız hocam Prof. Dr. Aydın Gülan’a, tezin yazımı sırasında oluşturduğu huzurlu çalışma ortamı nedeniyle teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca tezin yazımı sırasında özellikle icra hukukuna ilişkin meselelerdeki tavsiyeleriyle yardımcı olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Evren Koç’a teşekkürlerimi arz ederim. Son olarak hocam Prof. Dr. Nur Kaman’a, tez jürisindeki tavsiyeleri nedeniyle teşekkürlerimi arz ederim.

Öğrencilik yıllarımdan sıra arkadaşım ve daha sonra hayat arkadaşım olan eşim Serenay’a, tezin yazımı sırasındaki desteğinden ve fedakârlığından ötürü çok teşekkür ederim.

Çalışmanın ortaya çıkmasında aslan payı, beni yetiştiren anne ve babama aittir. Hayatımın her aşamasında hissettiğim kesintisiz destekleri ve bana sundukları güzel hayat sayesinde bu tezin tamamlanması mümkün olmuştur. Bu nedenle annem Aysel Ahioğlu ve babam Ahmet Ahioğlu’na ne kadar teşekkür etsem azdır.

Mustafa Ahioğlu

İstanbul - 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR VE İŞLEVLERİ

I. HACİZ MÜESSESESİ VE HACZEDİLEMEZ MALLAR KATEGORİSİ.....	2
A. Haciz Müessesesi.....	2
1. Varlık Gerekçesi.....	2
2. Düzenlendiği Kanunlar Bakımından Haciz Kavramının Amacı	6
a. İcra ve İflas Kanunu Uyarınca Haciz Kavramının Amacı	6
b. AATUHK Uyarınca Haciz Kavramının Amacı	8
3. İcra ve İflas Kanununda Düzenleniş Biçimi	16
B. Hacedilmez Mallar Kategorisi	23
1. Hacedilmez Mallar ve Varlık Nedenleri.....	23
2. Hacedilmezlik Sıfatından Feragat ve Hacedilmezlik Sıfatının Tayini	30
a. Hacedilmezlik Sıfatından Feragat.....	30
b. Hacedilmezlik Sıfatının Tayini	31
II. KAMU MALLARI	36
A. Kamu Malı Kavramının Anlam ve Kapsamı	36
1. Kamuya Ait Her Türlü Mal – Özel Hukuk Kişilerinin Malları	37
2. Kamunun Özel Hukuka Tâbi Malları – Kamunun Kamu Hukukuna Tâbi Malları	40
3. Devlet Malı – Diğer Kamu Tüzel Kişilerinin Malı Ayrımı ve Sebepleri	45
4. Kamu Malı Niteliğinin Kazanılması ve Bu Niteliğin Kalkması	47
a. Malın Gelenek Gereği Kamu Malı Olması	48
b. Malın Bir Tahsis İşlemi İle Kamu Malı Olması	48
c. Malın Doğası ve Niteliği Gereği Kamu Malı Olması	50
d. Kamu Malı Niteliğinin Kalkması veya Kaldırılması	50

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN TÜRK HUKUKUNDAKİ KAPSAMI

I.	KANUNİ DÜZENLEMELERİN ANLAM VE KAPSAMI.....	53
A.	İcra ve İflas Kanunu m. 82'ye Göre Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar.....	54
1.	Devlet Mallarının Durumu	54
2.	Mahsus Kanunlarında Haczi Caiz Olmadığı Belirtilen Malların Durumu	60
B.	AATUHK m. 70 Uyarınca Haczi Caiz Olmayan Mallar.....	76
II.	YARGI KARARLARIYLA ORTAYA ÇIKAN KAPSAMI	81
A.	Yargıtay Kararları Açısından.....	82
1.	Mahalli İdarelere Ait Mallar.....	82
2.	Diğer İdarelere Ait Mallar	99
B.	Danıştay Kararları Açısından	117
1.	Mahalli İdarelere Ait Mallar.....	117
2.	Diğer İdarelere Ait Mallar	128
C.	Anayasa Mahkemesi Kararları Açısından	133
1.	Norm Denetimi Kararları	133
a.	Haczedilmezlik Hükümünün Anayasa'ya Uygun Bulunduğu Kararalar	133
b.	Haczedilmezlik Hükümünün Anayasa'ya Aykırı Bulunduğu Kararlar	142
2.	Bireysel Başvuru Kararları	148
3.	Değerlendirmelerimiz.....	152

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN GÜNCEL TARTIŞMALARI VE İLKENİN OLMASI GEREKEN KAPSAMINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

I.	KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN GÜNCEL TARTIŞMALARI	155
A.	Kamulaştırılmış Ancak Fiilen Tahsis Cihetinde Kullanılmayan Malların Durumu	155
B.	Kamu Hizmeti Gören Özel Hukuk Kişilerinin Mallarının Benzer Bir Statü İhtiyacı	156
C.	İdarenin Kira ve Leasing ile Kullandığı Malların Durumu	160
D.	İntifa Hakkının Haczi ve Bu Kapsamda Kamu Malları Üzerinde Özel Hukuk Kişileri Lehine Kurulan İntifa Haklarının Durumu.....	161

E. Kamu Mallarının Haczedilmezliği İlkesinin Kötüye Kullanılması Problemi	163
II. KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN OLMASI GEREKEN BOYUTUNA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİMİZ	167
A. Yasal Temelin Tekrar Düşünülmesi İhtiyacı	167
B. İdarenin Borçlarını Ödeme Usullerinin Çeşitlendirilmesi Ve Alacaklılara Yeni İmkanlar Getirilmesi	171
1. İdarelere Borç Ödeme Hesabı Oluşturma Zorunluluğu Getirilmesi	172
2. Borç Ödeme Fonu Kurulması.....	174
3. Mahalli İdarelere Yapılan Yardımdan Kesinti	175
4. Haczedilebilirlik Sicili.....	176
5. Yoğun Kullanım Dönemi	177
6. 6183 Sayılı Kanun m. 22/A'ya Benzer Bir Yöntem Olarak “Ödeme Öncesi Sorgu”. 178	
7. İdarelerarası Hacze İştirak	179
SONUÇ.....	180
KAYNAKÇA	184

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev	: Çeviren
DD	: Danıştay Dergisi
DKD	: Danıştay Kararları Dergisi
DVDDGK	: Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİİD	: İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m.	: Madde
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi
MÜHF-	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları
HAD	Dergisi
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu

vd. : Ve Devamı
Y. : Yıl
YKD : Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

İdarenin, öteki idareler veya özel hukuk kişileriyle borç doğurucu ilişkiler içinde bulunmasının sonucunda, borçlu idarenin borcunu ödemesi gerekmiş, borcunu ödemeyen idare hakkında hukuki bir zor kullanma yolu bulunması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İşte borçlu idarenin mallarının kamu malı olması nedeniyle sahip olduğu koruma, söz konusu hukuki zor kullanma yolu olan haczin işletilmesini engellemiş ve ortaya çeşitli problemler çıkmıştır.

Çalışmamızın kapsamında, ilk bölümde konu ile ilgili temel kavramlar ve çeşitli tartışmalar incelenmiştir.

İkinci bölümde, kamu mallarının haczedilmezliği kavramının ülkemizdeki çerçevesi ele alınmış, kanuni düzenlemeler ve yargı kararlarına yansıyan boyutu incelenmiştir.

Son bölümde ise konumuza ilişkin tartışmalı hususları ve ortaya çıkan problemlerin kamu mallarının haczine müsaade etmeye gerek olmaksızın farklı yöntemlerle giderilebilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR VE İŞLEVLERİ

I. HACİZ MÜESSESESİ VE HACZEDİLEMEZ MALLAR KATEGORİSİ

A. Haciz Müessesesi

1. Varlık Gerekçesi

İyi örgütlenmiş bir toplumda, bireylerin ahlâk anlayışı ve namus duygusu sayesinde, yükümlülük ve borçların devlet organlarına ihtiyaç duyulmaksızın yerine getirilmesi olağan bir durum, hakların korunması için özel bir tedbire duyulan ihtiyaç ise istisnai bir haldir¹. Ancak ahlak kurallarının bir yaptırımını içermemesi² ve gerçekçi bir yaklaşımla baktığımızda, günümüzde her toplumda borcunu yerine getirmeyen yahut getiremeyen kişilerin bulunma ihtimali nedeniyle, borcunu ödemeyen bu kişiler karşısında alacaklıların haklarının korunması gerekir³.

Bu gereklilik kendisini iki yönde gösterir. Bunlar; çekişmeli olan hukuki ilişkilerdeki çekişmenin giderilmesi ve mahkeme kararı ile belirlenmiş olan borcun borçlu tarafından isteyerek yerine getirilmemesi halinde cebri olarak yerine getirilmesinin sağlanmasıdır⁴.

Günümüzde, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen "haklı savunma", "zorunluluk" ya da Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen "meşru savunma" ve "zorunluluk hali" gibi istisnai⁵ durumlar haricinde cebri olarak yerine getirmenin Devlet organları tarafından yapılması gerektiği⁶ kabul edilmektedir. Bu yöndeki kabulün gerekçesi ise "kamu düzeni"dir⁷. Hakkını bizzat elde etmeye çalışmak anlamına gelen "ihkak-ı hak", hukuk güvenliği ve barışının sağlanabilmesi adına

¹ Saim Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, 8. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 2004, s. 1.

² İlhan Postacıoğlu, Sümer Altay, **İcra Hukuku Esasları**, 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 2.

³ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 2.

⁴ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 2.

⁵ Mustafa Reşit Belgesay, **Amelî ve Nazarî Adliye Hukuku**, C. I, 3. Bası, İstanbul, Şirketi Mürettibiye Matbaası, 1935, s. 12.

⁶ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 2.

⁷ Belgesay, **Amelî ve Nazarî Adliye Hukuku**, C. I, s. 11.

yasaklanmıştır⁸. Bu yasağın gerekçesi olarak; kişilerin, haklarını alabilmek adına hareket etmeleri halinde kişisel çıkar ve duyguları altında hareket edecek olmaları nedeniyle ölçüsüz davranabilecekleri ve toplumun huzur ve düzenini bozabilecek olmaları gösterilmektedir⁹. Türk Ceza Kanunu’nda da ihkak-ı hak, suç olarak düzenlenmiştir¹⁰. Bizzat hakkını elde etmeye çalışmanın yasaklanması nedeniyle alacaklının, hakkının Devlet tarafından yerine getirilmesini istemekten başka bir imkânı kalmamıştır¹¹.

Devlet, toplumdaki yaşamın düzenlenmesi amacıyla kurallar koymanın yanında bu kurallara uyulması ve bu sayede toplumdaki barışın korunmasını sağlamakla görevlidir. Koyulan kuralların ihlali halinde, toplumsal barışın korunabilmesi için hak sahiplerinin hakkına kavuşmasını sağlamak Devlet’in en başta gelen görevidir. Hakkı ihlal edilenin, bu ihlalin giderilmesini Devlet’ten talep edebilmesi ise onun en doğal hakkıdır¹².

Cebri icra (takip hukuku), maddi hukuktan kaynaklanan taleplerin devlet kuvveti yardımıyla fiilen gerçekleştirilmesi faaliyetidir¹³. Bu faaliyete ilişkin kuralları düzenleyen hukuk dalına ise cebri icra hukuku ya da takip hukuku denmektedir¹⁴.

Eski dönemlerde cebri icranın konusu; borçlunun kendisi olmuş ve borçlu borcu nedeniyle hapsedilmiştir¹⁵. Ancak günümüzde, borçlunun borcunu yerine getirmesini sağlamak amacıyla kullanılan cebrin konusunu borçlunun malları, hakları ya da bunların bedeli oluşturmaktadır¹⁶.

Cebrin kullanımı sırasında birtakım kurallara uymak gerekmektedir. Bu kurallar bütünü “cebri icra hukuku” yahut “takip hukuku” olarak ifade edilmekte,

⁸ Abdurrahim Karşlı, **İcra ve İflâs Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2014, s. 3,4.

⁹ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 2; Baki Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Evrim Dağıtım, 1988, C. 1, s. 26; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, **İcra ve İflâs Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 35.

¹⁰ Bkz. m. 150 ve 290.

¹¹ Karşlı, **İcra ve İflâs Hukuku**, s. 3.

¹² Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, 5. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 1.

¹³ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 3.

¹⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 3.

¹⁵ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 2.

¹⁶ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 2. Ayrıca bkz. Anayasa m. 38/VIII.

cebrin uygulanması sırasında izlenecek muhakemeye “cebri icra muhakemesi” denilmektedir¹⁷.

Takip hukuku günümüzde, “icra ve iflas hukuku” olarak da adlandırılmaktadır. Ancak esasında “icra hukuku” ve “iflâs hukuku”, takip hukuku içinde yer alan alt bölümlerdir¹⁸.

Cebri icraya ihtiyaç duyulmasının nedeni, kişiler arasındaki hukuki ilişkilerde borçlunun yükümlendiği edimleri yerine getirmemesi nedeniyle ortaya çıkan haksızlığın, bir yaptırım mahiyetinde ve zor kullanarak yerine getirilmesinin sağlanmasıdır¹⁹.

Bireyin hakkının ihlal edilmesi durumu söz konusu olduğunda, hakkın korunması ve ihlalin sona erdirilmesi için devletin yetkili yargı mercilerine başvurulacak ve bu mercilerin, hak arayan kişi lehine karar vermeleri halinde bu hakkı yerine getirecek kişiye ifa emredilecek; bu emir yerine getirilmezse, hakkın icrası da devletin organları tarafından gerekirse zorla yerine getirilecektir. İşte bu şekildeki cebri icra yetkisi münhasıran devlete aittir²⁰.

Sosyal devlet anlayışı, cebri icra açısından özel bir öneme sahiptir. Bu anlayış gereğince, borçlu, her şeyi elinden alınarak topluma muhtaç hale getirilmemelidir²¹. Borçlu olan taraf idare ise, borcundan dolayı bütün malvarlığına el konulduğunda yürütmekle yükümlü olduğu hizmetleri yerine getiremeyeceğinden, sosyal devlet ilkesi böyle bir halde de zedelenir.

Cebri icra muhakemesinin teşkilatını cebri icra organları oluşturmaktadır. Cebri icra organları; “asıl organlar” ve “yardımcı organlar” olmak üzere ikiye ayrılırlar. Asıl organlar; “icra daireleri”, “icra mahkemeleri”, “istinaf mahkemesinin icra-iflâs işleri ile görevli hukuk daireleri” ve “Yargıtay’ın icra ve iflâs hukuku ile ilgili

¹⁷ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 3.

¹⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 4.

¹⁹ Postacioğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 2.

²⁰ Mehmet Kâmil Yıldırım, Nevhis Deren-Yıldırım, **İcra ve İflas Hukuku**, 6. Baskı, İstanbul, Beta Basım, 2015, s. 1.

²¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 15.

işlere bakan daireleri”nden oluşmaktadır²². Yardımcı organlar ise “genel mahkemeler” ve “savcılar ve adalet müfettişleri”dir²³.

Cebri icrada taraflar alacaklı ve borçlu olarak adlandırılmaktadır.

İki çeşit cebri icra bulunmaktadır. Bunlar; cüz’i icra (icra hukuku) ve küllî icradır (iflâs yolu ile takip). Cüz’i icrada²⁴ borçlunun bir veya birkaç alacaklısının borca yetecek kadar malını takip konusu yapması söz konusu iken küllî icrada yani iflasta borçlunun karşısında tüm alacaklıları bulunmakta ve haczin konusu borçlunun tüm malvarlığıdır²⁵.

Cüz’i icra, icraya konu alacakların düzenlendiği kanunlar bakımından genel icra hukuku ve kamu icra hukuku (vergi icra hukuku)²⁶ olmak üzere ikiye ayrılabilir. Kamu icra hukuku ile anlatılmak istenilen, kamu hukukundan doğan alacaklar için cebri icra bakımından getirilen özel bir düzenleme olan 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun çerçevesince yürütülecek olan işlemlerdir. Genel icra hukuku ise 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümleri çerçevesinde yürütülecek olan işlemler bütünüdür.

²² Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul, Legal Yayınevi, 2016, s. 50.

²³ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, s. 54.

²⁴ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, s. 40.

²⁵ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, s. 42.

²⁶ Belirtmek gerekir ki, AATUHK uyarınca yapılan işlemleri düzenleyen alanı anlatmaya çalıştığımız süreçle ilgili olarak doktrinde kavramsal bir birlik söz konusu değildir. Kimi yazarlar tarafından bu alan “Vergi İcra Hukuku” olarak adlandırılmaktadır; bkz. Hasan Hüseyin Bayraklı, **Vergi İcra Hukuku**, 4. Baskı, Afyonkarahisar, Celepler Matbaacılık, 2017; Muhsin Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018; Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, 25. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2016; Yusuf Ziya Taşkan, **Vergi Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019; **Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu İle Takip**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005. Bununla birlikte kimi müellifler tarafından bu süreç “Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku” olarak ifade edilmektedir; bkz. Adnan Gerçek, **Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku**, 5. Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi, 2017; Barış Bahçeci, **Kamu Alacağını Takip Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019. Kimileri ise bu iki kavramı birlikte kullanmaktadır; bkz. S. Binnur Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018. Son olarak söz konusu sürecin “Kamu İcra Hukuku” olarak nitelendirildiği eser için bkz. Yusuf Karakoç, **Kamu İcra Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2016. Kanaatimizce “Vergi İcra Hukuku” kavramı, 6183 sayılı Kanun ile vergi alacakları dışında farklı kamu alacaklarının da takip edilebilmesi nedeniyle kapsayıcı bir kavram olmayacaktır. Bu nedenle çalışmamızda “kamu icra hukuku” kavramı tercih edilmiş olup, alıntı yapılan yerler dışında kavram birliği sağlanması açısından yalnızca bu kavram kullanılmıştır.

Bu çalışmada da aksi belirtilmedikçe 2004 sayılı İİK kapsamındaki uygulamalardan bahsedilecek olup 6183 sayılı AATUHK'nın uygulanması nedeniyle ortaya çıkan bir problemin işlenecek olması halinde bu durum ayrıca belirtilecektir.

İcra hukukunun amacı, alacaklı ve borçlunun menfaatleri arasında hassas bir denge oluşturmaktır²⁷. Alacaklının menfaati, alacağını hızlı bir şekilde tahsil etmektir²⁸. Bununla birlikte, borçluya savunma fırsatı bırakmayan hız ve biçimdeki takipler, onu zor duruma sokabilir ve kamu düzenini korumak adına yapılan takip, amacının tersi yönde bir etkiyle, kamu düzenini bozucu bir sonuca varabilir. Bu nedenle takibin hem alacaklı için geciktirilmeden tahsiline hem de borçlunun bu gecikmeme amacıyla zarar görmesine izin vermeden yapılması gerekmektedir. Bu durum, İİK m. 85/son hükmünde “*Haczi koyan memur borçlu ile alacaklının menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle mükelleftir*” şeklinde belirtilmektedir.

2. Düzenlendiği Kanunlar Bakımından Haciz Kavramının Amacı

a. İcra ve İflas Kanunu Uyarınca Haciz Kavramının Amacı

Haciz kavramı, Arapça “hac” kelimesinden gelmekte olup²⁹, “iki şeyin arasını ayırmak, bölmek” anlamını taşımaktadır³⁰. Haciz yolu ile takip, cebri icranın belirli bir çeşidini belirtmektedir. Bu cebri icra yolunda, borçlunun haczedilebilecek mallarına el konulduktan sonra bu mallar paraya çevrilir ve alacaklı bu para ile tatmin edilmiş olur³¹.

Haciz, kesinleşen icra takibinin konusu olan para alacağının karşılanması amacıyla alacaklının talep etmesi üzerine, alacak miktarını karşılayacak değerle borçluya ait mal ve haklara, icra müdürü tarafından el konulmasıdır³². Bu tanım kesin hacze ilişkindir.

²⁷ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 11.

²⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 11.

²⁹ (Çevrimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=HAC%C4%B0Z, 27 Eylül 2019.

³⁰ (Çevrimiçi), <http://lugatim.com/s/HAC%C4%B0Z>, 27 Eylül 2019.

³¹ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 140.

³² Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 158.

Hacizde dikkat edilmesi gereken husus, alacaklının alacağına karşılık olarak borçlunun taşınır ve taşınmaz malları ve haklarına değil, bunların satışından elde edilen gelire hak kazanmasıdır. Bu nedenle de, haciz borçlunun ancak devredilebilir ve paraya çevrilebilir malları ve hakları üzerinde mümkün olur³³. Alacaklıların, borçlunun mallarına değil de mallarının satışından elde edilen gelire hak kazanacağı yönündeki genel kuralın istisnası, İİK m. 120'dir. Söz konusu maddeye göre, hacze iştirak eden tüm alacaklıların muvafakatı olması halinde, borçlunun borsada ve piyasada fiyatı olmayan alacakları, ödeme yerine geçmek üzere itibari kıymetleriyle kendilerine ya da hesaplarına olarak içlerinden birine devredilir. Bahsedilen genel kuralın bir diğer istisnası, 6183 sayılı Kanun'da, borçlunun malını haczettikten sonra satış sırasında alıcı çıkmaması üzerine hazinenin belli bir bedel karşılığında malın mülkiyetini almasını düzenleyen teferruğ hükümleridir³⁴.

Haczi talep hakkı, ayni hak niteliğinde olmayan bir haktır ve bu hakkın kullanılması sonrasında, borçlunun el konulan malları paraya çevrilecek ve alacaklı alacağını tahsil etmiş olacaktır³⁵. İcra takibini devam ettirmeyi ve bu takip sonucunda borçlu malvarlığından alacaklıya ödeme yapılmasını sağlayan bir işlem olan haciz bu özelliği nedeniyle bir icra takip işlemidir³⁶.

Ülkemizde en önemli kaynağının³⁷ 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu olduğu İcra Hukuku'nun temel amacı, kapitalin korunmasıdır³⁸. Buna ek olarak, borçlu ya da üçüncü kişiler engel olmadan alacaklının tatmin edilmesinin sağlanması, borçlu hakkında kötü niyetli haksız bir takip yapılmasının önlenmesi adına borçlunun kendisini koruyabilmesine yönelik çeşitli çareler bulunması, takip prosedüründe görevli organların görevlerini tarafsız olarak yerine getirmelerinin sağlanması,

³³ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 140.

³⁴ İrfan Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2017, s. 6.

³⁵ Postacioğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 361.

³⁶ Timuçin Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 36.

³⁷ Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku**, C. 1, s. 34.

³⁸ Bilge Umar, **İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi**, İzmir, İstiklâl Matbaası, 1973, s. 37.

takipten etkilenecek üçüncü kişilerin de menfaatinin korunması İcra Hukuku'nun ve İİK'nın dolayısıyla haczin amaçlarından³⁹.

b. AATUHK Uyarınca Haciz Kavramının Amacı

İdare, özel hukuk muamelelerinin tarafı olduğu zaman yani bir özel hukuk kişisiymişçesine kamu gücü ayrıcalıklarını kullanmadan bir sözleşmenin tarafı olduğunda; söz konusu sözleşme sonucunda hak ettiği alacağının ödenmemesi halinde, alacağını İİK hükümleri uyarınca tahsil eder⁴⁰. Bununla birlikte haciz kavramının yalnızca özel alacaklara özgülenmesi, hatalı bir yaklaşım olur. Zira, idarenin bir kamu hizmeti sunmasından, kolluk faaliyetinden veya öteki faaliyetlerinden kaynaklanan alacakları da bulunmakta ve bu tür alacakları bakımından idare, özel hukuk alacaklılarına göre farklı bir durumda bulunmaktadır⁴¹. Çünkü idare, kamu hizmetinin devamlı bir şekilde yürütülebilmesi için mali kaynaklara ihtiyaç duymakta ve yürütülen hizmet esnasında bireylerden vergi, resim ve harç gibi doğrudan kamu hizmetinin parasal kaynaklarını oluşturan bedeller tahsil etmektedir. Bu bedellerin tahsil edilememesi halinde, idarenin yerine getirmekle yükümlü olduğu kamu hizmetleri de, zamanında ve gerektiği şekilde yürütülemeyecek ve bu durum kamu yararına aykırı olacaktır⁴². İşte, “*Devletin (ve diğer kamu kuruluşlarının, organlarının), kamu gücüne dayanan gelirlerinin (zorla) tahsilini düzenleyen bir*”⁴³ alan olarak nitelendirilen “vergi icra hukuku”⁴⁴, Devlet'in ve diğer kamu idareleri ile kurumlarının, mali yükümlülüklerden doğan yahut kamu alacağı sayılan alacakları için güvence önlemlerini, bu alacakların nasıl ödeneceğini ve ödenmemesi halinde hukukî cebre dayanılarak nasıl tahsil edileceğini düzenleyen bir alandır⁴⁵.

³⁹ Umar, **İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 39-41.

⁴⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, **İcra ve İflâs Hukuku**, s. 43; Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku**, C. 1, s. 33; Kazım Yılmaz, **Açıklama ve Örnek Yargı Kararları ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması**, 2. Baskı, Ankara, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2015, s. 3. Ayrıca bkz. AATUHK m. 1, İİK m. 47.

⁴¹ Gül Üstün, **İdare Hukuku Boyutuyla 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulamalarında Görev Sorunu**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013, s. 4.

⁴² Tayfun Akgüner, Kahrman Berk, **İdare Hukuku**, 8. Basım, İstanbul, Der Yayınları, 2017, s. 986.

⁴³ Ahmet G. Kumrulu, “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, **Prof. Dr. Akif Erginay’a 65 inci Yaş Armağanı**, Ankara, Olguç Matbaası, 1981, s. 650.

⁴⁴ Kanaatimizce “kamu icra hukuku”, “vergi icra hukuku” daha doğru bir ifadedir.

⁴⁵ Yusuf Karakoç, **Genel Vergi Hukuku**, 5. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 571.

Kamu İcra Hukuku açısından haciz; “*kamu borçlusunun menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarına kamu alacaklısı tarafından zorla el koyulması ve bunların satılıp paraya çevrilmesi yolu ile kamu alacağının tahsiline imkân sağlayan bir cebren tahsil yöntemidir.*”⁴⁶

Bu tanım, alacaklı kısmında kamunun⁴⁷ (idarenin) olması ve takip konusu borcun niteliğinin farklı olması bağlamında, 6183 sayılı Kanun’da düzenlenen haciz ile 2004 sayılı Kanun’da düzenlenen haczi birbirinden ayırmaktadır. Bu yönde ayrı bir düzenlemeye gidilmesinin nedeni ise Devlet’in alacaklısı olduğu ve çeşitli nedenlerle⁴⁸ özel hukuk alacaklarından ayrılan birtakım alacaklar bakımından, taşıdıkları önem⁴⁹ nedeniyle özel düzenleme ihtiyacının bulunmasıdır. Buna ek olarak, 6183 sayılı Kanun’un konusu olan kamu alacaklarının doğumunun, alacak haline gelme sürecinin ve hukuki mahiyetinin özel alacaklardan farklı olması nedenleriyle kamu alacakları hakkındaki takip usulünün ayrı bir kanun ile düzenlendiği belirtilmiştir⁵⁰.

Doktrinde; İİK ve AATUHK ile düzenlenen alacaklardaki farklılıkların, kamu alacaklarına yönelik hızlı şekilde tahsili amaçlayan farklı bir kanun şeklinde ortaya çıkmasının eşitlik açısından isabetsiz olduğu belirlen⁵¹ ve kamu alacaklarına yönelik

⁴⁶ Karakoç, **Kamu İcra Hukuku**, s. 175. Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu tanım, kamu icra hukuku olarak nitelemeyi uygun gördüğümüz alanı “vergi icra hukuku” olarak niteleyen ve bu nedenle de haczi “*vergi borcunu usulüne uygun olarak ve zamanında ödemeyen vergi mükellefinin, kendi veya ettiği veya idarenin tespit ettiği, mükellefin kendisinde ya da üçüncü kişilerde bulunan haczedilebilir taşınır ve taşınmaz malların, alacak veya hakların vergi borcuna yetecek miktarının kamu gücü kullanılmak suretiyle alınıp paraya çevrilmesi*” şeklinde tanımlayan görüşe göre daha kapsayıcı ve kanaatimizce daha yerinde bir tanım olacaktır. Vergi icra hukukundaki haciz tanımı için bkz. Bayraklı, **Vergi İcra Hukuku**, s. 153.

⁴⁷ Burada özellikle belirtmek gerekir ki alacaklının idare olduğu her uyumsuzlukta 6183 sayılı Kanun hükümleri uygulanamaz. Yalnızca kanun kapsamındaki alacaklar için bu kanun hükümleri uygulanabilir. Zira 6183 sayılı Kanun’da alacakların tahsil edilmesi için çeşitli kamusal yetkiler öngörülmüş olup bu yetkilerin muhataplar hakkında kullanılabilmesi için kanun kapsamında bir alacak olması gereklidir.

⁴⁸ Turgut Candan, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, 2. Baskı, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2011, s. 3. “*Bu farklılığın kaynağı ise kamu idaresinin, kamu hizmetlerinin ve bunların finansmanını sağlayan kamu maliyesinin niteliklerindendir. Kamu hizmetlerinin yürütülmesi gereği, idarede istikrar ve bir ölçüde kollektif çıkarın bireysel çıkara üstün tutulması ilkeleri kamusal ihtiyacın karşılanması için gerekli fonların rizikoya sokulmadan, düzenli ve zamanında sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk ise kamu alacaklarının belli, özel ve etkili usullere göre tahsiline yol açmaktadır.*” bkz. Öncel/Kumrulu/Çağan, **Vergi Hukuku**, s. 160.

⁴⁹ Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, 2018, s. 18.

⁵⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 326.

⁵¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 37.

farklı düzenlemeler yapılabilecek olsa bile bu düzenlemelerin aynı kanunda yer alması gerektiğini ileri süren görüşler de bulunmaktadır⁵².

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da haciz kavramı, "Cebren Tahsil ve Şekilleri" başlıklı bölümde düzenlenmiştir. Anılan kanunun 54. maddesindeki, "*Ödeme müddeti içinde ödenmiyen amme alacağı tahsil dairesince cebren tahsil olunur*" şeklindeki düzenleme ve aynı maddenin 2. fıkrasının 2. bendindeki "*Amme borçlusunun borcuna yetecek miktardaki mallarının haczedilerek paraya çevrilmesi*"ne ilişkin düzenleme ile hacze, bir cebren tahsil şekli olarak yer verilmiştir. Bu kanun uyarınca haczin gerçekleştirilmesi için belirli şartlar bulunmaktadır. Söz konusu şartlar; "tahakkuk etmiş ve vadesi gelmiş bir borç olması", "bu borçla ilgili olarak bir ödeme emri gönderilmiş olması" ve "eğer ki kamu alacağı için bir teminat gösterilmişse söz konusu alacağın bu teminattan tahsili yoluna gidilmesi"dir⁵³.

Bu noktada, sayılan şartlardan ödeme emrine ilişkin olarak, söz konusu işleme karşı dava açılmasının haciz işlemlerinin durmasını sağlamayacağının vurgulanması gerekir. Ödeme emri gönderilmesi akabinde borçlu tarafından 15 günlük süre içerisinde borcun ödenmemesi halinde haciz işlemlerine başlanır. Ödeme emri aleyhinde yürütmenin durdurulması yahut ödeme emri aleyhine bir iptal kararı alın(a)maması halinde, 2004 sayılı İİK m. 74 düzenlemesinde olduğu gibi haciz yapabilmek için ödeme emrinin kesinleşmesinin beklenmesi gerekmez ve haciz prosedürüne devam edilir⁵⁴.

6183 sayılı Kanun'un 62. maddesi, "*Borçlunun, mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tesbit edilen borçlu veya üçüncü şahıslar elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından amme alacağına yetecek miktarı tahsil dairesince haczolunur.*" şeklinde düzenlenmiştir. Yani, 6183 sayılı Kanun'un 55. maddesine göre düzenlenen ödeme emrinin tebliğinden itibaren 15 günlük süre içerisinde borçlarını ödemeyen borçlunun mal bildiriminde gösterdiği

⁵² Karslı, **İcra ve İflas Hukuku**, s. 9.

⁵³ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 8.

⁵⁴ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 13.

yahut tahsil dairesinin borçluya ait olduğunu tespit ettiği malları, haczin konusunu oluşturacaktır.

62. madde ile ilgili önem arz eden husus; tahsil dairesinin, mal bildiriminde gösterilen mallarla sınırlı olmadan kendi belirlediği malların da haczedileceği kuralıyla, idari yargılama hukukundaki re'sen araştırma ilkesine benzer bir usulün düzenlenmiş olmasıdır. Yine bu maddenin 2. fıkrasındaki, *“Maliye Bakanlığı amme alacaklarının takibinde haczolunacak malların tespiti amacıyla yapılacak mal varlığı araştırmasının şekli, alanı ve kapsamı ile araştırma yapılacak amme alacaklarının türü ve tutarını belirlemeye yetkilidir”* düzenlemeyle Maliye Bakanlığı'na geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Bu takdir yetkisinin içeriğine ilişkin örnekler Maliye Bakanlığı'nın Tahsilat Genel Tebliği (Seri No: A, Sıra No: 1)'ndeki *“Malvarlığının Araştırılması”* başlıklı kısımda bulunabilir.

Bahsi geçen tebliğde, *“Madde hükmünün Bakanlığımıza verdiği yetkiye istinaden, tahsil dairelerinin işgücü ve zaman kaybını önlemek, kırtasiye ve posta masraflarını azaltmak amacıyla Devlete ait amme alacaklarının takip ve tahsili için yapılacak mal varlığı araştırmasının aşağıda belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yürütülmesi uygun görülmüştür.”* şeklinde belirtilen amaç, verilen yetkinin gerekçesini açıklamaktadır.

Söz konusu amaç doğrultusunda, tebliğdeki *“Alacaklı tahsil daireleri, haciz bildirisi düzenlenmek suretiyle haczedilebilecek mallardan elektronik ortamda araştırması yapılabilecek olanları, elektronik ortamda araştırarak, yetki alanlarına bağlı kalmaksızın doğrudan haciz bildirisi tebliğ etmek suretiyle haczedebileceklerdir. Bu mallar için ayrıca yazılı ortamda malvarlığı araştırması yapılmayacaktır.”* şeklindeki düzenleme ve devamında amme borçlusunun; PTT'ye bağlı birimler nezdindeki posta çeki hesaplarında yer alan varlıkları için PTT'ye, adına kayıtlı gayrimenkullere yönelik mal varlığı araştırmaları için tapu sicil müdürlüklerine, Karayolları Trafik Kanununa göre trafik şube veya bürolarına kayıtlı taşıtlarının haczi için alacaklı tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki şube veya bürolara, adına kayıtlı; hava araçlarının haczi için düzenlenen haciz bildirimleri, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına bağlı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne, deniz taşıtlarının

haczi için düzenlenen haciz bildirileri, Uluslararası Gemi Siciline ve Milli Gemi Siciline kayıtlı deniz taşıtlarında aynı Bakanlığa bağlı Deniz ve İçsular Düzenleme Genel Müdürlüğüne, Bağlama Kütüğüne kayıtlı deniz taşıtları için belediyelerde ve liman başkanlıklarında ayrı ayrı kayıt tutulduğundan, belediye ve/veya liman başkanlığına gönderileceği düzenlenmiştir.

Tebliğin devamında, amme borçlusunun menkul ve gayrimenkulleri dışında sahip olabileceği patent, marka, tasarım veya telif hakkı ya da maden işletme, radyo ve televizyon yayın hakkı gibi hakların da haciz usulü düzenlenmiştir.

6183 sayılı Kanun'da, 2004 sayılı Kanun'dan farklı olarak düzenlenen bir başka husus ise 6183 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yer verilen tecil hükmüdür. Bu hükme göre, *“Amme borcunun vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veyahut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunu çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla, alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca; amme alacağı 36 ayı geçmemek üzere ve faiz alınarak tecil olunabilir.”* Bu hüküm uyarınca, ödeme emri ve diğer şartların var olmasına rağmen, haciz yahut haczedilen malların satışının önüne geçilme ihtimali bulunmaktadır⁵⁵.

Bu başlık altında incelenmesi gereken bir diğer husus, 6183 sayılı Kanun hükümlerince yapılan işlemlerin icra takip işlemi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği meselesidir. Söz konusu mesele, verilen cevaba göre 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılacak işlemlere karşı 2004 sayılı İİK'daki şikâyet kurumuna gidilebilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Bir işlemin icra takip işlemi olarak değerlendirilebilmesi için birtakım şart ve niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir⁵⁶;

- Söz konusu işlem, icra organlarında yapılmış olmalıdır.
- Söz konusu işlem, takip borçlusuna karşı yapılmalı, onun malvarlığına yönelmeli, onun hukuki durumunu etkilemelidir.

⁵⁵ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 13.

⁵⁶ Umar, **İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 190-191.

- Söz konusu işlem, takip prosedürünün amaca yaklaşmasına hizmet eden bir işlem olmalıdır. Takip prosedürünün amacı, takip alacaklısının isteminin gerektiği taktirde Devlet gücü kullanılarak tatminidir.

Yukarıda sayılanlardan, “icra organlarınca yapılmış olma” unsurunun incelenmesi, bu doğrultuda, 6183 sayılı Kanun’un 54. maddesinde geçen “tahsil dairesi” kavramının irdelenmesi icap etmektedir. Tahsil dairesi, 6183 sayılı Kanun uyarınca kamu alacaklarının takibinde söz konusu yasayı uygulamakla görevli olan, Gelir İdaresi Başkanlığı’na bağlı vergi daireleri, Muhasebat Genel Müdürlüğü’ne bağlı malmüdürlükleri ve muhasebe müdürlükleri ile gümrük mevzuatı uyarınca alınan kamu alacakları için Ticaret Bakanlığı’na bağlı tahsil daireleridir⁵⁷. Bu açıklamadan hareketle, yukarıdaki unsurlarla ilgili olarak ilk fark organlar bakımından ortaya çıkmaktadır. Zira, cebri icra organları ile tahsil daireleri farklılık göstermektedir.

Kamu alacaklarının tahsili işlemi her ne kadar İİK uyarınca yapılan takip işlemlerine benzer gibi görünse de, bir kamu alacağının ortadan kalkmasını sağladığı için yani; kamu borçlusunun, alacaklı idareye olan borcunun sona ermesine yönelik bir sonuç doğurduğundan, birel nitelikte bir idari işlemdir⁵⁸. Bu bağlamda, tahsil dairelerince 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılan işlemler idari ve icrai bir işlemdir⁵⁹.

İcra organlarının idarî nitelikte olan faaliyeti, idare hukukuna değil, aksine hüküm bulunmadıkça, faaliyetlerini düzenleyen özel kanun olan İİK’deki hükümlere tâbidir; çünkü özel olarak İcra ve İflas Hukukuna ilişkin olarak düzenlenen hükümler karşısında genel kurallara gitmek mümkün değildir. Bununla birlikte doktrindeki birtakım görüşler, İİK’da düzenlenmeyen bir husus söz konusu olduğunda, örnek olarak Devlet’in sorumluluğunu doğuran bir durum ortaya çıktığında, zarara uğradığını düşünen kişinin idare hukuku uyarınca kusurlu yahut kusursuz sorumluluk ilkeleri uyarınca idari yargıya başvurma hakkı olduğunun kabulünün gerekeceğini, zira bu ihtimalde idare hukuku esaslarından ayrılmayı gerektirecek bir özel hüküm

⁵⁷ Yılmaz, **Açıklama ve Örnek Yargı Kararları ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması**, s. 25.

⁵⁸ Karakoç, **Kamu İcra Hukuku**, s. 99. Özay, tahsil aşamasını “*idarenin yazılı bir işlemi vergilendirme sürecinin aynı zamanda son bulduğunu da gösteren, borcun ortadan kalktığını kanıtlayan bir ‘belge işlem’*” olarak nitelemektedir. Bkz. İl Han Özay, **Günüşünde Yönetim**, 2. Baskı’dan 3. Tıpkı Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 644.

⁵⁹ Öncel/Kumrulu/Çağan, **Vergi Hukuku**, s. 159.

bulunmadığını ileri sürmüşlerdir⁶⁰. Belirtmek gerekir ki, AATUHK, İİK'ya göre özel bir kanun olup⁶¹, kanun kapsamında olan idarelerin kamusal alacakları için uygulanacak bir düzenlemedir. Bu idarelerin, özel hukuktan doğan alacakları ise İİK hükümleri uyarınca takip edilmelidir⁶². Bununla birlikte, AATUHK'da boşluk olan hususlarda İİK'nın uygulanabilmesi için kanunda bu yönde bir atıf olmalı; İİK'nın uygulanacağına yönelik bir atfın bulunmaması halinde, kanunilik ilkesi⁶³ gereğince İİK hükümlerinin doğrudan uygulanması mümkün olmayıp, söz konusu boşluğun mahkeme kararları ile doldurulması gerekmektedir⁶⁴. Bu duruma ek olarak, aşağıda haczedilmezlik kurallarının incelendiği kısımda da değerlendirileceği üzere, haczedilmezlik kuralları istisnai kurallar olduğu için ve istisnalar yorum yoluyla genişletilemeyeceği için 6183 sayılı Kanun'da haczedilmezliği düzenlenmemiş bir konuda İİK'ya bakılarak hüküm verilmesi mümkün değildir.

Doktrinde, kamu gücünün kullanılmasından kaynaklanan alacaklarının tahsilinde ayrı bir usulün uygulanmasının idarenin icrai karar alma ve re'sen hareket etme yetkilerine dayandığı belirtilmiştir⁶⁵. Zira 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılan takip sayesinde, takip konusu alacak daha hızlı ve etkili bir şekilde tahsil edilebilecek olup bu durum, kamu yararına hizmet edecektir⁶⁶. Bununla birlikte idarenin, bir amme alacağının tahsilinde 6183 sayılı Kanun uyarınca takip yapma konusunda bir zorunluluğunun bulunup bulunmadığı, yani idarenin bir amme alacağını AATUHK yerine 2004 sayılı İİK uyarınca takip edip edemeyeceği konusunda doktrinde tartışma bulunmaktadır⁶⁷. Kamu yararına uygun düşmesi halinde idarenin, kamu alacaklarını 2004 sayılı Kanun hükümlerince tahsil edebileceği yönünde görüşler bulunmakla birlikte⁶⁸, AATUHK'da bu yönde bir düzenleme bulunmamasına rağmen, kamu yararı

⁶⁰ Umar, **İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 44.

⁶¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 326.

⁶² Yılmaz, **Açıklama ve Örnek Yargı Kararları ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması**, s. 3; Umar, **İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi**, s. 46

⁶³ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 327.

⁶⁴ Öncel/Kumrulu/Çağan, **Vergi Hukuku**, s. 161.

⁶⁵ Sıddık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1966, C. III, s. 1645.

⁶⁶ Üstün, **İdare Hukuku Boyutuyla 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulamalarında Görev Sorunu**, s. 5.

⁶⁷ Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, s. 223.

⁶⁸ Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 990.

gerekçesiyle İİK uyarınca takip yapılamayacağını belirten görüşler de vardır⁶⁹. Bununla birlikte, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2015/417, K. 2015/1755 sayılı kararıyla, “6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 1. maddesinde “Devlete, vilayet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur” denilse de bu hükümler seçimlik hakkı bulunan davacının genel hükümler uyarınca takip ve dava yoluna başvurmaya engel değildir. Bu nedenle davacının genel hükümler çerçevesinde takip ve dava yoluna başvurmada hukuki yararı bulunduğu kabul edilmesi gereklidir.” şeklinde hüküm tesis etmiştir⁷⁰. Koçak, mahkemenin bu görüşüne katılmamakta ve idarenin, kamu alacağının takip usulünü belirleme konusunda bir takdir yetkisi bulunduğu yönündeki görüşün, kamu alacaklarının tahsilinde çeşitli sorunlar meydana getireceği belirtmektedir⁷¹. Kanaatimizce de bu görüş isabetlidir. Zira, kamu alacaklarının özelliğine binaen 6183 sayılı Kanun ile ayrı bir tahsil usulünün düzenlenmiş olması; idarenin AATUHK kapsamına giren bir alacağını tahsil usulünü belirlemede seçim hakkı olduğu görüşünü bizce zayıflatmaktadır. Buna ek olarak belirtilmelidir ki, takdir yetkisine gerekçe olarak gösterilen kamu yararı esasında; takdir yetkisini sınırlandıran bir kavram olup⁷², kanuni idare ilkesi⁷³ gereğince - her ne kadar idarenin tüm görev ve yetkilerinin kanunlarla düzenlenme zorunluluğu bulunmasa da - mülkiyet hakkı ve sair hakları etkileme ihtimali bulunan kamu alacaklarının takip usulünün seçimi konusunda idareye bir takdir hakkı tanınacaksa, bunun kanun ile düzenlenmesi gerekmektedir⁷⁴.

⁶⁹ Üstün, **İdare Hukuku Boyutuyla 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulamalarında Görev Sorunu**, s. 6; Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, s. 226 vd.

⁷⁰ Aynı yönde bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2014/9541, K. 2015/8175, T. 08.10.2015.

⁷¹ Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, s. 224.

⁷² Cemil Kaya, **Kararlarından Hareketle Kamu Yararı Kavramına Danıştay'ın Bakışı**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 276.

⁷³ Bu ilke hakkında daha geniş bilgi için bkz. Emre Akbulut, **Türk İdare Hukukunda Kanuni İdare Yetkisi**, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013.

⁷⁴ İdarenin seçim hakkının olduğunu belirten Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2015/417, K. 2015/1755 sayılı kararıyla ilgili olarak, söz konusu kararın konusunu teşkil eden olayla ilgili mevzuatın 2004 sayılı İİK'ya atıf yaptığı ve bu konuda bir seçimlik hakkın bulunmadığı hakkında bkz. Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, s. 225.

Son olarak belirtilmelidir ki, kamu alacağının tahsil yolunu seçmek konusunda idarenin bir takdir yetkisine sahip olup olmadığı netlik kazanmamış bir konu olmakla birlikte, tek borçtan dolayı birden çok takip ve tahsil yapılamaması gereği İİK ve AATUHK uyarınca takip ve tahsil birlikte yürütülemeyecek ve bir kanun uyarınca yapılan takipte öteki kanun hükümleri uygulanamayacaktır⁷⁵.

3. İcra ve İflas Kanununda Düzenleniş Biçimi

Kanun koyucu, cebri icranın türlerini alacaklının talebinin konusuna göre sınıflandırmıştır⁷⁶. Bunlar, “para ve teminat alacaklarından dolayı cebri icra” ve “diğer taleplerden dolayı cebri icra” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Para ve teminat alacaklarından dolayı cebri icra, bu alacakların daha önce bir mahkeme kararına (ilâmına) bağlanmış olmasına göre ilâmlı yahut ilâmsız olmak üzere ikiye ayrılır⁷⁷.

Para ve teminat dışı alacaklar dolayısıyla cebri icra yoluna başvurabilmek için öncesinde ilâm alınması şarttır⁷⁸.

Ödeme emri kesinleştikten sonra, borçlu borcunu ödemezse ve alacaklı, takibe devam edilmesini talep ederse, icra dairesi borçlunun mallarını haczedip satar ve elde edilen para ile borçlunun alacağını karşılar⁷⁹.

Ödeme emri kesinleştikten sonra haciz işlemi yapılır. Daha sonra haczedilen mallar satılır ve satıştan elde edilen para alacaklıya verilir.

Kesin haciz, ödeme emri kesinleştikten sonra talep edilebilir, ödeme emri kesinleşmeden önce ise şartlarının olması halinde ihtiyati haciz kurumu gündeme gelebilir⁸⁰.

⁷⁵ Üstün, **İdare Hukuku Boyutuyla 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulamalarında Görev Sorunu**, s. 8.

⁷⁶ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 7, Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 3, Timuçin Muşul, **İcra ve İflâs Hukuku Esasları**, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 7.

⁷⁷ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 8.

⁷⁸ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 8.

⁷⁹ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 158.

⁸⁰ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 158.

Kesin haczin sonuçları; alacaklı, borçlu ve üçüncü şahıslar üzerinde doğanlar olmak üzere üçe ayrılabilir⁸¹. Haczin alacaklı bakımından sonucu; alacaklıya, kanunda öngörülen süreler içerisinde haczedilen malın paraya çevrilmesini talep etmeye ve paraya çevirme neticesinde elde edilen paradan alacağının karşılanmasını istemeye yönelik bir hak bahşetmesidir. Haczin uygulanmasıyla alacaklının haciz konusu alacağıyla ilgili talep hakkı sona ermez⁸². Zira, diğer alacaklıların alacaklarının karşılanmasından yahut haczedilen malların düşük bedelle paraya çevrilmesi nedeniyle haczedilen mallar takip konusu alacağı karşılamazsa, icra memuru ilâve haciz⁸³ ya da tamamlama haczi yapabilir⁸⁴.

Kesin haczin borçlu bakımından sonucu; hacze konu şey üzerinde borçlunun tasarruf yetkisinin sınırlandırılmasıdır⁸⁵. Bununla birlikte borçlu, hacizle birlikte haciz konusu şey üzerinde mülkiyetini kaybetmemektedir. Haciz konusu şey üzerinde borçlu hakkındaki yetki sınırlandırması; taşınırlar için İİK m. 86'da, taşınmazlar için İİK m. 91'de düzenlenmiştir. İİK'da, mahcuz alacak ve diğer haklarla ilgili olarak borçlunun tasarruf yasağını düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde bir görüşe göre; mahcuz malları üzerinde tasarruf yetkisi sınırlandırılan borçlunun, bu konuda bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, mahcuz alacakları üzerinde serbestçe tasarrufta bulunması bir çelişki oluşturacaktır⁸⁶. İİK m. 89/1 hükmü de bu durumu öngörmüş olup, borçlunun kıymetli evraka bağlı olmayan alacaklarının (mesela bankadaki parasının) borçluya ödenemeyecek olup yalnızca icra dairelerine ödenebileceğine

⁸¹ AATUHK uyarınca yapılan haczin de İİK uyarınca yapılan hacze benzer sonuçları bulunmaktadır. Bkz. Taşkan, **Vergi Hukuku**, s. 331; Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, s. 249.

⁸² Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 162.

⁸³ Mahcuz malların değerinin, hacizden sonra hacze iştirak eden alacaklıların tüm alacaklarını karşılamaması halinde, alacaklılardan birinin talebi üzerine yapılacak haciz türü. Bkz. Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 44.

⁸⁴ Mahcuz malların, takip konusu alacağı karşılamadığının anlaşılması üzerine, icra müdürlüğünce re'sen yapılan haciz türü. Bkz. Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 45.

⁸⁵ Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 162.

⁸⁶ Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 90.

yönelik bir ihbarname tanzim edilmesini ve bu ihbarnamenin borçlunun alacağı bulunan üçüncü kişiye bildirilmesini düzenlemiştir⁸⁷.

Kesin haczin üçüncü kişiler bakımından sonucu; bunların mahcuz mal üzerinde iyi niyetli zilyetlik hükümlerine göre kazandıkları hakların korunması olmakla birlikte, üçüncü kişilerin iyi niyetli olmamaları halinde haciz koyduran alacaklının haklarını ihlal ettikleri ölçüde borçluyla yaptıkları tasarruflar, alacaklıya karşı hükümsüz olur⁸⁸.

İİK'ya göre borçlunun mal, alacak ve haklarına haciz konulabilmesi, İİK m. 60/II uyarınca 7 günlük itiraz süresi içerisinde borçlunun bu ödeme emrine itiraz etmemesi yahut eğer borçlu bu ödeme emrine itiraz etmişse İİK m. 67'de düzenlenen itirazın iptali hükmüne ya da İİK m. 68'de düzenlenen itirazın kesin olarak kaldırılması hükmüne göre bu itirazın bertaraf edilmesine bağlıdır⁸⁹. Eğer İİK m. 68/a'ya göre itirazın geçici olarak kaldırılmasına karar verilmişse ancak İİK m. 69 uyarınca muvakkat hacze karar verilebilir.

Haciz talep edebilmenin şartları ise şunlardır:

- **Ödeme emrinin kesinleşmesi**

Alacaklının, kesin haciz isteyebilmesi için ödeme emrinin kesinleşmesi gerekmektedir. Ödeme emrinin kesinleşme halleri;

- Borçlu, ödeme emrine yasal süre olan yedi gün içerisinde itiraz etmemesi,
- Borçlu tarafından yapılan itirazın, alacaklı tarafından itirazın iptali davası açılarak iptal edilmesi⁹⁰, (İİK m. 67)

⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Baki Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 447; Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 91.

⁸⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 174.

⁸⁹ Ejder Yılmaz, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 448.

⁹⁰ Bu halde, haciz istenebilmesi için itirazın iptali kararının kesinleşmesi şart değildir; bkz. Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 159.

- Borçlu tarafından yapılan itirazın, alacaklı tarafından itirazın kesin olarak kaldırılması talebi sonucunda icra mahkemesi tarafından kesin olarak kaldırılması⁹¹ (İİK m. 68)

- Borçlunun imzaya itiraz etmesi ve alacaklının itirazın geçici olarak kaldırılmasını talep etmesiyle icra mahkemesi itirazın geçici olarak kaldırılmasına karar verirse, alacaklı geçici haciz isteyebilir. (İİK m. 69/I) Bu durumda geçici haczin kesin hacze dönüşebilmesi; borçlunun borçtan kurtulma davası açmaması ya da borçtan kurtulma davası açsa bile davanın reddedilmesi ihtimaline bağlıdır⁹².

- **Ödeme emrinin kesinleşmesi üzerine alacaklının haciz talebinde bulunması (İİK m. 78)**

Alacaklı, ödeme emri kesinleştikten sonra haciz talebinde bulunmalıdır. Haciz talebi ödeme emrinin tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde yapılmalıdır. (İİK m. 78/II) Bu sürenin geçmesiyle birlikte takip dosyası işleminden kaldırılır. (İİK m. 78/IV) İşleminden kaldırmadan sonra alacaklı, tekrar haciz isteyebilmek için yenileme talebinde bulunmalıdır. (İİK m. 78/V)

İİK m. 78/I'e göre alacaklı, haciz talep edebilmek için borçlunun İİK m. 74'e göre mal beyanında bulunmasını beklemek zorunda değildir ve hatta bir hak kaybı yaşamamak için beklememesi gerekir. Zira İİK m. 78/II'ye göre haciz isteme hakkı, ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren bir sene geçmekle düşer. Haciz talebi bu süre içerisinde yapılmadığı takdirde ya da süresi içinde yapılan haciz talebi geri alındıktan sonra yasal süresi içerisinde yenilenmezse, dosya işleminden kaldırılır (İİK m. 78/IV).

Alacaklı, haciz talebinde bulunduktan sonra haciz talebini geri alırsa bir yıllık haciz talep etme süresi yeniden başlamayacak olup borçluya ödeme emrinin tebliğ edilmesinden sonra işlemeye başlayan ve haciz talebiyle kesilen bir yıllık süreden (eğer varsa) kalan süre içerisinde yenileme talebinde bulunabilir⁹³.

⁹¹ Burada, haciz talep edilebilmesi için itirazın kesin kaldırılması kararının kesinleşmesine gerek yoktur. Çünkü icra mahkemesinin verdiği kaldırma kararının istinaf edilmiş olması, satış dışındaki işlemleri durdurmayacaktır. (İİK m. 363/IV, m. 364/III)

⁹² İİK m. 69/III, bkz. Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 159; Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 43.

⁹³ Yılmaz, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, s. 452.

Alacaklı haciz talep ettikten sonra icra dairesi, üç gün içinde haczi yapar (İİK m. 79/I). Buradaki haciz yapmaktan kasıt, haciz konusunun mal, hak ya da alacak olma niteliğine göre bir haciz yazısının gönderilmesi, İİK m. 89 uyarınca haciz ihbarnamesi düzenlenmesi veya haciz konusu malın olduğu yere giderek fiilen el koyulmasıdır⁹⁴.

Haciz konusu mallar, haczi yapacak icra dairesinden farklı yerde ise takibin yapıldığı yer icra dairesi tarafından malların bulunduğu yer icra dairesine bir yazı yazılarak haciz yapılması istenebilir (İİK m. 79). Bu durumda yapılan hacizle ilgili şikayetler de yazının yazıldığı icra dairesinin tabi olduğu icra mahkemesince çözümlenir. Bununla birlikte, “takibi yapan icra dairesinin yazısı, genel nitelikli olmayıp da belli bir malın haczini isteyen (nokta haciz) biçimde yazılmış ise” hacizle ilgili şikayet, yazıyı yazan icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesince incelenir⁹⁵.

İİK m. 79/II uyarınca (istinabe) yapılan hacizlerde, takibin durdurulması, haczin kaldırılması talepleri ve hacizli mal üzerindeki istihkak iddiaları hakkında İİK m. 79 hükmü uygulanmaz⁹⁶. Baştaki iki talep takibin yapıldığı icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesi tarafından incelenecekken hacizli mal üzerindeki istihkak iddiası hakkında kararı verecek yer, istinabe yapılan yer icra dairesi istihkak iddiasını haciz tutanağına geçirdikten sonra, takibin yapıldığı icra dairesi olacaktır. Yine İİK m. 79/II’nin son cümlesine göre resmi sicile kayıtlı malların haczi, takibin yapıldığı icra dairesince sicil dairesine yazılacak bir yazı sicil kaydına işletilerek de yaptırılabilir.

İİK m. 80’e göre, borçlu haciz esnasında hazır bulunmasa bile haciz gerçekleştirilecektir. Bununla birlikte doktrinde bir görüşe⁹⁷ göre, bu ihtimalde haczin kanuna uygun sayılabilmesi için borçlunun icra memuru tarafından aratılması ve ulaşılamadığını icra tutanağına yazması gerekmektedir.

Haczin konusu, borçlunun haczedilebilir taşınır malları, taşınmaz malları, üçüncü kişilerdeki alacakları ve diğer parasal malvarlığı değerlerinden meydana

⁹⁴ Yılmaz, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, s. 453.

⁹⁵ “Nokta haciz” kavramı ve tırnak işareti içine alınmış alan için bkz. Yılmaz, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, s. 456; Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 166 vd.

⁹⁶ Yılmaz, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, s. 457.

⁹⁷ Yılmaz, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, s. 459.

gelmektedir⁹⁸. İİK m. 85'e göre, borçlunun mal ve hakları üzerinde haciz işlemi gerçekleştirilirken, borç konusu miktarın ana, faiz ve takip giderleri karşılanacak kadarı haczedilir.

Gerek İİK'nin 85. maddesinin 6. fıkrasında hem alacaklı hem de borçlunun menfaatinin mümkün olduğunca göz önünde bulundurulması düzenlendiği için gerek de İİK'daki hacizle ilgili diğer hükümler düşünüldüğünde haciz yapılırken bir sıraya uyulması gerektiği belirtilebilir⁹⁹. Bu sıraya hacizde tertip¹⁰⁰ denilmektedir.

Hacizde tertip usulüne göre haciz esnasında borçlunun çekişmesiz mallarına öncelik verilmelidir¹⁰¹. Borçlunun başkasına ait olduğunu bildirdiği (İİK m. 85/II, İİK m. 96/I) veya üçüncü kişinin üzerinde hak iddia ettiği mallar (İİK m. 85/II, İİK m. 96/I, İİK m. 102/I) çekişmeli sayılır¹⁰². Çekişmeli malların haczi en sona bırakılmalıdır (İİK m. 85/II-son). Çekişmesiz mallardan, öncelikle taşınır¹⁰³ haczedilmeli, taşınır arasında tertip ilkesi gereği; muhafaza ve satılması kolay olup yokluğu borçluya en az zarar verecek mallar tercih edilmelidir¹⁰⁴. Borçlunun üçüncü kişilerdeki alacakları da, taşınmazlardan önce haczedilmelidir¹⁰⁵. Borçlunun çekişmesiz taşınır malları alacağı karşılamaya yetmezse, çekişmesiz taşınmaz malları haczedilir. Borçlunun çekişmesiz malları alacağı karşılamaya yeterli olmazsa, çekişmeli malları da haczedilir (İİK m. 85/II). Çekişmeli malların haczi esnasında, bu mallar üzerindeki iddialar da haciz tutanağına yazılacaktır¹⁰⁶ (İİK m. 85/II-1, İİK m. 102/I, İİK m. 96/I). Haciz sırasında, alacaklıyla borçlu arasındaki menfaat dengesinin korunması, tertip ile mümkün olmaktadır¹⁰⁷.

⁹⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 160.

⁹⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 160.

¹⁰⁰ "... hacizde tertip ilkesi ve usul ekonomisi gereğince, borçlunun malları haczedilirken, muhafazası ve satılması en kolay ve yokluğu borçluya en az yük teşkil edecek mallardan başlanması..." Yargıtay 8. HD, 13.3.2017, E. 2017/20180, K. 2017/3513

¹⁰¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 160; Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 164.

¹⁰² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 160.

¹⁰³ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 164.

¹⁰⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 160.

¹⁰⁵ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 164.

¹⁰⁶ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 164.

¹⁰⁷ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 160.

Kesin haciz; borçlunun ödeme emrine itiraz etmemesi nedeniyle takibin kesinleşmesi ya da borçlunun ödeme emrine itiraz etmesinden sonra alacaklının bu itirazı ortadan kaldırmak için başvurduğu yollar sonucunda başarılı olması ile takibin kesinleşmesi halinde alacaklının talep etmesi üzerine borçlunun malları üzerine koyulan hacizdir¹⁰⁸. Burada hacizden kasıt, para alacaklarının ödenmesini sağlamak için borçluya ait mal ve haklara icra dairesi tarafından hukuken el konulmasıdır. Dikkat edilmelidir ki, kesin haciz için takibin kesinleşmesi ve borçlunun borcunu, takibin kesinleşmesinden sonra ödememesi gereklidir.

Geçici haciz ile ihtiyati hacizde ise yine borçlunun mal ve haklarına el konulmaktadır ancak buradaki amaç direkt olarak borcun ödenmesi değildir ve bu iki haciz türünden sonra satış istenemez¹⁰⁹.

Haczin uygulanabilmesi için takibin kesinleşmesinden sonra alacaklının, icra dairesinden yazılı ya da tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak haciz talep etmesi gerekmektedir¹¹⁰.

İİK'ya göre, haciz, ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde talep edilmelidir (İİK m. 78).

Sicile kayıtlı araba gibi resmi sicile kayıtlı malların haczi, takibin yapıldığı icra dairesi tarafından sicil kaydına işletilmek suretiyle de yapılabilir (m. 79/II).

Haciz, talepten itibaren üç gün içinde yapılır (İİK m. 79). Haciz memurunun kusurundan dolayı bu haczin gecikmesi ile kişinin bir zararı meydana geliyorsa İİK m. 5 gereğince idare¹¹¹ aleyhine tazminat davası açılabilir.

Borçlunun, haczedilen mallar üzerindeki tasarruf yetkisi sınırlanmaktadır. İİK m. 86 ve m. 91 bu durumu göstermektedir¹¹². Borçlunun tasarruf yetkisinin

¹⁰⁸ Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 37.

¹⁰⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 147.

¹¹⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 148. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği üzere re'sen haciz şekli olan tamamlama haczinde bir talep olmaksızın haciz gerçekleştirilecektir.

¹¹¹ Burada "idare" kavramı ile anlatılmak istenen, Adalet Bakanlığı'dır.

¹¹² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 172. İİK m. 91'de taşınmazın haczedilmesi ile tasarruf hakkının Medeni Kanun'un 920. maddesi uyarınca

sınırlandırıldığı mallar ve haklar haciz tutanağında haczedildiği bildirilen mallar ve haklardır. Yani haciz tutanağı, haciz ve haczedilen mallar için tek ispat vasıtasıdır¹¹³.

Hacizle ilgili olarak İİK’da düzenlenen bir başka hukuki müessese de “mahcuz mala istihkak davası”dır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, icra hukukunun amacı olan alacaklının alacağına kavuşması, ancak borçlunun malvarlığı üzerinden ulaşılabilir bir amaçtır. Bu nedenle, haciz borçlu yerine üçüncü kişinin malına¹¹⁴ uygulanacak olursa; hem üçüncü kişi hem de borçlu buna karşı koyabilmelidir. İşte bu karşı koymayı sağlayacak prosedüre istihkak prosedürü¹¹⁵ bu prosedürün işletilmesi için başvurulana yola da istihkak davası denilmektedir¹¹⁶.

B. Haczedilmez Mallar Kategorisi

1. Haczedilmez Mallar ve Varlık Nedenleri

İcra Hukuku’nda olduğu gibi İflas Hukuku’nda da haczi caiz olmayan mallar bulunmaktadır¹¹⁷. İİK m. 211, “*Daire 82 nci maddede sayılan malları deftere kaydetmekle beraber müflisin elinde bırakır.*” şeklindeki düzenleme ile bu malları düzenlemiştir. Tezimizin konusu gereğince inceleyeceğimiz husus, İcra Hukuku

sınırlanacağı düzenlenmiş olsa da bu hüküm, TMK’nın şu anki haliyle 1010. maddeye tekabül etmektedir.

¹¹³ Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 163.

¹¹⁴ Belirtilmesi gerekir ki, Türk hukuk doktrinde genel olarak taşınır ve taşınmaz mal ayrımı yapmaksızın istihkak iddiasının mümkün olduğu belirtilmiştir; bkz. Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı**, s. 588-589; Baki Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Evrim Dağıtım, 1990, C. 2, s. 1155; Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 207; Talih Uyar, Alper Uyar, Cüneyt Uyar, **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi <<El Kitabı>>**, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2012, C. 1, s. 1334; bununla birlikte mahcuz taşınmazların istihkak davasının konusunu oluşturamayacağı yönünde görüşler de bulunmaktadır. “Üçüncü kişinin, maliki olduğu taşınmazın borçlunun borcu için haczedilmesi halinde, haczin kaldırılması amacıyla icra mahkemesine yapacağı başvuru, **şikâyet** niteliğini haiz ve bir hakkın yerine getirilmesine yönelik bulunduğundan (m. 16/2) süreye tâbi değildir.” bkz. Timuçin Muşul, **İcra ve İflâs Hukukunda; Şikâyet**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.57-58; Timuçin Muşul, **İcra ve İflâs Hukukunda; İstihkak Davaları**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 80. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bu yönde kararlar vermektedir; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2004/12-198, K. 2004/183, T. 31.03.2004; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2006/12-535, K. 2006/600, T. 27.09.2006.

¹¹⁵ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 459.

¹¹⁶ Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı**, s. 542. İstihkak davaları ile ilgili olarak belirtilmesi gereken istisnai bir durum bulunmaktadır. 5510 sayılı Kanun’un 88. maddesine göre “Kurumun (Sosyal Güvenlik Kurumu) prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usûlî Hakkında Kanunun uygulamasından doğacak uyumsuzlukların çözümlenmesinde Kurumun alacaklı biriminin bulunduğu yer iş mahkemesi yetkilidir.” Bu nedenle söz konusu kurum alacakları hakkında nedeniyle yapılan takipler hakkında açılacak istihkak davalarında iş mahkemeleri görevli olacaktır.

¹¹⁷ Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 426.

uyarınca İİK m. 82’de ve diğer özel kanunlarda haczedilmezliği düzenlenen mallar olacak ve İflas Hukuku kısmına değinilmeyecektir.

Haciz işlemi sonucunda alacaklı, borçlunun mahcuz mallarının paraya çevrilmesi ile tatmin edilir. Kural olarak, borçlunun parasal değere sahip her türlü malı, alacakları ve hakları haczedilebilirken, mektup, aile fotoğrafları ve kişilerin diplomaları gibi parasal değere sahip olmayan mallar¹¹⁸ haczedilemez¹¹⁹.

Borçlunun malvarlığı, alacakları tatmin edilmemiş alacaklılar için bir güvence oluşturmaktadır¹²⁰. Borçlunun mallarına yüklenen bu güvence niteliği borçlunun tüm malları açısından geçerli değildir. Bunun sebebi olarak, borçlunun ve ailesinin yaşayabilmesi ve ekonomik varlığını devam ettirebilmesi¹²¹, insani amaçlar¹²², kamu düzeni¹²³ ve ahlâki¹²⁴ birtakım olgu ve gerekçeler gösterilmiştir¹²⁵. Bunlarla birlikte borçlunun yaşamsal gereksinimlerini karşılayacak malların korunması ve borçluyu topluma muhtaç hale getirmemek amacı da bazı malların bir güvence niteliği taşımamasının gerekçeleri olarak belirtilmiştir¹²⁶. Bu düşünce uyarınca, tüm malvarlığı elinden alınan borçlu, yaşayabilmek için ihtiyaç duyduğu gereksinimlerini karşılayabilmek adına başkalarının haklarına zarar verebilir ve bu da kamu düzeninin bozulmasına neden olur¹²⁷.

Haczedilmezlik hükümlerinin amaçları yalnız borçlu temelli değil aynı zamanda alacaklıyı da korumak amacı taşımaktadır. Tüm gelir kaynakları kurutulan borçlunun çalışarak ödemesinin mümkün olduğu borçlarını ödemesi; gelir elde etmesini sağlayacak araç-gereçleri elinden alınmış olduğu için mümkün olmaz¹²⁸. Bu

¹¹⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 151.

¹¹⁹ Baki Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, **AÜHFD**, c. 19/1, 1962, s. 277.

¹²⁰ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 410.

¹²¹ Kuru, **İstinâf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, s. 245.

¹²² Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 410.

¹²³ Mustafa Reşit Belgesay, **İcra ve İflâs Hukuku Kısım I-II (Sekizinci Bap)**, İstanbul, Marifet Basımevi, 1945, s. 266.

¹²⁴ M. Necmeddin Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, **İBD**, C. 31, S. 5, 1957, s. 113.

¹²⁵ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 278.

¹²⁶ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 410.

¹²⁷ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 113.

¹²⁸ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 113.

nedenle borçlunun, borcunu ödeyebilmesi için ihtiyacı olduğu araç-gereçlerin haczedilmemesinde alacaklının da menfaati bulunmaktadır.

Kanun koyucunun İİK’da haczi caiz olmayan mallar başlıklı düzenlemeyi yapmasının sebebi alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin bozulmasını engellemek istemesi, borçlunun topluma muhtaç hale gelmesini önleyerek toplumsal dengeyi korumayı hedeflemesidir¹²⁹.

Haczedilmezlik hükümlerindeki genel amaç; genelde özel hukuk kişisi olan borçlu tarafın ve ailesinin hayatını ve ekonomik varlığını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu malları borçluda bırakabilmektir¹³⁰. Bu sayede borçlu, bakıma muhtaç hale gelmeyecek, insani şekilde yaşamını devam ettirebilecek¹³¹ ve topluma ve Devlet’e bir yük teşkil etmeyecektir.

Ölçülülük ilkesi de sosyal devlet anlayışı dolayısıyla borçlunun tüm malvarlığının haczedilememesi ile bağlantılı bir ilkedir. Buna ilkeye göre, borçlunun uğrayacağı zarar ile bu takip sonucunda alacaklıya sağlanacak menfaatin ölçüsüz olması kabul edilemez¹³².

Yukarıda sayılan sebeplerden anlaşılacağı üzere, haczedilmezlik hükümlerinin genel amacı, borçlunun ve ailesinin insani bir yaşam sürdürebilmesi olduğu için borçlu için İİK kapsamında gerekli olan malların haczedilmezliği hükümlerinden faydalanabilecekler arasında tüzel kişiler bulunmamaktadır¹³³. Ayrıca belirtmek gerekir ki yukarıda sayılan insani gerekçeler düşünüldüğünde, haczedilmezlik hükümlerinin yabancı Devlet vatandaşları için de geçerli olması gerekir¹³⁴.

¹²⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 151.

¹³⁰ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 278.

¹³¹ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 114.

¹³² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 18.

¹³³ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 114. Burada “gerekli olan mal”dan kasıt; İİK m. 82/2 vd. hükümlerinde düzenlenmiş mallardır. Yoksa aşağıda da bahsedileceği üzere Devlet tüzel kişiliğinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin malları ile özel kanunlarda topluma faydalı dernek ve vakıfların mallarının haczedilemeyeceğinin belirtilmesi halinde elbette bunların mallarının da haczi mümkün değildir.

¹³⁴ Sabri Şakir Ansay, **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1956, s. 96.

Malların haczedilmezliği, kamu düzenini gerekçeleriyle getirilmiş bir müesseseye olduğu için hacze konu olan alacağın miktarı ya da borçlunun k t niyeti, söz konusu malların haczedilmezlik sıfatında bir etki dođurmaz¹³⁵.

Yukarıda yer verilen tespit ve değerlendirmeler ışığında, borçlu tarafın Devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri olduğu durumlarda, haczedilmezlik hükümlerinin konuluş amaçlarının değiştiği anlaşılmaktadır. Doktrinde; Devlet mallarının, ister kamunun kamu mallarından olsunlar isterse de kamunun özel mallarından olsunlar, haczedilemeyecekleri kabul edilmektedir¹³⁶. Bu durumun gerekçesi olarak malın niteliği değil Devlet’e karşı icra yollarına başvurulamayacağı ve Devlete karşı haciz yolunun uygulanamaz olduğu g sterilmektedir¹³⁷. Devlete karşı haciz yolunun işletilememesi kuralı yalnızca Devlet tüzel kişiliği için  ng r lm ş olduğundan kanunlarda aksine bir hüküm bulunmadığı durumlarda, diğer kamu tüzel kişilerinin özel hukuk malları haczedilmesi, bunların kamu hukukuna tâbi malları haczedilememesi gerekmektedir¹³⁸. Bununla birlikte, yargı kararları ve doktrinsel açıklamalar incelendiğinde, var olan durumun böyle olmadığı görülmektedir.

Bireylerin, alacaklarını kendilerinin elde etmeleri devlet tarafından yasaklanmıřtır¹³⁹. Bu yasak nedeniyle, alacaklı kişilerin haklarını elde edebilmelerini sağlamak devletin g revidir¹⁴⁰. Her ne kadar yukarıda Devlet’e karşı icra yollarına başvurulamayacağı gerekçesiyle kamu mallarına yönelik haciz yasağının getirildiği belirtilmiş olsa da, Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun bir kararında¹⁴¹ belirttiği üzere; “*cebri icranın etkin bir şekilde yürütülmesinin sağlanması...*” kamu otoritesinin sağlanması için gereklidir. Yani kişiler, hem kendi aralarındaki ilişkilerde alacaklarını tahsil edebildiklerinde hem de Devlet ile olan ilişkilerinde alacaklarını tahsil edebildiklerinde bu otoritenin varlığına ve işlediğine yönelik bir inan a sahip olacaklardır.

¹³⁵ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 114.

¹³⁶ Sıddık Sami Onar, ** dare Hukukunun Umumî Esasları**, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1966, C. II, s. 1400.

¹³⁷ Onar, ** dare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1400.

¹³⁸ Onar, ** dare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1400.

¹³⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin  zkan/ zekes, ** cra ve  fl s Hukuku Ders Kitabı**, s. 14.

¹⁴⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin  zkan/ zekes, ** cra ve  fl s Hukuku Ders Kitabı**, s. 14.

¹⁴¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2001/17-298, K. 2002/2, T. 22.1.2002.

Koyulan kuralların ihlali halinde, toplumsal barışın korunabilmesi için hak sahiplerinin haklarına kavuşmasını sağlamanın, Devlet'in görevi olduğu yukarıda belirtilmişti. Kuralların yalnız vatandaşlar tarafından ihlal edilmesi halinde değil, idare tarafından ihlal edilmesi halinde de toplumsal barış ya da düzen bozulur. İşte bu sebeple hak sahibinin hakkının ihlal edilmesi halinde, bu ihlali gerçekleştiren bir idare olsa bile Devlet, zarar görenin hakkına kavuşmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle de belirli koşullarla kamu mallarının da haczi gündeme gelebilmelidir.

İcra ve İflas Kanunu'na göre haczedilemeyen şeyler; tamamen haczedilemeyen şeyler ve kısmen haczedilemeyen şeyler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁴².

Tamamen haczedilemeyen mallar da maddi hukuk bakımından devri mümkün olmayan mallar, İcra ve İflas Kanunu m. 82'ye göre haczi mümkün olmayan şeyler ve özel kanunlara göre haczi mümkün olmayan şeyler olarak üçe ayırmak gerekmektedir¹⁴³. Maddi hukuka göre devredilemeyen malların haczedilmezliği, burada incelenecek olup diğer iki haczedilmezlik türü, ikinci bölümde kanuni düzenlemelerin anlam ve kapsamı kısmında değerlendirilecektir.

Belirtilmelidir ki sayılan haller haricinde tarafların kendi aralarında yaptıkları bir sözleşme ile bir malın devrini yasaklamaları, o malın haczine engel değildir¹⁴⁴.

Maddi hukuka göre başkasına devredilemeyen mallar ve hakların haczedilmesi mümkün değildir¹⁴⁵. Bu haczedilmezliğin gerekçesi "kamu yararı"dır¹⁴⁶. Örnek olarak, şahsa bağlı intifa hakkı (TMK m. 806), oturma hakkı (TMK m. 823) verilebileceği gibi aşağıda yeri gelince hakkında gerekli açıklamalar yapılacak olan kamu malları açısından sahipsiz malların da haczedilemeyeceği kabul edilmelidir.

¹⁴² Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 278.

¹⁴³ Uyar, tamamen haczedilemeyen malları öncelikle ikiye ayırmıştır. Mahiyetleri icabı haczi caiz olmayan şeyler ve İİK m. 82'ye göre haczi caiz olmayan şeyler. Mahiyetleri icabı haczi caiz olmayan şeyleri ise Banka teminat mektupları, rücu şartıyla hibe edilen gayrimenkuller, malların mütemmim cüzleri ve maddi hukuka göre devredilemedikleri için haczedilemeyen mallar olmak üzere dört başlık halinde incelemiştir, bkz. Talih Uyar, "Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar", **Dr. A. Recaî Seçkin'e Armağan**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1974, s. 552-558.

¹⁴⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 151.

¹⁴⁵ Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 279, Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 411, Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 151.

¹⁴⁶ Berkin, "Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar", s. 119.

Belirtmek gerekir ki, sözü edilen malların devredilmezliğinin kanundan kaynaklanması gerekmektedir; tarafların kendi aralarında söz konusu mal ya da hakkın devredilemez olduğunu kabul etmeleri bir anlam ifade etmez¹⁴⁷.

Medeni hukuk çerçevesince hak sahibine bağılıklarına göre haklar; “devredilebilen haklar” ve “kişiyeye bağılı haklar” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁴⁸. Başkalarına devredilebilen ve miras yolu ile geçebilen haklar, devredilebilen haklar olarak adlandırılırken, kural olarak başkalarına devredilemeyen ve miras yolu ile geçmeyen haklara kişiyeye bağılı haklar denmektedir¹⁴⁹.

Kişiyeye bağılı haklardan parasal değeri olan haklar kişiyeye bağılı malvarlığı hakları olarak nitelenmekte, kişiyeye bağılı olup da parasal değeri olmayan ve kişinin manevi dünyasına ilişkin olan haklara kişiyeye bağılı kişivarlığı hakları denilmektedir¹⁵⁰.

İster malvarlığına isterse kişivarlığına dahil olsun, kişiyeye bağılı haklar, devredilememeleri nedeniyle haczedilemeyeceklerdir¹⁵¹.

Bu açıklamalardan hareketle devri mümkün olmadığı için haczedilemeyen mal ve haklara şunlar örnek verilebilecektir;

- Türk Medeni Kanunu (m. 25/IV): “*Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez.*” uyarınca manevi tazminat talepleri¹⁵², (ör: TMK m. 121, TBK m. 56, 58).

- Ana-babanın çocuklarının malları üzerindeki intifa hakkı¹⁵³.

¹⁴⁷ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 279; Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 555. Bu durumun istisnası da yine kanunda düzenlenmiştir. Bkz. İİK m. 82/8, Türk Borçlar Kanunu m. 610, TMK m. 806.

¹⁴⁸ Ergun Özsunay, **Medenî Hukuka Giriş**, 5. Bası, İstanbul, Güryay Matbaacılık, 1986, s. 239.

¹⁴⁹ Özsunay, **Medenî Hukuka Giriş**, s. 239.

¹⁵⁰ Fatma Tülay Karakaş, **Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağılı Haklar**, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s. 25.

¹⁵¹ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 279, Karakaş, **Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağılı Haklar**, s. 43.

¹⁵² Burada, karşı tarafın kabulü halinde manevi tazminatın devredilebilir hale gelmesi yahut mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olması halinde mirasçılara da geçebilecek duruma geldiğinden, manevi tazminatın devredilebilir hale geleceği ve artık haczedilebileceği de söylenebilecektir. Bkz. Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 502.

¹⁵³ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 411.

- Türk Medeni Kanunu (m. 391): “Aile yurdu hâline getirilen taşınmazlar devrolunamaz, rehnedilemez ve kiraya verilemez.

Aile yurdu ve eklentileri hakkında, mahkeme eliyle yönetim hâli saklı kalmak kaydıyla, cebri icra yoluna başvurulamaz.” hükmü nedeniyle, aile yurdu ve eklentileri haczedilemez.

- Türk Medeni Kanunu (m. 823/II): “*Oturma hakkı, başkasına devredilemez ve mirasçılara geçmez.*” hükmü nedeniyle oturma hakkı haczedilemez.

- Türk Medeni Kanunu (m. 838): “*Malik, taşınmazı üzerinde herhangi bir kişi veya topluluk lehine atış eğitimi veya spor alanı ya da geçit olarak kullanılmak gibi belirli bir yararlanmaya hizmet etmek üzere başka irtifak hakları da kurabilir.*

Bu haklar, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, başkasına devredilemez ve mirasçılara geçmez. Bu hakların kapsamı, hak sahibinin olağan ihtiyaçlarına göre belirlenir.” Aksi kararlaştırılmış olmadıkça diğer irtifak hakları da devredilemeyeceğinden haczedilemeyecektir.

- Türk Borçlar Kanunu (m. 619): “*Bakım alacaklısı, hakkını başkasına devredemez.*”

Yine benzer olarak;

- Anayasa’nın 44. maddesinde bulunan “*Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez...*” hükmü,

- 169. maddesinde bulunan “*Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz.*” hükmü,

- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 38. maddesindeki “*Türk ve yabancı bilim kurumlarına veya onların adına hareket eden kişilere verilen kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan devredilemez.*” hükmü ve

- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 50. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Define aramak isteyenlere aynı süre içinde birden fazla yerde arama izni verilemez. Define arama izni, başkalarına devredilemez. Bu iş için*

bir başkası tevkil olunamaz.” hükmü devredilemeyen ve bu nedenle haczedilemeyecek haklara örnek olarak verilebilir. Son olarak;

- 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu’nun ek 9. maddesi; “Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından bağımsız spor federasyonlarına yapılan yardımlar ile Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçesinden bu federasyonlara tahsis edilen kaynaklar kullanılarak edinilen her türlü taşınır ve taşınmazlar edinim amacı dışında kullanılamaz ve Gençlik ve Spor Bakanlığı izni alınmadan üçüncü kişilere satılamaz ve devredilemez.”

2. Haczedilmezlik Sıfatından Feragat ve Haczedilmezlik Sıfatının Tayini

a. Haczedilmezlik Sıfatından Feragat

Haczedilemeyen mallar üzerinde borçlunun tasarruf yetkisi sınırlandırılmamaktadır. Bu nedenle borçlu istemesi halinde haczedilemeyen eşya ve alacaklarının haczine rıza gösterebilir ve haczedilmezlikten feragat edebilir¹⁵⁴.

Aksi yönde kararlar¹⁵⁵ olsa da takip edilen borçlu, haczedilmezlik sıfatından ancak haciz sırasında feragat edebilir¹⁵⁶. Hacizden önceki feragat, borçlunun bu durumun sonuçlarını tam olarak idrak edememiş olması ihtimalini barındırdığı için geçerli olmaz¹⁵⁷.

Bu feragat açık bir beyan ile olabileceği gibi haczi mümkün olmayan bir malının haczedilmesine şikâyet etmemek şeklinde de olabilir¹⁵⁸. Borçlunun bir idare olması halinde haczedilmezlikten feragat iradesine en yakın irade kamu malı üzerindeki tahsisin kaldırılması olabilir. Ancak bu ihtimalde, haciz işleminden sonra yapılması gereken feragatten farklı olarak haciz işleminden önce bu tahsis değişikliğinin yapılması gerekir.

¹⁵⁴ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 114.

¹⁵⁵ Bu yöndeki kararlar için bkz. Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 322.

¹⁵⁶ Ansay, **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, s. 96.

¹⁵⁷ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 114.

¹⁵⁸ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 322.

Hacedilemeyecek bir malın bu sıfatından feragat eden borçlu, haklı bir nedeni olmadıkça bu feragatten dönemez. Buradaki haklı sebebin takdiri icra makamlarına aittir¹⁵⁹.

Borçlunun bir alacaklı lehine hacedilmezlikten feragat etmesi, diğer alacaklılarına karşı hacedilmezlik iddiasında bulunmasına engel olmaz¹⁶⁰. Bir idarenin tahsis cihetini haciz esnasında değiştirmesi ve haciz konusu malın hacedilmezlik sıfatından feragat etmesi halinde ise tek alacaklıya karşı hacedilmezlikten feragat artık mümkün olmaz.

Hacedilmezlik sıfatı, yalnız borçlu şahıs için değil aynı zamanda borçlu ile birlikte yaşayan ailesi için de getirilmiş bir koruma olduğu için hacedilmezlikten feragat yalnız borçlunun bu yöndeki iradesi ile mümkün olmayacaktır¹⁶¹.

b. Hacedilmezlik Sıfatının Tayini

İcra dairesinin haciz işlemini yerine getirme konusunda bir takdir yetkisi bulunmamakla birlikte haciz konusu malların İİK m. 82’de sayılan haczi caiz olmayan mallardan olup olmadığını belirleme hususunda bir takdir yetkisi bulunmaktadır (İİK m. 82/son). Bu takdir yetkisinin kapsamı ve sınırları aşağıda değerlendirilecek olmakla birlikte, öncelikle yapılan hacze konu olan malların hacedilemeyeceğini öne sürme yolu¹⁶² olan şikâyet prosedürünü incelemek gereklidir. İİK m. 16’da, icra ve iflas dairelerinin işlemleri hakkında yapılacağı düzenlenen şikâyet prosedürü, “*kanunda öngörülen sebeplere dayanarak işlemin iptal edilmesi veya düzeltilmesi ya da yapılmayan işlemin yapılmasının sağlanması için, o icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine (icra hukuk mahkemesine) belirli şartlarla başvurabilme imkânının takibin taraflarına ve/veya hukukî menfaati bulunan ilgililerine tanındığı*” bir müessesedir¹⁶³. Haczi talep edilen malların haczinin caiz olup olmadığını; İİK m.

¹⁵⁹ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 115.

¹⁶⁰ Ansay, **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, s. 97.

¹⁶¹ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 115.

¹⁶² Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 144.

¹⁶³ Muşul, **İcra ve İflâs Hukukunda; Şikâyet**, s. 55. Şikâyet yolu, kamu icra hukukunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle AATUHK uyarınca yapılan tahsil işlemlerinde menfaati ihlal edilen kişi idari yargılama hukuku uyarınca genel hükümlere gidecektir; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 330.

82/son uyarınca, icra müdürü ya da haczi yapan kişi onun yardımcısı veya katipse bunlar takdir eder. Bu takdir yetkisine, borçlu ile alacaklı arasındaki menfaat dengesinin korunması¹⁶⁴ ve temel hakların kanuni düzeyde garantisi olması¹⁶⁵ adına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

İİK m. 16'ya göre, bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı yapılacak şikâyetler süreye tâbi olmayacak, bunlar haricindeki nedenlerle şikâyet yoluna gidildiğinde ise şikâyete neden olan muamelenin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içerisinde şikâyet prosedürünün işletilmesi gerekecektir¹⁶⁶.

Haciz konusu malın İİK m. 82 uyarınca haczedilemeyen mallardan olması halinde, söz konusu haciz bir kanun hükmüne aykırı olacağından İİK m. 16/1 uyarınca yapılacak şikâyet yedi günlük süreye tâbi olacaktır. Kanunda belirtilen 7 günlük süre, hak düşürücüdür. Ancak düzenlenme gerekçesi kamu düzeni olan haczedilmezlik hükümlerinin 7 günlük süreye bağlanmasının kanunun amacına uygun olmadığı da ileri sürülmüştür¹⁶⁷. Her ne kadar İİK'da belirtilen süreler icra takiplerini kısa sürede bitirebilmek adına kamu düzeninden sayılmış olsa da bu gerekçenin borçlunun yoksul hale düşmesine ve insani olmayan şartlarda yaşamını sürdürmesine sebep olmaması gerektiği belirtilmiştir¹⁶⁸.

Borçlu, elindeki malın İİK m. 96 uyarınca başkasına ait olduğu iddia ediyor ve aynı zamanda malın haczinin de mümkün olmayan mallardan olduğunu düşünüyorsa, İİK m. 16 uyarınca yedi gün içerisinde haczin mümkün olmadığı şikayetinde bulunması gerekmektedir. Borçlu bu iddiada bulunmamışsa ve malın 3. bir kişiye ait olduğu tespit edilirse, artık borçlu tarafından malın haczinin mümkün olmadığı iddiasında bulunulması mümkün olmayacaktır¹⁶⁹. Borçlunun iddiası üzerine malın

¹⁶⁴ Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 527.

¹⁶⁵ Volkan Özçelik, **İcra Müdürünün Takdir Yetkisi**, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, s. 304.

¹⁶⁶ Bununla birlikte, kanunda bir şikâyet sebebi olarak düzenlenmemiş olsa bile doktrin ve uygulama; icra dairesi tarafından yapılan işlemin kamu düzenine aykırı olması halinde süresiz şikâyet sebebi oluşturacağını kabul etmektedir. Bkz. Muşul, **İcra ve İflas Hukuku Esasları**, s. 68; Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 109-110; Yargıtay 12. HD, E. 2012/4495, K. 2012/21979, T. 21.06.2012.

¹⁶⁷ Berkin, "Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar", s. 115.

¹⁶⁸ Berkin, "Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar", s. 116.

¹⁶⁹ Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 326.

haczinin mümkün olmadığına karar verilmesi halinde, üçüncü kişiye aidiyet iddiasının ancak haczi mümkün olan mallara yönelik bir iddia olması nedeniyle, malın üçüncü kişiye ait olduğu iddiasının çözümlenmesine gerek kalmayacaktır¹⁷⁰. Borçlunun haczedilmezlik iddiası üzerine üçüncü kişinin malın kendisine ait olduğu iddiasını ortaya koyması halinde, yine öncelikle haczedilebilirlik şikâyetinin çözümlenmesi gerekecektir¹⁷¹.

Bu açıklamalarla birlikte, İİK m. 82'ye aykırılık oluşturan her durumun yalnızca borçluyu ilgilendirdiği söylenemeyecektir. Bazı hallerde borçlunun menfaatinin yanında kamu düzeninin etkilenme ihtimali de bulunmakta ve bu nedenle yapılacak şikâyetin süreye tâbi olmayan bir şikâyet olma ihtimali bulunmaktadır. Buradan hareketle, haczi kabil olmayan bir malın haczedilmesi halinde, söz konusu bu işleme karşı yapılacak şikâyetin süreye tâbi olup olmadığının tespiti, her somut olaya göre ayrı değerlendirilmelidir¹⁷².

Hacze konu olacak malın haczinin mümkün olup olmadığının tayini haczi yapan memur tarafından re'sen dikkate alınacaktır¹⁷³. İcra dairesi, bir malın haczedilip haczedilemeyeceğini belirleme konusunda birinci derecede görevli olup, icra mahkemesi ancak İİK m. 16 uyarınca yapılacak bir şikâyet üzerine uyuşmazlığa el koyacaktır¹⁷⁴.

Haciz memurunun, bir malın haczinin mümkün olmadığına karar vermesi durumunda, alacaklı taraf bu karara karşı şikâyet yoluna başvurabilecektir¹⁷⁵. İİK'da açıkça düzenlenmiş olmasa da doktrin ve uygulamada kabul edilen görüşe göre, şikâyet hakkının kullanılabilmesi için hakkı kullanacak kişinin hukukî yararı bulunmalıdır¹⁷⁶. Üçüncü kişiler de hukukî yararlarının bulunduğunu ispat etmeleri

¹⁷⁰ Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 326.

¹⁷¹ Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 326.

¹⁷² Muşul, **İcra ve İflâs Hukukunda; Şikâyet**, s. 471.

¹⁷³ Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 324.

¹⁷⁴ Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 526.

¹⁷⁵ Kuru, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", s. 324.

¹⁷⁶ Hakan Pekcanitez, Cemil Simil, **İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet**, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 231; Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 106; Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, s. 48. Ayrıca bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2011/12-628, K. 2011/635, T. 19.10.2011.

şartıyla şikâyet hakkına sahip olacaklar¹⁷⁷, şikâyet konu işlemde zarar gördükleri açıkça anlaşılıyorsa ispat şartı gerçekleşmiş sayılacaktır¹⁷⁸.

Şikâyet süresi İİK m. 16 uyarınca şikâyet konu olan muameleden itibaren yedi gün içerisinde yapılmalıdır. Kamu düzeni ile ilgili olan durumlarda, şikâyetin süreye tabi olmadığı belirtilmektedir¹⁷⁹.

Yapılan şikâyetin icra mahkemesi tarafından kabul edilmesi halinde, şikâyet edilen muamele, bozulur yahut düzeltilir (İİK m. 17).

Yukarıda da bahsedildiği üzere, gelen talep üzerine icra dairesinin haciz yapıp yapmamak konusunda bir takdir yetkisi bulunmamakla birlikte İİK m. 82/son uyarınca haczi talep edilen malların haczedilebilirliği hususunda takdir yetkisi vardır¹⁸⁰. Bununla birlikte doktrinde, icra müdürünün borçlunun mal ve haklarının haczedilebilir olup olmadığını değerlendirmede takdir yetkisine sahip olmadığını öne süren görüşler de bulunmaktadır¹⁸¹. Kanaatimizce; gerek haczedilmezlik konusunda takdir yetkisinin bulunmadığı düşüncesine gerekçe olarak gösterilen yargı kararlarında bulunan Hukuk Genel Kurulu kararının İİK m. 82/son fıkrasının eklenme tarihinden önce verilmiş olması¹⁸², gerek kanun lafzının tartışmaya yer bırakmayacak derecede açık olması¹⁸³ nedeniyle icra memurunun, hacze konu malın haczedilebilir olup olmadığını tespit etme konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır¹⁸⁴.

¹⁷⁷ Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 61; Karşlı, **İcra ve İflas Hukuku**, s. 79; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, **İcra ve İflâs Hukuku**, s. 75.

¹⁷⁸ Pekcanitez/Simil, **İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet**, s. 245.

¹⁷⁹ Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 145.

¹⁸⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 152.

¹⁸¹ Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 57-66. Yazara göre; icra memurunun takdir yetkisinin bulunduğu husus haczedilebilirlik olmayıp hacze konu malın haczinde ekonomik yarar olup olmadığı ve bu malın muhafaza ve satışında güçlük çekilip çekilmeyeceğidir. Bu konudaki takdirine göre haciz talebinin kabul veya reddine karar verilecektir.

¹⁸² Söz konusu hüküm 2012 yılında eklenmiştir. Takdir yetkisi olmadığına yönelik kararlar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2004/12-202, K. 2004/196, T. 31.03.2004; E. 2008/12-433, K. 2008/430, T. 18.06.2008; E. 2009/12-213, K. 2009/244, T. 10.06.2009, Kazancı İçtihat Bankası.

¹⁸³ “İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.”

¹⁸⁴ Bahsedilen değişiklikten sonra verilen yargı kararları da kanaatimiz doğrultusundadır. “İİK.nun 82.maddesine 02.07.2012 tarih ve 6352 Sayılı Kanunun 16.maddesiyle eklenen son fıkra da yer alan “İcra memuru, haczi talep edilen mal veya hakların haczinin caiz olup olmadığını değerlendirir ve talebin kabulüne veya reddine karar verir.” düzenlemesi karşısında, icra memurunun

Haczedilmezlik sıfatının tayini ile ilgili olarak borçlunun elinde bulunmakla birlikte üçüncü kişiye ait olan bir malın haczedilmezliğinin ne şekilde iddia edileceği probleminin değerlendirilmesi gerekmektedir. Konumuzla ilgisi nedeniyle burada yalnızca borçluda bulunan ve İİK m. 82/1’de haczedilmezliği düzenlenen Devlet malları incelenecektir.

İdarenin, kamu hizmetini gördürmek amacıyla bir özel hukuk kişisiyle sözleşme imzalaması ve bu sözleşme kapsamında hizmetin görülmesi esnasında kullanılması için özel hukuk kişisine taşınır ve taşınmaz mal tahsis etmesi ihtimalinde, tahsis konusu mallar haczedilirse borçlu tarafından izlenecek yol 3. kişi lehine istihkak iddiası mı yoksa şikâyet yolu ile haczedilmezlik iddiası mı olacaktır? Yahut henüz idarenin mülkiyetine geçmemekle birlikte, sözleşme süresinin sona ermesi ile idareye devredileceği belirtilen malların durumu ne olacaktır?

Belirtelim ki ikinci soru ile ilgili incelemeyi “Kamu Mallarının Haczedilmezliği İlkesinin Güncel Tartışmaları” başlıklı bölümde yapacağız. İlk soru ile ilgili olarak ise doktrinde; 3996 sayılı Kanun kapsamında bir marina işleten borçlu şirketin yetkilisinin, marinateda bulunan taşınır malların haczedilmesi örneği üzerinden; *“haczedilen menkul malların kendilerine ait olmayıp devlete (T.C. Bakanlığına) ait olduğu...”* şeklindeki beyanının, İİK m. 96 kapsamında yapılmış bir istihkak iddiası olduğu ve İİK m. 96 vd. hükümleri uyarınca istihkak prosedürü uygulanmadan söz konusu malların Devlet malı olması nedeniyle haczedilmezliğini icra mahkemesine şikâyet yoluyla ileri sürmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir¹⁸⁵.

haczi talep edilen malın bu madde uyarınca haczinin kabil olup olmadığını değerlendirerek, bu doğrultuda haciz talebini yerine getirip getirmeme konusunda taktir yetkisi vardır.” Bkz. Yargıtay 12. HD, E. 2013/5621, K. 2013/14186, T. 15.04.2013, Kazancı İçtihat Bankası. Aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2015/1435, K. 2015/12684, T. 07.05.2015; 8. HD, E. 2014/11614, K. 2015/11604, T. 25.05.2015; 8. HD, E. 2015/12211, K. 2017/14185, T. 31.10.2017, Yargıtay Karar Arama.

¹⁸⁵ Talih Uyar, “Borçlu, “Haczedilen Malın/Malların Kendisine Değil, Üçüncü Bir Kişiye Ait Olduğunu” Belirterek “Haczedilmezlik İddiası”nda Bulunabilir Mi?”, **ABD**, S. 2, 2017, s. 251-253. Uyar, söz konusu haczedilmezlik şikâyetinin aktif husumet yokluğu nedeniyle reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşe ek olarak, borçlunun elinde bulunan ancak üçüncü kişiye ait olan malın İİK m. 82 uyarınca haczedilmez olması nedeniyle üçüncü kişi tarafından şikâyet yoluna başvurulamayacağı, İİK m. 96 uyarınca istihkak iddiasında bulunabileceği hakkında bkz. **(İcra ve İflâs Hukukuna İlişkin) Hukuki Mütalâalar**, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2017, s. 345. Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Zira kamu yararının söz konusu olduğu hallerde, hukukî yarar koşulu aranmaksızın, yolsuz işlem icra mahkemesi tarafından iptal edilebilmelidir. Bkz. Pekcanitez/Simil, **İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet**, s. 233.

II. KAMU MALLARI

A. Kamu Mali Kavramının Anlam ve Kapsamı

Kamu malı, kesin bir biçimde nitelendirilmesi kolay olmayan, birden çok anlama gelebilen bir kavramdır. Bir malın kamu malı niteliğinin bulunup bulunmadığının bilinmesi, hukuki rejimlerden hangisine tabi olduğunun öngörülmesi, hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin gereğidir¹⁸⁶. Zira bu durumun tespit edilememesi halinde, hukuki belirsizlikler meydana gelir ve uyuşmazlıklar kaçınılmaz bir biçimde artar.

Geniş anlamı ile kullanıldığında kamu malı, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerine ait olan ve bununla birlikte özel hukuk kişilerinin üzerinde mülkiyet hakkına sahip olamayacakları malları karşılamaktayken, dar anlamı ile kamu malı, Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin bir kamu hizmetinde kullandıkları ya da toplumun faydalanmasına tahsis edilmiş veya üzerinde özel hukuk kişilerinin mülkiyet hakkına sahip olmalarının mümkün olmadığı malları ifade etmektedir.

Kamu malları ile ilgili kurallar, kanunlardan ziyade içtihat ve doktrinin yardımıyla geliştirilmiştir¹⁸⁷. Genel olarak, idarenin faaliyetlerini yerine getirirken kullandığı mallara kamu malları denmekle birlikte bu tanım tek başına yeterli değildir¹⁸⁸. İleride belirteceğimiz üzere, idarenin kamu hukukuna tabi malları olmakla birlikte özel hukuk kurallarına tabi olan malları da bulunmaktadır ve bunlardan her ikisinin de kamu malları olarak adlandırıldığı örnekler bulunmaktadır. Doktrinde, çeşitlik niteliklerine¹⁸⁹ göre kamu malları ayrımı yapılmakla birlikte, kanaatimizce önemli olan, söz konusu ayrımlardan hangisinin malın kullanımına etkisinin olduğudur. Bu nedenle aşağıda incelememize esas alacağımız ayrım, malların bağlı

¹⁸⁶ Aydın Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999, s. 14.

¹⁸⁷ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1286.

¹⁸⁸ Nur Kaman, “Kamu Malları”, **İdare Hukuku**, Ed. Turan Yıldırım, 7. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 248.

¹⁸⁹ Örnek olarak; “doğal-yapay kamu malları”, “taşınır-taşınmaz kamu malları”, “kara-deniz-su-hava kamu malları” ayrımları gösterilebilir. Bu ayrımlar için bkz. Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, **Türk İdare Hukuku**, 11. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2019, s. 647; Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 44-55; Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 830-839.

olduğu rejime göre yapılacak olan “kamu hukukuna tâbi-özel hukuka tâbi kamu malları” ayrımı olacaktır¹⁹⁰.

Aksine görüşler¹⁹¹ olmakla birlikte, bir malın kamu malı sayılabilmesi için o malın bir kamu tüzel kişisine ait olması gerekmektedir. Organik kritere bağlı bu şartın gerçekleşmesi için malı kullanan idarenin aynı zamanda o malın mülkiyetine sahip olan idare olmasının gerekmeyp, söz konusu malın herhangi bir kamu tüzel kişinin mülkiyetinde olması yeterli sayılmaktadır¹⁹². Bu ayrıma göre, özel kişilere ait mallar, kamu hizmetlerinde kullanılsalar bile kamu malı niteliğini kazanamazlar¹⁹³.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi, hangi malların özel mülkiyet konusu olacağı hususunda kurucu iktidar ve yasama organının takdir yetkisinin bulunduğunu belirtse¹⁹⁴ de, ülkemizde kamu mallarına ilişkin genel bir kanun bulunmamaktadır. Bu nedenle bir malın niteliğinin tespitinde ve tabi olduğu rejimin belirlenmesinde kesin kurallar mevcut değildir.

Kamu mallarının niteliklerini kademeli bir ayrım yaparak tespit etmek gerekmektedir¹⁹⁵. İlk olarak kamuya ait her türlü mal ile özel hukuk kişilerinin mallarının ayrımı yapılmalıdır. İkinci kademede, kamu hukukuna tâbi kamu malları (dar anlamda kamu malları) ile özel hukuka tâbi kamu malları birbirlerinden ayrı kategoride ele alınmalıdır. Üçüncü kademede ise kamu hukukuna tâbi kamu malları; orta malı, hizmet malı ve sahipsiz mal ayrımına tâbi tutulmalıdır.

1. Kamuya Ait Her Türlü Mal – Özel Hukuk Kişilerinin Malları

Malın mülkiyetinin ait olduğu kişi, malın niteliğinin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Zira, yukarıda da yer verildiği üzere, bir malın kamu malı olduğundan

¹⁹⁰ Belirtilmesi gerekir ki, esas kullanılması gereken başlıklandırma “genel olarak kamu hukukuna tâbi kamu malları ve genel olarak özel hukuka tâbi kamu malları” olmalıdır. Zira, kamu malları üzerinde uygulanan kurallarda çok fazla istisna olması nedeniyle, kesin bir rejimden bahsetmek mümkün olmamakta ve bu nedenle “genel olarak” ifadesinin kullanılması gerekmektedir. Bkz. Kaman, “Kamu Malları”, s. 250. Bununla birlikte biz, söz konusu ifade eklenmeden de anlatılmak isteneni karşıladığı ve ifadede sadeliği sağlamak açısından “kamu hukukuna tâbi-özel hukuka tâbi” ayrımını kullanacağız.

¹⁹¹ Tahsin Bekir Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, **Su Kaynaklarının Kullanılması Hakkındaki Kanun Tasarısı ile İlgili Bilimsel Hafta**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1972, s. 120.

¹⁹² Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 23.

¹⁹³ Kaman, “Kamu Malları”, s. 248.

¹⁹⁴ AYM, E. 2008/26, K. 2008/147, T. 24.09.2008

¹⁹⁵ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 14-15.

bahsedilebilmesi için o malın kamu tüzel kişisine ait olması gerekmektedir¹⁹⁶. Bununla birlikte, bu konunun bütün yönleri ile açık ve tartışmasız olmadığı ve çözüme kavuşturulmamış boyutları olduğunu da vurgulamak gerekir. Mesela; kamu tüzel kişilerinin, bir kamu hizmeti görmek adına özel hukuk kişisine ait bir taşınmazı kiralamaları ya da yine özel hukuk kişisine ait bir binanın yalnız bir katının bir kamu hizmeti görülmesi adına kamu tüzel kişisine kiralanması halinde, verilen örneklerdeki taşınmazların niteliği ne olacaktır? Yürütülen faaliyete verilen önem nedeniyle taşınmaz ya da binanın kamu hizmeti görülen katı kamu malı sayılacak mıdır? Yoksa tam tersi, faaliyet ne olursa olsun malik bir özel hukuk kişisi olduğu için söz konusu malın özel hukuk malı olduğunun kabulü mü gerekir?

Doktrinde malın niteliğinin belirlenmesi hususunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilkinе göre, kamu malının niteliğini belirlerken malın ait olduğu kişinin bir kamu tüzel kişisi olup olmaması belirleyici etken olup, söz konusu malın kamu hizmetinin görülmesine önemli bir mal olsa bile kamu malı sayılamaz¹⁹⁷. Bu görüşe göre, özel hukuk kişisine ait bir mala, sırf o mal ile bir kamu hizmeti görülmesi nedeniyle kamu malı niteliği vermek, mülkiyet hakkına bir müdahale teşkil eder¹⁹⁸. Aksi görüşe göre ise özel hukuk kişilerine ait malın kamu malı sayılması mümkün olmalıdır¹⁹⁹. Kanaatimizce özel hukuk kişinin mülkiyetinde bulunan malları, o mallar vasıtasıyla bir kamu hizmeti görülmesinden hareketle kamu malı saymak düşüncesi doğru olmaz. Şayet bu düşünce benimsenir ise, kamuya ait mallar ile özel hukuk kişilerine ait mallar arasındaki ayrım tamamen bulanıklaşmış olur ve halihazırda belirsizliklerle²⁰⁰ dolu olan kamu malları konusuna yeni bir belirsizlik daha eklenir. Bununla birlikte katılmadığımız görüşte dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Mal her ne kadar bir özel hukuk kişisi mülkiyetinde bulunsada bir kamu hizmetinin görülmesinde vasıta dır. Bu nedenle bu şekilde kamu hizmetinin görülmesinde kullanılan ve özel hukuk kişinin mülkiyetinde bulunan malların, kamu

¹⁹⁶ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1304.

¹⁹⁷ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 17, Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1302.

¹⁹⁸ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 17.

¹⁹⁹ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Sulardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 120, bu görüşe göre, özel hukuk kişisine ait olmakla birlikte kira ilişkisi ile kullanılan bir hizmet binası yahut bir irtifak hakkı ile kullanılan yol kamu malı olarak sayılacaktır.

²⁰⁰ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 5.

malı sayılmak yerine kamu mallarını koruyan ilkelere yararlanmak düşünülebilir²⁰¹. Bu sayede özel hukuk mülkiyeti zarar görmemiş ve aynı zamanda da kamu hizmetinin sürekliliği aksamamış olur.

Bu noktada, üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer husus, kamu hizmetinin kamu tüzel kişisi tarafından değil de özel hukuk kişisi tarafından yine bu özel hukuk kişinin malları vasıtasıyla görülmesi halinde ne olacaktır. Mükemmim cüz ilkesi çerçevesinde kamu malı olan bir taşınmaz üzerinde inşa edilen bina, eğer ki üzerinde inşa edildiği taşınmazdan ayrılamayacak nitelikteyse, kamu malı sayılacaktır²⁰². Ancak bu ilke, imtiyazcının göreceği hizmet için yeni taşınmazlar edinmesi halinde uygulanamayacaktır. Çünkü burada söz konusu taşınmazın kamusalılık bağı aidiyet ile değil sadece kamu hizmetinde kullanılmasıyla sağlanmaktadır. Bu sorunla ilgili olarak doktrinde “kamu hizmetinin özel hukuk kişisi tarafından görülmesi sona erdikten sonra kamu hizmeti görülürken kullanılan malın idarenin mülkiyetine geçmesi halinde kamu malı haline geleceği, özel hukuk kişinin mülkiyetinde kalması halinde kamu malı olmayacağı” görüşü bulunmaktadır²⁰³. Bu durumda ise malın hizmet sonunda idareye devredileceğinin kabulünde hangi andan itibaren kamu malına yönelik korumalardan yararlanacağı ve hangi andan itibaren kamu malı olacağı gibi çeşitli sorular sorulmaktadır²⁰⁴. Bu sorular çoğaltılabilecek olsa da hukukun asıl işlevi sorun çıkarmak değil meydana çıkan sorunlara çözüm bulmaktır. Bu nedenle çeşitli istisnalar getirerek halihazırda karmaşık olan kamu malları teorisini daha da karmaşıktırmak bizce bir fayda sağlamayacaktır. Kanaatimizce, bir malın, kamu malı sayılabilmesi için ilk kriter olan kamu tüzel kişiliğine ait olmayı sağlaması yeterli ve gerekli olmalı; bunun haricinde kamu tüzel kişilerine ait olmasa bile hizmette kullanılmaktan hareketle özel hukuk kişinin mülkiyetinde bulunan bir malı (dar anlamıyla) kamu malı saymamak gerekmektedir. Bununla birlikte malın kamu hizmetinde kullanılması

²⁰¹ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 17.

²⁰² Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 18.

²⁰³ Jean Dufau, **Le Domaine Public**, II tome, Moniteur, Paris, 1987, s. 48’den aktaran Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 18.

²⁰⁴ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 18.

nedeniyle, malın çeşitli koruma hükümlerinden yararlandırılması doğru ve yerinde olur²⁰⁵.

2. Kamunun Özel Hukuka Tâbi Malları – Kamunun Kamu Hukukuna Tâbi Malları

İdarenin kamu hizmetlerini görebilmesi için birtakım eşyalara ihtiyacı bulunmaktadır²⁰⁶. Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin idareleri altındaki eşyalar, kamu hizmetinin görülmesinde her zaman aynı önemi taşımazlar; bu eşyalardan bir kısmı idareye, kişilerin sahip oldukları mallar gibi birtakım mali menfaatler temin eder²⁰⁷. Kamuya ait olan mallar hakkında “kamunun kamu hukukuna tâbi malları” ve “kamunun özel hukuka tâbi malları” ayrımı yapılabilir. Kamunun özel hukuka tâbi malları (özel malları) idareye gelir getirme özelliğine sahip olmakla birlikte bu özellik tek başına kamuya ait bir malı kamunun özel malı olma niteliğini kazandırmaz²⁰⁸. Çünkü kamuya ait olan ancak bir hizmetin olmazsa olmaz unsuru olarak kullanılan yahut kamunun doğrudan ve ortak kullanımına tahsis edilen mallarından da gelir elde edilmesi mümkündür²⁰⁹. Burada asıl fark, kamunun özel mallarında gelir elde etmek amaçken, kamunun kamu hukukuna tâbi olan mallarında gelir elde etmenin esas amaç olmamasıdır²¹⁰.

Kamunun özel malları, “kamu hizmetlerinin yürütülmesinde doğrudan doğruya bir rol oynamayan, halkın yararlanmasına özgülenmemiş olan, olsa olsa yalnız sağladıkları gelir nedeniyle ve dolayısıyla kamu yararını sağlayan mallardır”²¹¹. Bunlar, “Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan, malî ve iktisadî amaçlara yarayan, kural olarak da özel hukukça düzenlenen” mallardır²¹². Kamunun özel malları, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, bireyler gibi kullandıkları ve yararlandıkları mallardır²¹³. Anayasa Mahkemesi, kamunun özel mallarını, “*Özel emlâk, kamu idaresinin, kamu hizmetine doğrudan özgülemediği, üzerinde işletme,*

²⁰⁵ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 19.

²⁰⁶ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1285.

²⁰⁷ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1285.

²⁰⁸ Kaman, “Kamu Malları”, s. 253.

²⁰⁹ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 31.

²¹⁰ Kaman, “Kamu Malları”, s. 254.

²¹¹ Kırbaş, **Devlet Malları**, s. 32.

²¹² Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 118.

²¹³ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1300.

kiraya verme ve satma gibi yetkilere sahip bulunduğu taşınmazlardır. Bunlar, kamu idarelerinin gelir kaynaklarından birini oluştururlar.” şeklinde açıklamıştır²¹⁴.

Kamunun özel malları, kamu hizmetleri ve idari faaliyetlerle doğrudan ilgili değildir²¹⁵. Ancak bunlardan elde edilecek gelirlerin kamu yararı ve kamu hizmetlerine tahsis edilmesi halinde kamu hizmetleri, kamunun özel mallarından dolaylı olarak faydalanmış olur. Kamu mülkiyetinde olan özel mallardan elde edilecek gelirlerin kamu hizmetinde kullanılma ihtimalleri olması nedeniyle, kamunun özel malı ile özel hukuk kişilerinin mülkiyetinde bulunan malların aynı statüde bulundukları iddia edilemez. Çünkü kamunun özel malları potansiyel kamu malıdır; bir tahsis ile kamu malı haline gelebilir. Bu nedenle kamunun, özel mallarını idare ederken çeşitli sınırlamalara tâbi olması gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesine göre; *“Kamu emlâkinin, kamu hukuku ilişkisi içersinde ve idare hukuku kurallarına göre yönetilmesine karşın, kamu özel emlâki üçüncü kişiler yönünden özel hukuka tabidir. Ancak, kamu idaresi ile onun özel taşınmazı arasındaki bağlantı, özel hukuktaki bir malikle-taşınmaz arasındaki mülkiyet ilişkisinden bir hayli farklıdır. Özel hukukta malik, malına istediği gibi tasarruf edebilmede, onu dilediği fiyatla dilediğine satmada ya da kiralamada ve maldan elde ettiği geliri istediği gibi harcamada özgür olmasına karşın; kamu idaresi, sahip olduğu özel emlâk üzerinde tasarrufta bulunurken, bir takım kurallara uymak durumundadır (Muhasebei Umumiye Yasasına, Devlet İhale Yasasına, Sayıştay denetimine tabi olması gibi); bu taşınmazları dilediklerine dilediği fiyatla devredemez; daha önemlisi bu yerlerden sağlanan geliri, gördüğü kamu hizmetine ayırmak zorundadır. Böylece özel emlâk, idarenin üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde (alım, satım, kira gibi konularda) özel hukuk kurallarına tabi ise de, kamusal bir sorumlulukla ve kamu hukukunun belirlediği usule göre kullanılır²¹⁶.”*

Doktrinde, kamunun özel mallarına özel hukuk kurallarının uygulanacağı konusunda genel bir kabul bulunmaktadır²¹⁷. Bununla birlikte kamunun özel mallarına

²¹⁴ AYM, E. 1986/3, K. 1986/15, T. 03.07.1986, AYM Karar Arama.

²¹⁵ Kırbaş, **Devlet Malları**, s. 32; Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1399.

²¹⁶ AYM, E. 1986/3, K. 1986/15, T. 03.07.1986, AYM Karar Arama.

²¹⁷ Akın Düren, **İdare Malları**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1975, s. 89; Kaman, “Kamu Malları”, s. 254; Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 882; Lütfi Duran, “Kamusal Malların Ölçütü”, **İHİD**, C. 5, S. 1-2, 1984, s. 35.

yalnızca özel hukuk hükümlerinin uygulanacağını kabulü doğru olmaz. Söz konusu mallar üzerinde tesis edilecek işlemler, idari işlemin beş unsuru bakımından denetlenebilir²¹⁸. Bu bağlamda, hem kamunun kamu hukuku rejimine tâbi olan mallarına (kamusal mallara) hem de kamunun özel mallarına belirli oranda kamu hukuku ve özel hukuk kuralları uygulanır²¹⁹.

İdare, sahip olduğu mallar üzerinde bir tasarruf yetkisini haiz olduğu gibi malik olmasından kaynaklanan çeşitli borçlarla da yükümlüdür²²⁰. İdarenin sahip olduğu mallarından kaynaklanan sorumluluğu, söz konusu malın idarenin kamu hukukuna tâbi mallarından mı yoksa özel hukuka tâbi mallarından mı olduğuna göre değişebilir²²¹.

Kamunun kamu hukukuna tâbi olan (kamusal) mallarından bir kısmı kamu hizmetine tahsis edilmiştir ve hizmetin bir unsurunu teşkil ederler. Bu mallardan bir kısmı ise toplumun istifadesine tahsis edilmiştir. Belirtmek gerekir ki, denizler, dağlar, nehirler gibi bazı şeyler ise kavramsal anlamda “mal” olarak nitelendirilemez ve mülkiyet hakkına konu olamaz²²². Kamu hizmetinin tüm unsurları ve araçları gibi kamu hizmetinin bir aracı olan kamu mallarının da eşya hukuku kuralları dışında idare hukukuna özgü birtakım kurallara tabi tutulması gerekmektedir²²³.

²¹⁸ Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 884. Bu durum ve idarenin, sahip olduğu özel mallar üzerindeki tasarruf yetkisini AYM; “...kamu özel emlak üçüncü kişiler yönünden özel hukuka tabidir. Ancak, kamu idaresi ile onun özel taşınmaz arasındaki bağlantı, özel hukuktaki bir malikle-taşınmaz arasındaki mülkiyet ilişkisinden bir hayli farklıdır. Özel hukukta malik, malına istediği gibi tasarruf edebilmede, onu dilediği fiyatla dilediğine satmada ya da kiralamada ve maldan elde ettiği geliri istediği gibi harcamada özgür olmasına karşın; kamu idaresi, sahip olduğu özel emlak üzerinde tasarrufta bulunurken, bir takım kurallara uymak durumundadır (Muhasebeî Umumiye Yasasına, Devlet İhale Yasasına, Sayıştay denetimine tabi olması gibi); bu taşınmazları dilediklerine dilediği fiyatla devredemez; daha önemlisi bu yerlerden sağlanan geliri, gördüğü kamu hizmetine ayırmak zorundadır. Böylece özel emlak, idarenin üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde (alım, satım, kira gibi konularda) özel hukuk kurallarına tabi ise de, kamusal bir sorumlulukla ve kamu hukukunun belirlediği usule göre kullanılır. Bu yerlerden elde edilecek gelirin, kamu idaresinin yapmakla yükümlü olduğu hizmette harcanması, bir taşınmazların kamu hizmetine dolaylı olarak özgülenmesi (dolaylı özgülenme) anlamındadır.” şeklinde belirtmiştir. Bkz. AYM, E. 1986/3, K. 1986/15, T. 03.07.1986, AYM Karar Arama.

²¹⁹ Aydın Gülan, Kamu Malları, in İl Han Özay, **Günışığında Yönetim**, 3. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 665; Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 882.

²²⁰ Kaman, “Kamu Malları”, s. 255.

²²¹ Duran, “Kamusal Malların Ölçütü”, s. 36.

²²² Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1286.

²²³ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1286.

Kamusal malların hukuki rejiminin kamu hukukuna tâbi olduğu kabul edilmekle birlikte, bunların büyük bir kısmının aynı zamanda özel hukuk kurallarına da tâbi olduğunu ve bu nedenle kamu mallarının büyük bir kısmına karma bir hukukun uygulandığını ileri süren görüşler bulunmaktadır²²⁴.

Kamu mallarının idare hukuku kurallarıyla birlikte -mülkiyete konu olabilmek şartıyla- özel hukuk kurallarına da tabi olduğunu belirten görüşe göre, özel hukuka da tabi olan kamu malları üzerindeki özel hukuk düzenlemeleri idare hukukunun müdahale etmediği alanlarla sınırlı olabilecektir²²⁵. Kamu malları açısından mülkiyete tabi olabilmeye göre yapılan bu ayırım doktrinde genel olarak kabul edilmemiştir²²⁶. 1953 yılında meclise sunulan fakat kanunlaşmamış olan kanun tasarısı²²⁷ da bu görüşü benimsemiştir²²⁸. Kamu malları üzerinde özel hukuk kurallarının uygulanamayacağını söyleyen görüş, komşuluk hukuku gibi çeşitli medeni hukuk yetkilerinden yararlanılmasının mümkün olduğunu belirtmektedir²²⁹. Kamu mallarının -mülkiyete konu olabileceklerle sınırlı olmak şartıyla- özel hukuk kurallarına da tâbi olduğunu söyleyen görüş ise kanunlar gereği haczedilmezlik kuralını benimsemiş ve kamu mallarında zilyetlik ile iktisap sağlamanın mümkün olamayacağını kabul etmiştir²³⁰. Bu durum neticesinde, her iki görüş arasında pratik açıdan bir fark olmadığını belirtmek yerinde olacaktır.

Kamunun kamu hukukuna tâbi malları (amme malı) farklı sınıflandırmalara tabi olabilmektedir²³¹. Günümüzde yaygın olarak kabul edilen ve kamu mallarından yararlanma ve kamu malının tahsis edildiği amaç bakımından yapılan ayrıma göre

²²⁴ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 118.

²²⁵ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 120.

²²⁶ Süheyp Derbil, **İdare Hukuku**, 5. Bası, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 1959, s. 408; Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1328.

²²⁷ Amme Malları Kanunu Tasarısı için bkz. Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, s. 139-149.

²²⁸ “**Madde 7-** Orta malları hizmet malları hususi mülkiyete veya böyle bir mülkiyete müncer olacak hiç bir hakka mevzu olamaz. Haczedilemez. Kiraya verilemez ve üzerlerinde medeni kanun hükümleri dairesinde intifa hakkı ve irtifa hakkı gibi aynı haklar tesis olunamaz. Bu mallar üzeridne fertler hiç bir sübjektif hakka sahip olamazlar.”

²²⁹ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s.1328.

²³⁰ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 121.

²³¹ Bu sınıflandırma türleri için bkz. Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1313 vd., Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 44-55, Kaman, “Kamu Malları”, s. 249.

kamu malları; “Orta malları, hizmet malları ve sahipsiz mallar” olmak üzere üçe ayrılır²³².

Orta Malları: Tabiatları gereği, gelenek görenekler ya da tahsis yoluyla toplumun yararlandığı ve kullandığı mallardır²³³. Bu mallardan tüm bireyler, önceden bir izin almaya gerek olmadan malın niteliğine uygun bir biçimde yararlanırlar²³⁴. Yollar, meydanlar, pazar yerleri gibi yerler örnek olarak verilebilir. Ancak bazı orta mallarından yararlanma -köye ait meralarda olduğu gibi- yalnızca o yöreye mahsus olabilir.

Hizmet Malları: Kamu hizmetine, hizmetin olmazsa olmaz unsurunu teşkil edecek şekilde bağlanan, hizmetle karışmış ve hizmete kaynaşmış²³⁵ olan mallardır²³⁶. Hizmet malları, kamu hizmetinin görülmesinde kullanılan mallardır²³⁷. Üniversite binaları, hastaneler bu mallara örnek olarak verilebilir.

Sahipsiz Mallar: Ne Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin ne de özel hukuk kişilerinin mülkiyetinde bulunmayan mallardır²³⁸. Anayasa ve diğer kanunlarda sahipsiz malların “Devlet’in hüküm ve tasarrufu altında olduğu” düzenlenmektedir. Bu düzenleme, sahipsiz mallar üzerinde, Devlet’in koruma görevini düzenlemektedir²³⁹. Bu mallarla ilgili olarak bir tahsis işlemine gerek olmadan kamu malı statüsüne sahip oldukları yönünde görüşler bulunmaktadır²⁴⁰.

Sahipsiz mallar, kimi yazarlar tarafından ayrı bir kamu malı türü olarak kabul edilmemiştir. Bu görüşe göre sahipsiz mallar, “ulusal servet” olarak belirtilmiş ve kullanıldıkları kamusal alana göre hizmet malı yahut orta malı olarak nitelenmişlerdir²⁴¹. Yine bu görüşe göre, ulusal servetler, kamusal bir konuda

²³² Kaman, “Kamu Malları”, s. 250 vd.; Akyılmaz/Sezginer/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 648 vd.; Anayasa Mahkemesi’nin üçlü ayrımı kabul ettiği bir karara ilişkin olarak bkz. Anayasa Mahkemesi, E. 1996/66, K. 1997/7, T. 31.01.1997, s. 21.

²³³ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1314.

²³⁴ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1330, Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 117.

²³⁵ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1330.

²³⁶ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1314.

²³⁷ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 117.

²³⁸ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1314, 1357.

²³⁹ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 122.

²⁴⁰ Kaman, “Kamu Malları”, s. 262.

²⁴¹ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 122.

kullanılmazlarsa, dar anlamda kamu malı sayılmayacak olup ancak geniş anlamda kamu malı olarak değerlendirileceklerdir²⁴².

Anayasamızın 168. maddesi gereğince; “*Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.*”

Sahipsiz mallar üzerinde mülkiyet hakkının mevcut olmaması nedeniyle tabii servetler üzerinde Devlet’in yetkisi işletme ve yararlanma hakkından ibarettir²⁴³.

Bu açıklamalardan anlaşılabacağı üzere, kamunun kamu malları ile özel malları ayırımına ilişkin olarak doktrinde çeşitli kriterler öne sürülmüş olsa da kanuni olarak kabul edilebilir bir kriter bulunmamaktadır²⁴⁴. Bunun sonucunda da kamu malı-özel mal ayrımı bir sorun olarak güncelliğini korumaktadır²⁴⁵. Kanuni kriter eksikliği, konuya ilişkin teorik tutarlılığı sağlamak adına, kanun maddelerinin ihmal edilmesi problemini doğurmaktadır²⁴⁶.

Hukukumuzda kamunun özel malları ve kamu malları ayrımı yapılırken, öncelikle kamunun kamu malları belirlenmekte ve bu mallardan olmayan kamu mallarının ise kamunun özel malları olduğu belirtilmektedir²⁴⁷.

3. Devlet Malı – Diğer Kamu Tüzel Kişilerinin Malı Ayrımı ve Sebepleri

Kamu mallarının tamamının Devlet’e ait olması gerekmez; diğer kamu tüzel kişilerinin de kamusal malları var olduğu gibi, özel hukuka tâbi malları da

²⁴² Benzer olarak, sahipsiz malların bir kısmının kamusal mal niteliğinde olduğu, madenler, petrol ve yer altı sularının kamu malı olsa da kamusal mal niteliğinde olmadığı belirtilmektedir. Bkz. Duran, “Kamusal Malların Ölçütü”, s. 43.

²⁴³ Balta, “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Mallardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, s. 125.

²⁴⁴ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 25.

²⁴⁵ Yıldızhan Yayla, “Kamu Malının Çağdaş Tanımı”, **MÜHF-HAD**, C. 7, S. 1-3, s. 9.

²⁴⁶ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 25.

²⁴⁷ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 30-31.

bulunmaktadır²⁴⁸. İcra hukuku doktrinde, haczedilmezlik hükümleri incelenirken Devlet malı – diğer kamu tüzel kişilerinin malları ayırımına gereken önem gösterilmemiş ve bazı yazarlar tarafından özel kanunlarda haczedilmezliği düzenlenen kamu kurum ve kuruluşlarına ait malların “devlet malları gibi” haczedilmez olduğu belirtilmiştir²⁴⁹. Hatta kimi yazarlar tarafından, “Devlet malı”, “kamu malı”, “kamusal mallar” gibi farklı kavramların aynı anlama geldiği dahi ileri sürülmüştür²⁵⁰. İdare hukuku doktrinde de durum pek farklı değildir. Konuyla ilgili olarak yapılan açıklamalar, Devlet’in ve diğer kamu tüzel kişilerinin mallarının olabileceği ve söz konusu malların bir kısmının kamu hukuku hükümlerine tâbi olacağı, öteki kısmının ise özel hukuk hükümlerine tâbi olacağını ortaya koymaktadır²⁵¹.

Söz konusu ayırımın kamu mallarının haczedilmezliği ilkesine yansması hakkında doktrindeki açıklamalar ve mahkeme kararlarından hareketle; İİK’da geçen “Devlet malları” ifadesinden 5018 sayılı Kanun’da düzenlenen I, II sayılı cetveldeki tüm idarelerin anlaşıldığını ve bu idarelerin mallarının haczedilemeyeceğini belirtilmektedir²⁵². İİK’da Devlet malları ile ilgili olarak herhangi bir niteleme yapılmamış olduğundan, doktrinde de haczedilmezlik bakımından kamusal mal-özel mal ayırımına gidilmemektedir.

İİK’da “Devlet malları” olarak belirtilmiş olmakla birlikte yukarıda bahsedildiği üzere bu kavram, idare hukuku alanındaki “Devlet tüzel kişiliği”nden farklı ve daha geniş bir içeriğe sahiptir.

5018 sayılı Kanun’da düzenlenen I ve II sayılı cetvel dışındaki kamu tüzel kişiliklerinin mallarının haczinin mümkün olup olmayacağı hakkındaki görüş ise özel

²⁴⁸ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1318.

²⁴⁹ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

²⁵⁰ İbrahim Aşık, “1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Devlet Mallarının Haczedilmezliği”, **MİHDER**, C. 7, S. 18, 2011, s. 59.

²⁵¹ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1318; Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, C. II, 3. Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019, s. 860; malların ait olduğu kamu tüzel kişisine göre farklı kurallara tâbi olacağına yönelik bkz. Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 839.

²⁵² Gözler, **İdare Hukuku**, C. II, s. 901-902; Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 453.

kanunlardaki hükümlere bağlı olacakları yönündedir²⁵³. Yargıtay da kararlarında bu açıklamayı kabul etmiştir²⁵⁴.

Doktrinde yukarıdaki kabullerle ilgili olarak çeşitli eleştiriler de bulunmaktadır. İcra hukuku bakımından yapılan eleştirilerde, “Devlet malı” kavramı ile tüm kamu tüzel kişilerinin sahip oldukları mallar kast edildikten sonra devlet mallarının haczedilmezliği kuralının yalnızca devletin kamusal malları açısından uygulanması gerektiği belirtilmiştir²⁵⁵.

İdare hukuku açısından yapılan eleştirilerde ise “*Devlet tüzel kişiliğine hasmı gibi gösterilen gerekçelerin hemen hepsi diğer kamu tüzel kişilikleri için de geçerlidir*” denilmekte ve haczedilmezlik imtiyazının yalnızca Devlet tüzel kişiliğinin sahip olduğu tüm mallar için kabul edilerek diğer kamu tüzel kişileri açısından bu şekilde bütünsel bir kabulde bulunulmadan ayırım yapılması için yeterli bir gerekçe olmadığı haklı olarak belirtilmektedir²⁵⁶.

4. Kamu Malı Niteliğinin Kazanılması ve Bu Niteliğin Kalkması

Onar, kamu malı statüsünün kazanılmasında üç farklı yol olduğunu belirtmiştir²⁵⁷. Bunlar; malın doğası ve niteliği gereği kamu malı olması, gelenek(örf, âdet) gereği kamu malı olması ve bir tahsis işlemi ile malın kamu malı olmasıdır.. Belirtilmesi gerekir ki buradaki “kamu malı” kavramı ile kamunun kamu hukukuna tâbi olan (kamusal) malları kast edilmektedir²⁵⁸.

²⁵³ Kuru, *El Kitabı*, 503; Gözler, *İdare Hukuku*, C. II, s. 902.

²⁵⁴ “*Anayasa Hukuku açısından Devlet; aslında, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür. Bu niteliği ile uyruğu olan bireyleri dahi kapsar. Ancak hukuksal, sosyal ve ekonomik nedenler, bu bütünlüğe karşın bazı kamu kuruluşlarının tüzel kişilik tanınarak Devletten ayrı varlıklar haline getirilmesini gerektirmiştir.*

İİK’nın 82. maddesinin 1. fıkrasının 1. bendi gereği, malları haczedilemeyecek olan “Devlet” Anayasal yapı ve nitelik açısından olduğu kadar bu hükmün bilinen gerekçesi nedeniyle de diğer kamu tüzel kişilerinden ayrı bir varlıktır. (...) Takip hukuku bakımından mallarının devlet malı sayılmasına yasal olanak bulunmayan borçlu müessese (...)”, 12. HD, E. 1981/598, K. 1981/2936, T. 23.03.1981, YKD, C. 7, 1981, S: 7, s. 867-869. Her ne kadar ileride geniş olarak bu kararlar incelenecek olsa da, Yargıtay’ın görüşünün bu yönde olduğu, vermiş olduğu öteki kararlardan da anlaşılabilecektir. Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2003/12-116, K. 2003/111, T. 26.02.2003, Yargıtay 12. HD, E. 2012/5294, K. 2012/22618, T. 27.06.2012, Kazancı İçtihat Bankası.

²⁵⁵ Cenk Akil, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Bir Kararı Vesilesiyle Devlet Mallarının Haczedilmezliği Kuralı Üzerine Düşünceler”, *ABD*, S. 2, 2012, s. 107.

²⁵⁶ Aydın Gülan, “Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir?”, *İHİD*, Y. 16, 1995, s. 28.

²⁵⁷ Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C. II, s. 1338.

²⁵⁸ Kamusal mallarla ilgili olarak ayrıntılı inceleme “Kamunun Özel Malı – Kamunun Kamu Hukukuna Tâbi Malı Ayırımındaki Belirsizlikler” başlığı altında yapılacaktır.

a. Malın Gelenek Gereği Kamu Malı Olması

Uzun yıllardan beri kamunun yararlandığı; köylerde bulunan pınarlar, kuyular, pazar yerleri gibi kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı belirli olmayan, mallar aksine bir düzenleme yapılmadıkça kamu malları sayılmalıdır²⁵⁹. Ancak bu mallar, idare tarafından tesis edilecek bir karar ile her zaman kamu malı mahiyetini kaybedebilecektir.

b. Malın Bir Tahsis İşlemi İle Kamu Malı Olması

Tahsis, kamuya ait olan bir malı, toplumun faydalanmasına sunan veya bir kamu hizmetiyle ilişkilendiren diğer bir ifadeyle kamunun özel malını, orta malı veya hizmet malı kategorisine dahil eden idari bir tasarruftur²⁶⁰.

Tahsis işleminin niteliği hakkında iki farklı görüş söz konusudur. Kamu malları üzerinde, idarenin mülkiyet hakkı olduğu görüşünü savunanlara göre tahsis işlemi, mülkiyet hakkının bir kullanım şeklidir²⁶¹. Bu görüşün kabul edilmesi halinde idarenin, bir özel hukuk kişinin malları üzerinde mülkiyet hakkının ona vermiş olduğu tüm yetkilere sahip olacağı kabul edileceğinden, tahsis işleminde idareye kamu yararı ile bağdaşmayacak derece takdir hakkı tanınması gerekecektir.

İkinci görüşe ise, tahsis kararı, kamu hizmetinin kuruluş ve işleyişinde bir araç olduğu ve tamamen idari bir nitelik taşıdığı yönündedir²⁶².

Tahsis işlemini, farklı ayrımlara tabi tutanlar da bulunmaktadır²⁶³. Bu ayrımdaki ilk çeşide göre, doğası itibarıyla kamu malı olduğu kabul edilen malların kamu malı olduğuna yönelik işlemler ve bir hizmetin eşyası olmak üzere sıfırdan meydana getirilen malların tahsislerinin bulunduğu gruptur. Bu türde olan tahsis izhari niteliktedir. Bu gruba giren tahsise konu olan mallarda kira vs. türünden bir tasarrufun gerçekleşmesi mümkün olmamaktadır²⁶⁴.

²⁵⁹ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1340.

²⁶⁰ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1340, 1341; Sadık Kırbaş, **Devlet Malları**, 2. Baskı, Ankara, Adım Yayıncılık, 1988, s. 135.

²⁶¹ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1341.

²⁶² Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1341.

²⁶³ Lusien Siorat, "La Notion d'Affectation en Matière Domainale", **Revue de Droit Public et de la Science Politique**, 1958, s. 866'dan aktaran Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1342.

²⁶⁴ Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C. II, s. 1342.

Bahsedilen ayırımdaki ikinci çeşit tahsis ise özel malların idaresine yönelik olan, bunların kamu hizmetinde kullanılması amacıyla tesis edilen tahsis işlemleridir.

Tahsis işleminin hükmü, işleme konu olan malın niteliğinin değişmesi, malın kamu malı niteliği kazanmasıdır²⁶⁵. Bununla birlikte tahsis işlemi ile bir kamu malı statüsünde bulunan mal, farklı bir statüye de geçirilebilecektir²⁶⁶.

İleriki bölümlerde de bahsedileceği üzere, kamuya ait olan malların; kamu hukukuna tabi (kamusal) mal niteliği kazanabilmesi için kamunun kullanımına, yararlanmasına veya kamu hizmetlerine tahsis edilmiş olması gerekmektedir²⁶⁷. Bu tahsis işlemi farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Bir idari işlem olarak tarif edilen tahsis işlemi, Anayasa koyucunun ya da kanun koyucunun iradesine göre Anayasa ve kanun yolu ile de gerçekleştirilebilecektir. Kanunla yapılmış bir tahsis örneği olarak, 31 Ocak 1947 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “İstanbul Üniversitesi binalarının yapımı hakkında kanun” verilebilecektir. Kanun’un birinci maddesinde geçen; “*İstanbul Üniversitesi Hukuk ve İktisat Fakültelerine tahsis edilen merkez binasının...*” düzenlemesi, kanunla yapılan bir tahsis örneğidir.

Tahsisin yalnızca açık bir idari işlem şeklinde değil zımnî ve fiili (maddi) şekilde ortaya çıkabileceğini belirten görüşler bulunmaktadır²⁶⁸. Asıl olarak “tahsis amacı taşımayan bir başka işlemin veya eylemin içinde zımnî tahsisin de” yer alabileceği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre, kamulaştırma işlemi sonrasında henüz bir tahsis işlemi ile kamusal mal statüsüne geçmemiş kamu malının, fiilen bir hizmette kullanılması ya da bir hizmetle ilgili olarak o mala yönelik farklı işlemler yapılması halinde zımnî bir tahsis söz konusu olacaktır²⁶⁹.

²⁶⁵ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1349.

²⁶⁶ Kırbaş, **Devlet Malları**, s. 134.

²⁶⁷ Kaman, “Kamu Malları”, s. 249.

²⁶⁸ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 99; Kaman, “Kamu Malları”, s. 257.

²⁶⁹ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 99.

Fiili tahsis ise bir malın fiilen bir hizmette kullanılması anlamına gelmektedir²⁷⁰.

Bu açıklamalarla birlikte söylemek gerekir ki, şekli olarak tahsis işleminin yapılmış olması tek başına bir malın kamusal mal sayılması için yeterli olmaz²⁷¹.

c. Malın Doğası ve Niteliği Gereği Kamu Malı Olması

Bir malın kamu malı statüsünü kazanması hallerinden birisi olan bu durumda, denizler, kara suları, tarihi ve kültürel varlıklar gibi doğaları ve nitelikleri itibariyle mülkiyet rejimine girmeleri mümkün olmayan malların bu nitelikleri nedeniyle kamu malları kategorisine girmeleri ve kamunun kullanımına ve yararlanmasına açılmaları söz konusudur²⁷². İdarenin bu malların niteliği hakkında alacağı kararlar gösterici nitelikte olmaktadır²⁷³. Bununla birlikte, bu tip mallar kendiliklerinden “idarenin hüküm ve tasarrufu altında” olma statüsünü kazanmalarına rağmen belirli bir kamu hizmetine özgülünmeleri yahut halkın yararlanmasına tahsisleri kendiliğinden olmaz. Ancak belirli sınırlar dahilinde halkın bu mallardan yararlanmasına izin verilir²⁷⁴.

Günümüzde bu tür malların kamu malı niteliğine kavuşması hakkında farklı görüşler öne sürülmektedir. Malların niteliği gereği kamu malı olması gibi bir durumun kabul edilemeyeceği, niteliği ne olursa olsun kanunlarda veya Anayasa’da ilgili mallara yönelik bulunan düzenlemeler gereğince bu malların kamu malı statüsüne girdiği belirtilmektedir²⁷⁵.

d. Kamu Malı Niteliğinin Kalkması veya Kaldırılması

Kamu malına, kamu malı olma niteliği kazandıran işlem ya da özelliğin ortadan kalkması halinde o malın da kamu malı mahiyetinin sona ereceği söylenebilecektir²⁷⁶.

²⁷⁰ Fiili tahsisin olduğu her durumda zımnî tahsis de gerçekleşmiş olacaktır. Ancak mal fiilen kullanılmadan da üzerinde çeşitli işlemler tesis edilebileceğinden zımnî tahsisin gerçekleştiği her durumda fiili tahsis de gerçekleşmiş denilemeyecektir. Bkz. Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 99.

²⁷¹ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 100.

²⁷² Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1338.

²⁷³ Düren, **İdare Malları**, s. 65.

²⁷⁴ Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, s. 60.

²⁷⁵ Aydın Gülan, **İdare Hukuku Ders Notları**, (Yayınlanmamıştır), s. 398.

²⁷⁶ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1351.

Mesela bir nehrin kuruması üzerine nehir olma özelliği kaybedilecek²⁷⁷, kamu hizmetine tahsis edilmiş bir binanın tahsisinin kaldırılması üzerine malın kamu malı olma niteliği ortadan kalkacaktır.

Tahsisin kalkmasına karar verecek olan makam, tahsis kararını almaya yetkili olan makam olup, tahsisi kaldırma usulünün de tahsisi kurma usulüyle -aksi öngörülmediği sürece- aynı olması gerekir²⁷⁸.

Bu başlıkta üzerinde durulan mallar bakımından incelenmesi gereken iki farklı husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bir akarsuyun suyunun, yatağından ayrılarak parasal bir değere dönüştürülmesi halinde, söz konusu suyun kamusal mal statüsünün devam edip etmeyeceğidir. İncelenmesi gereken ikinci husus ise yine bir akarsuyun kuruması sonucu akarsu vasfını yitirmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan taşınmazın statüsünün ne olacağıdır.

Doktrinde, akarsuyun suyunun satışı halinde, satılanın Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yer olmadığı, kamunun özel malı haline gelen suyun satıldığı belirtilmektedir²⁷⁹. Mahkemelerin de, kaynak suyunun özel hukuk sözleşmesi tesis edilerek kiralandığını kabul ettiği²⁸⁰ ve örneğin, Belediyeye ait taşınmazdaki 400 litre/saniye debili suyun 7 litre/saniyelik kısmının, pet su şişeleme tesisi kurularak piyasaya sunulmasına ilişkin sözleşmenin bir özel hukuk sözleşmesi olduğu²⁸¹ yönünde kararları bulunmaktadır. Doğal vasıfları nedeniyle kamusal mal niteliğinde olan malların bu vasıflarını kaybetmeleri sonucunda (örneğin bir derenin yatağının değişmesi yahut kuruması halinde) ortaya çıkan taşınmazlar hakkında ise söz konusu malların sahipsiz mal olmaktan çıkacakları belirtilmiştir²⁸². Bu malların, kamu malı niteliklerinin son bulacak olması nedeniyle -dere örneğinde söz konusu derenin yatağının değişmesi ya da kuruması tarihinden itibaren ihya veya kazandırıcı

²⁷⁷ Burada nehir olma özelliği ile kast edilen sahipsiz mal olma özelliğidir. Bkz. Dören, **İdare Malları**, s. 74.

²⁷⁸ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1351.

²⁷⁹ Oğuz Sancakdar, **Kamusal Sulardan Yararlanma**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2004, s. 49.

²⁸⁰ Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E. 2013/13264, K. 2014/4945, T. 14.04.2014, Kazancı İçtihat Bankası.

²⁸¹ Danıştay 1. Daire, E. 2008/744, K. 2008/834, T. 03.07.2008, Kazancı İçtihat Bankası.

²⁸² Akın Dören, **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979, s. 64.

zamanaşımı yoluyla- Medeni Kanun ve Kadastro Kanunu'nun ilgili maddelerindeki şartların oluşması halinde mülkiyet hakkına konu olabilecekleri belirtilmiştir²⁸³.

²⁸³ Sancakdar, **Kamusal Sulardan Yararlanma**, s. 52; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, E. 2008/11784, K. 2009/780, T. 26.01.2009; Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, E: 2014/1793, K. 2014/4531, T. 15.04.2014, Kazancı İçtihat Bankası.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN TÜRK HUKUKUNDAKİ KAPSAMI

I. KANUNİ DÜZENLEMELERİN ANLAM VE KAPSAMI

İİK'nın 82. maddesinde düzenlenmiş olan “*Aşağıdaki şeyler haczolunamaz: (...)Devlet malları ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar,(...)*” hükmünün amacı, kişilerin alacağına karşılık olarak kamu yararının üstün tutulmasıdır²⁸⁴. Devlet mallarının haczedilememesinin öteki gerekçesi ise hukuk devletinde Devlet'in her zaman borçlarını ödeyeceğine olan inançtır. Burada dikkati çeken bir çelişki bulunmaktadır. Belirtildiği gibi hukuk devletinde Devlet'in borcunu ödememesi gibi bir durum söz konusu değilse, o zaman Devlet mallarının herhangi bir korumaya ihtiyacı olmaması gerekir.

İİK m. 80/IV, haciz memurunun borçlunun şahsına kuvvet kullanabileceğini düzenlemektedir. Devlet mallarına karşı icra takibi uygulanamayacağı düzenlemesinin gerekçelerinden birisi, Devlet'e karşı yine Devlet'in bir organı olan icra dairelerinin güç kullanmasının mümkün olmayacağı görüşüdür. Bu görüşe göre, kamu gücünü elinde bulunduran Devlet, sahip olduğu icra gücünü kendisine karşı kullanırsa; söz konusu icra gücü ile kamu gücünün karşı karşıya gelecek ve kamu hizmetlerindeki denge yıkılacaktır²⁸⁵. Bu nedenle borcunu ödemeyen Devlet'e karşı yapılabilecek tek denetimin yasama organının idare üzerindeki (yazılı soru, meclis araştırması, genel görüşme, meclis soruşturması gibi) siyasal denetim olacağı ileri sürülmüştür²⁸⁶.

Kanaatimizce bu görüş yerinde değildir. Bilindiği üzere, idarenin kolluk faaliyeti gereği, uygulanan müdahaleler yalnız özel hukuk kişilerine değil kamu tüzel kişilerine ve onun çalışanlarına da yönelmektedir. Hal böyle olunca, geniş anlamda Devlet ve onun çalışanlarına kolluk tedbirleri uygulanıyorsa, Devlet'e karşı -belirli

²⁸⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, s. 151.

²⁸⁵ Ahmet Erdoğan, “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, **Danıştay Dergisi**, C. 1, S. 1, s. 16.

²⁸⁶ Erdoğan, “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, s. 16.

şartlarla- icra takibi başlatmak da mümkün olmalıdır. Kamu düzeninin sağlanması bu duruma gerekçe olarak gösterilebilir.

İcra hukuku ile ilgili olarak haczedilemeyen mallar İİK m. 82’de sınırlı olarak gösterilmiştir. Kamu hukuku bakımından haczedilemeyen mallar ise 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun m. 70 içerisinde sayılmıştır.

A. İcra ve İflas Kanunu m. 82’ye Göre Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar

İcra ve İflas Kanunu m. 82, “Haczi caiz olmayan mallar ve haklar” başlığıyla düzenlenmiş ve madde içerisinde 13 fıkra halinde haczi mümkün olmayan mallar ve haklar belirtilmiştir. Madde kapsamında sayılan fıkralar her ne kadar sınırlandırıcı nitelikte olsa da söz konusu fıkraların içeriklerinin yoruma açık nitelikte olması mahkemeye geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır²⁸⁷. Bu düzenlemelerin kapsamına giren uyuşmazlıklar karşısında söz konusu düzenlemelerin uygulanış şekli farklılık gösterebilmekte ve bunun sonucunda da yargı organları tarafından birbirinden farklı ve kimi zaman çelişik kararlar verilmektedir²⁸⁸.

Maddede sayılan haller için herhangi bir şart belirtilmemiştir. Yani borçlunun iyiniyetli olup olmadığı yahut borcun miktarı haczedilmezlik için bir önem taşımamaktadır²⁸⁹.

Borçlunun, kanun gereği haczedilemeyecek bir malını satması halinde, bu malın bedeli haczedilebilecektir. Çünkü bu durumda artık borçlunun bu mala ihtiyacı olmadığı anlaşılabilecektir²⁹⁰. Bu kabul borçlunun borcu karşılığında mallarını alacaklısına satmayı teklif etmesi halinde geçerli olmayacaktır²⁹¹.

1. Devlet Mallarının Durumu

İİK m. 82 uyarınca, Devlete karşı cebri icranın yürütülemeyeceği ve Devletin zaten borçlarını ödeyeceğinden hareketle Devlete karşı icra yoluna gitmeye gerek olmadığı²⁹² ve kamu düzeninin²⁹³ bunu gerektirdiği kabul edilmektedir. Söz konusu

²⁸⁷ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 558.

²⁸⁸ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 117.

²⁸⁹ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 558.

²⁹⁰ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 116.

²⁹¹ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 116.

²⁹² T.B.M.M Zabıt Ceridesi, C. 9, 01.06.1932, s. 15-19.

²⁹³ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

madde düzenlenirken, Devletin borçları için ilgili bakanlık bütçesine gerekli ödenek konulacağı, konulmadığı vakit bir sonraki yılın bütçesine konulması gerektiği aksi takdirde TBMM’ye şikayette bulunulabileceği düşünülmüştür²⁹⁴.

Doktrinde Devlet mallarının haczedilmezliğine ilişkin olarak genelde şu gerekçeler gösterilmiştir²⁹⁵;

- Devlet borçları bütçe kanunundaki usullere uyularak ödendiği için Devlet mallarının bu usuller haricinde bir usulle haczi bütçe kanununa aykırıdır.
- Devlet mallarının haczi bu malların tahsis cihetini değiştireceği için Devlet malvarlığında ve mali hukukta istikrarı bozacak ve kamu yararını ihlal eder.
- Bir alacaklının kişisel menfaati için Devlet mallarının haczi özel menfaatin genel menfaate üstün tutulması anlamına geldiği için kabul edilmemelidir²⁹⁶.
- Kamu gücü yalnızca Devlet tarafından kullanılabilir. Devlet, kendi gücünü kendisine karşı kullanamaz²⁹⁷.

Devlet malları kavramını açıklayan Onar, “*gerek amme hizmetlerine doğrudan tahsis edilmiş olan ve gerek temin ettiği mâli menfaatler ve saire ile dolayısıyla istifade edilen tekmil mallar*”ın kast edildiğini belirtmiştir²⁹⁸. Gerek bu görüşün gerek İİK’deki “Devlet malları” kavramının Devlet’in hizmete tahsis edilen yahut edilmeyen tüm mallarını kapsayan bir anlamda kullanıldığı görüşlerinin gerekçesi olarak mülga 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunu’nda bulunan; “*Devletin emvali Devletçe tarh ve cibayet olunan her türlü tekâlif ve rûsum ile Devlete aid nûkud ve esham ve her türlü menkul ve giyrimenkul eşya, emval ve kıyem ve bunların hasılat ve icaratı ile satış bedellerinden terekküb eder.*” şeklindeki 2. madde hükmü gösterilmiştir²⁹⁹.

²⁹⁴ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 283.

²⁹⁵ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 115-116, Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 559.

²⁹⁶ Ejder Yılmaz, “Devlet Malları Hak Ve Rüçhanlığına Sahip Malların Haczedilememesi”, **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65 inci Yaş Armağanı**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988, s. 601-602.

²⁹⁷ Erdoğan, “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, s. 16.

²⁹⁸ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1287.

²⁹⁹ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 283, Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun Geçici 9. maddesinde, “Diğer kanunlarla 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununa yapılan atıflar, bu Kanuna yapılmış sayılır.” hükmüne yer verilerek 5018 sayılı Kanun’un, 1050 sayılı Kanun’un devamı niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

5018 sayılı Kanun’nun 3. maddesinde yer verilen “Kamu Kaynakları”, “Kamu Geliri”, “Özel Gelir” tanımları yukarıda işaret edilen 1050 sayılı Kanun’da öngörülen düzenlemeye benzer nitelik arz etmektedir. Buna göre,

“Kamu kaynakları³⁰⁰: Borçlanma suretiyle elde edilen imkânlar dahil kamuya ait gelirler, taşınır ve taşınmazlar, hesaplarda bulunan para, alacak ve haklar ile her türlü değerleri,

Kamu geliri: Kanunlarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay veya benzeri gelirler, faiz, zam ve ceza gelirleri, taşınır ve taşınmazlardan elde edilen her türlü gelirler ile hizmet karşılığı elde edilen gelirler, borçlanma araçlarının primli satışı suretiyle elde edilen gelirler, sosyal güvenlik primi kesintileri, alınan bağış ve yardımlar ile diğer gelirleri,

Özel gelir: Genel bütçe kapsamındaki idarelerin kamu görevi ve hizmeti dışında ilgili kanunlarında veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde belirtilen faaliyetlerinden ve fiyatlandırılabilir nitelikteki mal ve hizmet teslimlerinden sağlanan ve genel bütçede gösterilen gelirleri,

(...) ifade eder.”

Yukarıdaki kavramlardan, 1050 sayılı Kanun’daki “Devlet Emvali” kavramına en yakını “Kamu kaynakları”dır. Yani İİK m. 82’deki “Devlet malları”ndan anlaşılması gereken, borçlanma suretiyle elde edilen imkânlar dahil kamuya ait gelirler, taşınır ve taşınmazlar, hesaplarda bulunan para, alacak ve haklar ile her türlü değerlerdir³⁰¹.

³⁰⁰ Kamu kaynağı ile devlet malı tanımlarının örtüştüğü düşüncesi için bkz. Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 44.

³⁰¹ İİK’deki “Devlet malları” kavramının 5018 sayılı Kanun’da bulunan ek cetveller ile açıklanmasına ilişkin olarak 252 numaralı dipnot ve devamına bakınız.

Doktrinde, Danıştay'ın Devlet malı kavramına genişletici yorumla yaklaştığı yönünde görüşler bulunmaktadır³⁰². Bu görüşe temel oluşturan kararda, Danıştay 6. Dairesi'ne göre; “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 56. maddesinin (b) bendinde, Üniversitelerin genel bütçeye dahil kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan mali muafiyetler, istisnalar ve diğer kolaylıklardan aynen yararlanacağı öngörülmüştür. Yukarıda anılan hükümlere göre Üniversitelere ait malların, Devlete ait mallar gibi hacze konu edilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu itibarla üniversiteye ait mevduat hesabının haczine ilişkin işlemde yasaya uyarlık bulunma(maktadır)³⁰³”. Kararda altı çizili kısım önem arz etmektedir. Buna göre, kendisi Devlet malı olan bir malın Devlet malı gibi korunmasına gerek olmaz çünkü o mal zaten devlet malıdır. Yüksek Mahkemenin yaptığı, esasında devlet malı olmayan, üniversiteye ait malların, kanunda bulunan bir hüküm sayesinde devlet malıymışçasına haczedilmezlikten yararlanmasına karar vermektir. Yani burada mahkeme üniversiteye ait malları, Devlet malı kapsamına almamış, sadece Devlet malının sahip olduğu haczedilmezlik hükmünden yararlandırmıştır.

Bu noktada, Devlet malları ile ilgili farklı bir ihtimal olarak yabancı devlet malları'nın statüsünün nasıl değerlendirilmesi gerektiği akla gelmektedir. Doktrinde, “eşitin eşite emretme/hükmetme yetkisi yoktur” (par in parem non habet imperium) ilkesi gereğince yabancı Devlet mallarının haczinin, o Devlet'in bağımsızlığını ihlal edeceği bu nedenle haczi hukuka aykırı gören görüşler mevcuttur³⁰⁴. Bu bağlamda ve ayrıca yabancı devletin diplomatik işleyiş için ihtiyacı olan mallarının da uluslararası mücamele³⁰⁵ gereğince haczedilemeyeceği kabul edilmektedir³⁰⁶. Bununla birlikte, yabancı Devletlerin girişmiş olduğu ticari faaliyet sonucunda, gerekmesi halinde o

³⁰² Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 48. Bununla birlikte Devlet mallarının haczedilmezliği ilkesinin geniş bir şekilde yorumlanmaması gerektiğini ve herkese karşı ileri sürülebilen aynı hakların Devlete karşı da ileri sürülebileceğini savunan yazarlar da bulunmaktadır. Bkz. Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 284.

³⁰³ Danıştay 6. Daire, E. 2008/7291, K. 2010/4439, T. 04.05.2010, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁰⁴ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 120.

³⁰⁵ Mücamele: karşılıklı iyi ve güzel muâmelede bulunma, iyi geçinme. Bkz. Kubbealtı Lugatı.

³⁰⁶ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

yabancı Devlet'e ait olup ülkede bulunan diplomatik ve konsolosluk amaçları için kullanılmayan mallara karşı cebri icranın mümkün olacağı kabul edilmektedir³⁰⁷.

Devletin mülkiyetinde bulunan Devlet ormanları ve bunlardan çıkarılan hammaddeler ve yarı mamul maddeler Devlet malı oldukları için bunların üzerinde haciz konulması mümkün olmaz³⁰⁸.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 12. Maddesinin 3. Fıkrası ve buradan hareketle I sayılı cetvelde bulunmamaları nedeniyle genel bütçeye dahil olmayıp kendilerine özel bütçeleri bulunmaktadır. 233 sayılı KHK'nın 57. Maddesine göre; *“Teşebbüslerin, müesseselerin, işletmelerin ve bağlı ortaklıkların malları ve her çeşit mevcutları aleyhine işlenen suçlar, Devlet malı aleyhine işlenmiş sayılır. Bu suçlara Türk Ceza Kanunundaki cezalar uygulanır.”* Bu hükümde haczedilmezlik düzenlenmemiş olup yalnızca teşebbüslerin (İktisadi Devlet Teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları) mallarına karşı işlenen suçların Devlet malı aleyhine işlenmiş suçlar gibi cezalandırılacağı belirtilmiştir. Bu nedenle kanunlarda aksine hüküm olmayan hallerde kamu iktisadi teşebbüslerinin malları da haczedilebilir³⁰⁹.

İdare hukuku doktrinde kamu mallarının haczedilmezliğinin temel gerekçeleri olarak; kamu mallarının tahsis ciheti, kamu hizmetinin sürekliliği ve Devlet'e karşı icra yollarına başvurulamayacağı hususları öne sürülmüştür. Kamu mallarının haczi halinde tahsis cihetinde kullanılmasının mümkün olmayacağı ve bu durumun kamu yararına aykırı olacağı belirtilmiştir³¹⁰. Doktrinde önemli çoğunluk, Devlet mallarının haczedilmezliği ilkesinin, diğer gerekçelerle birlikte Devlet'e karşı haciz müeyyidesinin tatbik edilememesi olduğu ve icra yollarına müracaat edilemeyeceğini kabul etmektedir³¹¹. Bilgen ise ilkenin yalnızca bu gerekçeden yani Devlet'e karşı cebri icra usullerinin işletilememesinden kaynaklandığını

³⁰⁷ Berkin, **İcra Hukuku Dersleri**, s. 83; Yargıtay 12. HD, E. 2004/6469 K. 2004/13007 T. 24.5.2004, Yargıtay Karar Arama.

³⁰⁸ Yargıtay Tevhidi İçtihat Genel Kurulu, T. 15.01.1947, E. 14, K. 5.

³⁰⁹ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, **AÜHF**, s. 288; Ansay, **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, s. 99.

³¹⁰ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1320; Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 147; Kaman, “Kamu Malları”, s. 274.

³¹¹ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1320; Düren, **İdare Malları**, s. 76; Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 843; Akyılmaz/Sezginer/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 649.

belirtmektedir³¹². Devlet'e karşı icra yollarına başvurulamayacağı gerekçesi kanaatimizce eleştirilmesi gereken bir gerekçedir. Kamu gücünün Devlet tarafından kullanılması ve icra hukukuna ilişkin yetkilerin de bu kapsamda yerine getirilmesi nedeniyle Devlet'e karşı icra yollarının kullanılması, Devlet'in kendine karşı kendi gücünü kullanması anlamına geleceği için eleştirilmektedir. Buna karşılık, borçlu konumunda olan idare makamları ile cebri icrayı yerine getiren makamların farklı olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca geniş anlamda yasama-yürütme-yargı kuvvetlerini uhdesinde bulunduran Devlet düşünüldüğünde; uyacağı kuralları belirleyen, bu kuralları uygulayan ve uygulamadığında uyuşmazlıkla ilgili yargılamayı yapan da Devlet'tir ve Devlet'e karşı icra yoluna başvurulamayacağı eleştirisi kabul edilirse aynı eleştiri yasama ve yargı faaliyetleri için de getirilebilecektir³¹³. Bu nedenle kanaatimizce, Devlet'e karşı icra yoluna başvurulamayacağı eleştirisi yerinde bir eleştiri değildir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, idare hukuku doktrinde kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinin gerekçesi olarak kamu hizmetlerindeki sürekliliğin aksaması da bir neden olarak ileri sürülmektedir³¹⁴. Zira bu malların haczedilmesi halinde mallar dolayısıyla yürütülen kamu hizmetleri aksayacaktır. Kamu hizmetinin yöneldiği ihtiyacın tatmin edildiğinin kabul edilmesi için sürekli ve yeterli olması gerektiği³¹⁵ ve süreklilik ilkesiyle, kamu hizmetinin karşıladığı toplumsal ihtiyaca paralel şekilde devamı anlamına geldiği belirtilmektedir³¹⁶. İşte kamu hizmetlerinde kullanılan kamu mallarının haczedilmesi, söz konusu malın kamu hizmetinde kullanılmasına engel olacağı ve kamu hizmetini sekteye uğratacağı için kamu hizmetinin süreklilik ilkesine aykırı olacağı kabul edilmektedir³¹⁷. Belirtilmelidir ki, kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinde kamu hizmetinin süreklilik ilkesine dayanılması mantıksız bir iddia olarak değerlendirilemez. Zira bir malın haczedilmesi halinde, malın sahibi

³¹² “Bu kuralın nedeni Devlete karşı cebri icra usulünün işlemeyeceğidir. Yoksa kamu hizmetlerinin devamlı ve düzenli bir şekilde işlemesi gerektiği ilkesi değil.” Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, s. 92.

³¹³ Örneğin idari yargı kapsamında Devlet'in kendisini yargılamasının mümkün olmadığı eleştirisi de haksız bir şekilde getirilebilir.

³¹⁴ Gözler, **İdare Hukuku**, C. II, s. 898; Akgüner/Berk, **İdare Hukuku**, s. 843;

³¹⁵ Aydın Gülan, “Kamu Hizmeti ve Görüş Usulleri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987, s. 34.

³¹⁶ Onur Karahanoğulları, **Kamu Hizmeti**, 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s. 190.

³¹⁷ Düren, **İdare Malları**, s. 76; Karahanoğulları, **Kamu Hizmeti**, 199.

olan idare o malı gelecekteki faaliyetlerinde kullanamayacak ve bu durumun sonucunda da gelecekteki kamu hizmetleri sekteye uğrayacaktır. Yalnızca bu bağlamda değerlendirildiğinde kamu mallarının haczedilmezliği ilkesi haklı ve gereklidir. Bununla birlikte kamu hizmetinin sürekliliğinin sağlanması adına kamu mallarının haczedilmezlikten yararlanması karşılığında feragat edilen hakkın da unutulmaması gerekmektedir. Kamu mallarının haczedilmezlik koruması nedeniyle idareden alacaklı olan bireylerin alacaklarına ulaşmaları engellenmektedir. Bu durum ise mülkiyet hakkına doğrudan bir müdahale anlamına gelmektedir. Mahkeme kararlarının incelendiği bölümde³¹⁸ görüleceği üzere kamu mallarının haczedilmezliği nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlık sayısı azımsanmayacak miktardadır. Bu nedenle kamu hizmetinin sürekliliği ilkesi nedeniyle kamu mallarının haczedilmezliği kabul edilirken, bu kabulün sonuçlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Haklı bir gerekçeye sahip olan kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinin olumsuz sonuçlarının yalnızca idareden alacaklı olan bireylere yüklenmesi hakkaniyetli bir çözüm değildir. Yapılması gereken, esas yük üzerine binen bireylerin alacaklarını alabilmelerine yönelik imkanların geliştirilmesidir. Bu yöntemlere yönelik inceleme ve öneriler ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.

2. Mahsus Kanunlarında Haczi Caiz Olmadığı Belirtilen Malların Durumu

Kanun koyucu, kamu düzeni ve kamu hizmetlerinin düzenli ve sürekli bir şekilde işlemlerini sağlamak adına belirli kurum ve kişilere ait malların haczedilmemesine yönelik hükümler koymuştur³¹⁹. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır;

422 sayılı Köy Kanununun 8. maddesi uyarınca, *“Köyün orta malı kanun karşısında Devlet malı gibi korunur. Bu türlü mallara el uzatanlar Devlet malına el uzatanlar gibi ceza görürler.”*

Yukarıdaki hükümde köyün orta mallarının Devlet malı gibi korunacağı hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte “Devlet malı gibi korunmak”tan anlaşılması

³¹⁸ Bu kısım için ikinci bölümdeki ikinci başlık olan “YARGI KARARLARIYLA ORTAYA ÇIKAN KAPSAMI” isimli bölüme bakınız.

³¹⁹ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

gerekenin ne olduğuna dair bir bilgi verilmemektedir. Doktrinde söz konusu hüküm, bir haczedilmezlik hükmü olarak kabul edilmiştir³²⁰.

Köy gelirleri kamu hukukuna dayanan gelirler ve özel hukuka dayanan gelirler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır³²¹. Köyün kamu hukukundan doğan alacakları haczedilemez³²². Bu nedenle köy hizmetleri için köylüden Köy Kanunu m. 16 uyarınca salınan salmadan elde edilen ve köy sandığında biriken gelirler haczedilemez³²³. Bunun haricinde Köy Kanunu'ndan kaynaklanan ve haczedilemeyeceği belirtilen diğer gelirler, köylüden alınacak para cezaları, mühürlenecek ilmühaberlerden ihtiyar meclisi tarafından yapılan tarifeye göre alınacak resimler, çay ve nehirler üzerindeki kayık ve sallardan alınacak resimler, köyde satılmak için kesilen hayvanlardan alınacak mezbaha resimleri, köy sınırları için satılan hayvanlardan alınan intisap resimleri, köyde çarşı ve pazar yerleri kurulmuş ise bunlardan alınan resimler gibi gelirlerdir³²⁴.

Bununla birlikte, köyün özel gelirlerinden olan emlâk ve arazi gelirleri, köye hibe veya vasiyet edilen mallar ve gelirleri, köy tezgah ve ambarlarının gelirleri, köy namına ekilen tarlaların gelirleri, köy sınırı içindeki sahipsiz ağaçların ve yemişlerin kaplıca ve maden sularının gelirleri gibi özel hukuk³²⁵ kaynaklı gelirleri ise haczedilebilecektir³²⁶.

Benzer bir düzenleme, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde de bulunmaktadır. Bununla birlikte Belediye Kanunu'ndaki düzenlemenin, Köy Kanunu'ndaki düzenleme ile karşılaştırıldığında farklılıklar içerdiği tespit edilmektedir. Söz konusu maddeye göre;

“Belediye mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş sayılır. 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 75 inci maddesi hükümleri belediye taşınmazları hakkında da uygulanır.

³²⁰ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

³²¹ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 843.

³²² Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 560.

³²³ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 561.

³²⁴ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 844.

³²⁵ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 844.

³²⁶ Uyar, “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, s. 561.

Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.

(Ek fıkra: 10/9/2014-6552/121 md.) İcra dairesince haciz kararı alınmadan önce belediyeden borca yeter miktarda haczedilebilecek mal gösterilmesi istenir. (...)On gün içinde yeterli mal beyan edilmemesi durumunda yapılacak haciz işlemi, alacak miktarını aşacak (...) şekilde yapılamaz.”

Bu hükmü, tersine yorumladığımız zaman, belediyeye ait olmasına rağmen proje karşılığı borçlanma yoluyla elde etmediği; vergi, resim ve harç geliri de olmayan gelirleri ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılmayan malları haczedilebilecektir.

Daha eski içtihadlar farklı yönde olmakla birlikte³²⁷, belediyenin kamu hizmetine tahsisli olmayıp kira geliri elde ettiği taşınmazlarından olan kazancını, yetkili makamlarca belirli kamu hizmetlerine özgülemesi bu gelirlerin haczedilebilirlik sıfatına etki etmeyecektir³²⁸.

Belediye Kanunu m. 16’ya göre; “*Belediyenin kamu hizmetine ayrılan veya kamunun yararlanmasına açık, gelir getirmeyen taşınmazları ile bunların inşa ve kullanımları katma değer vergisi ile özel tüketim vergisi hariç her türlü vergi, resim, harç, katılma ve katkı paylarından muaftır.*”

Bu maddede sayılan malları belediyenin kamunun ortak kullanımına ya da kamu hizmetlerine tahsis ettiği malları olan kamusal mallarıdır. Yukarıdaki iki hükmün birlikte yorumlanmasından hareketle, belediyelerin, vergilerden muaf olmayan, bir gelir elde etmek amacıyla kiraya vermiş olduğu malları haczedilebilecektir. Aynı şekilde bu malların gelirleri de haczedilebilecektir³²⁹.

³²⁷ Belediyece bankaya yatırılan paralara, kamu hizmetine tahsis kararı alınmakla haczedilemezlik koruması kazandırılması ile ilgili olarak bkz. İcra İflas Dairesi, E. 1960/7966, K. 1960/7907, T. 15.11.1960. Karar için bkz. Senai Olgaç, Haydar Köymen, **Kazaî ve İlmî İçtihatlarla Türk İcra ve İflâs Kanunu**, 2. Baskı, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1965, s. 675.

³²⁸ “(...) sadece kamuya tahsis kararı alınmış olması belediyeye ait diğer kalemlerin (lojman gelirleri, belediye kepeçe gelirleri gibi) haczini engellemez.” Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E. 2006/23468, K. 2007/856, T. 23.1.2007, Kazancı İçtihat Bankası.

³²⁹ Kuru, “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, s. 286. Karşı görüş için bkz. Postacıoğlu/Altay, **İcra Hukuku Esasları**, s. 287; Olgaç/Köymen, **Kazaî ve İlmî İçtihatlarla Türk İcra ve İflâs Kanunu**, s. 658.

Belediyenin bankadaki parasının haczine karar verildikten sonra bu paranın kamu hizmetine tahsis edildiği yönünde karar alması halinde kamu hizmetine tahsis anına kadar haczin konulmuş olması nedeniyle geçerli bir haciz işlemi olduğu kararı verilmiştir³³⁰. Yargıtay'ın bir kararına göre de belediyenin bankadaki kanunen haciz edilemeyen parasının faizi haczedebilir³³¹.

Köy Kanunu'nun aksine Belediye Kanunu'nda belediyenin mallarının Devlet malları gibi korunacağı düzenlenmemiş, belediyenin haczedilemeyecek malları özel olarak sayılmıştır. Bu noktada dikkati çeken husus, her ikisi de kamu idaresi olmasına rağmen, kanunlarındaki düzenlemelerin farklı şekilde yapılmasıdır. Orta mallarının Devlet malları gibi korunacağı belirtilen ve haczedilmezlik konusunda bir düzenleme bulunmayan Köy Kanunu ile hem haczedilmezlik hem de mallarına karşı işlenen suçların Devlet malına karşı işlenen suçlar gibi değerlendirileceği düzenlemesi bulunan Belediye Kanunu ve benzer bir düzenlemeyi içeren İl Özel İdaresi Kanunu³³² karşılaştırıldığında bu farklı düzenlemelerin gerekçesinin ortaya konulması gerekmektedir.

Sözü geçen kanunlar arasındaki en önemli fark kanaatimizce düzenlenme tarihleridir. 442 sayılı Köy Kanunu 18 Mart 1924 tarihinde kabul edilmiştir. Mevcut Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ise Köy Kanunu'ndan seksen yıl sonra çıkarılmış kanunlardır. Aradan geçen bu uzun sürede Cumhuriyet'in ilk yıllarında tercih edilen ekonomik model olan devletçilikten vazgeçilerek daha liberal bir anlayış yerleşmiştir. Bir kalkınma hamlesinin sonucu olarak ortaya çıkan Köy Kanunu'nun³³³ çıkarıldığı dönem için sahip olduğu önem yadsınamayacaktır. Bununla birlikte gerek günümüz ekonomik anlayışı gerek aradan geçen uzun süre nedeniyle meydana gelen sosyolojik değişiklikler nedeniyle ortaya çıkan ihtiyaçlar uyarınca Köy Kanunu'nun

³³⁰ Yargıtay İcra ve İflas Dairesi, E. 1512, K. 1450, T. 07.03.1959, Olgaç/Köymen, **Kazaî ve İlmî İçtihatlarla Türk İcra ve İflâs Kanunu**, s. 674.

³³¹ Yargıtay İcra ve İflas Dairesi'nin 17.09.1941 tarihli kararı, bkz. Ansay, **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, s. 100.

³³² 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda da Belediye Kanunu'na benzer bir düzenleme bulunmaktadır: “İl özel idaresinin mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş sayılır.”; “İl özel idaresinin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde edilen gelirleri, vergi, resim ve harçları, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları haczedilemez.”

³³³ Şükrü Karatepe, “Toplum Kalkınması Yönünden 442 sayılı Köy Kanunu'nun Yetersizlikleri”, **T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, Y. 1988, s. 179.

güncellenmesi³³⁴, kavramsal karışıklıkları³³⁵ önleyecek ve günümüz ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacaktır kanaatindeyiz.

Esas olarak mahkeme kararlarının incelendiği bölümde üzerinde durulacaksa da Yargıtay, Köy Kanunu uyarınca verdiği kararlarda, Köy Kanunu'nda haczedilmezliğe yönelik doğrudan bir hüküm olmasını aramamış, “*Köyün orta malı kanun karşısında Devlet malı gibi korunur. Bu türlü mallara el uzatanlar Devlet malına el uzatanlar gibi ceza görürler.*” hükmü nedeniyle köy mallarının de Devlet mallarının sahip olduğu korumadan yararlanabileceğini kabul etmiştir³³⁶. Mahkeme, bu kararlarında öncelikle köy tüzel kişiliğinin tüm taşınır ve taşınmaz mallarının köy orta malı niteliğinde olduğunu ve bu nedenle köy tüzel kişiliğine ait malların hiçbirinin haczedilemeyeceğini belirtmiştir³³⁷. Bununla birlikte yüksek mahkeme, köy tüzel kişiliğinin malvarlığından kaynaklanan akar niteliğindeki özel gelirlerin Köy Kanunu uyarınca orta malı sayılmayacağını ve bu nedenle haczinin mümkün olacağını kabul etmiştir³³⁸. Ancak bu kararı istikrar kazanmış olmayıp, Köy Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca köy paralarının nelerden ibaret olduğunun sayıldığını ve kamu hukukuyla özel hukuktan doğan tüm alacaklarının da bunlar arasına dahil edildiğini, köyün taşınır malvarlığı kapsamına paraları da dahil olduğu ve bu nedenle köy tüzel kişiliğinin taşınır ve taşınmaz malları haczedilemez olduğu belirtilmiştir³³⁹. Yargıtay daha sonra verdiği bir kararında ise eski içtihadına dönerek köy malvarlığından kaynaklanan akar

³³⁴ Elbette bu güncellemeler sırasında, mevcut ihtiyaçlara cevap veren düzenlemelerin korunması gerekmektedir.

³³⁵ Esasen Köy Kanunu, sosyolojik olarak birçok ihtiyacın tespit edilmiş ve bu ihtiyaçlara cevap verilmiş bir kanundur. Bununla birlikte “orta malı” kavramında olduğu gibi kamu mallarının ayrımında kullanılan terimin köyün tüm malları için kullanılması ileride de inceleneceği üzere yargı kararlarında da çeşitli karışıklıklara neden olmuştur. “*Bu bakımdan, köyün orta mallarını, herkesin yararlanmasına açık bulunan mallardan ayrı bir kamu malı türü saymak mümkün ve hatta gereklidir.*” Lâtfi Duran, **İdare Hukuku Ders Notları**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, s. 180.

³³⁶ Temyiz Mahkemesi Tevhidi İçtihad Heyeti Umumiyesi, E. 21, K. 36, T. 15.03.1940, 30.05.1940 tarihli ve 4522 sayılı Resmi Gazete; 12. HD, E. 2008/14321, K. 2008/17527, T. 16.10.2008; 12. HD, E. 2010/30181, K. 2011/11864, T. 07.06.2011, Yargıtay Karar Arama.

³³⁷ 12. HD, E. 2011/11048, K. 2011/28766, T. 13.12.2011; 12. HD, E. 2012/22222, K. 2012/40487, T. 27.12.2012; 12. HD, E. 2013/33070, K. 2013/39163, T. 09.12.2013, Yargıtay Karar Arama.

³³⁸ 12. HD, E. 2008/24351, 2009/5559, T. 17.03.2009; 12. HD, E. 2010/13310, K. 2011/1884, T. 24.02.2011; 12. HD, E. 2010/24378, K. 2011/5528, T. 05.04.2011; 12. HD, E. 2010/27168, K. 2011/7975, T. 28.04.2011, Yargıtay Karar Arama.

³³⁹ 12. HD, E. 2010/30940, K. 2011/13007, T. 23.06.2011, Yargıtay Karar Arama.

niteliğindeki özel gelirlerin haczedilebileceğine karar vermiştir³⁴⁰. Kararlarına bakıldığında Yargıtay'ın konu hakkındaki görüşünün istikrarlı olmadığını söylemek mümkündür. İstikrarsızlık o boyuttadır ki altı gün arayla verilen kararların dahi farklı yönde olduğu görülmektedir³⁴¹. Bu durum ise alacaklının, alacağını tahsil edebilmesi açısından bir problem doğurmakta ve bu nedenle alacaklıların mülkiyet hakları ihlal edilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere mevcut Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ise Köy Kanunu'ndan seksen yıl sonra çıkarılmış kanunlardır. Her iki kanundaki haczedilmezlik hükmü de Köy Kanunu'na nazaran açık ve anlaşılabilir şekilde düzenlenmiştir. Mahkeme kararlarının incelendiği kısımda da görüleceği üzere kanun hükümlerindeki açıklık, mahkeme kararlarına da yansımış ve bu konulardaki mahkeme kararları belirli bir istikrar kazanabilmiştir.

Bunların haricinde haczedilmezlikle ilgili hükümlerin bulunduğu diğer farklı kanunlar³⁴² vardır.

³⁴⁰ 12. HD, E. 2012/30256, K. 2013/6037, T. 26.02.2013, Yargıtay Karar Arama. Benzer olarak; “Köyün orta-kamu malı ayrımı yapılmadan tüm taşınır ve taşınmaz mallarının haczedilemeyeceğine dair bir tespitin bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenlerle köyün orta-kamu malları haczedilemez. Hacze konu taşınmazlardan zeytinlik, harım, arsa, tarla ve dükkân köyün orta malı olmayıp özel malıdır. Bu kapsamda anılan taşınmazlara haciz konulmasında yasaya aykırılık bulunmamaktadır.” şeklinde verilen karar için bkz. 8. HD, E. 2014/26190, K. 2015/3387, T. 10.02.2015, Yargıtay Karar Arama.

³⁴¹ Yargıtay bir kararında; “Köy orta malı, köy tüzel kişiliğinin taşınır ve taşınmaz tüm mallarını kapsayan bir kavramdır.” şeklinde karar vermişken, 12. HD, E. 2015/10908, K. 2015/22894, T. 01.10.2015; 8. HD, E. 2014/15219, K. 2015/17583, T. 07.10.2015 kararında ise “Bu nedenlerle köyün orta-kamu malları haczedilemez. Hacze konu tarla ve dükkân vasfındaki taşınmazlar köyün orta malı olmayıp özel malıdır. Bu kapsamda anılan taşınmazlara haciz konulmasında yasaya aykırılık bulunmamaktadır.” kararı verilmiştir. Konuya ilişkin olarak tespit edebildiğimiz en güncel karar 12. Hukuk Dairesi tarafından verilmiş olup yine köy tüzel kişiliğinin tüm mallarının tüm taşınmaz mallarının köy orta malı niteliğinde olduğu ve haczedilemeyeceği yönündedir. 12. HD, E. 2015/33089, K. 2016/9111, T. 29.03.2016, Yargıtay Karar Arama.

³⁴² 2489 sayılı Kefalet Sandığı Kanunu m. 11; 1164 sayılı Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun m. 11, 17; 5543 sayılı İskan Kanunu m. 21, Geçici Madde 2; 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun m. 36, Ek Madde 9, Ek Madde 12, Geçici Madde 13; 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu m. 34, 53; 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun m. 60, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu Geçici Madde 6; 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu m. 34; 6831 sayılı Orman Kanunu m. 31; 5737 sayılı Vakıflar Kanunu m. 15, m. 77; 6612 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun m. 34; 2813 sayılı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanun m. 5; 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 46, 53, 55, 58, 59, 60, 61, 61/A, 73, 83, 97, 117; 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun m. 10; 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun m. 22; 775 sayılı Gecekondu Kanunu m. 34; 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun m. 1; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m. 93; 2560

Burada dikkat edilmesi gereken husus, kanunlar ile haczedilmezliği dzenlenen her mal kamu mallarının haczedilmezliği ilkesi uyarınca haczedilmezlikten yararlanmamaktadır. Bazı kanuni dzenlemelerde, konunun niteliği gereği kamu malı olmayan mallara ilişkin olarak da haczedilmezlik koruması verildiği gdrulmektedir. Bu bağlamda, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun, 46/4, 55/4, 83 ve 117/5 maddelerinde borçlunun mallarının haczedilemeyeceğini dzenlemişken, 46/6, 53/2 ve 58/2 maddelerinde dzenlenen konu, borçlu değil 3. kişiye ait olan malların haczedilmezliđidir³⁴³.

6362 sayılı Kanun’daki haczedilmezlik dzenlemeleri ile ilgili olarak bahsedilmesi gereken bir diğer husus ise 97. ve 117. maddelerindeki haczedilmezlik hdkumlerinde, kanundaki diğer haczedilmezlik hdkumlerinden farklı olarak “kamu alacaklarının tahsili amacıyla olsa dahi” ibaresine yer verilmemesidir. Doktrinde³⁴⁴, 97. maddedeki “*tüm hacizler ... duişer*” ibaresi nedeniyle kamu alacaklarına yonelik de bir haciz yasağının bulunduğu gdruişu bulunmakla birlikte istisnai bir hdkum olan haczedilmezliğin, yorumla genişletilmesi tarafımızca uygun gdrulmemektedir.

sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun m. 27; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 82, 111; 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 27; 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu m. 7; 132 sayılı Türk Standardları Enstitüsü ile İlgili Bazı Dzenlemeler Hakkında Kanun m. 13; 3213 sayılı Maden Kanunu Ek m. 16; 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü’nün Hizmetleri Hakkında Kanun m. 12; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 203/III, m. 208/II; 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu m. 143/VI, m. 154/III, m. 177/II; 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu m. 13, m. 16/III; 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanun m. 1, geçiçi m. 3; 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun m. 1; 1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 38; 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu m. 37; 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman şirketleri Kanunu m. 29; 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu m. 17, Ek m. 1; 854 sayılı Deniz İş Kanunu m. 32; 4178 sayılı Memur ve Müstahdemlere Verilecek Fevkalade Zam Hakkında Kanun m. 12; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu m. 17; 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumuna İlişkin Bazı Dzenlemeler Hakkında Kanun m. 35; 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Dzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu m. 11; 4933 sayılı İnönü Armağanları Kanunu m. 13; 6245 sayılı Harcırar Kanunu m. 61; 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Ve 6452 Sayılı Kanunla 6212 Sayılı Kanunun 2 nci Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun m. 4/II; 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu m. 59; 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun m. 50; 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 61; 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu m. 18; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 841, m. 1353/III. 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun’un 7. maddesinde her ne kadar açık bir haczedilmezlikten bahsedilmese de, Yargıtay 12. HD, E. 2012/25364, K. 2013/1400, T. 21.01.2013 künyeli kararda bu kanun hdkmünden faydalanarak haczedilmezlik kararı vermiştir.

³⁴³ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 51.

³⁴⁴ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 52.

Devlet dışındaki kamu tüzel kişilerinin mallarının haczedilmezliğine yönelik hükümlerin gerekçesi olarak söz konusu malların haczedilmesi halinde bu mallardan yararlanılmasının mümkün olmayacak olması ve malın kamu hizmetinden kullanımına engel olacağı gösterilmektedir³⁴⁵. Bu görüşe göre alacaklının çıkarı ne kadar önemli olursa olsun bu çıkar kamu hizmetinin sürekliliğinden ve kamu yararından üstün olamayacaktır. Bununla birlikte bu kamu tüzel kişilerinin özel mallarının haczedilebileceği kabul edilmektedir³⁴⁶.

Görüldüğü üzere Devlet dışındaki kamu tüzel kişiler ile Devlet tüzel kişiliğinin mallarının haczedilmezlik gerekçeleri olarak kamu hizmetinin sürekliliği ve kamu mallarından yararlanmanın aksamaması ihtiyacı ileri sürülmekte, Devlet tüzel kişiliğinin mallarının haczedilmemesine ilişkin ek bir gerekçe olarak ise yukarıda da belirtildiği üzere Devlet'e karşı cebri icra gücünün kullanılamayacağı ileri sürülmektedir. Haczedilmezlik kuralının sonuçları açısından ise Devlet tüzel kişiliğinin (ve kanunlarında mallarının Devlet malı gibi korunacağı düzenlenmiş diğer idarelerin) hiçbir malının haczi kabul edilmezken diğer kamu tüzel kişileri açısından korumanın yalnızca kamu malları açısından olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu durumda ise gerekçeleri genel olarak aynı olsa da haczedilmezlik korumasının kapsamının bu şekilde değişmesindeki sebebin ne olduğu sorusu akla gelmektedir. Gösterilebilecek ilk gerekçe, Devlet dışındaki kamu idarelerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin tüm mallarının haczedilmezlik korumasından yararlanması halinde bu idarelerin alacaklılarının mağdur olacağıdır. Zira mallarının haciz riski altında olmaması, söz konusu idareleri borçlarını ödemeye iten sebeplerden birinin eksilmesi anlamına gelecektir. Bununla birlikte bu olumsuz durum yalnızca Devlet tüzel kişiliği haricindeki idareler için geçerli değildir. Merkezi idareye bağlı olan veya merkezi idareye bağlı olmasa bile tüm malları Devlet malı gibi korunacak olan idarelerin de mallarının haczedilebilirlikten muaf olması borçlarını ödememeleri için bir sebep olabilecektir. Yani borçlarını ödeyip ödememek tamamen bu idarelerin inisiyatifine bırakılmış olacaktır.

³⁴⁵ Düren, **İdare Malları**, s. 76.

³⁴⁶ Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, s. 92; Düren, **İdare Malları**, s. 76; Kaman, “Kamu Malları”, s. 276.

Kanaatimizce Devlet tüzel kişiliği ile diğer kamu tüzel kişileri arasında bu şekilde bir ayırım yapılmasının esas gerekçesi, idareler arasındaki nicelik farkıdır. Merkezi idarenin yürüttüğü faaliyetlerin büyüklüğü ile diğer idarelerin faaliyetlerinin büyüklüğü bir değildir. Örneğin belediyenin yükümlüğü olduğu faaliyetleri yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu yahut ihtiyacı olmasa bile gelirlerinden yararlandığı taşınır ve taşınmaz eşyaların haczi ile bu eşyaların mülkiyetinin merkezi idareye ait olması halinde hacizlerinin etki ve sonuçları birbirinden farklı olacaktır. Devlet dışındaki idarelerin borca batık olması ve ihtiyaç duyduğu eşyalara sahip olmaması halinde belirli şartlarla bu ihtiyacın merkezi idare eliyle sağlanması ya da yine belirli şartlarla borcunun merkezi idare yardımlarından yapılan kesintilerle karşılanması ve söz konusu idarenin ekonomik olarak toparlanması mümkün olabilecektir. Bununla birlikte Devlet tüzel kişiliği için aynı yorum yapılamaz. Zira Devlet tüzel kişiliğinin borca batık olması halinde yükümlü olduğu ulusal hizmetler³⁴⁷ yerine getirilemeyecek, bu hizmetlerin büyüklüğü nedeniyle bir başka idarenin de Devlet tüzel kişiliği yerine geçerek hizmetleri yerine getirmesi mümkün olmayacaktır. Yine diğer idarelerin sahip olduğu gibi merkezi fondan gelen bir yardım da söz konusu olamayacağı için kanaatimizce Devlet tüzel kişiliği ile diğer idareler arasında bu şekilde bir ayırım yapılması yerindedir. Zira Devlet, borca batık hale gelmesi ve malvarlıklarını kaybetmesi ihtimalinde, ne borcunu ödeyebilecek ne de yükümlü olduğu kamu hizmetlerini yerine getirilebilecektir. Bununla birlikte, ileride de belirtileceği üzere bu durum bireyler açısından hak ihlalleri doğurmakta, zira haczedilmezlikten yararlanan idareler borçlarını ödememekte ve bu idarelerden alacaklı olan bireyler mağdur olmaktadır. Bu nedenle yapılması gereken, mallarının haczi mümkün olmayan bu idarelere çeşitli ödeme yöntemleri oluşturmak ve idare ile alacaklısının menfaatlerini dengelemektir.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir husus da “Devlet malı gibi korunma/Devlet malı imtiyazından yararlanma – Devlet malına karşı suç işlemiş gibi cezalandırılma” ayırımıdır. Mevzuatımızdaki bazı kanunlarda, idarelerin mallarının Devlet malı gibi korunacağı yahut Devlet malı imtiyazından yararlanacağı

³⁴⁷ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 560.

düzenlenmiştir³⁴⁸. Bu durumda artık söz konusu idareye ait özel malların da kamu malları gibi haczedilemeyeceğinin kabul edilmesi gerekir. Zira bu hükümle, ilgili idarenin malları Devlet mallarının sahip olduğu korumalardan yararlandırılmaktadır. Yargıtay da kanunlarında bu şekilde hüküm olan idarelerin mallarının İİK m. 82/1 uyarınca haczedilemeyeceğine karar vermektedir³⁴⁹.

Buna karşılık kanuni düzenlemelerde yalnızca mallarına karşı işlenen suçların Devlet malına karşı işlenen suçlar gibi cezalandırılacağına düzenlenmesi halinde haczedilmezlik korumasının bulunmadığı, söz konusu hükmün yalnızca ceza soruşturması ve kovuşturmasına yönelik bir hüküm olduğu kabul edilmelidir³⁵⁰. Bu ayırım için iki güzel örnek Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu'nda bulunmaktadır³⁵¹. Her iki kanunda da idarelerin mallarına karşı suç işleyenlerin Devlet malına karşı suç işlemiş sayılacağı düzenlendikten sonra hangi mallarının haczedileceği ayrıca belirtilmiştir. Bu idarelerin haczedilmezlik hükmü kapsamında

³⁴⁸ 5737 sayılı Vakıflar Kanunu m. 77; 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m. 117; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu m. 17; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 82, m. 111; 3213 sayılı Maden Kanunu Ek m. 16; 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğünün Hizmetleri Hakkında Kanun m. 12; 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kanunu m. 37; 442 sayılı Köy Kanunu m. 8; 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumuna İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun m. 35.

³⁴⁹ HGK, E. 2003/12-116, K. 2003/111, T. 26.02.2003; 12. HD, E. 2007/7275, K. 2007/8868, T. 03.05.2007; HGK, E. 2008/12-50, K. 2008/8, T. 23.01.2008; 12. HD, E. 2008/14321, K. 2008/17527, T. 16.10.2008; 12. HD, E. 2010/30181, K. 2011/11864, T. 07.06.2011; 12. HD, E. 2011/11048, K. 2011/28766, T. 13.12.2011; 12. HD, E. 2012/22222, K. 2012/40487, T. 27.12.2012; 12. HD, E. 2013/33070, K. 2013/39163, T. 09.12.2013; 8. HD, E. 2014/11614, K. 2015/11604, T. 25.05.2015 Yargıtay Karar Arama. Ayrıca 5539 sayılı Kanun'un 36. maddesindeki "Devlet malı hükmünde olma" kısmına atıf yapılmadan Karayolları Genel Müdürlüğü'nün mallarının haczedilemeyeceğini kabul edildiği karar için bkz. 12. HD, E. 2007/7275, K. 2007/8868, T. 03.05.2007, Yargıtay Karar Arama

³⁵⁰ 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 27; 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 57. Danıştay da bu yönde karar vermiştir: D3D, E. 1992/799, K. 1993/637, T. 09.02.1993, DD, S:88, s. 143-144. Belirtilmelidir ki Kızılay'a ilişkin olarak verilen bir Yargıtay kararında Kızılay'ın alelade bir özel hukuk kişisi olması nedeniyle mallarının Devlet malı sayılamayacağı ve bu nedenle mallarının haczedilebileceğine karar verilmiştir. Bkz. HGK, E. 1971/1-261, K. 1974/1050, T. 04.10.1974. Kararın verildiği tarihte yürürlükte olan ve 2 Aralık 1972 tarihli RG'de yayımlanan 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun Özel Durumlar başlıklı 59. maddesinde "Türkiye Kızılay Derneği, uluslararası anlaşmalarla tayin edilen nitelik ve duruma göre düzenlenen ve Bakanlar Kurulunca onaylanmış olan Tüzüğüne ve özel kanunların verdiği görev ve yetkilere göre yönetilir." hükmü bulunmaktadır. Söz konusu maddede ayrıca bir haczedilmezlik hükmü olmadığı ve mahkemenin de kararını bu nedenle bu şekilde verdiği özellikle belirtilmelidir.

³⁵¹ 5393 sayılı Belediye Kanunu m. 15: "Belediye mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş sayılır. (...) Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez."; 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu m. 7: "İl özel idaresinin mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş sayılır. (...) İl özel idaresinin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde edilen gelirleri, vergi, resim ve harçları, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları haczedilemez."

olmayan mallarına karşı işlenen suçlar için Devlet malına karşı işlenen suçlardaki hükümler uygulanacakken bu mallar, haczedilmezlik özelliğinden yararlanamayacaklardır.

Kanuni düzenlemelerde idarelerin mallarının Devlet malı niteliğinde olduğu düzenlendikten sonra bu mallara karşı işlenen suçlarda Devlet malına karşı işlenen suçlara ilişkin hükümlerin uygulanacağının düzenlenmesi halinde ise yine ilk durumdaki gibi bir yorum yapılmalıdır³⁵². Yani Devlet malı niteliğinde olma yahut Devlet malı imtiyazına sahip olma hükümlerindeki gibi haczedilmezlik özelliğinden yararlandırılmalıdır³⁵³.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 24. ve devamındaki maddelerinde gerçek kişilerin Bakanlıktan izin almak ve müze envanter defterine kaydettirmek koşulu ile taşınır kültür varlıklarını edinebilecekleri ve bunlar üzerinde yasalarda belirlenene usule uyarak tasarruf edebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca bu kanunun 5. maddesinde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının Devlet malı niteliğinde olduğu düzenlenmiştir³⁵⁴.

Yargıtay’ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta, borçlu hakkında kambyo senetlerine mahsus yolla yapılan takip nedeniyle, alacaklı vekilinin talebi ile borçlu adına kayıtlı bulunan taşınır kültür varlıklarının, tarihi eserlerin kaydına haciz konulmasına, adı geçen adına kayıtlı eserlere ait envanter bilgilerinin birer sureti ile bu eserlerin bulunduğu adreslerin bildirilmesine karar verilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na izafeten İstanbul Muhakemat Müdürlüğü vekili, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 5. maddesi ve İİK’nın 82. maddesi uyarınca haciz işleminin iptalini talep etmiştir ve icra mahkemesi tarafından bu talep kabul edilmiştir. Yargıtay, taşınır kültür varlıklarının el değiştirmesinin ve idaresinin 2863 sayılı Kanun’da açıkça düzenlendiğini belirtmiş, haciz işleminin bu kanunda belirtilen

³⁵² Ancak kanaatimizce hatalı olsa da Yargıtay’ın bu yorumun aksine karar verdiği uyuşmazlıklar da bulunmaktadır. Bkz. 357 numaralı dipnot civarı.

³⁵³ 442 sayılı Köy Kanunu m. 8; 2804 sayılı Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Kanunu m. 12; 205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu m. 37; 3213 sayılı Maden Kanunu ek m. 16; 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu m. 18.

³⁵⁴ “Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir.”

usule uygun bir şekilde yapıp yapılmadığı belirlendikten sonra haciz işlemi hakkında bir karar verilmesi gerektiğini ve bu haliyle haciz işleminin iptalinin isabetsiz olduğuna karar vermiştir³⁵⁵. Bu karardan anlaşıldığı kadarıyla Yargıtay, taşınır kültür varlıklarının, 2863 sayılı Kanun'daki hüküm nedeniyle doğrudan haczedilmez olduğuna karar vermemiş, bu malların el değiştirmesi hakkında özel olarak düzenlenen usulün uygulanması halinde haczedilebileceklerine karar vermiştir. Kanaatimizce, Yargıtay'ın doğrudan haczedilmezlik yönünde karar vermemesinin sebebi, taşınır kültür varlıklarına ilişkin olarak doğrudan devredilmezlik yönünde bir düzenleme olmamasıdır. Zira bu mallar, kanunda düzenlenmiş olan usuller uyarınca satılabilmektedir. Kanundaki düzenleme yalnızca bu malların korunmasına yönelik bir düzenlemedir. Yoksa özel kişilerin mülkiyetinde olan malların Devlet malı sayılması mümkün değildir. Kanundaki prosedüre uygun bir şekilde ve gereken özen gösterilerek taşınır kültür varlıklarının haczedilmesi, alacaklının da alacağını karşılaması açısından önemlidir. Kanunda öngörülen prosedürde, sürece bakanlığın da dahil olması nedeniyle malların taşıdığı öneme uymayacak şekilde tasarruf edilmesi halinde bakanlık tarafından kötüye kullanımın önüne geçilmesi mümkündür. Bu nedenle, yüksek mahkemenin kararının isabetli olduğu söylenmelidir.

Yargıtay, kanunlarda ilgili idarelerin mallarının Devlet malı niteliğinde olduğu ve aynı zamanda bu idarelerin mallarına karşı işlenen suçların Devlet malına karşı işlenmiş sayılacağına ilişkin hükümlerin bulunduğu her durumda yukarıda yaptığımız yorumu kabul etmemektedir. İSKİ'nin borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta mahkeme, 2560 sayılı Kanun'un 27. maddesindeki hükmü³⁵⁶ değerlendirmiş ve söz konusu hükmün İSKİ'nin mallarını yalnızca ceza hukuku yönünden etki edeceğini ve İSKİ'nin malları hakkında da Belediye Kanunu'ndaki haczedilmezlik hükümlerinin uygulanacağına karar vermiştir³⁵⁷. Yargıtay'a göre İSKİ'nin borçlu olduğu durumlarda 5393 sayılı

³⁵⁵ 12. HD, E. 2007/4285, K. 2007/7248, T. 12.04.2007; aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2007/22288, K. 2008/386, T. 17.01.2008, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁵⁶ “**Madde 27 - İSKİ'ye ait taşınır ve taşınmaz mallar Devlet malı sayılır.**

İSKİ'ye ait mallar ile para ve para hükmündeki kağıt ve senetler aleyhine veya bilanço, rapor ve diğer her türlü kağıt, defter ve belgeler üzerinde suç işleyenler, bu suçlarından dolayı, Devlet mallarına karşı veya Devlete ait kağıt ve belgeler üzerinde suç işleyen memurlar gibi cezalandırılırlar.”

³⁵⁷ 12. HD, E. 2012/22326, K. 2012/39794, T. 25.12.2012; 12. HD, E. 2012/22333, K. 2012/39792, T. 25.12.2012; 105. 8. HD, E. 2013/8876, E. 2013/16460, T. 13.11.2013; 12. HD, E. 2014/5005, K. 2014/7910, T. 19.03.2014; 8. HD, E. 2014/21882, K. 2015/23127, T. 24.12.2015; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2014/1015, K. 2016/767, T. 08.06.2016, Yargıtay Karar Arama.

Belediye Kanunu ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmalıdır. Kanaatimizce bu karar İSKİ mallarının Devlet malı sayılacağı hükmüne yönelik kısım bakımından isabetli değildir. Zira bu kararla yüksek mahkeme, kanunda hem ceza hükümleri uyarınca Devlet malı sayılacağı hem de ayrıca Devlet malı sayılacağı düzenlenmiş malların yalnızca ceza hükümleri uyarınca Devlet malı sayılacağını tespit etmektedir. Bu durumda ise düzenleme bakımından aynı lafza sahip olan hükümlerin farkı kanunlarda farkı anlama gelmesi söz konusu olmaktadır. Bir terimin farklı kanunlarda farklı anlamlarda kullanılması mümkün olabilecek bir durumdur. Bununla birlikte burada anlamsal olarak farklı kullanımı meşrulaştırabilecek bir gerekçe yoktur. Kanun koyucu, bir idarenin mallarının yalnızca ceza hükümleri bakımından Devlet malı sayılabileceğini farklı kanunlarda düzenlemiştir. Eğer İSKİ açısından da bu şekilde bir koruma öngörülmek isteniyorsa 2560 sayılı Kanun'da yalnızca mallarının ceza hukuku bakımından Devlet malı sayılacağı düzenlenmeli, ayrıca İSKİ'nin tüm mallarının Devlet malı sayılacağı düzenlenmemelidir. Aksinin kabulü halinde, kanun koyucu tarafından İSKİ'nin mallarına tanınan koruma, mahkeme tarafından bertaraf edilmiş olacaktır ki Yargıtay'ın kararı da buna neden olmaktadır. Bu yorum, Yargıtay'ın benzer düzenlemeler nedeniyle haczedilmezlik yönünde verdiği kararlarına da aykırıdır³⁵⁸.

Özel kanunlar ile düzenlenen haczedilmezlik konusuna ilişkin olarak değinmek istediğimiz bir diğer mesele, idareler dışındaki kişilerin mallarına yönelik olarak düzenlenen haczedilmezlik durumlarıdır. Kimi durumlarda, idare dışındaki kişilerin de mallarının haczedilmezliği yahut Devlet malı niteliğinde olduğu düzenlenmektedir³⁵⁹. İdarenin, özel hukuk kişilerinin kamuya yararlı faaliyetlerini, çeşitli yöntemlerle kolaylaştırması veya bu faaliyetlerin yürütülmesini çeşitli

³⁵⁸ İlgili kararlar için 349 numaralı dipnota bakınız.

³⁵⁹ Örneğin, mülga 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 71. maddesinde; "*Türkiye Kızılay Derneği ile Türk Hava Kurumunun mal ve paraları Devlet malı sayılır.*" hükmü yer almaktaydı. Bir başka örnek, 26 Aralık 2001 tarihli ve 24622 sayılı RG'de yayımlanan 2001/3405 Tarımda Mevcut Destekleme Politikalarının Değiştirilerek Çiftçilere Doğrudan Gelir Desteği Sağlanması ve Kayıt Sisteminin Oluşturulması Amacıyla Ülke Çapında Uygulama Başlatılmasına İlişkin 12/12/2000 Tarihli ve 2000/2172 Sayılı Kararnamenin Eki Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar'dır. İlgili kararın 1. maddesiyle 2000/2172 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na şu hüküm eklenmiştir; "*Çiftçilere yapılacak doğrudan gelir desteği ödemeleri diğer kamu kurum ve kuruluşlarının alacaklarına mahsup edilemez.*".

yöntemlerle desteklemesi özendirme ve destekleme faaliyeti olarak adlandırılmaktadır³⁶⁰. İşte mevzuatta, özel hukuk kişileri lehine bahsedilen şekilde hükümler bulunması da idarenin özendirme-destekleme faaliyeti kapsamında değerlendirilebilecektir³⁶¹. Yargıtay da konuya ilişkin olarak verdiği kararlarında, Bakanlar Kurulu Kararnamesi'ndeki “*çiftçilere yapılacak doğrudan gelir desteği ödemeleri diğer kamu kurum ve kuruluşlarının alacaklarına mahsup edilemez.*” hükmü nedeniyle, çiftçilere verilen doğrudan gelir desteğinin haczinin mümkün olmadığına karar vermiştir³⁶². Yargıtay, sonraki yıllarda çiftçiye verilen doğrudan gelir desteği ödemelerine konulan hacizlerle ilgili olarak verdiği kararlarında da, desteğin düzenlendiği Bakanlar Kurulu Kararnameleri'nde bu yönde hüküm olmasa dahi “*Dairemizin yerleşik içtihadına göre, temelde Devlete ait olan bu paraların borçlu çiftçiye verilmiş amacı da gözetilerek haczi mümkün değildir.*” gerekçesiyle haczin kaldırılmasına karar vermiştir³⁶³.

Daha sonraki yıllarda, benzer şekilde çiftçilere doğrudan gelir desteği ödemeleri yapılmıştır. Bununla birlikte bu ödemelerin düzenlendiği kararnamelerde, destek ödemeleri yapılırken diğer kamu kurum ve kuruluşlarının alacaklarına mahsup edilmeyeceğine ilişkin bir hüküm konulmamıştır. Konuya ilişkin olarak Şanlıurfa milletvekilinin verdiği yazılı soru önergesine verilen cevapta da bu durum açıkça

³⁶⁰ Duran, **İdare Hukuku Ders Notları**, s. 346-347; Gülan, **İdare Hukuku Ders Notları**, s. 274; Melikşah Yasin, “Kamu Hizmeti”, **İdare Hukuku**, Ed. Turan Yıldırım, 7. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 460-461.

³⁶¹ 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu'nun geçici 13. maddesi uyarınca olimpiyatlara hazırlamak amacıyla yetiştirilecek sporculara yapılacak yardım buna örnek olarak verilebilir. “*Bu maddeye göre yapılan harçlık ödemeleri damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaksızın ayda bir ödenir ve bu ödemeler hiçbir suretle haczedilemez.*”

³⁶² “*(...) borçlunun yukarıda açıklanan nitelikteki banka hesabına haciz konulduğu görülmektedir. Dairemizin yerleşik içtihadına göre temelde devlete ait bu paranın borçlu çiftçiye verilmiş amacı da gözetilerek haczi mümkün değildir. Alacaklının sıfatı kamu kuruluşu niteliğinde olup olmaması ya da özel hukuk tüzel kişisi olması yukarıdaki ilkeye etkili bulunmamaktadır.*” 12. HD, E. 2003/4478, K. 2003/7240, T. 03.04.2003, YKD, C. 29, 2003, Sayı: 9, s. 1391-1392. Danıştay da, konut ihtiyacının karşılanması amacıyla inşaat yapanlara verilen konut kredilerinin Devlet desteği olduğunu ve borçlunun üçüncü kişilerdeki alacağı olarak değerlendirilemeyeceğine ve bu nedenle haczedilemeyeceğine karar vermiştir. D3D, E. 1989/4445, K. 1990/784, T. 06.03.1990, S. 80, s. 145-146.

³⁶³ 12. HD, E. 2004/20271, K. 2004/24993, T. 02.12.2004, YKD, C. 31, 2005, Sayı: 2, s. 216-217; 12. HD, E. 2007/23464, K. 2007/23987, T. 24.12.2007, YKD, C. 34, 2008, Sayı: 6, s. 1120; 12. HD, E. 2007/1275, K. 2007/4333, T. 09.03.2007, Yargıtay Karar Arama.

belirtilmiştir³⁶⁴. Yargıtay HGK ise 2008 yılında verdiği karar ile süregelen içtihattan vazgeçerek tam aksi yönde hüküm kurmuştur³⁶⁵.

Bununla birlikte Yargıtay, aynı dönemde benzer bir konuda verdiği bir kararında, Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkındaki 2090 Sayılı Kanun uyarınca çiftçilere yapılan yardımın, ilgili kanunda buna yönelik bir hüküm olmasa dahi haczinin mümkün olmadığına karar vermiştir³⁶⁶. Her ne kadar hakkaniyet açısından ve hukuk vicdanı açısından bu karar yerinde gibi değerlendirilebilecekse de, şartları belirlenmiş olan haczedilmezlik korumasının şartları sağlanmadan, yorum yoluyla bu şekilde genişletilmesi kanaatimizce yerinde değildir. Olması gereken, ilgili kanunlarında yapılan bu yardımların haczedilmezliğinin özel olarak düzenlenmesidir³⁶⁷. Aksi takdirde uygulamacılar

³⁶⁴ İlgili soru önergesi için bkz. (Çevrimiçi), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c088/b113/tbmm220881130181.pdf>, 19 Eylül 2019.

³⁶⁵ “Yukarıda da ayrıntısıyla açıklandığı üzere 2006 ve 2007 yıllarına ait bu gelirlerin ödenmesine dayanak teşkil eden Kanun, Bakanlar Kurulu kararı ve tebliğlerde haczedilmelerine engel oluşturacak bir düzenleme bulunmamaktadır.

Zira, 04.05.2002 tarih ve 2002/4165 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının yayımlanmasına kadar olan dönem için açıkça kabul edilen, bu gelirlerin diğer kamu kurum ve kuruluşlarının alacaklarına mahsup edilemeyeceği olgusu, bu tarihten sonra kabul görmemiş ve hacze engel oluşturacak başka herhangi bir düzenleme de yapılmamıştır.” HGK, E. 2008/12-310, K. 2008/301, T. 09.04.2008; HGK, E. 2008/12-527, K. 2008/516, T. 17.09.2008. Aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2008/6126, K. 2008/8991, T. 29.04.2008; 12. HD, E. 2011/12273, K. 2011/29963, T. 20.12.2011; 11. HD, E. 2015/459, K. 2015/1094, T. 02.02.2015, Yargıtay Karar Arama. Mahkemenin yaptığı ikinci yorum kanaatimizce de yerindedir. Zira her ne kadar idarenin çiftçiye yaptığı desteği kamu kurum ve kuruluşlarına olan borçlarına mahsup etmesi, bir eliyle verdiğini öteki eliyle alması şeklinde yorumlanabilecekse de açık bir haczedilmezlik hükmü olmadan, “işin mahiyeti gereği”, “yardımın niteliği gereği” gibi nitelemeler, hukukun belirlilik ihtiyacını karşılamayacaktır. Çiftçiye yardım amaçlı verilen ödemelerin kamusal borçlar nedeniyle mahsup edilmesinin, özendirme faaliyetinin amacıyla bağdaşmadığı düşünülüyorsa, açık bir düzenlemeyle (2001 yılındaki kararnamede olduğu gibi) bu durumun önüne geçilmesi mümkündür.

³⁶⁶ “2090 Sayılı Kanun gereğince tabii afet sonucu çiftçinin uğradığı zarar nedeniyle Devlet tarafından çiftçilere yapılan yardım, amacı gözetildiğinde ve temelde Devlet Malı niteliğinde bulunduğundan özel Kanunda yer almasa dahi, bizzatı haczi kabil değildir. Anılan yasanın tüm metnlerinin incelenmesinde bu başvuruların her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu, fon paralarının çiftçiye yardım amacıyla F1 Bankası'na yatırılacağı gözetildiğinde tabii afete maruz kalan çiftçiye Devlet tarafından yapılan bir yardım olduğu nazara alınarak haczedilemezlik şikayetinin kabulüne karar vermek gerekirken reddi isabetsizdir.” 12. HD, E. 2008/2759, K. 2008/5635, T. 21.03.2008, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁶⁷ Yargıtay da benzer konuda verdiği bazı kararlarında bu hususu belirtmiştir. Örneğin ticari hayatın desteklenmesi adına Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından yatırılan paraların haczedilemeyeceğine ilişkin bir hüküm olmadığı için bu paraların haczini hukuka uygun bulmuştur. 12. HD, E. 2011/12273, K. 2011/29963, T. 20.12.2011, Yargıtay Karar Arama.

açısından bir belirsizlik gündeme gelmekte ve farklı yönde mahkeme kararlarının çıkması nedeniyle hukuki belirsizlik doğmaktadır.

Cebri icra düzenlemeleri ve işlemleri, kişiliğin ve yaşam hakkının da korunmasını gerektirmektedir³⁶⁸. Tüzel kişilerin ya da idarelerin yaşam hakkından bahsedilemese bile, yerel idarelerin ya da kamu kurumlarının merkezi yönetimden aldığı yardımlar, birçoğunun ekonomik olarak ayakta kalmasını sağlamaktadır. İİK'nın 82. maddesinin 1. fıkrasının 11. bendinde; “*Vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lazım gelen paralar*” haczolunamayacak şeylerden sayılmışlardır. Bu hükme benzer olarak yerel idarelere ve kamu kurumlarına, merkezden gelen yardımların (bütçe ödeneklerinin) haczedilememesi fikri akla gelecek olsa da, yukarıda bahsedildiği üzere haciz işlemi esnasında alacaklı ve borçlunun menfaat dengesinin mümkün olduğunca korunması gerekliliği bu fikre karşı tez oluşturacaktır. Bununla birlikte, merkezden yapılan yardımlar hakkında, ileride değinilecek olan ilgili kanunlarda düzenlenmiş haczedilmezlik hükümleri bu tartışmayı gereksiz kılmaktadır.

Yukarıda, haczedilmezlik sıfatının bulunması için maddi hukuk gereği malın veya hakkın devredilemez olması ya da kanunun o mala veya hakka haczedilmezlik sıfatı tanınması gerektiği belirtilmişti. Burada değinilmesi gereken husus, idarenin bir malın hizmet malı gibi bir statüde olduğunu bir idari işlemle belirlemesi sonucunda durumun ne olacağıdır. Mesela kanuni düzenlemelerde bir idarenin, mallarının kamu hizmetine tahsisli olması halinde haczedilemeyecekleri düzenlenirse ve idare tarafından malları hakkında bu tahsis yapılırsa, söz konusu malların haczedilebilirlik durumu ne olacaktır?

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde “*Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.*” hükmü düzenlenmiştir. Bu kanun kapsamında haczedilmezlik korumasından bahsedilebilmesi için kamu hizmetlerine tahsis edilme yeterli

³⁶⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, s. 19.

sayılmamakta ayrıca tahsis edilen kamu hizmetinde fiilen kullanım aranmaktadır. Bizim örneğimizde ise kanunda yalnızca idarenin mallarının kamu hizmetine tahsis edilmiş olmasının, haczedilmezlik korumasından yararlanılması için yeterli olduğu düzenlenmiştir. Kanaatimizce kanunda böyle bir düzenleme olması halinde; bir malın, söz konusu kanun hükmünün uygulanması niteliğinde olan bir tahsis işlemi ile kamusal mal statüsüne dahil edilmesiyle, kanunda öngörülen korumanın sağlanmış olduğu kabul edilebilmelidir.

B. AATUHK m. 70 Uyarınca Haczi Caiz Olmayan Mallar

Alacaklı kamu idaresi, alacağının cebren tahsili yoluna gittiğinde, kanun koyucu tarafından ortaya koyulmuş sınırlamalara tâbi olacaktır. Kamu hukukunda da, özel hukuktaki haczedilmezlik hallerinde olduğu gibi bir kanunda düzenlenmek şartıyla, başkasına devredilemeyen mal ve haklar haczedilemez³⁶⁹.

6183 sayılı Kanun'un 70. maddesinde 13 bent halinde haczedilemeyecek mallar sayılmıştır. Bunlar;

“1. (Değişik: 4/5/1994 - 3986/16 md.) 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere Devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar.

2. Borçlunun şahsı ve mesleği için gerekli elbise ve eşyası ile, borçlu ve ailesine gerekli olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası,

3. Vazgeçilmesi kabil olmıyan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası,

4. Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve taşıtları ve diğer teferruat ve tarım aletleri; çiftçi değilse sanat ve mesleği için gerekli olan alet ve edevatı ve kitapları; arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük taşıt sahiplerinin ancak geçimlerini sağlayan taşıt vasıtaları,

³⁶⁹ S. Binnur Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 217; Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 39.

5. Borçlu veya ailesinin geçimleri için gerekli ise, borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları,

6. Borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ile;

a) Borçlu çiftçi ise ayrıca gelecek mahsul için gerekli olan tohumluğu,

b) Borçlu bağ, bahçe veya meyva ve sebze yetiştiricisi ise kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olan bağ, bahçe ve bu işler için gerekli bulunan alat ve edevatı, malzemesi ve fide ve tohumluğu,

c) Geçimi hayvan yetiştirmeye munhasır olan borçlunun kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olan miktarda hayvan ile bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları,

7. Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malül olanlara bağlanan emekli aylıkları ile, bu kabil kimselerin dul ve yetimlerine bağlanan aylıklar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış ikramiyeleri,³⁷⁰

8. Bir yardım sandığı veya derneği tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan aylıklar,

9. Vücut ve sağlık üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak zarar görenin kendisi veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi gereken paralar,

10. Askerlik malüllerine, şehit yetimlerine verilen harb malüllüğü zammı ile, 1485 sayılı kanun gereğince verilen tekel beyiyeleri,

11. Borçlunun haline münasip evi "ancak evin değeri fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılabilir"

12. (Değişik: 26/11/1980 - 2347/8 md.) Harcırah Kanununa göre yapılan ödemeler,

13. (Ek: 26/11/1980-2347/8 md.) 2022 sayılı Kanun uyarınca bağlanan aylıklar." dır.

³⁷⁰ Meclis görüşmelerinde; "ikramiye" kavramının, tazminatı da kapsadığı belirtilmiştir. (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c024/tbmm09024112.pdf>, 18 Mart 2019, s. 897.

Haczedilmez mallar ile ilgili olarak AATUHK da İİK'ya benzer hükümler içermektedir. Söz konusu hükümlerin getirilmesine sebep ve amacına yönelik olarak da İİK'daki haczedilmezlik hükümleri hakkında yapılan yorumlara benzer değerlendirmeler yapılmaktadır³⁷¹. Bu noktada, İİK'dan farklı olarak kamuya ait bir malın yine kamu alacağı için haczedilmesinin kişinin kendi malını kendi alacağı için haczettirmesine benzeyeceği belirtilmiştir³⁷². Kanaatimizce, bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira, geniş anlamda kamu kavramının içerisine birçok idare dahil edilebiliyor olsa bile AATUHK kapsamına giren idarelerin çok çeşitli olması ve farklı idareler için farklı bütçelerin bulunduğu gerekçesi ile , tüm idarelerin “kamu” kavramı içerisine dahil ederek hepsinin bir olduğu ve bu nedenle birbirleri aleyhine takip yapmalarının kendi aleyhlerine takip yapmak anlamına geleceği düşüncesine katılmamaktayız³⁷³.

Anılan maddenin birinci fıkrasında, 2004 sayılı İİK'dan farklı olarak Devlet mallarının “tamamen haczedilmez” olduğu değil, “bazı istisnalar haricinde haczedilmez” olduğu düzenlenmiştir. Bu durumun gerekçesi olarak, Devlet'in – ya da daha doğru bir ifade ile İdare'nin – özel hukuk hükümlerine tâbi olarak işlemler tesis ettiği alanlarda, özel hukuk kişileriyle benzer kurallara tâbi olmaları gösterilmiştir³⁷⁴. Söz konusu hüküm gereğince, 233 sayılı KHK hükümlerine tâbi olan iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessese, bağlı ortaklık ve iştiraklerinin malları ile mahalli idarelerin mallarının haczedilmezlik imtiyazından yararlanamayacağı düzenlenmiştir. Bu kurum ve kuruluşların malları açısından bir ayırım yapılmadığından, bunlara ait olup devre ve paraya çevrilmeye müsait ve

³⁷¹ Bu açıklamalar için bkz. Candan, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, s. 395; Koçak, **Vergi – İcra Hukuku**, 2018, s. 282.

³⁷² Bu görüşün devamında; kamu alacakları için geçerli olan bu düşüncenin, İİK uyarınca düzenlenen haczedilmezlik hükümleri açısından kabul edilemeyeceği, zira İİK uyarınca getirilen hükümlerin özel kişilerin alacakları açısından getirildiğini ve bu yasaklamanın esas sebebinin kamu mallarının korunmasındaki kamu yararı ile özel hukuk kişilerinin alacaklarının tatmin edilmesindeki özel yarar arasındaki rekabette kamu yararının üstün tutulması olduğu belirtilmiştir. Bkz. Candan, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, s. 395-396.

³⁷³ Burada, İİK uyarınca yapılan benzer yorum hakkındaki görüşümüze yollama yapmakla yetineceğiz. Bkz. 313 numaralı dipnot vd.

³⁷⁴ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 44.

herhangi bir özel kanunda haczedilmezliği düzenlenmemiş olan her türlü mal haczedilebilecektir³⁷⁵.

Kanaatimizce düzenlemenin “233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere” kısmı hakkındaki özel hukuk hükümlerine tâbi işlemler tesis edilen alanlarda özel hukuk kişileriyle benzer kurallara tâbi olunduğu yönündeki açıklama yeterli değildir. Zira, 6183 sayılı Kanun’da yalnızca kamu alacaklarına yönelik takip usulü düzenlendiğinden, idarenin özel hukuk hükümlerine tâbi olarak hareket ettiği her durumda değil, yalnızca kamu alacaklarının söz konusu olduğu durumlarda bu hüküm geçerli olacaktır. Yani kanun koyucu, özel hukuk hükümlerine tâbi olarak işlem tesis ettiği durumlardan yalnızca kamu borçları söz konusu olduğuunda haczedilmezlik korumasını kaldırmaktadır. İdarenin borçları özel hukuk ilişkilerinden kaynaklandığında ya da daha doğru bir tabirle, idarenin İİK uyarınca takip edilecek borçları için haczedilmezlik korumasını devam ettirmeyi uygun görmüştür. Bu durum ise kamu borçları söz konusu olduğuunda Devlet’e karşı takip yapılabilceğini, Devlet’in borcunu ödeyeceğine yönelik inancın kalmadığını ve kamu hizmetinin sürekliliği ilkesinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Kanun koyucu bu hususları Devlet’in yalnızca bireylere olan borçlarında dikkate almaktadır³⁷⁶.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, 6183 sayılı Kanun’daki haczedilmezlik düzenlemesi, 2004 sayılı Kanun’daki haczedilmezlik düzenlemesine benzer hükümler içermektedir. Bununla birlikte 6183 sayılı Kanun’un 70. maddesinde, 2004 sayılı Kanun’un 82. maddesinde bulunan “*Askeri malüllerle, şehit yetimlerine verilen terfi zammı*”nın haczedilemeyeceği hükmü mevcut değildir. Doktrinde, 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılan takiplerde, 2004 sayılı Kanun’daki haczedilmezlik hükümlerinin de

³⁷⁵ Devlet malları hakkında, maddenin 1. bendinde düzenlenmiş istisna, özel kanunlarda haczedilmezlikleri düzenlenen mallar hakkında uygulanmayacaktır. Zira; özel hüküm, genel hükme göre öncelikle uygulanacaktır ve 1. bentteki haczedilmezlik düzenlemesine kanun koyucunun sonradan çıkaracağı bir kanun ile istisna getirmesinin önlemesi, kanun koyucunun iradesinin sınırlanması anlamına gelecektir ki bu hukuken olanaklı değildir. Bkz. Candan, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, s. 399-400.

³⁷⁶ Bilgen de bu durumu “*Devlete ait olan mallar, özel emlak ya da diğerleri olsun, özel kişilerin alacakları sebebiyle haczedilemezler.*” ifadesiyle vurgulamaktadır. Bkz. Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, s. 92.

göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir³⁷⁷. Bununla birlikte, İİK'daki hükümlerin kendiliğinden 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılan takiplerde uygulanamayacağını belirten görüşler de bulunmaktadır³⁷⁸. Kanun koyucu tarafından, istisnai düzenleme olan haczedilmezlik hükümleri her iki kanunda da benzer şekilde düzenlemesine rağmen 6183 sayılı Kanun'da bazı haczedilmezlik hallerine yer verilmemesi sonucunda kanaatimizce, her iki kanundaki haczedilmezlik hükümlerinin kendi içerisinde değerlendirilmesi ve birbirinden yararlandırarak haczedilmezlik imtiyazının genişletilmemesi gerekir.

AATUHK uyarınca bir malın haciz konusu olup olamayacağına ilişkin uyuşmazlıkların vergi mahkemelerinde çözümlenmesi gerekir³⁷⁹. Hacze konu olmaması gereken malların haczedilmesi ihtimalinde, haciz memurunun sorumluluğu gündeme gelir³⁸⁰.

6183 sayılı Kanun'un 71. maddesinde kısmen haczedilebilecek gelirler düzenlenmiştir. Buna göre;

“Aylıklar, ödenekler, her çeşit ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar, emeklilik aylıkları, sigorta ve emeklilik sandıkları tarafından bağlanan gelirler kısmen haczolunabilir. Ancak haczolunacak miktar bunların üçte birinden çok dörtte birinden az olamaz.

Asgari ücreti aşmayan aylık gelirlerin onda birinden fazlası haczolunamaz.” bu hüküm 2004 sayılı İİK'nın 83. maddesinde düzenlenen kısmen haczi caiz olan şeyler maddesiyle aynı içeriğe sahiptir.

6183 sayılı Kanun'un 72. maddesinde, 2004 sayılı Kanun'un 84. maddesinde olduğu gibi TMK'da mütemmim cüz olduğu belirtilen ve normalde esas maldan ayrı olarak haczi mümkün olmayan yetişmemiş mahsullerin, ayrı bir maddede

³⁷⁷ Edip Şimşek, **Amme Alacakları Tahsil Usulü Şerhi**, 2. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları, 1996, s. 699; Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, s. 217. Bununla birlikte Çelik, belirtilen eserin ilerleyen sayfalarında, 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesinde sayma yoluyla haczedilemeyecek malların sayıldığını ve bu nedenle yorum yoluyla haciz yasağının genişletilemeyeceğini de belirtmiştir, bkz. Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, s. 220.

³⁷⁸ Barlass, **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, s. 49.

³⁷⁹ Gerçek, **Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku**, s. 245.

³⁸⁰ Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, s. 217.

haczedilebileceği düzenlenmiştir. 6183 sayılı Kanun'un 72. maddesine göre, bu şekilde haczedilen ürünlerin, borçlu tarafından başkasına devredilmesi, haciz yapan tahsil dairesi karşısında hüküm ifade etmez ve takibin devamına engel olmaz. Bu maddenin devamında, alacağını gayrimenkul rehnine bağlayan alacaklının rehnin paraya çevrilmesi için ürünlerin yetişmesinden önce takip talebinde bulunması şartıyla, tahsil daireleri karşısında yetişmemiş ürünler üzerindeki hakkının kalkmayacağı düzenlenmiştir. Yani rehinli alacaklının alacağını kamu alacaklısından önce tahsil edebilmesi için ürünlerin yetişmesinden önce takip talebi yapılması gerekmektedir. Bu hüküm, kamu alacaklarının korunması amacıyla getirilmiş olsa bile özel hukuk alacaklısının rehinle güvence altına alınmış hakkını ortadan kaldırıyor olması nedeniyle eleştirilmektedir³⁸¹.

II. YARGI KARARLARIYLA ORTAYA ÇIKAN KAPSAMI

Haciz yasağının yargı kararlarına yansıyan boyutu, kamu malları konusunda mevcut kavram karmaşasını, mahkemelerin vermiş oldukları kararlarla arttırmış oldukları bir haldedir. Kanaatimizce bu durumun sebebi doktrinde kesin karşılığı belirlenememiş kavramların mahkeme tarafından da farklı anlamlarda kullanılması ve kimi zaman daha da ileriye gidilerek içeriği belirlenemeyecek soyutlukta yeni kavramların ortaya konulmasıdır.

Kamu malları yalnızca kamu idarelerinin malları olmayıp bunlar dışındaki idarelerin de kamu malları bulunabilmektedir. Bununla birlikte mahkeme kararlarındaki yoğunluğa dikkat edildiğinde kararların iki gruba ayrılabilceği ve bu ayrımın da mahalli idareler (özellikle belediyeler) ve diğer idarelerin malları şeklinde şeklinde olduğu tespit edilebilecektir³⁸². Biz de bu nedenle mahkeme kararlarını incelerken “mahalli idarelerin sahip olduğu mallar” ve “diğer idarelerin sahip olduğu mallar”³⁸³ şeklinde bir ayrım yapmayı tercih etmekteyiz.

³⁸¹ Çelik, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, s. 222.

³⁸² Burada bahsedilen ayrım kararların sonuçları bakımından değil, karara konu malların ait olduğu idareler açısından dır.

³⁸³ Bu inceleme kapsamında, “diğer idareler” kavramına merkezi idare dahil olmakla birlikte kamu kurumları gibi mahalli idareler haricindeki yerinden yönetim kuruluşları da dahil edilmektedir.

A. Yargıtay Kararları Açısından

1. Mahalli İdarelere Ait Mallar

Haciz yasağına ilişkin olarak tespit edilebilen en eski kararlardan birisi, 30 Mayıs 1940 tarihli ve 4522 numaralı Resmi Gazete’de yayımlanan, Temyiz Mahkemesi Tevhidi İctihad Heyeti Umumiyesinin E. 21, K. 36 sayı ve 15.03.1940 tarihli kararıdır. Söz konusu uyuşmazlıkta, köy sandığında biriken paraların borç için haczinin caiz olmadığı ve bu gelirlerin Devlet mallarından sayılmasına yönelik bir açıklığın bulunmaması nedeniyle köyün alacakları üzerine konulan haczin kaldırılması talebinin reddine karar verilmiş ve bu karar temyiz mahkemesi tarafından onanmıştır.

Tevhidi İctihad Heyeti Umumiyesi ise köy paralarının da dahil olduğu malvarlığı değerlerinin tümünün köyün orta malını oluşturduğunu belirtmiş, köy orta malları için Köy Kanunu’nda düzenlenen “Devlet malı gibi korunma” sıfatının, Devlet malları nasıl bir himayeye sahipse köy orta malları açısından da bu himayeyi sağlayacağını söylemiştir. Bununla birlikte İİK m. 82’deki hükmün ve 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 123³⁸⁴ hükmü birlikte değerlendirilerek İİK’nın Devlet mallarını yalnızca gasp ve tecavüzden değil aynı zamanda alacaklıların hacizlerinden ve takas talebinde bulunmalarından da korunduğu ifade edilmiştir.

Köy Kanunu’nun 8. maddesinin ikinci fıkrasının, köy orta malları aleyhine işlenen suçlara Devlet mallarında olduğu gibi şiddetli cezalar uygulanmasını sağlamak için düzenlendiğinin madde metninden açıkça anlaşıldığı ve Köy Kanunu’nda köy mallarının hacizden muaf tutulması ile ilgili hüküm koymanın unutulduğu düşünülse bile 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda düzenlenen m. 123 gereğince haczi caiz olmayan mallardan olduğunun düşünülebileceği ve bu nedenle köyün salma parasının haczinin caiz olmadığına oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Kararda dikkati çeken husus, daha sonraki kararlarda da görüleceği üzere, “Devlet malı gibi korunma” hükmünün bir haczedilmezlik koruması sağladığının mahkemece kabul edilmesidir. Bu değerlendirme yapılırken 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda bulunan hükümden de yararlanılmıştır. Mahkeme, bu yorumu yaparken

³⁸⁴ “Aşağıdaki alacaklar, alacaklıların arzusu hilafında takas ile ıskat edilemez.(...) 3 - Devlet ve vilayet ve köyler lehine olarak hukuku ammeden neşet eden alacaklar.”

Köy Kanunu'nun 8. maddesinde hem Devlet malı gibi korunma hem de bu mallara el uzatanları Devlet malına el uzatanlar gibi cezalandırılacağı hükmünden hareketle bu maddede iki farklı hususun düzenlendiğini belirtmiştir. Daha sonraki kararlarda da devam ettirilen bu yorum önemlidir. Bu yorum uyarınca, kanunlarda ilgili idarenin mallarına karşı işlenen suçların Devlet malına karşı işlenen suçlar gibi cezalandırılacağı/soruşturulacağı düzenlenmesi halinde, o malların haczedilmezlik korumasına sahip olmayacağı, ilgili hükmün yalnızca ceza yargılaması açısından uygulanacağı kabul edilmektedir. Bununla birlikte mahkeme, eğer kanuni düzenlemelerde bir idarenin mallarının Devlet malı gibi korunacağı/Devlet malı imtiyazlarından yararlanacağı gibi hükümler varsa burada artık o idarenin mallarının haczedilmezlik korumasından yararlanacağını kabul etmektedir. Buna ek olarak dikkati çeken bir diğer husus ise köy tüzel kişiliğine ait tüm malvarlığı değerlerinin köyün orta mallarını oluşturduğunun belirtilmesidir. Yüksek mahkeme, sonraki kararlarında da bu iki hususla ilgili olarak benzer şekilde karar vermiştir.

Kanımızca her iki hususa da soru işaretiyle yaklaşılmalıdır. Zira bir kamu tüzel kişisinin hizmet malları olabileceği gibi özel hukuk kurallarına tâbi malları da bulunabilir. Bu nedenle köy tüzel kişiliğinin tüm malvarlığı değerlerine orta malı nitelmesi yapmak kamu malları teorisi açısından doğru değildir. Dikkati çeken diğer husus olan “Devlet malı gibi korunma” düzenlemesinden hareketle bu yönde bir düzenleme olmadan köy orta mallarının haczedilmezlik imtiyazından yararlanacağının belirtilmesidir. Belirttiğimiz ve aşağıda da görüleceği üzere mahkeme, daha sonraki içtihatlarında da bu kabulünü genel olarak devam ettirmiştir. Buna karşılık Yargıtay, kamu kurumlarına yönelik olarak verdiği bazı kararlarında bu yorumunun dışına çıkmış ve bu düzenlemenin anlamının yalnızca ceza hukuku hükümleri uyarınca o malın korunması anlamına geldiği yönünde karar vermiştir³⁸⁵.

³⁸⁵ 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanunu m. 40'ta bulunan, “Kurumun malları ve her çeşit mevcutları, Devlet malı sayılır.” düzenlemesiyle ilgili uyuşmazlıkta yüksek mahkeme, “Ceza Hukuku uygulaması yönünden yasada yer aldığı şüphesiz bulunan 359 sayılı Kanun'un 40. maddesi hükmü ile TRT mallarının Devlet malı sayılması, özel hukuk özellikle takip hukuku açısından TRT'ye ait malların İİK m. 82/1'de düzenlenen Devlet malı sayılmasını gerektirmez” sonucuna varmıştır, 12. HD, E. 1977/7845, K. 1977/8464, T. 17.10.1977, YKD, C. 4, 1978, Sayı: 6, s. 963-965. İSKİ'nin borçlu olduğu uyuşmazlıklarda da Devlet malı niteliğinde olma hükmü benzer şekilde yorumlanmıştır. Bkz. 413 numaralı dipnot vd.

Mülga 1580 sayılı Belediye Kanunu döneminde çıkan uyuşmazlıkta, İİK m. 82'ye göre Devlet mallarının haczi mümkün değilse de, belediyelere ait malların devlet malı sayılamayacağına işaret edilmiştir. Yüksek mahkeme, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 19. maddesinin 7 nolu bendine göre belediyelerin kamu hizmetine ait ve akar olmayan mal ve eşyası üzerine haciz konulamayacağına; akar nevinden olan mal ve gelirlerin haciz dışında kalabilmesi için belediye encümenince kamu hizmetlerine tahsis kararı alınması gerekeceğine, belediye encümenince kamu hizmetlerine tahsis kararı alınmış olmadıkça bir gelirin yıllık bütçenin gelirler sütununda gösterilmesinin kamu hizmetlerine tahsis anlamına gelmeyeceğine hükmetmiştir³⁸⁶. Bu karardan birkaç yıl sonra verilen bir başka kararda, *“belediyenin amme hizmetlerine tahsis ettiği para haczedilemez. Bu tahsisin hacizden evvelki bir tarihte olması gerekir. Tahsis belediye encümeninin kararıyla olabileceği gibi gene hacizden evvel olmak şartıyla da düzenlenen ve tasdik edilen belediye bütçesine konması şartıyla da olabilir. Bu suretle bütçeye konulan bankadaki para amme hizmetlerini bütçesiyle yürütecek belediye tarafından kamu hizmetlerine tahsis edilmiş sayılır. Aksinin kabulü belediyenin bütçesinin uygulanması olanağını kaldırır.”* hükmü³⁸⁷ verilmiş, ilgili gelirin bütçeye konulmasının tahsis anlamına gelmeyeceği yönündeki önceki kararın tam tersi yönde hüküm kurulmuştur. Kanaatimizce mahkemenin verdiği ikinci karar isabetlidir. Zira önemli olan belediyenin tahsise yönelik iradesinin ortaya konulabilmesidir. Her ne kadar açık bir tahsis işlemi tesis edilmiş olmasa da hacizden önce ilgili gelirlerin bütçede kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine ayrılması, bir tahsis sayılabilmelidir³⁸⁸.

277 sayılı Kanun'un³⁸⁹ yürürlükte olduğu dönemde gerçekleşen bir uyuşmazlıkta, belediyeye İller Bankası'ndan gelecek paraya haciz konulmuştur. Söz konusu kanunun 1. maddesindeki, *“Belediye Gelirleri Kanunu ile diğer kanunlarla*

³⁸⁶ 12. HD, E. 1981/74, K. 1981/1302, T. 12.02.1981, YKD, C. 7, 1981, S: 5, s. 609-610.

³⁸⁷ 12. HD, E. 1983/9189, 1983/10850, T. 22.12.1983, YKD, C. 10, 1984, S: 8, s. 1222-1223.

³⁸⁸ Burada özellikle belirtilmesi gereken husus ise Yargıtay'ın kanaatimizce de yerinde olarak banka hesabındaki paranın kamu hizmetine tahsisli olmasını tek başına haczedilmezlik korumasından yararlandırılması için yeterli olmadığı yönündeki içtihadıdır. Mevcut kanuni düzenlemelerde de karşılığını bulan bu yorum uyarınca, paraların haczedilmezlik korumasından faydalanabilmesi için idarenin bütçesinde bu yönde bir ayırım yapmış olması tek başına yeterli olmayacak, aynı zamanda fiilen de o paranın kamu hizmetinde kullanılması gerekecektir.

³⁸⁹ 277 sayılı 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile Diğer Kanunlarla, Belediyelere Verilen Payların Belediye Vergi ve Resimleri Hükümünde Olduğuna Dair Kanun, 24.07.1963 tarihli ve 11462 sayılı RG.

belediyelere verilmekte olan her çeşit paylar belediye vergi ve resimleri hükmündedir, bu paylar haczedilemez.” hükmü uyarınca mahkeme, İller Bankası’ndan gelecek paralarla ilgili haczedilmezlik itirazının kabulü gerekirken reddi isabetsiz olduğuna karar vermiştir³⁹⁰. 277 sayılı Kanun, 2008 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. İlgili kanunu ilga eden 5779 sayılı Kanun³⁹¹ 7. maddesi “Kesinti yapılması” başlığını taşımaktadır. Bu maddeye göre, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı kuruluş ve bunlara ait tüzel kişilerin 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre takip edilen borçları için bu idarelere yapılacak yardımdan kesinti yapılarak alacaklı idarelere ödeme yapılması düzenlenmiştir³⁹². Maddenin devamında bu kesintilerin oranları ve diğer hususlar düzenlenmiştir. Bu durum da göstermektedir ki Devlet, alacaklarını tahsil etme konusunda farklı yöntemler geliştirebilirken problem yaşamamakta ancak borcunu öderken aynı hassasiyeti göstermemektedir.

3917 sayılı Kanun³⁹³ ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nda çeşitli değişiklikler yapılmıştır³⁹⁴. Konuyla ilgili bir kararında Yargıtay, her ne kadar 6183 sayılı Kanun’da mahalli idarelerin mallarının haczedilebileceği düzenlense de bu hükmün yalnızca ilgili kanun uyarınca yapılan takipler için geçerli olduğu

³⁹⁰ 12. HD, E. 1991/5616, K. 1991/13358, T. 19.12.1991, YKD, C. 18, 1992, Sayı: 5, s. 720-721.

³⁹¹ 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, 15.07.2008 tarihli ve 26937 sayılı RG.

³⁹² “İl özel idareleri ve belediyeler ile bu idarelere bağlı kuruluşların ve bunlara ait tüzel kişilerin, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre takip edilen Devlete olan borçları, 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında tanımlanan Hazine alacağı niteliğindeki borçları, İller Bankasına olan borçları ile sosyal güvenlik kuruluşlarına olan borçlarına ve 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun geçici 3 üncü, 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun geçici 5 inci maddeleri kapsamında uzlaşma sağlanmış borçları ile bu maddeler kapsamındaki kuruluşlara olan ve 31/12/2006 tarihi itibarıyla tahakkuk etmiş ve uzlaşma sağlanmamış olan borçlarına karşılık, bu idareler adına her ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden ayrılacak tutardan, alacaklı idarelerin talebi üzerine, ilgisine göre Maliye Bakanlığı veya İller Bankası tarafından kesinti yapılarak alacaklı idarelere ödenir.”

³⁹³ 3917 sayılı 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ve 6570 Sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 08.12.1993 tarihli ve 21782 sayılı RG.

³⁹⁴ Bu değişikliklerden incelenen kararlar ilgili olanları şunlardır; 3917 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle düzenlenen “Kurumun, süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 21.7.1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. Kurum, söz konusu Kanunun uygulanmasında Maliye Bakanlığı, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanır. Yetkilerin kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle tespit edilir.” şeklindeki değişiklik ve 2. maddesiyle getirilen “Bu Kanunun 1 inci maddesinde sözü edilen yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar açılmış olan icra takipleri önceki hükümlere göre sonuçlandırılır.” değişikliğidir.

belirtilmiştir. Somut olayda İİK hükümleri uyarınca takip yapılması nedeniyle 6183 sayılı Kanun'un uygulanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir³⁹⁵. Kararın devamında ise haczedilen taşınmazların tapu kaydına göre kendiliğinden kamuya tahsisli olması nedeniyle haczedilmezlik şikayetinin kabul edilmesi gerektiğine karar verilmiştir³⁹⁶.

Mülga 1580 sayılı Kanun döneminde, belediye aleyhine 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılan bir takipte belediyenin çeşitli taşınmaz mallar haczedilmiştir. Mahkeme, 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesindeki hüküm uyarınca mahalli idarelerin mallarının haczedilebilir olduğunu, bununla birlikte mülga belediye kanunundaki 19. maddenin haczedilmezliğe ilişkin olarak özel hüküm içermesi ve 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesinde özel kanunlardaki hükümlerin saklı tutulması nedeniyle mülga Belediye Kanunu'nda sayılan malların haczedilemeyeceğine karar vermiştir³⁹⁷.

Belediyenin borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta Yargıtay, belediyenin İller Bankası payının kendiliğinden kamuya tahsisli olup, bu pay üzerindeki haczin kaldırılması yönündeki şikayet süreye tâbi olmadığını belirtmiştir. Olayda borçlu belediyenin diğer mahcuz malları ile ilgili olarak kamuya tahsis kararı aldığı ve bu karara karşı idari yargıda iptal davası açıldığı belirtilmiştir. Dava açıldığına ilişkin 15.09.2003 tarihli belge, icra dosyasına sunulmuştur. Yatgıtay'a göre, süreklilik arz eden bu konudaki içtihatlar göre idare mahkemesince yürütmenin durdurulmasına karar verildiği takdirde şikâyetin reddi gereklidir³⁹⁸. Bu kararda, tahsis işlemine karşı yürütmeyi durdurma kararı alınması halinde şikâyetin reddi kararı verileceği tespiti önemlidir. Zira mahkeme kararlarının etkisi bakımından yürütmeyi durdurma kararı sonrasında uyuşmazlığın esası hakkında ret kararı verilmesi halinde haczedilmezlik şikayetinin reddedilmesi hukuka aykırı hale gelebilecektir. Çünkü haczedilmezlik şikayetinin reddinin gerekçesi, idarenin malını kamu hizmetine tahsis etmesi işlemi

³⁹⁵ Karardan açıkça anlaşılmasa da 6183 sayılı Kanun'un uygulanamama sebebi, 3917 sayılı Kanun'un 2. maddesindeki; *"Bu Kanunun 1 inci maddesinde sözü edilen yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar açılmış olan icra takipleri önceki hükümlere göre sonuçlandırılır."* hükmüdür.

³⁹⁶ 12. HD, E. 1996/9606, K. 1996/10175, T. 12.09.1996, YKD, C. 22, 1996, Sayı: 10, s. 1580-1581. Uyuşmazlık konusunun belediye gelirleri kapsamındaki mevduat olduğu aynı yöndeki bir karar için bkz. 12. HD, E. 1995/585, K. 1995/534, T. 23.01.1995, YKD, C. 24, 1998, Sayı: 5, s. 699-700.

³⁹⁷ 21. HD, E. 2000/3575, K. 2000/3801, T. 15.05.2000, YKD, C. 26, 2000, Sayı: 12, s. 1857-1858.

³⁹⁸ 12. HD, E. 2003/22357, K. 2003/26388, T. 25.12.2003, YKD, C. 30, 2004, Sayı: 5, s. 721-722.

hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilmesidir. Bu tahsis işleminin iptali için açılan davanın sonucunda iptal talebinin reddedilmesi halinde, yürütmenin durdurulması kararı da kalkacağı için hakkında mahkeme tarafından verilen kararda davanın esastan reddedilmesi halinde, haczi kabil olmayan bir malın haczedilmesi ihtimali gündeme gelecektir. Bu nedenle kanaatimizce böyle bir durum olduğunda yapılması gereken, mahkeme tarafından alınan yürütmenin durdurulması kararı sonrası adli yargıdaki uyuşmazlıkta bekletici mesele kararı verilmesidir. Bu sayede idari yargıdaki uyuşmazlığın sonucuna göre adli yargıdaki sorunun da çözülmesi ve geri dönülmesi mümkün olmayan problemlerin ortaya çıkmasının engellenmesi mümkün olacaktır.

Mülga 1580 sayılı Belediye Kanunu döneminde, Cırcıp Sulama Birliği Başkanlığı'nın çeşitli malları haczedilmiş ve buna karşılık başkanlık; 1580 sayılı Belediye Kanunu m. 19/7, 6200 sayılı DSİ Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu ve 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu'na dayanarak haczedilmezlik şikayetinde bulunmuştur. Mahkeme, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun birlik tesisi ile ilgili 133 ve takip eden maddelerinde birlik mallarının ve bankadaki paralarının haczedilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmadığını, borçlu hakkında haczi engelleyen bir hükmün İİK m. 82 yahut özel kanunlarda da bulunmadığını belirtmiş ve haczedilmezlik şikayetinin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile kabulüne karar verilmesinin isabetsiz olduğuna hükmetmiştir³⁹⁹.

Benzer bir konuda 5393 sayılı Kanun döneminde verilen bir kararda ise mahkeme, aksi yönde hükme varmıştır. Düziçi Kaymakamlığı Merkez ve Köylere Hizmet Götürme Birliğinin Ziraat Bankası Düziçi Şubesine bulunan hesaplarına haciz konulmuştur. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nda açık bir hüküm olmasa bile aynı kanunun 22. maddesi⁴⁰⁰ gereğince tüzüğün 32. maddesinde düzenlenmiş olan

³⁹⁹ 12. HD, E. 2004/21447, K. 2004/24411, T. 25.11.2004, YKD, C. 31, 2005, Sayı: 4, s. 548. Aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2010/1570, K. 2010/13407, T. 01.06.2010; 12. HD, E. 2011/5867, K. 2011/22521, T. 17.01.2011, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁰⁰ “Birliklerde çalışma programı, yetki devri, birlik ile birlik başkanının ihtilaflı olması, birlik organının veya bunların üyelerinin görevden uzaklaştırılması, yıllık faaliyet raporu, bütçe ve diğer malî konular, tahvil ihracı hariç borçlanma, bütçe içi işletme tesisi, borç ve alacakların mahsubu, yurt dışı ilişkileri, diğer kuruluşlarla ilişkiler, yazışma ve yeniden değerlendirme oranının birliklerde uygulanması konularında, **bu Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda birlik tüzüğü** ile birliğe devredilen hizmetlerle sınırlı olmak üzere Belediye Kanunu hükümleri uygulanır.”

“birlik malları Devlet malı gibidir. Haczedilemez” hükmü neticesinde birlik mallarının haczinin mümkün olmadığı ve tüzüğün 32. maddesinin, 5355 sayılı Kanun m. 22’deki atıf nedeniyle söz konusu kanunun bir hükmü haline geldiği belirtilmiştir⁴⁰¹. Bu nedenle İİK m. 82’deki özel kanunlarda haczedilmezliği belirtilen mallar haline geldiğinden birlik mallarının haczedilemeyeceğine karar verilmiştir⁴⁰². Kanaatimizce mahkemenin bu kararı yerinde değildir. Zira daha önce de belirtildiği üzere bir idarenin mallarının Devlet malı niteliğinde olduğunun tespit edilmesi yahut haczedilmez olduklarının belirtilmesi ancak kanunla yapılabilecek nitelikte bir düzenlemedir. Zira bir mala bu niteliğin verilmesi halinde, (Devlet malı olmasının getirdiği diğer özelliklerle birlikte) o malın haczedilmezliği kabul edilecek ve bu durumda da o idareden alacaklı olan bireylerin alacaklarını haciz yoluyla karşılamaları imkanları kapatılacaktır. Alacaklıların mülkiyet hakkına doğrudan bir müdahale niteliğinde olan bu düzenleme ancak kanunla yapılabilecek bir müdahaledir.

Yargıtay da bu konudaki görüşünü sonraki yıllarda değiştirmiştir. Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’na tâbi olan borçlu aleyhine yapılan icra takibi sonrasında borçlu tarafından banka hesapları da dahil olmak üzere mallarının Devlet malı niteliğinde olduğu iddiasında bulunulmuştur. Mahkeme, borçlunun tâbi olduğu 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’nda haczedilmezliğe ilişkin bir hükmün olmadığını belirtmiş, daha sonra ise 2009 yılı Bütçe Kanunu’nun 13. maddesinin (b) fıkrasında Hazineden köylere hizmet götürme birliklerine yapılacak yardımların haczedilmeyeceği şeklinde hüküm konulduğunu ve bu nedenle borçlu idarenin banka hesabındaki paranın Bütçe Kanunu’nda düzenlenen yardımlardan olup olmadığının tespit edilip bu kapsamda bir karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁴⁰³.

⁴⁰¹ “Tüzüğün 32.maddesinde öngörülen "birlik malları Devlet Malı gibidir. Haczedilemez" hükmü uyarınca birlik mallarının haczi mümkün değildir. Tüzüğün 32.maddesi 5335 Sayılı Kanunun yaptığı yollama ile birlikte o kanunun bir hükmü haline gelmiştir. İİK.nun 82/1. maddesinde; Devlet Malları ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen malların haczedilemeyecek mallar arasında gösterilmiş olup, bu yöndeki haczedilemezlik şikayeti süreye tabi değildir.”

⁴⁰² 12. HD, E. 2006/732, K. 2006/3781, T. 28.02.2006, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁰³ 12. HD, E. 2010/1570, K. 2010/13407, T. 01.06.2010, Yargıtay Karar Arama. Yargıtay, sonraki tarihli kararlarında da benzer yönde karar vermiştir. Bu kararlarında, borçlu idarenin tüzüğündeki birlik maddelerinin haczedilmeyeceğine ilişkin hükmün de kanuni dayanağı olmadığı belirtilmiştir. Bkz. 12. HD, E. 2011/5867, K. 2011/22521, T. 17.01.2011; 12. HD, E. 2011/31334, K. 2012/14986, T. 03.05.2012, Yargıtay Karar Arama.

Belediyenin borçlu olduğu bir başka uyuşmazlıkta, belediyenin Ereğli Şeker Fabrikası'ndan olan alacaklarına haciz konuşmuştur. Belediye, söz konusu alacakların kamuya tahsisli olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme, 5393 sayılı Belediye Kanunu uyarınca, belediyenin mallarının yalnızca kamuya tahsisli olmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda fiilen de kamu hizmetinde kullanılması gerektiğini belirtmiş ve bu kapsamda hacze konu paraların niteliğinin belirlenerek bir karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁴⁰⁴.

Bir başka olayda, belediyenin trafik sicilinde kayıtlı aracı üzerine haciz konmuştur. Mahkeme; Belediye mallarının Devlet malı hükmünde olmadığını, 5593 sayılı Belediye Kanunu uyarınca belediyenin hangi mallarının haczedilemeyeceği sayıldığını belirtmiştir. Buna göre, belediye adına trafik sicilinde kayıtlı aracın kamu hizmetinde fiilen kullanıldığı ve belediyenin tek aracı olduğu iddiasına alacaklının aksi yönde bir beyanı olmaması nedeniyle ikinci bir aracın bulunmadığı anlaşıldığı için kamu hizmetinin yürütülmesi amacıyla araç üzerindeki haczin kaldırılmasına karar vermek gerekirken şikayetin reddine dair hüküm kurulmasının isabetsiz olduğu yönünde hüküm kurulmuştur⁴⁰⁵.

Belediyeye ait araçların haczedildiği bir uyuşmazlıkta mahkeme, belediyelerin iller bankası payları, vergi, resim ve harçları ile cenaze arabası, çöp arabası, ambulans, otobüs, itfaiye aracı gibi mallarının herhangi bir karara gerek olmaksızın niteliği gereği kendiliğinden kamuya tahsisli olduğunu belirtmiş, bu mallardan haczedilmezlikten yararlanmaları için Belediye Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca fiilen kamu hizmetlerinde kullanılmaları gerekenler hakkında fiilen bir kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadıkları tespit edildikten sonra haciz hakkında bir karar verilmesi gerektiğine karar vermiştir⁴⁰⁶.

Belediye başkanının makam aracının haczedildiği uyuşmazlıkta Yargıtay, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin mülkiyet hakkını düzenleyen ek 1 Nolu Protokol

⁴⁰⁴ 12. HD, E. 2006/14562, K. 2006/17401, T. 26.09.2006, YKD, C. 33, 2007, Sayı: 12, s. 280-281; aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2006/21648, K. 2006/24842, T. 26.12.2006, YKD, C. 33, 2007, Sayı: 3, s. 493-494; 12. HD, E. 2007/12887, K. 2007/16933, T. 25.09.2007, YKD, C. 34, 2008, Sayı: 2, s. 252-253. Haciz konusunun belediyenin kira parası olduğu aynı yöndeki karar için bkz. 12. HD, E. 2006/14253, K. 2006/17433, T. 26.09.2006, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁰⁵ 12. HD, E. 2006/21429, K. 2006/24236, T. 19.12.2006, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁰⁶ 12. HD, E. 2011/12050, K. 2011/29427, T. 19.12.2011, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

ve AİHM'in benzer konuda verdiği kararlarından yararlanarak belediyeye verilen görevler için makam aracına ihtiyaç bulunmadığı, 237 sayılı Taşıt Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca belediye başkanına makam aracı tahsis edilmesi gerekmediği ve belediyenin borcu olmasına rağmen belediye başkanının makam aracı kullanmasının Anayasa ve AİHS'e aykırılık oluşturabileceği ve kamu vicdanını rahatsız edeceği gerekçeleriyle makam aracının haczinin mümkün olduğuna karar vermiştir⁴⁰⁷.

Yargıtay, il özel idaresinin borçlu olduğu bir uyumsuzlukta da borçlu idarenin haciz konulan bankadaki parasının kanun kapsamında haczedilemeyecek mallarından olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini, doğrudan Devlet malı hükmünde olması nedeniyle haczin kaldırılmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir⁴⁰⁸. Belediyenin gelirlerinin haczedildiği bir uyumsuzlukta, haczedilen gelirlerin kira alacağı yahut işgal harcı niteliğinde olup olmadığının tespit edilmesi gerektiği belirtilerek bu nitelemenin sonucuna göre karar verilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Zira Belediye Kanunu'ndaki düzenleme uyarınca harçların haczi mümkün değildir⁴⁰⁹.

İl özel idaresinin üç farklı banka hesabına haciz konulmuştur. Mahkemece yaptırılan bilirkişi incelenmesinde, hesaplardan birinde bir yıllık kira gelirleri ve hurda bedellerinin yatırıldığı, diğer bir hesaba bir yıllık dönem için ecrimisil kira geliri ve hurda bedelinin yatırıldığı ve aynı hesaplara vergi, resim gibi niteliği gereği haczedilemeyen paraların da yatırıldığı, son banka hesabına ise gelir vergileri ile bunların ferilerinin yattığı tespit edilmiştir. Mahkeme, banka hesaplarındaki vergi, resim, harç gibi niteliği gereği haczi kabil olmayan gelirler haricindeki kira gelirlerinin kamu hizmetinde fiilen kullanılıp kullanılmadığının tespit edilmesi gerektiğini

⁴⁰⁷ “Sonuç olarak Dairemizin yeniden oluşan görüşüne göre belediyenin makam aracının kamu hizmetinin yürütülmesi için zorunlu olmadığı gibi niteliği itibariyle de fiilen kamu hizmetinde kullanılmadığı kabul edilerek haczinin mümkün olduğu benimsenmiştir.” 12. HD, E. 2012/28020, K. 2013/3744, T. 12.02.2013. Aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2012/30665, K. 2013/5673, T. 25.02.2013; 12. HD, E. 2012/29884, K. 2013/6677, T. 28.02.2013; 12. HD, E. 2012/31297, K. 2013/7236, T. 05.03.2013; 8. HD, E. 2014/5142, K. 2014/5256, T. 25.3.2014; 8. HD, E. 2013/19899, K. 2014/9966, T. 20.05.2014; 12. HD, E. 2014/20308, K. 2014/27186, T. 13.11.2014; 8. HD, E. 2014/23968, K. 2015/933, T. 19.1.2015; 8. HD, E. 2014/11032, K. 2015/10692, T. 11.05.2015; 8. HD, E. 2014/18949, K. 2015/20648, T. 17.11.2015; 8. HD, E. 2014/21701, K. 2016/634, T. 21.01.2016; 8. HD, E. 2014/24016, K. 2016/635, T. 21.01.2016; 12. HD, E. 2015/27315, K. 2016/3967, T. 16.02.2016; 8. HD, E. 2015/810, K. 2016/3651, T. 01.03.2016; 8. HD, E. 2016/17324, K. 2017/3190, T. 09.03.2017; 12. HD, E. 2019/7271, K. 2019/9780, T. 10.06.2019, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴⁰⁸ 12. HD, E. 2008/12193, K. 2008/15168, T. 15.07.2008, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁰⁹ 12. HD, E. 2008/16711, K. 2008/20192, T. 17.11.2008, YKD, C. 37, 2011, Sayı: 11, s. 2006-2007.

belirtmiş, hesaplardan gelir vergisi ve bunların ferilerinin oluşturduğu paranın koyulduğu hesabın haczedilemeyeceğine karar vermiştir⁴¹⁰.

Köy tüzel kişiliği adına kayıtlı tarla üzerine haciz konulmuştur. Mahkeme; köyün, menkul ve gayrimenkul mallara sahip olup, bunların heyeti umumiyesinin köyün orta mallarını teşkil ettiğini belirtmiştir. Bu düşüncesine dayanak olarak Köy Kanunu'nun 8.maddesinde köy orta mallarının kanun karşısında Devlet malı gibi korunacağı hükmü vaz edilmesi gösterilmiştir. Mahkemeye göre söz konusu düzenleme suretiyle Devlet malları nasıl kanuni himayeye mazhar ise köy orta mallarının da aynı himayeden faydalanacaktır. Zira kanun, Devlet mallarını yalnız gasp ve tecavüzlere karşı korumaz. Alacaklının hacizlerine ve takas talebi dermeyeran etmelerine karşı da himaye eder. Bu nedenle söz konusu haczin kaldırılması gerektiğine karar verilmiştir⁴¹¹. Bu kararda dikkati çeken husus; mahkemenin, köyün hem kamu hukukundan hem de özel hukuktan kaynaklanan alacaklarının Devlet malı hükmünde olduğunu belirtmesidir.

İSKİ'nin borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta borçlu idarenin banka hesaplarındaki paraya haciz konulmuştur. Yargıtay yaptığı incelemede 2560 sayılı İSKİ Kanunu'nda⁴¹² bulunan 27. maddenin⁴¹³ ceza hukuku kuralları bakımından uygulanacağını bununla birlikte, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5779 Sayılı İl Özel İdarelerine Ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'un haczedilmezliğe ilişkin hükümlerinin İSKİ açısından da uygulanacağını belirtmiştir. Kararın devamında ise Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde bulunan haczedilmezlik hükmünün istisnai bir hüküm olduğu ve bu nedenle dar yorumlanması gerektiği belirtilmiş, para likit olduğu için tahsis kararı alınmasının mümkün olmadığı ve her zaman başka bir amaç için kullanılabileceği belirtilmiştir⁴¹⁴. Mahkeme bu

⁴¹⁰ 12. HD, E. 2010/1139, K. 2010/13422, T. 01.06.2010, Yargıtay Karar Arama.

⁴¹¹ 12. HD, E. 2010/30940, K. 2011/13007, T. 23.06.2011, Yargıtay Karar Arama.

⁴¹² "İstanbul Su Ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun"

⁴¹³ "İSKİ'ye ait taşınır ve taşınmaz mallar Devlet malı sayılır.

İSKİ'ye ait mallar ile para ve para hükmündeki kağıt ve senetler aleyhine veya bilanço, rapor ve diğer her türlü kağıt, defter ve belgeler üzerinde suç işleyenler, bu suçlarından dolayı, Devlet mallarına karşı veya Devlete ait kağıt ve belgeler üzerinde suç işleyen memurlar gibi cezalandırılırlar."

⁴¹⁴ "Para likit olduğundan, ne amaçla harcanacağı önceden bilinmesi mümkün değildir. Kamu hizmetinin yürütülmesi amacıyla harcanacağı kararlaştırılan paraların, her an idari bir kararla başka bir amaç için kullanılması her zaman mümkündür. İdari işlem ya da kararlar hesabın kamu hizmetinin

nedenle banka hesabındaki paraların yalnızca vergi, resim ve harç niteliğinde olup olmadığının tespitiyle yetinilebileceğinin ve bu tespit sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bununla birlikte sonraki tarihli bir kararında Yargıtay, Belediye Kanunu'nun 15. maddesindeki haczedilmezlik hükmünün dar yorumlanması gerektiğini belirttikten sonra İSKİ'nin banka hesabındaki paraların kamu hizmetine tahsisli olmasının yeterli olmadığını, haczedilmez olduklarına karar verilmesi için fiilen kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığının da bilirkişi marifetiyle tespit edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁴¹⁵. Kanaatimizce de mahkemenin yeni tarihli kararı yerindedir. Zira Belediye Kanunu'nda malların niteliği bakımından bir ayırım yapılmamış, yalnızca kamu hizmetine tahsisli olup bu hizmette fiilen kullanılıyor olma şartı düzenlenmiştir. Bu nedenle malın para yahut farklı bir mal olması, haczedilmezlik özelliği bakımından bir fark oluşturmamalıdır. Belediyenin borçlu olduğu sonraki tarihli bir kararda da, benzer tespitler yapıldıktan sonra belediyeye ait paranın haczedilmezliği ancak fiili durumun tespiti ile mümkün olacağı yani haciz konusu paraların vergi, resim, harç geliri olduğu yahut fiilen kamu hizmetinde kullanıldığının belediye tarafından ispatlanması gerektiği belirtilmiştir. Karara göre bir malın kamu hizmetinde fiilen kullanıldığının kabulü için o malın kamu hizmetinin yürütülebilmesi amacına uygun bulunması gereklidir⁴¹⁶. Bu tespit de önemlidir. Zira bu açıklamaya göre, bir kamu hizmetine tahsis edilmiş ve o hizmette

yürütülmesini sağlayacak bir amaç için tahsis edilmesi, hesaptaki paraların fiilen kamu hizmetinde kullanıldığı sonucunu doğurmaz.

Bu nedenlerle, paranın niteliği gereği fiilen kamu hizmetinde kullanıldığından bahsedilemez. Çünkü para harcadığı anda biteceğinden ve harcama anına kadar anlık kararlar tahsis edildiği amacın dışına çıkılabileceğinden, paranın haczedilememesi için vergi, resim, harç niteliğinde olması zorunludur. Buna göre "fiilen kamu hizmetinde kullanılma" durumu "para" yönünden uygulanamaz. Aksinin kabulü hayatın olağan akışına aykırıdır." 12. HD, E. 2012/25364, K. 2013/1400, T. 21.01.2013, Yargıtay Karar Arama. Benzer açıklamalar yapılmakla birlikte kararın sonunda paranın fiilen kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığının incelenmesi gerektiği yönünde verilen bir karar için bkz. 12. HD, E. 2014/5005, K. 2014/7910, T. 19.03.2014, Yargıtay Karar Arama. Kanaatimizce, kararın yazımı sırasında meydana gelen bir hata nedeniyle söz konusu kararda idarenin mallarının fiilen kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Zira bu haliyle kararın gerekçesi ile sonucu çelişki içindedir.

⁴¹⁵ 8. HD, E. 2015/1036, K. 2017/1193, T. 06.02.2017. Aynı yönde bkz. 8. HD, E. 2015/3916, K. 2017/4334, T. 27.03.2017, Yargıtay Karar Arama; 12. HD, E. 2018/6525, K. 2019/5310, T. 02.04.2019, Kazancı İçtihat Bankası. Aynı açıklamalar yapılmakla birlikte, İSKİ'nin banka hesabındaki paraların yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda haczi kabil olmayan paralardan olması nedeniyle yapılan haczin kaldırılması gerektiği hakkında bkz. 12. HD, E. 2017/3714, K. 2018/6153, T. 18.06.2018, Yargıtay Karar Arama.

⁴¹⁶ 12. HD, E. 2018/11932, K. 2018/12803, T. 04.12.2018, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

fiilen kullanılıyor olması bir malın haczedilmezliği için yeterli olmayacak hizmetin amacına uygun olmayan malların haczi mümkün olacaktır.

Bir başka olayda, belediye aleyhine, kamulaştırmasız el atma davasında hüküm verilmiştir. Alacaklı, belediye aleyhine kamulaştırmasız el atma alacağına bağlı olarak ilamlı icra takibi başlatmıştır. Asliye hukuk mahkemesi tarafından, 03.04.2007 tarihinde 21.369.796.51 TL kamulaştırmasız el atma alacağı ile birlikte 1.153.666.52 TL harcın borçludan tahsiline karar verilmiştir. Belediye, bu karara yönelik olarak, karar harcı ve temyiz peşin harcı, kendi bütçesinden fazla olduğu için kararı temyiz edebilmek adına Maliye Bakanlığı'na başvurmuştur. Maliye Bakanlığı, "yalnızca karar harcı ve temyiz peşin harcının ödenmesinde kullanılmak üzere ve davanın kazanılması halinde yatırılan harca ilişkin tutarın faiziyle birlikte tahsil edilerek Bakanlıklarına iade edilmesi kaydıyla, Bakanlık bütçesinin belediyelere yardım tertibindeki ödenekten 2.125.822 TL borçlu belediyenin banka hesabına gönderilmiştir. Temyiz incelemesinde, asliye hukuk mahkemesinin kararı borçlu lehine bozulmuş ve bozmaya uyan mahkemece, 1.841.708.64 TL kamulaştırmasız el atma bedelinin borçludan tahsiline, fazla alınan 1.044.269.02 TL harcın karar kesinleştiğinde ve talep halinde davalıya (borçluya) iadesine karar verilmiştir. Bunun üzerine, alacaklı vekili tarafından Yargıtay'ın bozma kararından sonra verilen asliye hukuk mahkemesinin yukarıda anılan kararı ile ilgili olarak borçlunun hak ve alacaklarına (iade edilecek masraflar, harçlar vb.) haciz yazısı gönderilmesi talebinde bulunulmuştur. İcra müdürlüğünce bu talebin kabul edilmesi üzerine, borçlu vekili tarafından icra müdürlüğünün bu işlemi şikayet konusu yapılmıştır.

Yargıtay, borçlu belediyeye iadesine karar verilen harç tutarının, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından sadece "karar ve temyiz peşin harcının ödenmesinde kullanılmak" üzere gönderilen bir tutar olduğu ve bu paranın borçluya "sonrasında bakanlığa iade edilmek koşuluyla" verildiğini belirtmiştir. Mahkemeye göre; anılan harç bedeli, Maliye Bakanlığı'nın bütçesinden gönderilen yardım niteliğinde olup, bu özelliği gereği doğrudan kamu hizmetine tahsis edilmiş bir paradır ve dolayısıyla devlet malıdır. Harç bedelinin, borçlu belediye tarafından bu tutarın bir kısmının başka amaçlarla kullanılması -vekalet ücretinin ödenmesinde kullanılması- anılan paranın haczedilmezlik özelliğini değiştirmez. Bu

bakımdan, bu paranın İİK m. 82/1 ve 5393 sayılı Belediye Kanunu m. 15/son uyarınca haczedilemeyeceğine karar verilmiştir.

Bir kısım üyeler tarafından, Maliye Bakanlığı ile Yenice Belediyesi arasındaki ilişkinin üçüncü kişi olan karşı taraf-alacaklıyı etkilemeyeceği, bu nedenle de iadesine karar verilen paranın haczedilmesinin yerinde olduğu, nitekim AİHM'in bu yönde kararları bulunduğu belirtilerek, yerel mahkeme kararının onanması gerektiği belirtilmiş ise de bu görüş Kurul çoğunluğu tarafından yukarıda belirtilen nedenlerle kabul edilmemiştir⁴¹⁷.

Bu kararla ilgili olarak vurgulanması gereken husus, yukarıda incelenen ve çiftçilere yapılan yardımlarda, eğer kanunda bir haczedilmezlik hükmü yoksa, yardım çiftçinin uhdesine girdiğinden haczedilebileceği yönünde verilen kararlara rağmen buradaki yardımın haczedilmez olarak addedilmesidir. Kanaatimizce bu durumun gerekçesi, çiftçilere yapılan yardımın Devlet tarafından geri alınacağına yönelik bir düzenleme bulunmamasına rağmen, bu kararın konusu olayda, dava harcının iade edilmesi şartıyla verilmiş olmasıdır.

Bununla birlikte burada bir şartlı bağış tartışması da yapabilecektir. Hazine ile belediye arasında, -belediyenin davayı kazanması halinde parayı iade etmesi gerekeceğinden- belediyenin davayı kaybetmesi şartıyla bir bağış olduğu kabul edilebilir. Bu halde mahkemenin iade kararı ile birlikte para, belediyenin malvarlığına dahil olacak olup belediye ile hazine arasındaki anlaşma gereğince belediyenin hazineye ödeme yapma borcu doğar. İade edilen para ilk önce belediyenin malvarlığına dahil olduğu için ve kanunda haczedilemeyeceği düzenlenmeyen mallardan olmadığı için kanaatimizce söz konusu paranın hacze konu olabilmesi gerekmektedir.

Belediye mallarının haczedilip haczedilemeyeceğine ilişkin bir başka uyuşmazlık İmar Kanunu uyarınca düzenleme ortaklık payı uygulamasına ilişkindir. Olayda taşınmazının bir kısmı düzenleme ortaklık payı dışında kalmış ve İmar Kanunu

⁴¹⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2012/12-718, K. 2013/388, T. 20.03.2013. Karar için yapılan karar düzeltme başvurusu ise reddedilmiştir; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2013/12-1080, K. 2013/1068, T. 17.07.2013, Yargıtay Karar Arama.

uyarınca bedele dönüştürülmüştür. Davacı bu bedelin artırımına ilişkin dava açmıştır. Takip konusu borç da bu bedel artırım davasından kaynaklanmaktadır. İlk derece mahkemesi, uyuşmazlığın İmar Kanunu'ndan kaynaklanması nedeniyle idare tarafından Kamulaştırma Kanunu'nda bulunan haczedilmezlik hükümlerine dayanılarak öne sürülen haczedilmezlik şikayetini reddetmiştir. Yargıtay ise İmar Kanunu'nun 17. maddesinin son fıkrası uyarınca⁴¹⁸ haczedilmezlik şikayetinin esasının incelenmesi gerektiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁴¹⁹. Kararda gerekçe olarak Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. maddesinin 12. fıkrasındaki hüküm uyarınca getirilen⁴²⁰ haczedilmezlik kuralı gösterilmiştir. Benzer bir konuda verilen bir diğer kararda ise icra takibine konu ilamın kesinleşme tarihi, bahsedilen kanun değişikliğinden önce olduğu için⁴²¹ haczedilmezlik şikayetinin reddine karar verilmesi gerektiğine hükmedilmiştir⁴²².

Yargıtay bir başka kararında, Anayasa Mahkemesi tarafından Kamulaştırma Kanunu'nun bir hükmünün iptali ile ilgili olarak ayrıntılı bir değerlendirme yapmıştır⁴²³. Uyuşmazlıkta, borçlu idarenin vekili tarafından borcun kamulaştırmaz el atmadan doğduğu iddiasında bulunulmuş ve Kamulaştırma Kanunu'na yapılan eklemeler uyarınca kamulaştırmaz el atmadan kaynaklanan borçlar nedeniyle borçlu idarenin mallarının haczedilemeyeceğini ileri sürmüştür. Bunun haricinde haczedilen hesaptaki paranın Devlet malı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Yüksek mahkeme yaptığı incelemede, Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. maddesinin geçirdiği süreci kısaca açıklamıştır. Buna göre 30.06.2010 tarihinde kamulaştırmaz el atma nedeniyle vatandaş lehine mahkemelerde hükmedilen tazminat alacağına ilişkin ilk haciz yasağı

⁴¹⁸ “Bu maddeye göre bedel takdirleri ve bu bedellere itiraz şekilleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yapılır.”

⁴¹⁹ 8. HD, E. 2013/16740, K. 2013/17131, T. 19.11.2013; 8. HD, E. 2013/17639, K. 2013/17132, T. 19.11.2013; 8. HD, E. 2013/17640, K. 2013/17133, T. 19.11.2013, Yargıtay Karar Arama.

⁴²⁰ “24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılan imar uygulamalarından doğan ve ipotekle teminat altına alınanlar da dâhil olmak üzere her türlü alacak ve bedeller, borçlu idarelerce, ipotek veya uygulama tarihinden itibaren 3095 sayılı Kanunda belirtilen kanuni faiz oranı uygulanmak suretiyle güncellenerek ilgililerine ödenir. Bu hüküm devam eden davalarda da uygulanır. Bu fıkra uyarınca yapılacak ödemeler hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.” Bu hüküm dolayısıyla kamulaştırmaz el atma alacakları hakkındaki haczedilmezlik kuralı İmar Kanunu uyarınca yapılacak işlemlerde de uygulanabilecektir.

⁴²¹ Yani İmar Kanunu kapsamındaki işlemler hakkında da haczedilmezlik kuralının geçerli olacağının düzenlendiği tarihten önce olduğu için.

⁴²² 8. HD, E. 2015/11165, K. 2016/3069, T. 23.02.2016, Yargıtay Karar Arama.

⁴²³ 8. HD, E. 2013/11204, K. 2013/17584, T. 25.11.2013, Yargıtay Karar Arama.

düzenlenmiştir. Bu yasak yalnızca 09.10.1956 tarihi ile 04.11.1983 tarihi arasındaki el atmalar için uygulanacaktır. Daha sonra yapılan değişiklik ile bu kuralın 04.11.1983 tarihinden sonraki kamulaştırmasız el koyma işlemlerine de uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu değişiklik 01.11.2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş, kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı 22.02.2013 günlü 28567 numaralı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Son olarak; 11.06.2013 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6487 sayılı Kanunu'nun 21. maddesi ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun Geçici 6. maddesi değiştirilmiştir. Bu değişiklik uyarınca kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan tazminat bedellerinin tahsili sebebiyle idarelerin mal, hak ve alacaklarının haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Mahkeme daha sonra Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrasında kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan tazminat davaları sonucundaki alacaklara ilişkin olarak oluşan durumu özetleyerek⁴²⁴ haczedilmezlik şikayetinin yerinde olmadığına hükmetmiş, bununla birlikte borçlu idarenin diğer haczedilmezlik şikayeti nedenlerinin de incelenerek bir karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir⁴²⁵.

⁴²⁴ “Tüm bu yasal düzenlemeler ve Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı değerlendirildiğinde; kamulaştırmasız elatmadan kaynaklanan tazminatlara ilişkin ilamların, icra takibine konu edilmesi halinde, elatma tarihi 09.10.1956 tarih ile 04.11.1983 tarihi arasında ise; takibe konu ilamın 5999 sayılı Yasa'nın 1. maddesi ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na eklenen Geçici 6. maddesinin yürürlüğe girdiği 30.06.2010 tarihinden önce olması durumunda İdarenin mal, hak ve alacaklarının haczedilebileceği, ilam tarihi 30.06.2010 tarihinden sonra ise İdarenin mal, hak ve alacaklarının haczedilemeyeceğinin kabulü gerekir.

04.11.1983'den sonraki el koymalarda ise; 6111 sayılı Yasa'nın Geçici 2. maddesi haciz yasağı getirmekle birlikte anılan Yasa maddesi Anayasa'ya aykırı görülerek 01.11.2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olmakla uygulanırlığı kalmamıştır. Bu durumda ilam tarihi yeniden haciz yasağının getirildiği 11.06.2013 tarihinden önce olması halinde haciz konulabileceğinden şikayetin reddi, ilam tarihi 11.06.2013 tarihinden sonra olması halinde ise haciz yasağı mevcut olduğundan şikayetin kabulü gerekir.

Somut olayda; borçlunun banka hesabına 29.03.2013 tarihinde haciz konulmuştur. Haciz tarihi itibarıyla 6111 sayılı Yasa'nın Geçici 2. maddesi iptal edildiğinden ve halen yürürlükte olan 5999 sayılı Kanun'un Geçici 6. maddesine göre alacağın doğumuna sebep olan idare eyleminin 1983 yılından öncesine ait olduğuna ilişkin iddia ve bilgi bulunmadığından kamulaştırmasız elatmaya ilişkin eylemin 1983 yılından sonra olduğunun kabulü gerekir.”

⁴²⁵ Benzer yöndeki kararlar için bkz. 8. HD, E. 2013/19802, K. 2014/69, T. 13.01.2014; 8. HD, E. 2013/13066, K. 2014/490, T. 16.01.2014; 8. HD, E. 2013/13278, K. 2014/698, T. 20.01.2014; 8. HD, E. 2013/22464, K. 2014/1117, T. 23.01.2014; 8. HD, E. 2013/22444, K. 2014/1118, T. 23.01.2014; 8. HD, E. 2013/14000, K. 2014/2050, T. 11.02.2014; 8. HD, E. 2013/13991, K. 2014/2052, T. 11.02.2014; 8. HD, E. 2014/2907, K. 2014/3839, T. 13.03.2014; 8. HD, E. 2013/18469, K. 2014/7837, T. 22.04.2014; 8. HD, E. 2013/18468, K. 2014/7835, T. 22.04.2014; 8. HD, E. 2015/2099, K. 2015/4021, T. 12.02.2015; 8. HD, E. 2014/18729, K. 2016/3555, T. 29.02.2016; 8. HD, E. 2013/18840, K. 2014/7836, T. 22.04.2014; 8. HD, E. 2013/19898, K. 2014/9499, T. 13.05.2014; 8. HD, E. 2014/10236,

Yine kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan bir tazminat alacağı sonrası borçlu belediyenin İSKİ'den olan çevre temizlik vergisi alacaklarına haciz konulmuştur. Borçlu belediye söz konusu alacakların vergi alacakları olması nedeniyle Belediye Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca haczedilemeyeceklerini ileri sürmüştür. Mahkeme, 5393 sayılı Kanun'a yapılan eklemeler⁴²⁶ nedeniyle İcra Müdürlüğü'ne Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin son fıkrasına eklenen hüküm gereğince işlem yapılması yönünde mahkemeye talimat vermekle yetinilmesi gerekirken mevcut hacizlerin kaldırılması şeklinde hüküm tesisinin isabetsiz olduğuna hükmetmiştir⁴²⁷. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme başvurusunda⁴²⁸ ise Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararı⁴²⁹ dolayısıyla bir inceleme yapılmıştır. Mahkemeye göre, Belediye Kanunu'nun geçici 8. maddenin iptal edilmesi ile 6552 sayılı Kanun hükümlerinin sadece yasanın yürürlüğe girdiği 11.09.2014 tarihinden sonra başlatılan icra takiplerinde uygulanabileceğinin kabulü gerekmektedir. Mahkeme daha sonra

K. 2014/10103, T. 21.05.2014; 8. HD, E. 2014/10823, K. 10844, T. 27.05.2014; 8. HD, E. 2014/11986, K. 2014/11373, T. 03.06.2014; 8. HD, E. 2013/23200, K. 2014/14897, T. 09.09.2014; 8. HD, E. 2013/22558, K. 2014/18270, T. 14.10.2014; 8. HD, E. 2013/22555, K. 2014/18271, T. 14.10.2014; 8. HD, E. 2014/22843, K. 2014/22239, T. 15.12.2014; 12. HD, E. 2018/2940, K. 2018/6156, T. 18.06.2018, Yargıtay Karar Arama; 8. HD, E. 2014/19215, K. 2014/16747, T. 23.09.2014, YKD, C. 40, 2014, Sayı: 12, s. 2575-2576.

⁴²⁶ 11.09.2014 tarihli ve 29116 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun'un 121. maddesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda 15. maddenin son fıkrasına; "*icra dairesince haciz kararı alınmadan önce belediyeden borca yeter miktarda haczedilebilecek mal gösterilmesi istenir ve haciz işlemi sadece gösterilen bu mal üzerine uygulanır. On gün içinde yeterli mal beyan edilmemesi durumunda yapılacak haciz işlemi alacak miktarını aşacak veya kamu hizmetini aksatacak şekilde yapılamaz.*" hükmü eklenmiştir.

Yine aynı kanunun 123. maddesi ile Belediye Kanunu'na eklenen Geçici 8. maddede "*15 inci maddenin son fıkrası hükümleri, devam eden her türlü icra takipleri hakkında da uygulanır. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce yapılmış icra takipleri gereğince konulan tüm hacizler, söz konusu fıkra hükümleri dikkate alınarak kaldırılır.*" hükmü düzenlenmiştir.

⁴²⁷ 8. HD, E. 2014/26846, K. 2015/4445, T. 18.02.2015, Yargıtay Karar Arama. Aynı yönde bkz. 8. HD, E. 2014/26844, K. 2015/4443, T. 18.02.2015; 8. HD, E. 2014/26835, K. 2015/4441, T. 18.02.2015; 8. HD, E. 2014/26852, K. 2015/4444, T. 18.02.2015; 8. HD, E. 2014/26836, K. 2015/4442, T. 18.02.2015; 8. HD, E. 2014/26845, K. 2015/929, T. 18.02.2015. aynı yönde olmakla birlikte borçlunun İSKİ olduğu kararlar için bkz. 8. HD, E. 2015/2665, K. 2015/6721, T. 24.03.2015; 8. HD, E. 2015/5302, K. 2015/8516, T. 16.04.2015; 8. HD, E. 2015/5303, K. 2015/8517, T. 16.04.2015; 8. HD, E. 2015/5300, K. 2015/8518, T. 16.04.2015; 8. HD, E. 2015/5468, K. 2015/10325, T. 07.05.2015; 8. HD, E. 2015/6272, K. 2015/8647, T. 02.04.2015, YKD, C. 41, 2015, Sayı: 6, s. 1135-1137.

⁴²⁸ 8. HD, E. 2015/7300, K. 2015/18870, T. 22.10.2015, Yargıtay Karar Arama.

⁴²⁹ 6552 sayılı Kanun'un 121. maddesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunu 15. maddenin son fıkrasına eklenen hükmün birinci cümlesindeki "*ve haciz işlemi sadece gösterilen bu mal üzerine uygulanır*" ve son cümlesindeki "*veya kamu hizmetini aksatacak*" ifadeleri ile 6552 sayılı Kanun'un 123. maddesi ile 5393 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 8. maddede "*15'inci maddenin son fıkrası hükümleri, devam eden her türlü icra takipleri hakkında da uygulanır. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce yapılmış icra takipleri gereğince konulan tüm hacizler, söz konusu fıkra hükümleri dikkate alınarak kaldırılır*" hükmü Anayasa Mahkemesi'nin E. 2014/194, K. 2015/55, T. 17.06.2015 kararı ile iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrasında kamulaştırmazsız el atmadan kaynaklanan tazminat davaları sonucundaki alacaklara ilişkin olarak oluşan durumu özetleyerek⁴³⁰ uyuşmazlık konusu olayda yapılan icra takibinin tarihi 11.12.2012 olduğu için⁴³¹ 6552 sayılı Kanun ile 5393 sayılı Kanun'un 15/son maddesine eklenen ek fıkra hükümlerinin uygulanamayacağına ve karar düzeltme talebinin kabulüne karar vermiştir⁴³².

Belediyenin ilama bağlanmış işçi alacağından kaynaklanan borcu nedeniyle banka hesaplarına haciz işlemi uygulanmıştır. İlk derece mahkemesi, 6552 sayılı Kanun'un⁴³³ geçici 2. maddesinin b ve c fıkraları⁴³⁴ uyarınca hacizlerin kaldırılmasına karar verilmiştir. Yargıtay yaptığı incelemede, belediyenin borcunun 6552 sayılı

⁴³⁰ “Bu durumda Geçici 8. maddenin iptal edilmesi ile 6552 sayılı Yasa hükümlerinin sadece yasanın yürürlüğe girdiği 11.09.2014 tarihinden sonra başlatılan icra takiplerinde uygulanabileceğinin kabulü gerekir.

O halde icra takibinin 6552 sayılı Yasa'nın yürürlük tarihi olan 11.09.2014 tarihinden sonra başlatılmış olması halinde; 5393 sayılı Kanunun 15/son fıkrasına eklenen ve iptal edilmeyen “İcra Dairesi'nce haciz kararı alınmadan önce Belediyeden borca yeter miktarda haczedilebilecek mal gösterilmesi istenir” hükmü gereğince öncelikle İcra Dairesi'nce bu işlemin yerine getirilmesi, 10 gün içinde mal beyanında bulunulmaması veya gösterilen malların alacağı karşılamaması halinde ise diğer mallar üzerinde haciz uygulanması talebinin yerine getirileceğinin, icra takibinin 6552 sayılı Yasa'nın yürürlük tarihi olan 11.09.2014 tarihinden önce başlatılmış olması halinde ise; 6552 sayılı Yasa ile 15/son maddesine eklenen yukarıdaki fıkra hükmünün uygulanamayacağının kabulü gerekir.”

⁴³¹ Bu tarihin 6552 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce olması nedeniyle.

⁴³² Aynı yönde bkz. 8. HD, E. 2015/8797, K. 2015/18872, T. 22.10.2015, Yargıtay Karar Arama; 8. HD, E. 2015/14386, K. 2015/18887, T. 22.10.2015, YKD, C. 42, 2016, Sayı: 4, s. 857-859; 12 HD, E. 2014/34080, K. 2015/8951, T. 07.04.2015, YKD, C. 41, 2015, Sayı: 6, s. 1153-1154; 8. HD, E. 2015/21400, K. 2016/6041, T. 05.04.2016, Kazancı İçtihat Bankası. Belediye'nin İstanbul Defterdarlığı uhdesindeki hesabına konulan hacizle ilgili olarak benzer yöndeki karar için bkz. 8. HD, E. 2015/11177, K. 2015/19673, T. 05.11.2015, Yargıtay Karar Arama. Bu kararlarla aynı yönde olup borcunun İSKİ olduğu kararlar için bkz. 8. HD, E. 2015/14393, K. 2015/19670, T. 05.11.2015; 8. HD, E. 2015/17303, K. 2015/23125, T. 24.12.2015; 8. HD, E. 2015/5530, K. 206/4083, T. 08.03.2016; 8. HD, E. 2016/684, K. 2016/4649, T. 15.03.2016; 8. HD, E. 2015/21401, K.2016/4652, T. 15.03.2016; 8. HD, E. 2015/6824, K. 2016/5202, T. 22.03.2016, Yargıtay Karar Arama. Bahsedilen Anayasa Mahkemesi kararı sonrasında borçlu İSKİ'nin hakkında yapılan takipte gösterdiği haczedilebilecek mallar haricindeki malların da haczedilebileceğine ilişkin karar için bkz. 12. HD, E. 2018/2497, K. 2018/11580, T. 15.11.2018, Yargıtay Karar Arama.

⁴³³ İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, 29116 sayılı ve 10.09.2014 tarihli RG.

⁴³⁴ “b) 6360 sayılı Kanuna istinaden tüzel kişiliği sona eren mahallî idareler ve bunlara bağlı kuruluşlar ile mahallî idare birliklerinin; büyükşehir belediyesine ve büyükşehir ilçe belediyesine dönüşen belediyelerin ve bağlı kuruluşlarının, birleşme/dönüşme/katılma veya devir yoluyla (a) bendinde belirtilen idarelere devredilen borçları dışında kalan ve anılan Kanunun geçici 1 inci maddesinde belirtilen diğer kamu idarelerine devredilen ve kamu kuruluşları ile İller Bankası Anonim Şirketi'ne olan kamu ve özel hukuka tabi borçları da (a) bendinde belirtilen esaslar çerçevesinde yeniden hesaplanarak ilgili kamu idaresinden tahsil edilir.

c) Bu fıkra uyarınca kesinti işlemine tabi tutulan borçlar için ilgili kanunlarda öngörülen zamanaşımı süreleri işlemez. **Bu borçlardan dolayı konulan hacizler kaldırılır.”**

Kanun uyarınca düzenlenen borçlardan olmaması nedeniyle haczin bu gerekçeyle kaldırılmasının hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir⁴³⁵.

Tüzel kişiliği sona eren bir belediyenin borcu nedeniyle söz konusu belediye tarafından Tekirdağ Su Kanalizasyon İdaresi'ne (TESKİ) devredilen kamyona haciz konulmuştur. Yargıtay yaptığı incelemede, borçlu belediyenin borçlarının bir başka belediyeye devredilmesi nedeniyle borçtan sorumluluğu olmayan TESKİ'ye devredilen kamyona haciz konulamayacağına karar vermiştir⁴³⁶.

Borçlu il özel idaresinin banka hesabına, havuz hesabı olması nedeniyle haciz uygulanmıştır. 6360 sayılı Kanun⁴³⁷ uyarınca borçlu il özel idaresinin tüzel kişiliği sona erdirilmiş ve söz konusu kanunun geçici 1. maddesi⁴³⁸ uyarınca mallar ve haklar devredilmiştir. Mal ve hakları devralan idarenin mallarının Devlet malı olması nedeniyle haczi mümkün olmadığından yapılan haczin kaldırılması gerektiğine karar verilmiştir⁴³⁹.

2. Diğer İdarelere Ait Mallar

Yukarıdaki başlıkta görüleceği üzere, Yargıtay'ın mahalli idarelerin mallarının haczedilmezliğine ilişkin olarak verdiği kararlarda çeşitli istikrarsızlıklar gözlemlenmektedir. Buna karşılık merkezi idarenin borçlu konumunda olduğu yahut malları Devlet malı olarak nitelenen diğer idarelerin borçlu olduğu uyuşmazlıklarda ise Yargıtay'ın belirli bir istikrar yakaladığı belirtilebilecektir.

Haczedilmezlik konusu ile ilgili olarak eski tarihlere dayanan bir başka karar da, Devlet Orman İşletmesi'ne ait mal ve paraların haczinin mümkün olup olmadığına ilişkindir⁴⁴⁰. Yüksek mahkeme tarafından uyuşmazlık konusu malların haczedilmez

⁴³⁵ 8. HD, E. 2014/27251, K. 2015/2075, T. 19.11.2015; aynı yönde bkz. 8. HD, E. 2014/27271, K. 2015/21226, T. 26.11.2015, Yargıtay Karar Arama.

⁴³⁶ 8. HD, E. 2016/7793, K. 2016/15905, T. 22.11.2016, Yargıtay Karar Arama.

⁴³⁷ On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 06.12.2012 tarih ve 28489 sayılı RG.
⁴³⁸ “Bu Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerinin her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla ilgisine göre bakanlıklara, bakanlıkların bağlı veya ilgili kuruluşları ile bunların taşra teşkilatına, valiliklere, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığına, büyükşehir belediyesine ve bağlı kuruluşuna veya ilçe belediyesine devredilmesine karar verilir.”

⁴³⁹ 135. 12. HD, E. 2018/307, K. 2018/6967, T. 28.06.2018, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁴⁰ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, E. 1946/14, K. 1947/5, T. 15.01.1947, Kazancı İçtihat Bankası.

olduğu yönündeki içtihadın değişmesi üzerine içtihadı birleştirme kararı verilmiştir. 49 üyenin iştirakıyla gerçekleşen toplantıda bulunan hakimler, birçok önemli tespitte bulunmuşlardır. İcra ve İflas Dairesi Başkanı Abdullah Aytemiz, İİK'daki Devlet mallarının haczedilemeyeceği hükmünün gerekçesinin Devlet'in borcunu vermekten aciz olmasının mümkün olmadığı düşüncesi olduğu ancak gerçekte Devlet'in kendi alacağı için aldığı kararlarla zamanında tahsilat yapabilirken değil tartışmalı borçları, bir mahkeme kararına bağlanmış borçlarını bile bazı kanuni gerekçelerle vaktinde ödemediğini belirtmiştir. Bu tespit önemlidir, zira haczedilmezlik imtiyazının düzenlendiği kanun maddesi ile ilgili meclis görüşmelerinde⁴⁴¹, söz konusu düzenleme tartışmalara neden olmuş ve konunun Muhasebei Umumiye Kanunu ile ilgili olması nedeniyle İİK'ya ek bir düzenleme konulmasının gerekli olmadığı sonucuna varılmış, bununla birlikte aradan geçen zamanda borcunu ödemeyen Devlet'e bu borcu ödetmeye dair bir yol bulunamamıştır.

Kararda sonuç olarak; Devlet'ten alacaklı olan kişilerin kovuşturma yollarına başvurmalarına gerek ve ihtiyaçları bulunmayacağı ve kamu hizmetlerinin görülmesine ayrılmış olan malların hacze konu olmaları durumunda Devlet'in yerine getirmekle yükümlü olduğu hizmetlerin yerine getirilmesi araçlarını elinden almak gibi bir sonucun ortaya çıkacağı belirtildikten sonra karara konu mallara haciz konulmasının mümkün olmadığına hükmedilmiştir.

Kanaatimizce bu karar, kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinin gerekçesi olarak kabul edilen hususlardaki çelişkiyi yansıtmaktadır. Zira kararda, bir yandan Devlet'in herhangi bir kovuşturma yoluna başvurmaya gerek kalmadan borcunu ödeyeceği vurgulanmış, diğer yandan ise kamu hizmetinde kullanılan malların hacze konu olması halinde kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinin zorlaşacağı belirtilmiştir. Devlet'in borcunu ödeyeceği konusunda şüphe olmaması halinde mallarının hacze karşı korunmasına da gerek kalmayacaktır. Bu nedenle mahkemenin de vermiş olduğu kararla Devlet'in borcunu ödemeyeceğine kanaat getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

⁴⁴¹ Bu görüşmeler için bkz. T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, C. 9, 01.06.1932, s. 15-19.

İktisadi Devlet Teşekkülleri ile ilgili bir uyuşmazlıkta Yargıtay, bunların özel hukuk hükümlerine tâbi bulunmaları (3460 Sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri Hakkındaki Kanun m. 2) ve Muhasebei Umumiye Kanununa tâbi olmamaları (3460 sayılı kanun m. 3) nedenleriyle özel kanunlarında bir hüküm bulunmadıkça (örneğin 5591 sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanunu m. 22) bu teşekküllerin malının Devlet malı sayılamayacağını ve bu sebeple haczinin mümkün olduğunu belirttikten sonra bir iktisadi Devlet teşekkülü olan Toprak Mahsülleri Ofisi'nin bankadaki parasının haczinin caiz olduğuna karar vermiştir⁴⁴². Doktrinde bu kararlar ilgili olarak 3460 sayılı Kanun dönemindeki düzenleme çerçevesince İktisadi Devlet Teşekkülü olan Toprak Mahsülleri Ofisi'nin bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu belirtilmiştir⁴⁴³. Bu tespitten hareketle her ne kadar sermayesi Devlete ait olsa da Devlet'ten ayrı bir tüzel kişiliği bulunmasından hareketle Toprak Mahsulleri Ofisi'nin paralarının Devlet malı olmadığı ve haczedilebilir olduğu ileri sürülmüştür⁴⁴⁴.

Yargıtay, kamu yararına çalışan bir dernek olan Kızılay'ın bir özel hukuk kişisi olduğu ve özel bir kanunla mallarının haczedilemeyeceği de düzenlenmediği için Kızılay'ın mallarının haczedilebileceğine hükmetmiştir⁴⁴⁵. Kararın verildiği tarihte yürürlükte olan ve 2 Aralık 1972 tarihli RG'de yayımlanan 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun Özel Durumlar başlıklı 59. maddesinde “*Türkiye Kızılay Derneği, uluslararası anlaşmalarla tayin edilen nitelik ve duruma göre düzenlenen ve Bakanlar Kurulunca onaylanmış olan Tüzüğüne ve özel kanunların verdiği görev ve yetkilere göre yönetilir.*” hükmü bulunmaktadır. Söz konusu maddede ayrıca bir haczedilmezlik hükmü olmadığı ve mahkemenin de kararını bu nedenle bu şekilde verdiği özellikle belirtilmelidir. Dernekler Kanunu yahut diğer mevzuatta Kızılay'ın mallarının haczedilmezliğine ilişkin açıkça bir düzenleme bulunması halinde mahkemenin kararı bu yönde olmayacaktır.

Üniversitelerin borçlu olduğu uyuşmazlıklarda Yargıtay, üniversitenin niteliğine göre bir ayırım yapmaktadır. Yüksek mahkemece, İstanbul Üniversitesinin

⁴⁴² Yargıtay İcra-İflas Dairesi'nin 22.4.1955 tarihli ve 2324/2425 sayılı kararı.

⁴⁴³ Aziz Barikan, “Toprak Ofisin Malları Devlet Malı Mıdır? Haczedilebilir Mi?”, **ABD**, S. 4, 1956, s. 264.

⁴⁴⁴ Barikan, “Toprak Ofisin Malları Devlet Malı Mıdır? Haczedilebilir Mi?”, s. 266.

⁴⁴⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 1971/1-261, K. 1974/1050, T. 04.10.1974, Yargıtay Karar Arama.

borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta, üniversitenin “bir Devlet kuruluşu” olması nedeniyle İİK m. 82 uyarınca mallarının haczedilemeyeceği, aksi halde kamu düzeni ile ilgili kuruluşun görevleri yapabilme imkanının selbedilmiş (kaldırılmış, yok edilmiş) olacağı yönünde karar verilmiştir⁴⁴⁶. Borçlunun Gazi Üniversitesi olduğu bir diğer uyuşmazlıkta da borçlu üniversitenin Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan olan alacakları üzerine haciz konulmuştur. Borçlu üniversite, mallarının Devlet malı olduğu iddiasıyla haczin iptalini talep etmektedir. İlk derece mahkemesi bu iddiaları haklı bularak şikayetin kabulüne karar vermiştir. Temyiz incelemesinde ise borçlunun iddiasının bir süre sınırı olmaksızın şikayetin mümkün olduğu edilebilecekse de icra takibi sonuçlanıncaya kadar bu şikayetlerin ileri sürülmesi gerektiği, takip sonuçlandıktan sonra süresiz şikayete başvurulamayacağı kabul edilmiştir⁴⁴⁷. Borçlunun Bozok Üniversitesi olduğu bir başka uyuşmazlıkta⁴⁴⁸ alacaklı tarafından borçlunun kamu yararına tahsis edilmemiş banka hesaplarının haczi talep edilmiştir. Bu talebin reddi üzerine ilk derece mahkemesine açılan davada mahkeme, alacaklı tarafından yapılan şikayetin kabulüne karar vermiştir. Yapılan temyiz incelemesinde ise borçlu üniversitenin 5018 sayılı Kanun’a ekli II sayılı cetvelde bulunması nedeniyle mallarının Devlet malı niteliğinde olduğu gerekçesiyle haczedilemeyeceğine karar verilmiştir⁴⁴⁹. Kararda borçlunun mallarının İİK m. 82 uyarınca Devlet malı niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle esasında Devlet malı olmadığı, yalnızca bu kanun uyarınca Devlet malı niteliğinde olduğunun kabul edildiğinin belirtilmesi önemlidir. Aksi takdirde ayrı bir tüzel kişilik olan üniversitelerin mallarının Devlet malı olduğunun kabulü, teorik bakımdan bir çelişki doğuracaktır. Aynı üniversitenin kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan ilama dayalı borcuna ilişkin bir başka uyuşmazlıkta da yüksek mahkeme benzer şekilde karar vermiştir⁴⁵⁰.

⁴⁴⁶ 12. HD, E. 1979/5883, K. 1979/6063, T. 28.06.1979, YKD, C. 5, 1979, S: 11, s. 1614.

⁴⁴⁷ Yani mahkeme, esasen borçlu iddiasında haklı olsa da usul kuralları bakımından, alacak tahsil edildikten sonra süresiz şikayete tâbi de olsa haczedilmezlik şikayetinde bulunulamayacağını belirtmiştir; 12. HD, E. 2013/28786, K. 2013/39928, T. 13.12.2013; 12. HD, E. 2013/38784, K. 2013/39929, T. 13.12.2013; 12. HD, E. 2014/3357, K. 2014/5778, T. 03.03.2014, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁴⁸ Kararda üniversitenin adı belirtilmemiş olsa da 5018 sayılı Kanun’a ekli II sayılı cetvelin 67. sırasında olduğu belirtilmiştir.

⁴⁴⁹ 12 HD, E. 2016/12050, K. 2017/6538, T. 26.04.2017; 12. HD, E. 2016/21869, K. 2017/13598, T. 20.11.2017, Yargıtay Karar Arama. Aynı yönde bkz. 12. HD, E. 2015/25231, K. 2016/2675, T. 28.01.2016, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁵⁰ 12. HD, E. 2018/3522, K. 2018/8385, T. 20.09.2018, Yargıtay Karar Arama.

Borçlu üniversite, bir vakıf üniversitesi olduğunda ise Yargıtay'ın değerlendirmesi değişmektedir. Davacıların yakını olan kişiye, şikayetçi idarenin işleteni olduğu aracın 29.10.1995 tarihinde çarpması sonucunda kişinin vefat etmesiyle ortaya çıkmıştır. Asliye hukuk mahkemesinde açılan davada idare aleyhine maddi ve manevi tazminata hükmedilmiş ve bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır. Davalı idare olan üniversite (yönetim kurulu), 06.01.1999 tarihinde aldığı karar ile tüm gelirlerini; yapılacak okul, derslik ve laboratuvar inşaatları harcamalarına tahsis etmiştir⁴⁵¹. Mahkeme, vakıf üniversitesinin mallarının Devlet malı sayılması için kamu tüzel kişisi olması yeterli olmayıp, bütçesinin genel ve katma bütçe içerisinde yer alması veya yukarıda açıklandığı gibi kuruluş yasasında açık bir düzenlemenin bulunmasının gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme son olarak *“üniversitenin kuruluş kanununda, Belediye Kanunu’nda belediye için mal ve gelirlerini kamuya tahsis etmek adına verilen yetki, verilmemiştir ve bu nedenle davacı kurumun kamuya tahsis kararı almasının -belediyelerin tahsis kararlarının aksine- bağlayıcılığı bulunmamaktadır”* değerlendirmesini yaptıktan sonra uyuşmazlık konusu malların haczedilebileceğine karar vermiştir. Kanaatimizce bu kararda, vakıf üniversitesi malları ile Devlet üniversiteleri malları arasında bir ayrıma gidilmesinin incelenmesi gerekmektedir. Anayasa’nın 130. maddesinin son fıkrası, *“Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.”* şeklinde düzenlenmiştir. Bu fıkra göre, “Mali ve idari konular”da vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumlarının, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumlarından farklı hükümlere tâbi tutulabilmesi mümkündür. 2547 sayılı Kanunu Ek Madde 2’de de benzer yönde *“Vakıflar; kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla ve mali ve idari hususlar dışında, akademik çalışmalar, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden bu Kanunda gösterilen esas ve usullere uymak kaydıyla, Yükseköğretim kurumları (...) kurabilir.”* düzenlemesi bulunmaktadır. Kanaatimizce, mahkeme kararı ve yasal düzenlemelerden çıkarılacak sonuç şudur; malları bakımından vakıf eliyle

⁴⁵¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2002/12-1101, K. 2002/1113, T. 25.12.2002, Yargıtay Karar Arama.

kurulan üniversiteler ile Devlet eliyle kurulan üniversiteler farklı değerlendirilecek ve vakıf eliyle kurulan üniversitelerin malları hizmette kullanılsa bile kamusal mal olarak nitelendirilemeyecektir. Bu sonuca ulaşılması yasal düzenlemeler uyarınca mümkün olsa da idare hukuku teorisi açısından bu fark tartışılmalıdır. Zira kuran irade farklı olmakla birlikte her iki tür üniversitenin de kamu tüzel kişiliğinin bulunduğu kesindir. Yine her iki üniversite türünde de yürütülen faaliyet, eğitim faaliyetidir. Bu nedenle haczedilmezlik korumasının gerekçesi olan kamu hizmetinin sürekliliği ilkesinin zedelenmesi tehlikesi, mallarının haczedilmesi ihtimaliyle vakıf üniversiteleri açısından da geçerlidir.

Borçlu Bağ-Kur'un kasa mevcudu ve menkul malların üzerine haciz konulmasının istendiği bir uyumsuzlukta ise söz konusu talep, borçlunun Devlet olması sebebiyle reddedilmiştir. Bu karara karşı alacaklının şikayeti, yetkili merci tarafından Bağ-Kur Kanunu'nun 67. maddesine dayanılarak reddedilmiştir. 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'nun 17. maddesine göre, "*Kurum paraları ve malları Türk Ceza Kanunu bakımından Devlet malı sayılır. Kurumun alacakları devlet alacağı derecesinde imtiyazlıdır.*" Yargıtay'a göre, kurumun malları ceza hukuku yönünde devlet malı sayıldığına göre, İİK m. 82'de belirtilen nitelikte (devlet malı) değildir. Sigorta yardımlarının haczedilemeyeceğine ilişkin Bağ-Kur Kanunu'nun 67. maddesi, bu kanun uyarınca bağlanacak aylıkların sahipleri hakkında yapılacak icra kovuşturmalarında uygulanır. Sonuç olarak söz konusu maddeye dayanılarak şikayetin reddine karar verilmesi isabetsiz bulunmuştur.⁴⁵² Mahkeme, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun mallarına ilişkin olarak verdiği bir kararında da benzer bir yorum yapmıştır⁴⁵³.

⁴⁵² 12. HD, E. 1979/9923, K. 1979/10087, T. 27.12.1979, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁵³ "O halde, bu tarife göre borçlu kurum emvalini Devlet malı saymak imkanı yoktur. 4792 sayılı kanunun 1. maddesinde borçlu kurumun tüzel kişiliği bir Devlet kurumu sayılması, 21. maddede kurum mallarının Ceza Kanunu bakımından ve Ceza Hukuku yönünden Devlet malı sayılması, Hususi Hukuk ve özellikle Takip Hukuku açısından, kurum mallarının İ.İ. Kanununun 82/1. maddesinde yazılı Devlet malı sayılmasını gerektirmez. Kurum alacağını (Devlet alacağı derecesinde imtiyazlı olduğu) hükmü dahi kurum aleyhindeki takipte (haczedilmezlik) imtiyazını sağlayamaz." 12. HD, E. 1976/1702, K. 1976/4288, T. 06.04.1976, Yargıtay Kararları Dergisi, C. 2, 1976, Sayı: 10, s. 1465-1468.

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun borçlu olduğu daha güncel bir uyuşmazlıkta, borçlu idare tarafından 5502 sayılı Kanun'un 35. maddesinin 3. fıkrası⁴⁵⁴ uyarınca haczedilmezlik iddiasında bulunulmuştur. Yargıtay, borçlu idarenin mallarının haczedilmez nitelikte olmasının aleyhinde takip başlatmaya engel olmayacağını belirtmiş ve aksinin düşünülmesinin kurumdaki hiçbir hak sahibinin hakkını alamayacağı sonucunu doğuracağını belirtmiştir⁴⁵⁵. Maalesef yüksek mahkeme, aleyhinde haciz tehdidi olmayan bir idareden alacaklı olan kişinin bu alacağına nasıl kavuşabileceğine ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Yine Sosyal Güvenlik Kurumu'nun borçlu olduğu sonraki yıllarda verdiği bir kararında ise Yargıtay, 5502 sayılı Kanun'un 35. maddesi uyarınca mallarının haczedilmez olduğuna karar vermiştir⁴⁵⁶.

Gelibolu Mal Müdürlüğü'nün borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta da Yargıtay, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun borçlu olduğu uyuşmazlıklarda olduğu gibi mallarının haczedilmez olmasının idare aleyhine takip yapılmasını engellemeyeceği yönünde karar vermiştir⁴⁵⁷.

TRT'nin borçlu olduğu bir kararda, (mülga) 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanunu'nun 40. maddesi⁴⁵⁸ uyarınca bir değerlendirme yapılmıştır⁴⁵⁹. Mahkeme, 40. madde ile TRT mallarının Devlet malı sayılmasının, özel hukuk özellikle takip hukuku açısından TRT'ye ait malların İİK m. 82/1'de düzenlenen Devlet malı sayılmasını gerektirmeyeceğini ve 359 sayılı Kanun'da haczedilmezlikle ilgili bir hüküm bulunmaması nedenleriyle TRT'nin mallarının haczedilebileceğine karar vermiştir.

⁴⁵⁴ “Kurumun taşınır ve taşınmazları, bankalardaki mevduatları dahil her türlü hak ve alacakları haczedilemez, hakkında 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun haciz ve iflas hükümleri uygulanmaz.”

⁴⁵⁵ 12. HD, E. 2009/29791, K. 2010/11202, T. 04.05.2010; 12. HD, E. 2011/13110, K. 2011/24581, T. 25.11.2011; 12. HD, E. 2011/25542, K. 2011/26098, T. 02.12.2011; 12. HD, E. 2011/15657, K. 2012/3732, T. 15.02.2012; 12. HD, E. 2011/31262, K. 2012/4776, T. 23.02.2012; 12. HD, E. 2012/4237, K. 2012/11607, T. 09.04.2012; 12. HD, E. 2012/5294, K. 2012/22618, T. 27.06.2012; 8. HD, E. 2012/13113, K. 2013/383, T. 17.01.2013; 12. HD, E. 2013/5520, K. 2013/6255, T. 27.02.2013, Yargıtay Karar Arama. Borçlunun Sosyal Güvenlik Kurumu Bağ-Kur Genel Müdürlüğü olduğu benzer yöndeki karar için bkz. 12. HD, E. 2009/29380, K. 2010/11568, T. 06.05.2010, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁵⁶ 8. HD, E. 2014/11614, K. 2015/11604, T. 25.05.2015, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁵⁷ 12. HD, E. 2011/15600, K. 2012/3742, T. 15.02.2012, Yargıtay Arama.

⁴⁵⁸ “Kurumun malları ve her çeşit mevcutları, Devlet malı sayılır.”

⁴⁵⁹ 12. HD, E. 1977/7845, K. 1977/8464, T. 17.10.1977, YKD, C. 4, 1978, Sayı: 6, s. 963-965. Bu karara ilişkin açıklamamız için bkz. 385 numaralı dipnot vd. ve 413 numaralı dipnot vd.

Ereğli Kömür İşletmeleri Müessesesi'nin kıdem tazminatı borcundan dolayı aleyhinde icra takibi yapılmış ve bunun sonucunda bankadaki mevduatının borca yeter kısmının haczine ve ayrıca farklı icra dosyalarındaki alacaklarına haciz konulmuştur. Borçlu kurum tarafından yapılan haczedilmezlik şikayeti üzerine malları Devlet malı sayılarak hacizlerin kaldırılmasına karar verilmiştir. Yargıtay yaptığı incelemede, borçlu müessesenin bir kamu iktisadi teşebbüsü olması nedeniyle mallarının Devlet malı sayılamayacağını belirtmiş ve ilgili mevzuatta mallarının haczedilemeyeceğine ilişkin bir hükmün de olmaması nedeniyle haczedilmezlik şikayetinin kabul edilmesinin hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir⁴⁶⁰.

Yargıtay daha sonra verdiği bir kararında ise 233 sayılı KHK'nın kabul edilmiş olması ve bu KHK'nın 57. maddesindeki⁴⁶¹ düzenleme nedeniyle borçlu teşebbüsün mallarının haczedilemeyeceğini kabul etmiştir⁴⁶². Bir müessese olan demir çelik fabrikasının borçlu olduğu uyuşmazlıkta ise Yargıtay, 233 sayılı KHK'nın 57. maddesinin yalnızca teşebbüslerin mallarının haczedilemeyeceğini düzenlemiş olması ve borçlunun, 233 sayılı KHK uyarınca bir müessese olması nedeniyle mallarının haczedilebileceğine karar vermiştir⁴⁶³.

Vakıflar idaresinin borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta, vakıf mallarının gelirlerinin haczinin mümkün olduğu belirtildikten sonra, Vakıflar İdaresi'nin idareye ait paralarla vakıf mal gelirlerine ait paraları ayrı hesaplara yatırması gerektiği ve bunu yapmadığı için hesaptaki paraların vakfa ait kira geliri olduğunun kabul edilmesi gerektiği belirtilerek haczedilmezlik şikayetinin reddedilmesi gerektiğine karar verilmiştir⁴⁶⁴.

Haciz sebebi borcun özelleştirme kapsamındaki bir kuruma ait olduğu ve bu borç nedeniyle söz konusu kurumun mallarının haczedildiği çeşitli uyuşmazlıklar Yargıtay'ın önüne gelmiştir. İlk uyuşmazlıkta, özelleştirme kapsamında olan borçlu

⁴⁶⁰ 12. HD, E. 1981/598, K. 1981/2936, T. 23.03.1981, Kazancı İçtihat Bankası.

⁴⁶¹ “Teşebbüsün taşınır ve taşınmaz her türlü malları haczedilemez.” Söz konusu hüküm, 1994 yılında 4011 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile ilga edilmiştir.

⁴⁶² 12. HD, E. 1986/7346, K. 1986/5199, T. 14.04.1987, YKD, C. 13, 1987, Sayı: 7, s. 1044.

⁴⁶³ 12. HD, E. 1993/14707, K. 1993/19070, T. 06.12.1993, YKD, C. 20, 1994, Sayı: 3, s. 409-410. 233 sayılı KHK'nın 57. maddesinin 2. fıkrasının ilga edilmiş olması nedeniyle artık teşebbüslerin de haczedilmezlik korumasından faydalanamayacağını belirtmek gereklidir.

⁴⁶⁴ 12. HD, E. 1982/4146, K. 1982/4262, T. 11.05.1982, YKD, C. 8, 1982, Sayı: 10, s. 1436.

kuruluşun mallarına haciz konulduktan sonra yürürlüğe giren 4046 sayılı Kanun'un geçici 15. maddesi⁴⁶⁵ nedeniyle tekrar bir değerlendirme yapılmak üzere bozma kararı verilmiştir⁴⁶⁶. Dayanak kanun maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi sonrasında önüne gelen bir uyuşmazlıkta ise Yargıtay, söz konusu iptal kararının 28.10.1997 tarihli RG'de, yürürlük tarihi 3 ay ertelenmiş şekilde yayımlanmış olması nedeniyle iptal kararının henüz yürürlüğe girmediyi ve bu nedenle iptal edilen hükmün halen uygulanabileceğini kabul etmiştir⁴⁶⁷. Mahkemenin bu tespiti ilgi çekicidir. Zira, mahalli idarelere ilişkin kararlarda da incelendiği üzere, kamulaştırmaz el atma alacaklarından kaynaklanan borçlardan dolayı belediye aleyhinde haciz uygulanamayacağına ilişkin kararlarda Yargıtay, AYM'nin iptal kararının yürürlük tarihi ertelenmiş olsa da iptal kararının sonuçlarının derhal uygulanacağını ve haciz yasağının kalktığını kabul etmiştir⁴⁶⁸. Daha sonraki bir uyuşmazlıkta ise 4046 sayılı Kanun kapsamındaki kuruluşun prim borcu nedeniyle hakkında yapılan icra takibinin geçici 15. madde uyarınca düşürülmesine karar verilmiştir. Temyiz üzerine yapılan değerlendirmede, iptal kararlarının geriye yürümezliği ilkesinin kazanılmış hak kavramının söz konusu olduğu hallerde geçerli olduğu belirtilmiştir. Kanuni düzenlemenin mevcut olmasının "potansiyel" bir hakkın varlığı için yeterli olmadığını ve hak edinmeye giden işlemlerin yapıp tamamlanmış veya şartların gerçekleşmiş olması suretiyle onun subjektif, kişiye ait bir niteliği kazanmış olması gerektiğini belirten Yargıtay, somut olay bakımından kazanılmış bir hakkın söz konusu olmaması nedeniyle Anayasa Mahkemesi Kararının geriye

⁴⁶⁵ "Bu kararın yürürlüğe girdiği tarihte özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşlarla, bundan sonra özelleştirme kapsamına alınacak kuruluşların taşınır ve taşınmaz her türlü mal, hak ve alacakları, bu kuruluşlar özelleştirme kapsamında kaldığı sürece haczedilemez. Konulmuş olan hacizler kalkar ve takipler düşer." Bu düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin 31/01/1997 tarih ve E. 1996/66, K. 1997/7 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. İlgili karar Anayasa Mahkemesi kararlarının değerlendirildiği bölümde incelenmiştir.

⁴⁶⁶ 12. HD, E. 1994/15515, K. 1994/16439, T. 20.12.1994, YKD, C. 21, 1995, Sayı: 3, s. 432-433.

⁴⁶⁷ 12. HD, E. 1997/12202, K. 1997/12785, T. 17.11.1997, YKD, C. 24, 1998, Sayı: 1, s. 64-65.

⁴⁶⁸ "İptal hükmünün Resmi Gazete'de yayımlanmasından 6 ay sonra yürürlüğe girecek olması Kanun Koyucuya Anayasa'ya uygun yeni yasa maddesi hazırlanması için verilmiş süre olup, bu süre iptal hükmünün uygulanmasını engellemeyeceğinden idarenin mal, hak ve alacakları haczedilebilir." 8. HD, E. 2013/10943, K. 2013/9766, T. 21.06.2013; 8. HD, E. 2013/12082, K. 2013/9763, T. 21.06.2013; 8. HD, E. 2013/12084, K. 2013/9756, T. 21.06.2013; 8. HD, E. 2013/13066, K. 2014/490, T. 16.01.2014; 8. HD, E. 2013/13278, K. 2014/698, T. 20.01.2014; 8. HD, E. 2013/18468, K. 2014/7835, T. 22.04.2014; 8. HD, E. 2014/10236, K. 2014/10103, T. 21.05.2014; 8. HD, E. 2014/10823, K. 2014/10844, T. 27.05.2014; 8. HD, E. 2013/23200, K. 2014/14897, T. 09.09.2014; 8. HD, E. 2013/22558, K. 2014/18270, T. 14.10.2014; 8. HD, E. 2013/22555, K. 2014/18271, T. 14.10.2014; 8. HD, E. 2014/22843, K. 2014/22239, T. 15.12.2014; Yargıtay Karar Arama.

yürümezliği ilkesinin uygulanma yeri olmadığını ve haczedilmezliğe ilişkin yasal dayanağın göz önünde bulundurulmaması gerektiğine karar vermiştir⁴⁶⁹.

Tarımda mevcut destekleme politikalarının değiştirilerek çiftçilere doğrudan gelir desteği sağlanması ve kayıt sisteminin oluşturulması amacı ile ülke çapında uygulama yapılmasına ilişkin 13.12.2001 tarih ve 2001/3405 sayılı kararnameye eklenen 1. maddeye göre çiftçilere yapılacak doğrudan gelir desteği ödemeleri diğer kamu kurum ve kuruluşlarının alacaklarına mahsup edilemeyecektir. Karara konu olayda, borçlunun yukarıda açıklanan nitelikteki banka hesabına haciz konulmuştur. Yargıtay, yerleşik içtihadına göre temelde devlete ait bu paranın borçlu çiftçiye verilış amacı da gözetilerek haczinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Kararın devamında, alacaklının sıfatı, kamu kuruluşu niteliğinde olup olmaması ya da özel hukuk tüzel kişisi olmasının bu duruma etkisinin bulunmadığına hükmedilmiştir⁴⁷⁰. Daha sonraki yıllarda ise yapılan yardımlarla ilgili olarak doğrudan bir haczedilmezlik hükmü olmaması nedeniyle bu yardımların haczedilebileceğine karar verilmiştir⁴⁷¹.

Borçlu TMSF'nin icra müdürlüğündeki bir dosyadaki alacağı üzerine haciz konulmuştur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 111. maddesi⁴⁷² uyarınca TMSF'nin mallarının, hak ve alacaklarının haczedilemeyeceğine karar verilmiştir⁴⁷³.

Hastanelerin borçlu konumunda olduğu çeşitli uyuşmazlıklarla ilgili olarak da Yargıtay kararları bulunmaktadır. Borçlu Devlet hastanesinin⁴⁷⁴ döner sermaye hesaplarına haciz konulan bir uyuşmazlıkta, öncelikle Devlet malı tanımı

⁴⁶⁹ 21. HD, E. 1996/899, K. 1998/748, T. 09.02.1998, YKD, C. 24, 1998, Sayı: 7, s. 1049-1051

⁴⁷⁰ 12. HD, E. 2003/4478, K. 2003/7240, T. 03.04.2003, YKD, C. 29, 2003, S: 9, s. 1391-1392; 12. HD, E. 2004/20271, K. 2004/24993, T. 02.12.2004, YKD, C. 31, 2005, Sayı: 2, s. 216-217; 12. HD, E. 2007/23464, K. 2007/23987, T. 24.12.2007, YKD, C. 34, 2008, Sayı: 6, s. 1120.

⁴⁷¹ “Doğrudan gelir desteği ödemelerinin İİK m. 82 kapsamında ele alınmasını olanaklı kılan bir düzenleme bulunmadığı gibi devlet eliyle ödenmesine karşın tamamen çiftçinin uhdesine geçen bu ödemelerin maddenin birinci bendi anlamında devlet malı niteliğinde kabulü de mümkün değildir.”, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2008/12-310, K. 2008/301, T. 09.04.2008; 12. HD, E. 2011/12273, K. 2011/29963, T. 20.12.2011, Yargıtay Karar Arama. Bu değişiklik ile ilgili değerlendirmelerimiz için ikinci bölümün I-A-2 başlığında bulunan “Mahsus Kanunlarında Haczi Caiz Olmadığı Belirtilen Malların Durumu” başlığına bakınız.

⁴⁷² “Fonun malları Devlet malı hükmündedir. Fonun mal, hak ve alacakları haczedilemez ve rehnedilemez.”

⁴⁷³ 12. HD, E. 2006/14348, K. 2006/19722, T. 19.10.2006, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁷⁴ Bu karara karşı direnen ilk derece mahkemesi kararı sonrasında verilen karardan anlaşıldığı üzere buradaki hastane GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi'dir.

yapılmıştır⁴⁷⁵. Kararın devamında ise 209 sayılı Kanun⁴⁷⁶ uyarınca kurulan ve öz sermayesi tamamen Devlet tarafından karşılanmış döner sermayeler ve bunlardan üretilmiş mal ve hakların söz konusu kanunun 3. maddesi uyarınca bir kamu hizmetinin devamlılığına tahsis edildiği belirtilmiştir. Sonuç olarak haczin kaldırılması gerektiğine karar verilmiştir⁴⁷⁷. Kararla ilgili ilginç hususlardan birisi, kararın verildiği tarihte 5018 sayılı Kanun ile ilga edilmiş olan 1050 sayılı Muasebei Umumiye Kanunu'na atıf yapılmış olmasıdır. İlk derece mahkemesinin direnmesi üzerine dosya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu önüne gelmiştir. Mahkeme, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Komutanlığı Döner Sermayesi Saymanlığı'nın bankadaki döner sermaye hesabındaki paranın haczinin mümkün olup olmadığına ilişkin inceleme yapmıştır. Kararda, Devlet hastanelerinin kamu hizmeti ile yakından ilişkisi bulunan kurumlar kapsamında yer aldığı belirtildikten sonra 209 sayılı Kanun'un 3. ve 12. maddeleri⁴⁷⁸ değerlendirilmiştir. Daha sonra, 2955 sayılı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kanunu ve Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Bağlı Eğitim Hastaneleri Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği incelenerek, döner sermaye hesabının Devlet malı niteliğinde olduğu ve bu nedenle haczedilmezlik şikayetinin kabul edilmesi gerektiğine karar verilmiştir⁴⁷⁹. Benzer kararlar devlet üniversitelerinin hastanelerinin borçlu konumunda olduğu uyuşmazlıklarda da verilmiştir. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin verdiği hizmet karşılığı elde ettiği gelir haczedilmiştir. Mahkeme, bu gelirin döner sermayeye aktarılacak gelir kapsamında olması nedeniyle Devlet malı hükmünde olduğunu belirterek haczinin mümkün olmadığına karar vermiştir⁴⁸⁰.

⁴⁷⁵ “Devlet malları gerek kamu hizmetlerine doğrudan tahsis edilmiş bulunan, gerek temin ettiği ekonomik ve sosyal menfaatler dolayısıyla yararlanılan bütün mallardır. Maliye Bakanlığı ve Sayıştay'ın denetiminde olan sarfiyat için işlem kolaylığı sağlamaya matuf ayrıcalık, onun devlet malı almaktan çıkarıldığı anlamına gelmez.”

⁴⁷⁶ “Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Kurumları ile Esenlendirme (Rehabilitasyon) Tesislerine Verilecek Döner Sermaye Hakkında Kanun”, 09.01.1961 tarihli ve 10702 sayılı RG.

⁴⁷⁷ 12. HD, E. 2006/16125, K. 2006/19670, T. 19.10.2006; 12. HD, E. 2007/16380, K. 2007/19175, T. 22.10.2007; 12. HD, E. 2008/19536, K. 2009/550, T. 15.01.2009, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁷⁸ “Döner sermayeye ait bütün mallar Devlet malı hükmündedir. Bunlar aleyhine işlenen suçlar aynen Devlet malları aleyhine işlenmiş suç olarak kabul edilir ve sanıklar bu husustaki kanunlar hükümlerine göre takip olunarak cezalandırılır.”

⁴⁷⁹ Yargıtay HGK, E. 2008/12-50, K. 2008/8, T. 23.01.2008, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁸⁰ 12. HD, E. 2008/12015, K. 2008/14437, T. 02.07.2008; 8. HD, E. 2013/13726, K. 2013/11483, T. 09.09.2013; 12. HD, E. 2014/25264, K. 2014/31618, T. 25.12.2014; Yargıtay Karar Arama.

Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün borçlu olduğu uyuşmazlıkta, 5273 sayılı Kanun⁴⁸¹ ve 1164 sayılı Kanun⁴⁸² uyarınca Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'ne yapılan atıfların Toplu Konut İdaresi'ne yapılmış sayıldığıının düzenlendiği ve bu idarenin mallarının Devlet malı niteliğinde olması nedeniyle banka hesapları üzerindeki hacizlerin kaldırılması istenilmiştir. Mahkeme, Toplu Konut İdaresinin gelirlerinin sayıldığı 2985 sayılı Toplu Konut İdaresi Kanunu'nun 2. maddesini inceledikten sonra aynı kanunun 6. maddesini⁴⁸³ de göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapmıştır. Mahkemeye göre Toplu Konut Kanunu'nda idarenin mallarının haczedilmeyeceğine ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanunun 2. maddesinin f bendinde⁴⁸⁴ belirtilen gelirlerin nitelikleri gereği haczedilmesi mümkün değildir. Bu nedenle banka hesabındaki paradan f bendi kapsamına giren miktarın tespit edilip bu miktara ilişkin haczedilmezlik şikayetinin kabulüne ve kalan kısma ilişkin haczedilmezlik şikayetinin reddine karar verilmesi gerektiğine hükmedilmiştir⁴⁸⁵. Yargıtay'ın, mahalli idareler için yaptığı havuz hesabı yorumunu Toplu Konut İdaresi için yapmaması üzerinde durulması gereken bir husustur. Yukarıda incelendiği üzere mahalli idarelerin borçlu olduğu ve haczedilebilir gelirleri ile haczedilemez gelirlerini aynı hesaba koymaları halinde Yargıtay, söz konusu hesabın bir "havuz hesabı" olduğunu kabul ederek hesaptaki paranın tamamının haczedilebileceğini kabul etmekteydi. Ancak Toplu Konut İdaresi benzer şekilde tüm gelirlerini aynı hesapta toplamasına rağmen hesaptaki haczedilemeyecek para miktarının tespit edilip bu kısım hakkındaki haczedilmezlik şikayetinin kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

⁴⁸¹ Arsa Ofisi Kanunu ve Toplu Konut Kanununda Değişiklik Yapılması ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün Kaldırılması Hakkında Kanun, 15.12.2004 tarih ve 25671 sayılı RG.

⁴⁸² Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun, 10.05.1969 tarih ve 13195 sayılı RG.

⁴⁸³ "Bu Kanun hükümlerine göre yapılacak işlemlerde, 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 38 ve 50 nci maddeleri, 1050 sayılı Muhasabei Umumiye Kanunu, 832 sayılı Sayıştay Kanunu ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümleri uygulanmaz."

⁴⁸⁴ "Bütçe kanunları ile tahsis edilen ödenek ve 29.6.2001 tarihli ve 4705 sayılı Kanunun 1 inci maddesi uyarınca alınan harçlar"

⁴⁸⁵ 12. HD, E. 2006/20836, K. 2006/23825, T. 14.12.2006; 12. HD, E. 2006/20835, K. 2006/23826, T. 14.12.2006, Yargıtay Karar Arama.

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta, borçlunun mallarının Devlet malı niteliğinde bulunması nedeniyle İİK m. 82/1 uyarınca haczinin mümkün olmadığına karar verilmiştir⁴⁸⁶.

İcra Müdürlüğünce Milli Savunma Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine yazı gönderilerek borçlu şirketin bakanlık nezdindeki tüm hak ve alacak, istihkak, nakit teminat ve teminat mektuplarına haciz konulduğu bildirilmiştir. Bakanlık ise 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 34. maddesi uyarınca, alınan teminatların haczedilemeyeceği gerekçesiyle haczin kaldırılmasını talep etmiştir. Yargıtay, teminat mektuplarının hangi iş için verildiyse o işin teminatı olduklarını ve başka bir iş için haczedilemeyeceklerini belirterek haczedilmezlik şikayetinin kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁴⁸⁷.

Borçlu Şanlıurfa Öğretmenevi Müdürlüğü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesi⁴⁸⁸ uyarınca ödemesi gereken primleri ödememesi nedeniyle prim borçlarının tahsili amacıyla 6183 sayılı Kanun uyarınca icra takibi başlatmış ve borçlunun banka hesabına haciz konulmuştur. Borçlu, mallarının 5018 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesi⁴⁸⁹ uyarınca haczedilemeyeceğini iddia etmiştir. Yargıtay ise borçlunun iddiasının dayanağını oluşturan kanun hükmünün 24.07.2008 tarih ve 5793 sayılı Kanunun 37. maddesi ile 1. fıkrasının yürürlükten kaldırıldığını ve 2. fıkrasında yer alan 31.12.2007 ibaresinin "31.12.2010" olarak değiştirildiğini

⁴⁸⁶ 12. HD, E. 2007/7275, K. 2007/8868, T. 03.05.2007, Yargıtay Karar Arama. Kararda atıf yapılmamış olsa da kararın verildiği tarihte yürürlükte olan 5539 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 36. maddesinde "*Karayolları Genel Müdürlüğünün bütün malları ve döner sermayeye ait bütün kıymetler Devlet malı hükmündedir.*

Bu mallar ve kıymetler aleyhine suç işleyenler Devlet malları aleyhine suç işleyenler gibi ceza görürler." hükmü bulunmaktadır.

⁴⁸⁷ 12. HD, E. 2009/1354, K. 2009/9469, T. 30.04.2009, YKD, C. 35, 2009, Sayı: 9, s. 1720-1721.

⁴⁸⁸ "*İşveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalıların primlerine esas tutulacak kazançlar toplamı üzerinden bu Kanun gereğince hesaplanacak prim tutarlarını ücretlerinden kesmeye ve kendisine ait prim tutarlarını da bu miktara ekleyerek en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma ödemeye mecburdur.*"

⁴⁸⁹ "*Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerine bağlı olarak kurulan döner sermaye işletmeleri ve fonların bütçeleri, ilgili idarelerin bütçeleri içinde yer alır.*

Bu Kanun kapsamındaki kamu idarelerinde kurulmuş döner sermaye işletmeleri ile fonlar, 31.12.2007 tarihine kadar tasfiye edilir.

Bu süre sonuna kadar döner sermaye işletmeleri ile fonların borç ve yükümlülüklerinin tasfiyesi için ilgili idarelerce gerekli tedbirler alınır. Bu süre sonunda varlıkları ve kadroları ilgili kamu idaresine devredilir.

Döner sermaye işletmeleri ve fonların tasfiyesine ilişkin esas ve usuller, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir."

belirterek borçlunun hukuki statüsünün belirlendikten sonra mallarının ne suretle Devlet malı olduğunun tespit edilerek bir karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁴⁹⁰.

Hukuk Genel Kurulu'nun önüne gelen bir uyuşmazlıkta, borçlu Sosyal Güvenlik Kurumu aleyhine açılan tam yargı davası sonucu alacaklı lehine hükmedilen tazminat kararı icra takibine koyulmuştur. İlk derece mahkemesi, İYUK'un 28. maddesinin 1. fıkrasındaki hüküm⁴⁹¹ nedeniyle tam yargı davasında karar kesinleştikten itibaren 30 günlük süre beklenmeden takip yapılması nedeniyle takibin iptaline karar vermiştir. Temyiz incelmesi yapan Yargıtay ise idari yargının edaya ilişkin ilamlarının İYUK'un 28. maddesinin 2. fıkrası⁴⁹² ve 6. fıkrası⁴⁹³ uyarınca icra dairesinde ilamlı takibe konu edilebileceğini belirtmiştir. Mahkeme bu nedenle borçlu tarafından yapılan şikayetin reddi gerekirken takibin iptaline karar verilmesinin isabetsiz olduğuna karar vermiştir⁴⁹⁴. İlk derece mahkemesi tarafından direnme kararı verilmesi nedeniyle uyuşmazlık Yargıtay HGK'nın önüne gelmiştir. HGK, 28. maddenin 1. fıkrasının iptal ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararları ile ilgili olduğunu ve bu nedenle idari yargı mercilerinin tam yargı davalarında verilen kararları kapsamayacağını belirterek, tam yargı davalarına ilişkin kararlardan belli bir miktar içerenlerin genel hükümler uyarınca infaz ve icra olunacağını düzenlendiğine hükmetmiştir. Bu nedenle mahkeme, belli bir miktarı içeren para alacağına ilişkin ilamların icra takibine konu yapılabilmesi için kesinleşmeleri gerekmediği gibi İYUK m. 28/1'de düzenlenen 30 günlük sürenin beklenmesine de gerek olmadığına karar vermiştir. Sonuç olarak HGK, incelenen olayda icra takibinin konusunun tazminat, vekalet ücreti ve yargılama giderleri ve ferilerine ilişkin bir miktar para alacağı olması nedeniyle kesinleşmedikçe icra olunamayacak ilamlardan olmadığını ve bu nedenle 30 günlük sürenin dolmasını beklemeden genel hükümler uyarınca takip yapılmasının

⁴⁹⁰ 10. HD, E. 2008/11425, K. 2009/15912, T. 20.10.2009, Yargıtay Karar Arama.

⁴⁹¹ “Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde **kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez**. Ancak, haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında, bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilir.”

⁴⁹² “Tam yargı davaları hakkındaki kararlardan belli bir miktarı içerenler genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur.”

⁴⁹³ “Tazminat ve vergi davalarında kararın idareye tebliğinden itibaren infazın gecikmesi sebebiyle idarece kanuni gecikme faizi ödenir.”

⁴⁹⁴ 12. HD, E. 2009/3818, K. 2009/11954, T. 04.06.2009, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

hukuka uygun olduğuna karar vererek ilk derece mahkemesinin direnme kararını bozmuştur⁴⁹⁵.

Bu karardan sonra 2012 yılında İYUK'un 28. maddesinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Maddenin 2.⁴⁹⁶ ve 6.⁴⁹⁷ fıkrasındaki değişiklikler önemlidir. 2. fıkradaki değişiklik ile incelenen yargı kararında tartışılan husus olan tam yargı davası sonrasında hükmedilen tazminat bedelleriyle birlikte her türlü davada hükmedilen vekalet ücreti ve yargılama giderleri için takip yapmadan önce borçlu idareye yazılı olarak başvurulup bedellerin yatırılması istenen banka hesabının da açıkça belirtilmesi, icra takibi başlatılmadan önce yerine getirilmesi gereken bir şart olarak düzenlenmiştir. Fıkra da ayrıca idareye yapılan yazılı başvuru sonrasında maddenin ilk fıkrasında belirtilen 30 günlük sürenin beklenmesi gerektiği ve bu sürede ödeme yapılmaması halinde genel hükümler uyarınca takip yapılabileceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce bu değişiklik yerinde olmuştur. Zira değişiklik öncesi idare tarafından mahkeme kararının yerine getirilmesi için gerekli işlemlere başlanmış olsa bile takip başlatılabiliyor olması, idare ödeme iradesine sahip olsa ve sadece bürokratik nedenlerle ödemenin birkaç gün alması nedeniyle gereksiz uyuşmazlıkların çıkmasına yol açabilecektir. Fıkranın güncel halinde ise idareye ödeme yapacağı banka hesabının belirtilmesi durumunda en kısa sürede ödemenin yapılması gerekmekte, 30 günlük sürenin geçmesine rağmen ödemenin yapılmaması ihtimalinde ise borçlu idare aleyhine takip başlatılabilmektedir. Yapılan değişiklik ile maddenin 6. fıkrası da değiştirilmiş ve değişiklik öncesi dönemde fıkra da bulunan “*kanuni gecikme faizi*” ifadesindeki belirsizlik nedeniyle meydana gelen karışıklıkların ve ortaya çıkan içtihat

⁴⁹⁵ Yargıtay HGK, E. 2011/322, K. 464, T. 06.07.2011, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴⁹⁶ Değişiklikten sonra düzenleme, “*Konusu belli bir miktar paranın ödenmesini gerektiren davalarda hükmedilen miktar ile her türlü davalarda hükmedilen vekalet ücreti ve yargılama giderleri, davacının veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına, bu bildirim tarihinden itibaren, birinci fıkra da belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yatırılır. Birinci fıkra da belirtilen süreler içinde ödeme yapılmaması halinde, genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur.*” halini almıştır.

⁴⁹⁷ Değişiklikten sonra düzenleme, “*Tazminat ve vergi davalarında idarece, mahkeme kararının tebliğ tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süreye 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 48 inci maddesine göre belirlenen tecil faizi oranında hesaplanacak faiz ödenir. Ancak mahkeme kararının davacıya tebliği ile banka hesap numarasının idareye bildirildiği tarih arasında geçecek süre için faiz işlemez.*” halini almıştır.

farklılıklarının giderilmesi amaçlanmış ve doktrinde de bu amaca ulaşıldığı kabul edilmiştir⁴⁹⁸.

Bir başka uyuşmazlıkta borçlu, çiftçi mallarını koruma başkanlığıdır. Sosyal Güvenlik Kurumu'na ödemesi gereken primleri ödemediği için çiftçi mallarını koruma meclisi üyesi aleyhinde icra takibi başlatılmıştır. Yargılama sırasında mahkeme, 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun'un 22. maddesi⁴⁹⁹ uyarınca çiftçi malları koruma sandığındaki paranın Devlet malı hükmünde olduğu ve bu paraya haciz konulamayacağı gerekçesiyle SGK'nın alacağının tahsilinin imkansız hale geldiğini tespit etmiştir⁵⁰⁰. Yargıtay, çeşitli kararlarında borçlu idarenin mallarının haczedilmemesine rağmen bu idarelerin aleyhlerinde takip yapılmasının mümkün olduğunu aksi halde alacaklının alacağına kavuşmasının mümkün olmadığını belirtirken⁵⁰¹ alacaklı Sosyal Güvenlik Kurumu olduğunda, borçlunun mallarının haczedilmez olmasının alacağa kavuşmayı imkansız hale getirdiğini kabul etmiştir. Kanaatimizce yalnızca alacaklının niteliğine göre yapılan yorumun bu şekilde değişmesi bir çelişki doğurmaktadır. Yargıtay, koruma başkanlığının çiftçilerden aldığı temliknamelerin koruma geliri kapsamında olması nedeniyle⁵⁰² ve banka hesabındaki parayı da yine 4081 sayılı Kanun'un 22. maddesi kapsamında olması nedeniyle haczedilemeyeceğine karar vermiştir⁵⁰³. Bununla birlikte Yargıtay, koruma başkanlığının üzerine kayıtlı dükkanın 4081 sayılı Kanun'un 22. maddesinde belirtildiği üzere para olmaması nedeniyle Devlet malı sayılamayacağını ve haczedilebileceğini kabul etmektedir⁵⁰⁴.

Borçlu Yüzme Federasyonu'nun üçüncü kişilerdeki hak ve alacaklarının haczi için haciz ihbarnamesi gönderilmiştir. Borçlu tarafından bu haciz işleminin iptali talep edilmiştir. Yargıtay tarafından yapılan incelemede, 3289 sayılı Kanun'un ek 9.

⁴⁹⁸ Bahadır Apaydın, "6352 Sayı ve 02.07.2012 Tarihli Kanun ile İdari Yargılama Usûl Kanunu'nda Yapılan Yeniliklere Dair Bir İnceleme", **İHİD**, C. 15, S. 2, 2012, 64-65.

⁴⁹⁹ "Korunma sandığının mevcudu Devlet malı hükmündedir. Korunma gelirleri ve korunma sandığındaki paraya haciz konamaz. Korunma sandığı gelirinin cibayet ve sandık mevcudunun sarf sureti ve her sene sonunda hesapların nasıl kapatılacağı Ziraat Vekaletince tesbit olunur."

⁵⁰⁰ 10. HD, E. 2010/7465, K. 2011/16239, T. 28.11.2011; 10. HD, E. 2016/8408, K. 2018/8879, T. 02.11.2018; 10. HD, E. 2016/10997, K. 2018/10329, T. 06.12.2018, Yargıtay Karar Arama.

⁵⁰¹ Bu kararlar için Sosyal Güvenlik Kurumu'nun borçlu konumunda olduğu kararlara bakınız.

⁵⁰² 10. HD, E. 2013/7433, K. 2014/8225, T. 10.04.2014, Yargıtay Karar Arama.

⁵⁰³ 8. HD, E. 2016/13701, K. 2016/12632, T. 27.09.2016, Yargıtay Karar Arama.

⁵⁰⁴ 12. HD, E. 2011/29653, K. 2012/15832, T. 08.05.2012, Yargıtay Karar Arama.

maddesi⁵⁰⁵ uyarınca Yüzme Federasyonu'nun tüm taşınır ve taşınmaz mallarıyla hak ve alacakları ve her türlü gelirlerinin haczedilemeyeceğine karar vermiştir⁵⁰⁶. İlk derece mahkemesinin bu karara uymayarak direnme kararı vermesi nedeniyle Hukuk Genel Kurulu tarafından yapılan incelemede, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacağının İİK'nın 106. maddesinin 2. fıkrası uyarınca taşınır mal hükmünde olduğu belirtilmiştir. Devamında ise borçlu Yüzme Federasyonu'nun Yargıtay'ın temyiz incelemesinde verdiği karar onanmış ve ilk derece mahkemesinin direnme kararı bozulmuştur⁵⁰⁷.

Yine bir spor federasyonunun borçlu olduğu bir başka uyuşmazlıkta ise borçlu tarafından 3289 sayılı Kanun uyarınca haczedilemeyecekleri için malları üzerindeki hacizlerin kaldırılması talep edilmiştir. İlk derece mahkemesi, 3289 sayılı Kanun'a haczedilmezlik hükmünün 29.03.2011 tarihinde eklendiği için bu tarihten önce yapılmış hacizlerle ilgili talebin reddine, bu tarihten sonraki hacizlerin kaldırılmasına karar vermiştir. Yargıtay ise kanun maddesinin yürürlük tarihi RG'de yayımlanma tarihi olduğu için ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yorumdaki tarihin 12.04.2011 olarak değiştirilmesine karar vermiştir⁵⁰⁸.

Borçlu spor federasyonunun banka hesabına haciz konulan bir başka uyuşmazlıkta bu haciz mahkeme kararıyla kaldırıldıktan sonra icra dosyası yenilenmiş ve federasyonun üçüncü kişideki alacaklarına haciz konulmuştur. Bunun üzerine borçlu federasyon tarafından yapılan temyiz başvurusu Yargıtay tarafından reddedilmiştir⁵⁰⁹. Bu karardaki karşı oydan anlaşıldığı kadarıyla Yargıtay'ın temyiz talebini reddetmesinin sebebi AYM'nin 3289 sayılı Kanun'daki bir başka hükmü iptal

⁵⁰⁵ “Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından bağımsız spor federasyonlarına yapılan yardımlar ile Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçesinden bu federasyonlara tahsis edilen kaynaklar kullanılarak edinilen her türlü taşınır ve taşınmazlar edinim amacı dışında kullanılamaz ve Gençlik ve Spor Bakanlığı izni alınmadan üçüncü kişilere satılamaz ve devredilemez. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılan yardımlar ve tahsis edilen kaynaklar kullanılarak alınan taşınmazların mülkiyeti Gençlik ve Spor Bakanlığına ait olur. Bu taşınmazlar Gençlik ve Spor Bakanlığının mevzuatı çerçevesinde kullanılır. Federasyon malları Devlet malı hükmündedir, haczedilemez.”

⁵⁰⁶ 12. HD, E. 2012/32314, K. 2013/7389, T. 05.03.2013; 12. HD, E. 2015/21386, K. 2015/32212, T. 21.12.2015; Hentbol Federasyonu hakkında verilen aynı yöndeki karar için bkz. 12. HD, E. 2013/12095, K. 2013/22889, T. 18.06.2013, Yargıtay Karar Arama.

⁵⁰⁷ HGK, E. 2013/1705, K. 2015/1085, T. 25.03.2015; HGK, E. 2013/12-1705, K. 2015/1085, T. 25.03.2015, Yargıtay Karar Arama.

⁵⁰⁸ 12. HD, E. 2014/9366, K. 2014/12268, T. 25.04.2014, Yargıtay Karar Arama.

⁵⁰⁹ 12. HD, E. 2015/1580, K. 2015/11281, T. 27.04.2015, Yargıtay Karar Arama.

etmesidir⁵¹⁰. Karşı oyda ise iptal edilen kanun hükmünün incelenen olayla ilgisi olmadığını ve bu nedenle ilk derece mahkemesinin kararının bozulması gerektiği belirtilmiştir. Bu karar hakkında borçlu federasyon tarafından karar düzeltme başvurusunda bulunulmuştur. Bu kararda ise Yargıtay karşı oyda olduğu gibi, dayanak AYM kararının incelenen olayla ilgili olmadığını ve bu nedenle federasyonun mallarının Devlet malı hükmünde olması nedeniyle haczedilemeyeceğini kabul ederek bir önceki kararını bozmuştur⁵¹¹.

Yargıtay kararlarına yansıyan bir diğer uyumsuzluk bir idarenin kamulaştırmasız el atmadan doğan borcuna ilişkindir. Kamulaştırmasız el atma fiilini gerçekleştirmesi sonrası dava açılmış ve tazminata mahkum edilmiştir. Daha sonra bu borç nedeniyle idarenin banka hesabına 29.03.2013 tarihinde haciz konulmuştur. Borçlu idarenin vekili, müvekkilinin borcunun kamulaştırmasız el atmadan kaynaklandığını belirtmiş ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. maddesinin⁵¹² son fıkrası uyarınca bu tür alacaklar nedeniyle ilgili idarenin malvarlığına haciz konulamayacağını ve ayrıca idarenin mallarının Devlet malı hükmünde olması nedeniyle de İİK m. 82 uyarınca haczedilemeyeceğini iddia etmiştir. İlgili kanun hükmü ise Anayasa Mahkeme tarafından 01.11.2012 tarihinde iptal edilmiştir. Bu kararın yürürlüğe giriş tarihi 6 ay ertelenmiştir. Yargıtay yaptığı incelemede, her ne kadar Anayasa Mahkemesi'nin kararının yürürlük tarihi ertelenmişse de bu erteleme hükmün uygulanmasını engellemeyeceğini belirterek borçlu idarenin mallarının haczedilebileceğine, bununla birlikte borçlunun, mallarının Devlet malı olduğu yönündeki şikayetin de değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir⁵¹³.

⁵¹⁰ AYM, E. 2013/35, K. 2013/75, T. 06.06.2013. Bu kararda iptal edilen hüküm, mevcut kararlarda haczedilmezlik sonucunu doğuran hüküm değil, ek 9. maddenin 20. fıkrasındaki “*Kamu kurum ve kuruluşlarına ait alacaklar hariç olmak üzere, spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim haklarından doğan alacakları haczedilemez ve bu alacaklar devir ve temlik edilemez.*” hükmüdür.

⁵¹¹ 12. HD, E. 2015/19834, K. 2015/23721, T. 08.10.2015, Yargıtay Karar Arama.

⁵¹² “Bu madde uyarınca ödenecek olan tazminatın tahsili sebebiyle idarelerin mal, hak ve alacakları haczedilemez.”

⁵¹³ 8. HD, E. 2013/12084, K. 2013/9756, T. 21.06.2013; 8. HD, E. 2013/12082, K. 2013/9763, T. 21.06.2013, Yargıtay Karar Arama.

Gümrük müdürlüğünün borçlu olduğu bir uyuşmazlıkta, borçlunun menkulleri haczedilmiş, borçlu tarafından haczin iptali talep edilmiş, ilk derece mahkemesi ise Devlet mallarının haczinin mümkün olmakla birlikte haczedilen malların zaruri olarak borçlu idare tarafından kullanılması gerekli olduğu ve devlet işleyişi için mecbur görüldüğü gerekçesi ile şikayetin kabulüne karar vermiştir. Yargıtay, 3046 Sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkındaki Kanun, 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 4458 Sayılı Gümrük Kanunu uyarınca bakanlığı taşra teşkilatı olan borçlu idarenin genel bütçe kapsamında olan bir kamu idaresi olması nedeniyle mallarının haczinin mümkün olmadığına karar vererek ilk derece mahkemesinin karar gerekçesini değiştirerek onamıştır⁵¹⁴.

Orman Bakanlığı Marmara Bölge Müdürlüğü aleyine ilamlı icra takibi başlatılması alacaklısı tarafından talep edilmiş, bu talebin icra müdürlüğünce reddedilmesi üzerine icra mahkemesinde açılan davada şikayetin kabulüne karar verilmiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay, borçlu kurumun 5018 sayılı Kanun’a ekli 1 sayılı cetvelde genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri arasında sayılmış olması nedeniyle mallarının Devlet malı olduğuna ve haczedilemeyeceğine karar vermiştir⁵¹⁵.

B. Danıştay Kararları Açısından

1. Mahalli İdarelere Ait Mallar

Yargıtay kararlarında olduğu gibi Danıştay kararlarında da mahalli idarelere ilişkin olarak verilen kararların çoğunluğu belediyelere yöneliktir. Bu kararlar genel olarak belediyelerin ödenmemiş vergi borçlarına ilişkindir.

Borçlu belediye tarafından personeline ait emekli kesenekleri ve sair tutarların Emekli Sandığı’na yatırılmaması nedeniyle gayrimenkul ve akarlarına haciz konulmuştur. Hacze karşı yapılan itiraz üzerine Vergi İtiraz Komisyonu tarafından söz konusu hacizler kaldırılmıştır. Danıştay, 6183 sayılı Kanun’un 62. maddesi uyarınca uygulanan haczin kesin haciz olması nedeniyle bu işleme karşı doğrudan Danıştay’da

⁵¹⁴ 12. HD, E. 2015/3792, K. 2015/14405, T. 26.05.2015; benzer bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesinin borçlu genel müdürlüğünün mallarının haczine karar verdiği ve Yargıtay tarafından Devlet mallarının haczinin mümkün olmaması gerekçesiyle bozulan karar için bkz. 12. HD, E. 2015/3796, K. 2015/14414, T. 26.05.2015, Yargıtay Karar Arama.

⁵¹⁵ 12. HD, E. 2018/3848, K. 2018/8524, T. 24.09.2018, Yargıtay Karar Arama.

dava açılması gerektiğini ve itiraz komisyonunun görevsiz olması gerekçesiyle vergi itiraz komisyonunun kararının bozulmasına hükmetmiştir⁵¹⁶.

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda; temizleme ve aydınlatma harcının, Emlak Vergisi Kanunu'nda yazan hükümler uyarınca emlak vergisi ile birlikte yetkili vergi dairesince tarh, tahakkuk ve tahsil edilmesi ve sonrasında müteakip aylarda belediyeye ödenmesi düzenlenmiştir. Belediyenin vergi borcundan ötürü Maliye Bakanlığı tarafından temizleme ve aydınlatma harcının belediyeye ödenmeden önce borcuna mahsup edilmesi üzerine uyuşmazlık çıkmıştır. Danıştay, 6183 sayılı Kanun'un 23. maddesinde tahsil edilen amme alacaklarından vergi borçlarının mahsup edilebileceğinin düzenlenmesi nedeniyle dava konusu işlemin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir⁵¹⁷.

Belediyenin yaptığı kamulaştırma sonrasında kamulaştırma bedelinin ödenmemesi nedeniyle belediye mallarına haciz konulmuş, belediye tarafından taşınmazların kamu hizmetine tahsis edilmesi üzerine kamulaştırılan taşınmazın malikleri bu tahsis kararına karşı ortak dilekçe ile dava açmışlardır. İlk derece mahkemesi tarafından tek dilekçe ile dava açma şartlarının oluşmaması nedeniyle dilekçenin reddine karar verilmiştir. Danıştay tarafından yapılan temyiz incelemesinde ise tek dilekçe ile dava açma şartlarının bulunması nedeniyle ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur⁵¹⁸.

Belediye tarafından, hizmetlerinin daha iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve haciz takiplerini önlemek amacıyla belediyeye ait tüm taşınır ve taşınmaz mallar ile bunların gelirlerinin, bankalardaki her türlü paraların, belediyeye ait tüm araçların ve eklerinin, tanzim satışa ayrılan ve ayrılacak dükkanlar ile her türlü intifa hakkı ve bunlardan elde edilecek her türlü gelirlerin, ücretlerin, harçların vs. devamlı ve süresiz olarak kamu hizmetlerine tahsis edilmesine karar verilmiştir. Bu karara karşı açılan davada ilk derece mahkemesi tarafından belediyenin malları ve gelirlerinin haczedilmezliğinin istisnai olduğu ve belediyenin tüm mal ve gelirlerini kapsayacak

⁵¹⁶ D10D, E. 1974/1348, K. 1980/2799, T. 17.12.1980, DD, S. 42-43, s. 259-261.

⁵¹⁷ D9D, E. 1983/5124, K. 1985/1030, T. 12.06.1985, DD, S. 60-61, s. 413-414.

⁵¹⁸ D8D, E. 1986, 306, K. 1987, T. 12.02.1987, DD, S. 68-69, s. 565-566

şekilde bu istisnanın genişletilmesinin idari işlemin konu ve amaç unsuru bakımından sakat olduğuna karar verilmiş ve Danıştay tarafından bu karar onanmıştır⁵¹⁹.

Borçlu belediyenin vergi borçlarını ödememesi üzerine, maliki olduğu işhanındaki işyerlerinden elde edilen kira gelirlerine haciz konulmuştur. Bu işleme karşı açılan davada ilk derece mahkemesi, 6183 sayılı Kanun uyarınca haczi mümkün olmayan mallar arasında belediyenin kira gelirlerinin sayılmadığını ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda da bu yönde bir hüküm olmadığını belirterek iptal talebini reddetmiştir. Danıştay bu kararı onamıştır⁵²⁰.

Belediyenin vergi borcundan kaynaklanan bir uyuşmazlıkta, maliki olduğu 22 adet arsa, 1 adet işhanı ve 12 mesken üzerine haciz konulmuştur. İlk derece mahkemesi tarafından yapılan incelemede, 6183 sayılı Kanun'un 62. maddesi uyarınca amme alacağına yetecek miktarda mal ve haklara haczi konulması gerektiği, alacaklı idare tarafından alacağını karşılamaya ne kadar gayrimenkulün gerektiği konusunda borçlunun da menfaati gözetilerek herhangi bir tespitin yapılmamış olması nedeniyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. Danıştay da bu kararı onamıştır⁵²¹.

Belediyeye bağlı ESHOT⁵²² Genel Müdürlüğü'nün vergi borçları nedeniyle belediye tarafından kiraya verilen otogardan elde edilen kira gelirlerine haciz konulmuştur. Belediye tarafından bu gelirlerin kamu hizmetine tahsis edilmiş olması nedeniyle akar olarak kabul edilemeyeceği gerekçesiyle ilk derece mahkemesi tarafından haciz işlemi iptal edilmiştir. Danıştay tarafından yapılan temyiz incelemesinde, mülga 1580 sayılı Belediye Kanunu uyarınca kamu hizmetine tahsis edilmiş malların; kamu hizmetine tahsis edilmiş ve fiilen kamu hizmetinde kullanılan araç, gereç, taşınmaz vs. mallar olabileceği belirtilmiştir. Yüksek mahkeme tarafından, kira gelirlerinin haczedilemeyeceğine ilişkin olarak 6183 sayılı Kanun'da ve 1580

⁵¹⁹ D8D, E. 1986/558, K. 1988/576, T. 14.09.1988, S. 74-75, s. 467-468. Benzer şekilde belediyenin tüm gelir ve mal varlıklarının kamu hizmetine ayrılmasına ilişkin işlemine karşı açılan davada mahkemenin, kamunun esenliği açısından zorunlu bir veya birkaç hizmetin yürütülmesini sağlamak yönünden bu hizmetlere özgü bir kısım gelirlerini bu hizmetlere tahsis edebileceğini ve tümünden bir tahsisin yapılmasının mümkün olmadığını belirttiği karar için bkz. D8D, E. 1990/1333, K. 1991/831, T. 01.05.1991, DD, S. 84-85, s. 528-529.

⁵²⁰ D3D, E. 1990/1143, K. 1990/3642, T. 27.12.1990, DD, S. 82-83, s. 200-201.

⁵²¹ D3D, E. 1991/1116, 1992/189, T. 22.01.1992, DD, S. 86, s. 149-150.

⁵²² Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde şehir içi ulaşımı sağlayan idari birimdir.

sayılı Kanun’da hüküm olmadığını, ayrıca akar niteliğindeki gelirlerin kamu hizmetine tahsis edilmiş olmalarının haczedilmezlik korumasından yararlanması için yeterli olmadığını⁵²³ belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵²⁴.

Belediyenin vergi borçlarından ötürü gelen haciz bildiriminde “tüm gayrimenkullerine haciz konulduğu” belirtilmektedir. İlk derece mahkemesi tarafından yapılan incelemede, belediyenin tüm gayrimenkullerine haciz konulmasının mülga 1580 sayılı Kanun’a aykırılık taşıdığı gerekçesiyle haciz işlemi iptal etmiştir. Temyiz incelemesini yapan Danıştay ise haciz bildiriminde belediyenin tüm gayrimenkullerine haciz konulmasına yönelik ifadenin hukuka aykırı olması nedeniyle bu bildirimin iptalinin gerektiğini bununla birlikte, haczin uygulanması sırasında sadece belediye arsalarına haciz konulduğu iddiasının bulunduğunu, bu arsaların niteliğinin haczedilmezlik korumasına dahil olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini ve son olarak haciz bildirimi dava konusu yapılmış olmasına rağmen haciz işleminin iptal edilmesini hukuka aykırı görerek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵²⁵.

Yüreğir İlçe Belediyesi tarafından toplanan emlak vergisinden 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu uyarınca Adana Büyükşehir Belediyesi’ne ödenmesi gereken payın ödenmemesi nedeniyle, Yüreğir Belediyesi’nin Türkiye Elektrik Kurumu’ndan alacağı olan elektrik tüketim vergisi üzerine haciz konulmuştur. Borçlu ilçe belediyesinin haczedilmezlik iddiasını değerlendiren ilk derece mahkemesi, haciz konusu gelirin abonelerden tahsil edilen elektrik tüketim vergisi payını oluşturması nedeniyle haczin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Danıştay, haczin konusu elektrik tüketim vergisi olduğu için haczinin mümkün olmadığını ve verginin “pay”

⁵²³ Mahkeme, Belediye Kanunu’nda haczedilmezliği düzenlenen malları “kamu hizmetine tahsis edilmiş ve fiilen kamu hizmetinde kullanılan emval” olarak niteledikten sonra uyuşmazlıktaki haciz konusu gelirlerin doğrudan doğruya kamu hizmetinde kullanılma ve “*akar getirmeme*” koşulları birlikte gerçekleşmediği için haczedilebileceğine karar vermiştir. Bunun gerekçesi, mülga kanun dönemindeki düzenlemenin “*Belediye daire ve şubeleri, bahçeleri, umuma ait akar olmiyan açık ve kapalı mahalleri emlak vergisinden müstesna olmak, belediye vergi ve resimleri ile hidematı ammeye muhtas ve akar olmayan emval ve eşyası üzerine haciz konulmamak*” şeklinde olmasıdır.

⁵²⁴ D3D, E. 1992/507, K. 1992/2564, T. 02.07.1992, DD, S. 87, s. 158-159.

⁵²⁵ D4D, E. 1992/1196, K. 1992/4396, T. 16.10.1992, DD, S. 87, s. 191-192.

olarak anılarak haczin iptali talebinin reddedilmesini hukuka aykırı bulmuş ve ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁵²⁶.

Borçlu belediyenin ödenmeyen gelir (stopaj) vergisi borcundan dolayı kiraya verdiği parktaki büfenin kira gelirine haciz uygulanmıştır. İlk derece mahkemesi, haciz konusu kira gelirleri, vergi, resim ve harç niteliğinde ya da kanunlarda haczedilmeyeceği düzenlenen belediyeye verilen paylardan da olmadığı için haczin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Danıştay da incelemesinde, belediyelerin özel mülkiyetlerindeki taşınmazlardan elde ettikleri gelirlerin haczedilebileceğini, amme emlakından olup genel kullanıma tahsis edilen yerlerden elde edilen gelirlerin ise kural olarak haczedilemeyeceğini belirttikten sonra genel kullanıma tahsisli yerlerin sözleşmeyle üçüncü kişilerin yararlanmasına bırakıldığında yani kiralandığında artık bu gelirlerin vergi vs. gibi kamusal bir gelir niteliğinde olmadığını kabul etmiştir. Danıştay’a göre, kiralanın yerin amme emlakından olması sözleşmeden kaynaklanan gelirin haczi mümkün olan özel gelir sayılmasına engel değildir. Bu nedenlerle ilk derece mahkemesinin kararı onanmıştır⁵²⁷.

Belediyenin vergi borcu nedeniyle, maliye bakanlığının talebi üzerine borçlu belediyeye yapılacak yardım olan iller bankasındaki payları haczedilmiştir. İlk derece mahkemesi, 15.07.1963 tarihli ve 277 sayılı “5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile Diğer Kanunlarla, Belediyelere Verilen Payların Belediye Vergi ve Resimleri Hükmünde Olduğuna Dair Kanun” uyarınca belediyelere verilmekte olan her çeşit payın belediye vergi ve resimleri hükmünde olduğu ve bu payların haczedilemeyeceğini belirttikten sonra belediye meclisinin tüm mal ve gelirlerinin kamuya tahsis edilmesi şeklindeki kararın kanunlara aykırı olsa bile bu karar iptal edilmediği sürece uyulması gerektiği ve sonuç olarak belediyenin İller Bankası’ndan aldığı payların haczedilemeyeceği gerekçesiyle haciz işlemini iptal etmiştir. Temyiz incelemesini yapan Danıştay tarafından 2380 sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun uyarınca Maliye

⁵²⁶ D9D, E. 1992/166, K. 1992/2247, T. 20.10.1992, DD, S. 87, s. 409-411.

⁵²⁷ D4D, E. 1992/2797, K. 1993/1731, T. 20.04.1993, DD, S. 88, s. 168-169. Belediyenin toptancı halinden elde ettiği gelirin haczi üzerine verilen aynı yöndeki karar için bkz. D4D, E. 1992/3386, K. 1993/3528, T. 06.07.1993, DD, S. 89, s. 196-197; D4D, E. 1994/37, K. 1994/3644, T. 14.06.1994, DD, S. 90, s. 434-436.

Bakanlığının talebi üzerine, İller Bankası tarafından ilgili idarelere dağıtılacak paylardan kesinti yapılabileceği hükmü ve 6183 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle mahalli idarelerin mallarının haczedilemeyecek mallar kapsamında çıkarıldığı gerekçesiyle yapılan haciz işleminin hukuka uygun olduğu ve ilk derece mahkemesi kararının hukuka aykırı olduğunu belirterek bozma kararı verilmiştir⁵²⁸. Danıştay, Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün vergi borçları nedeniyle üniversitedeki su ve atık su ücreti alacaklarına konulan hacizle ilgili olarak da benzer yönde karar vermiştir⁵²⁹.

İlçe belediyesinin çevre temizlik vergisi, emlak vergisi ve mezarlık ücretlerine ilişkin payları ve gecikme faizlerini büyükşehir belediyesine ödememesi nedeniyle İller Bankası'ndaki hesaplarına haciz uygulanmıştır. İlk derece mahkemesi tarafından iki kamu idaresinin birbirine karşı cebren tahsil yoluna gitmesinin hukuken uygun olmaması, kamu gücüne sahip iki belediyenin aralarındaki alacak ilişkisini idari yolla çözmeleri gerektiği ve diğer birtakım gerekçelerle haczin iptaline karar vermiştir. Temyiz aşamasında ise 5237 sayılı Kanun uyarınca belediyelere verilmekte olan her türlü payların belediyelerin 6183 sayılı Kanun'dan kaynaklanan borçları nedeniyle haczedilebilecekleri belirtilmiştir⁵³⁰. Sonraki tarihli benzer bir olayda ise ilçe belediyesinin vergi borçları nedeniyle büyükşehir belediyesinin talebiyle ilçe belediyesinin banka hesabına haciz konulmuştur. İlk derece mahkemesi tarafından haczin hukuka uygun olması nedeniyle iptal talebi reddedilmiştir. Danıştay ise 1580 sayılı Belediye Kanunu uyarınca belediyenin vergi ve resimleri üzerine haciz konulamayacağının düzenlenmesi ve haciz konusu banka hesabında vergi ve benzeri gelirler bulunması nedeniyle bu gelirlerin miktarı tespit edilip buna göre bir karar verilmesi gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵³¹.

⁵²⁸ D4D, E. 1997/5648, K. 1998/2412, T. 04.06.1998, DD, S. 98, s. 256-259; D3D, E. 1999/170, K. 1999/3166, T. 29.09.1999, Kazancı İçtihat Bankası. Belediyenin kamu idarelerindeki su gelirleri üzerine haciz konuduktan sonra verilen benzer yöndeki karar için bkz. DVDDGK, E. 1997/430, K. 1999/31, T. 08.01.1999, DD, S. 101, s. 181-184; DVDDGK, E. 1999/236, K. 1999/566, T. 10.12.1999, DD, S. 103, s. 152-154.

⁵²⁹ D9D, E. 1998/1764, K. 1999/1583, T. 20.04.1999, DD, S. 102, s. 548-550.

⁵³⁰ D9D, E. 1997/4588, K. 1998/3700, T. 16.10.1998, DD, S. 100, s. 422-427.

⁵³¹ D9D, E. 2004/237, K. 2005/1064, T. 27.04.2005, DD, S. 110, s. 256-257.

Borçlu belediyenin 3836 sayılı Kamu Kurum Ve Kuruluşlarının Birbirlerine Olan Borçlarının Tahkimi Hakkında Kanun kapsamında olan borçlarının tahkime tâbi olmalarına rağmen bu borçların bir kısmı tahkim kapsamı dışında değerlendirilerek borçlu belediyenin İller Bankası'ndaki payına haciz konulmuştur. Bu hacze karşı açılan davada ilk derece mahkemesi, 3836 sayılı Kanun kapsamına girmesine rağmen söz konusu kanun kapsamındaki borçlara yönelik tahkim başvurularının sonuçlanması ve bu borca yönelik olarak tahkim başvurusunun yapılma imkânı olmadığı için borcun tahsili için borçlu belediyenin İller Bankası'ndaki payının haczedilmesinin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Temyiz aşamasında uyuşmazlığa bakan Danıştay, borçlu belediyenin vergi borcunun sehven 3836 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmeyerek haciz işlemi tesisi edilmesi nedeniyle idarenin yaptığı yanlışlıktan ötürü İller Bankası'ndaki belediye payının kesilmesine yönelik işlemin hukuka aykırı olduğunu belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵³².

Büyükşehir belediyesinin vergi borcundan dolayı Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bir başka idareden alacağı olan su parasına vergi dairesince haciz uygulanmıştır. İlk derece mahkemesi, hacze konu gelirlerin hizmet için gerekli finansmanda kullanılması nedeniyle haczedilemeyeceği gerekçesiyle işlemi iptal etmiştir. Danıştay ise gelirleri haczedilen Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş kanununda belediyeye bağlı müstakil bütçeli ve kamu tüzel kişiliği bulunan bir kuruluş olması nedeniyle belediyenin vergi borçlarının davacıdan tahsil edilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını onamıştır⁵³³.

Belediye hakkında tahakkuk eden vergilerin ödenmemesi üzerine belediyenin çeşitli kuruluşlardan olan su bedeli alacaklarına haciz konmuştur. Haczin konusu olan alacakların devlet mallarından olmaması ve haczedilmezlik ile ilgili olarak özel kanunda da bir hüküm bulunmaması nedeniyle belediyenin alacakları üzerine konulan hacizde bir hukuka aykırılık tespit edilmemiştir⁵³⁴.

⁵³² D4D, E. 1997/5814, K. 1998/4467, T. 24.11.1998, DD, S. 100, s. 200-201.

⁵³³ D3D, E. 1999/5168, K. 2000/1836, T. 16.05.2000, DD, S. 105, s. 181-183.

⁵³⁴ D7D, E. 2000/1786, K. 2000/3402, T. 21.11.2000, DD, S. 105, s. 382-385.

Borçlu belediyeye ait taşınmaz ihale ile satışa çıkarılmış ve ihale üzerinde kalan kişi adına gayrimenkul henüz tapuda tescil edilmeden belediyenin vergi borçlarından ötürü söz konusu taşınmaz haczedilmiştir. İhale alacaklısı, haciz işlemini taşınmazın tapuda tesciliyle öğrenmiştir. Haczin iptali talebiyle açılan davada ilk derece mahkemesi, davacı tarafından istihkak iddiasında bulunulduğundan ve istihkak iddialarının adli yargıda çözümlenmesi gerektiği için davayı görevden reddetmiştir. Danıştay ise taşınmazın, ihale alacaklısı olan davacıya ait olduğunu belirtmiş sonrasında ise belediyenin borcundan dolayı tapuya şerh edilen haczin davacı adına ne gibi hukuki sonuçlar doğuracağının ve haczin davacı aleyhine devam edip etmeyeceğinin idari yargının görev alanında olması nedeniyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵³⁵.

Bir başka uyuşmazlıkta, vergi borçları nedeniyle belediyenin bankadaki hesaplarına haciz konulmuştur. Haciz konulan hesap belediyenin çeşitli mahallelerde yapılacak kamulaştırma işlemleri için ayrılan hesaplardır. İlk derece mahkemesi, haciz konulan hesaptaki paraların menkul mal niteliğinde olduğunu ve belediyenin tasarrufunda bulunması nedeniyle kamu hizmetine tahsis edilmiş sayılamayacağına bu nedenle haciz işleminin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Bu karar Danıştay tarafından da onanmıştır⁵³⁶. Danıştay'ın belediyelerin paralarına ilişkin bu değerlendirmesi, sonraki kararlarında devam etmemiştir. Zira sonraki kararlarında Danıştay, belediyelerin banka hesaplarındaki paralarının belirli şartlarla haczedilmezlik korumasına sahip olabileceğini kabul etmiştir.

Belediyenin vergi borçları nedeniyle taşınmazları üzerinde haciz uygulanan bir başka uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi, tahsil dairesinin alacaklı amme idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle yükümlü olduğunu belirtmiş, alacaklı idarece ne kadar sayıda hangi gayrimenkullerin hacze neden olan amme alacağını karşılamaya yeterli olabileceğine yönelik olarak taşınmazların rayiç değerlerine ilişkin yapılan araştırma sonuçlandırılmadan ve borçlunun menfaatini de gözetecek şekilde başka bir araştırma yapılmadan tesis edilen haciz işlemini hukuka aykırı olması nedeniyle iptal etmiştir. Danıştay, davalı belediyenin tüm taşınmazlarını

⁵³⁵ D3D, E. 2001/2813, K. 2003/821, T. 18.02.2003, DKD, S. 1, s. 134-136.

⁵³⁶ D4D, E. 2002/2969, K. 2003/513, T. 24.02.2003, DKD, S. 2, s. 190-191.

kamu hizmetine tahsis etmiş olmasının bu gayrimenkullerin kamu hizmetinde kullanıldığı anlamına gelmeyeceğini belirttikten sonra haciz konusu taşınmazların kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığının tespit edildikten sonra karar verilmesi gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵³⁷. Karardaki karşı oyda ise haczedilen taşınmazların toptan ticaret merkezi ve küçük sanayi sitesi olarak imar planına alınması nedeniyle temelde kamu hizmetlerinden de olmayan bu yerlerin ilgililere satılmak ya da kiraya verilmek suretiyle işletileceği düşünüldüğünde belediyeden kamu alacağının tahsilinin önlenmesinin hukuka aykırı olması nedeniyle ilk derece mahkemesinin kararının bozulması gerektiği belirtilmiştir.

Borçlu belediyenin ödenmeyen vergi borçları nedeniyle TEDAŞ İşletme Müdürlüğü'ndeki alacaklarına haciz uygulanmıştır. TEDAŞ tarafından elektrik fatura bedelleri üzerinden tahsil edilerek davacı belediyeye ödenen elektrik tüketim vergisi alacağı üzerine haciz konulamayacağı gerekçesiyle haciz işlemi ilk derece mahkemesince iptal edilmiştir. Temyiz incelemesinde ise 277 sayılı Kanun'un⁵³⁸ 1. maddesinin değiştirildiğini ve maddenin yeni halinde belediyelere verilen, belediye vergi ve resimleri hükmünde olan payların 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsili gereken borçları dışında haczedilemeyeceği düzenlendiği için belediyenin 6183 sayılı Kanun uyarınca tahsili gereken borçlarından olan vergi borcu nedeniyle haciz konusu alacağın haczedilebileceği ve bu nedenle ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına karar verilmiştir⁵³⁹.

Bir başka olayda, belediyenin vergi borcu nedeniyle banka hesabına haciz konulmuştur. Bu hesap, Otopark Yönetmeliği uyarınca şehirdeki otopark ihtiyacını karşılamak amacıyla tesis edilecek otoparklar için kullanılacak paranın biriktirildiği otopark hesabıdır. Yüksek mahkeme, otopark hesabında bulunan para, kamu hizmeti olan otopark yapımına tahsisli olması nedeniyle haczedilemeyeceğinden, bu amaç dışında kullanılması mümkün olmayan banka mevduatının haczine ilişkin işleme karşı

⁵³⁷ D3D, E. 2001/2076, K. 2003/4814, T. 31.10.2003, DKD, S. 3, s. 134-137.

⁵³⁸ 277 sayılı 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile Diğer Kanunlarla, Belediyelere Verilen Payların Belediye Vergi ve Resimleri Hükmünde Olduğuna Dair Kanun, 24.07.1963 tarihli ve 11462 sayılı RG.

⁵³⁹ D3D, E. 2003/85, K. 2004/233, T. 29.01.2004, DKD, S. 4, s. 125-126.

açılan davanın reddi yolundaki vergi mahkemesinin ısrar kararında hukuka uygunluk görmemiştir⁵⁴⁰.

Belediyenin gelir (stopaj) vergisi ve gecikme zammı borcundan dolayı Boğaziçi Elektrik Dağıtım Şirketi'ndeki hak ve alacakları haczedilmiştir. Belediyelerin mal ve hakları 6183 sayılı Kanunun 70. maddesi gereğince haczedilebilecek mal ve haklar kapsamında sayılmış ise de, 6183 sayılı Kanuna göre özel kanun olan Belediye Kanununda belediyelere ait vergi ve resimlerin haczedilemeyeceği ve Belediye Gelirleri Kanunundan kaynaklanan Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi de belediye vergisi kapsamında olduğundan Belediye Kanunu uyarınca haczedilemeyeceği tespit edilmiştir. Kararın devamında, davacı belediyenin vergi ve gecikme zammı borcu nedeniyle Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca belediyeye ait bir vergi olan Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisiyle ilgili hak ve alacaklarına uygulanan haciz işleminde yasal isabet bulunmamış, davanın reddi yönündeki ilk derece mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmemiştir⁵⁴¹.

İlçe belediyesi, belediyeye ait araç, gereç, tüm taşınır mal ve malzemelerin, hisseli ve hissesiz tüm taşınmazların, bunlardan doğmuş ve doğacak hak ve alacakların, belediyeye ait olan veya olacak menkul ve gayrimenkullerin satışlarından, kullanımından işletilmesinden elde edilecek satış bedelleri ve gelirlerin, bankalardaki mevduatların, bu mevduatlara tahakkuk edecek faiz vs. gelirler ve belediyeye ait kıymetli evrakların vb. belediyeye ait tüm malvarlığının kamu yararına tahsis etmiştir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bu işlemin, bankalardaki mevduatların kamu yararına tahsis edilmesine ilişkin kısmının iptali talebiyle dava açmıştır. İlk derece mahkemesi, kararın tamamını iptal etmiştir. Danıştay ise davacı tarafından bankalardaki mevduatların kamu yararına tahsisine ilişkin kısmının iptali istemiyle dava açılmasına karşın işlemin belediye işleminin tamamının iptal edilmesinin davacının talebinin dışına çıkmış anlamına geleceğinden hareketle ilk derece mahkemesi tarafından yeniden bir karar verilmek üzere kararının bozulmasına karar verilmiştir⁵⁴². Kanaatimizce burada ilk derece mahkemesi kararının tamamen

⁵⁴⁰ DVDDGK, E. 2003/316, K. 2004/5, T. 30.01.2004, DKD, S.5, s. 95-97.

⁵⁴¹ D4D, E. 2004/1508, K. 2004/2393, T. 30.11.2004, Kazancı İçtihat Bankası.

⁵⁴² D8D, E. 2005/1776, K. 2006/2053, T. 12.05.2006, DD, S. 113, s. 259-260.

bozulması yerinde olmamıştır. İptal edilen işlemin banka mevduatına ilişkin kısmının iptalinin hukuka uygun olduğunu Danıştay tarafından tespit edilebiliyorsa, ilk derece mahkemesinin kararının bu kısmı onanarak kalan kısmına ilişkin bozma kararı verilmesi daha doğru olurdu.

Danıştay kararlarına yansıyan bir başka uyuşmazlık da iptal edilen yargı kararının uygulanması problemi hakkında olmuştur. İlçe belediyesinin borçlarından ötürü büyükşehir belediyesinin talebiyle ilçe belediyesinin taşınmazlarına haciz konulmuştur. Yargılama sonucunda haciz işlemi iptal edilmiş ve bu karar kesinleşmiştir. Borçlu belediye tarafından Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'ne başvuru yapılmış ve taşınmazlar üzerindeki haciz şerhinin kaldırılması talep edilmiştir. Bu talebin reddi üzerine açılan davada ilk derece mahkemesi, haciz işleminin iptali hakkındaki kararda tapu sicilinde bir değişiklik yapılmasına ilişkin bir ibare olmaması ve tapu siciline yönelik şerhlerin terkini için adli yargıda dava açılması gerektiği için davanın reddine karar vermiştir. Danıştay tarafından yapılan temyiz incelemesinde ise idari bir işlem üzerine ilgililerin taşınmazları hakkında şerh konulmuş olması ihtimalinde şerhin dayanağı idari işlemin iptali ile tapu kaydındaki değişiklik için adli yargı merciinin kararının aranmasına gerek olmadığını belirtmiştir. Zira Danıştay'a göre idari işlemin iptaline ilişkin yargı kararının doğurduğu hukuki sonuçların bütünüyle ortadan kaldırılması zorunlu olduğuna göre; idari merciin istemini yerine getirerek haciz şerhi koyan davalı idarenin, şerhin dayanağı idari işlemi iptal eden mahkeme kararının gereğini de aynı şekilde yerine getirmesi gerekmektedir. Bu nedenle ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur⁵⁴³.

Borçlu belediyenin 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun uyarınca Hazine Müsteşarlığına olan borcunun tahsili amacıyla taşınmazlarına haciz işlemi uygulanmıştır. Bu işleme karşı açılan davada vergi mahkemesi, satışında güçlük yaşanabilecek taşınmazlar yerine kamu alacağının kolaylıkla tahsiline yarayacak taşınmazlar üzerindeki haczin kaldırılması taleplerinin 6183 sayılı Kanun'un 62. maddesinin 5. fıkrasında yer alan borçlunun menfaatleri kapsamında değerlendirilmeyeceği gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Danıştay

⁵⁴³ D10D, E. 2003/3495, K. 2006/7426, T. 26.12.2006, DD, S. 115, s. 344-346.

tarafından yapılan temyiz incelemesinde ise 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında Hazine Müsteşarlığına olan borcun 2576 sayılı Kanun'un 6. maddesinde sayılanlar dışında bir kamu alacağı niteliğinde olması nedeniyle bu borcun tahsili amacıyla taşınmazlara uygulanan haczin kaldırılması talebinin reddine ilişkin işlemin vergi mahkemesinin görev alanına girmediği belirtilmiş ve ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur⁵⁴⁴.

2. Diğer İdarelere Ait Mallar

Danıştay'ın mahalli idareler haricindeki idarelere ilişkin olarak da haczedilmezlikle ilgili çeşitli kararları bulunmaktadır.

Tarım Satış Kooperatifi Birliği; gelir vergisi, mali denge vergisi ve damga vergisinden oluşan borçlarını ödememiş ve bunun üzerine, borçlunun pamuk ipliği, pamuk yağı ve preseli pamuğu üzerine haciz konulmuştur. Borçlu tarafından söz konusu malların Devlet malı olduğu itirazında bulunulmuştur. Danıştay tarafından yapılan incelemede, 2834 sayılı Kanun'un⁵⁴⁵ 8. maddesi uyarınca Tarım Satış Kooperatifleriyle Birliklerinin ortaklık paylarının rehin veya haczedilemeyeceğinin ve başkalarına devredilemeyeceğinin düzenlenmesi nedeniyle 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesi uyarınca yapılan haczin kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir⁵⁴⁶.

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Mahdut Mesuliyetli Ereğli Kömür İşletmesi Müessesesi Müdürlüğü tarafından ruhsatsız yapı yapılması sonucunda İmar Kanunu uyarınca belediye encümenince idari para cezası tesis edilmiş ve sonrasında bu para cezası haciz yoluyla tahsil edilmiştir. Danıştay, para cezasının kesinleşmiş olması nedeniyle yapılan tahsilatı hukuka uygun bulmuştur⁵⁴⁷.

Gelir vergisi ve stopaj vergisini ödememesi nedeniyle banka hesapları üzerinde haciz uygulanan ve 233 sayılı KHK kapsamında bir müessese olan borçlu kurum bu hacze karşı dava açmıştır. İlk derece mahkemesi tarafından 233 sayılı KHK'nın 57. maddesinin 2. fıkrasındaki *“teşebbüsün taşınır ve taşınmaz her türlü malları*

⁵⁴⁴ D3D, E. 2013/6352, K. 2013/3463, T. 17.09.2013, S. 134, s. 575-577.

⁵⁴⁵ Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun, 02.11.1935 tarih ve 3146 sayılı RG.

⁵⁴⁶ D4D, E. 1982/1600, K. 1983/290, T. 25.01.1983, DD, S. 52-53, s. 182-183.

⁵⁴⁷ D6D, E. 1982/1295, K. 1983/2959, T. 30.09.1983, DD, S. 54-55, s. 222-224.

haczedilemez” kuralı kapsamında borçlunun girmemesi nedeniyle dava reddedilmiş ve Danıştay tarafından da bu karar onanmıştır⁵⁴⁸.

Borçlu yapı kooperatifi, vergi borçlarını ödememiştir. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca konut ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla inşaat yapanlara bankalar aracılığıyla verilen konut kredisi, borçlunun üçüncü kişilerden alacağı olarak düşünülerek haczedilmiştir. İlk derece mahkemesi, her ne kadar 2985 sayılı Kanun’da verilen kredinin haczedilemeyeceğine ilişkin bir hüküm olmasa da konut ihtiyacının karşılanması amacıyla verilen bir Devlet desteği olması nedeniyle borçlunun üçüncü şahıslardaki bir alacağı olarak düşünülmesinin mümkün olamayacağına ve bu nedenle haciz işleminin iptaline karar vermiştir. Danıştay da bu kararı onanmıştır⁵⁴⁹.

Danıştay, kamu iktisadi teşebbüslerin bağlı işletmelerinin malları hakkında verilen haciz kararıyla ilgili olarak, 233 sayılı KHK’nın 57/1. maddesindeki⁵⁵⁰ düzenlemenin müessese mallarının Devlet malı gibi suçlara karşı korunmasına ilişkin olduğu ve hacizle bir ilgisi bulunmadığı belirtilmiştir. Mahkeme, bu madde nedeniyle 233 sayılı KHK uyarınca teşebbüs ve müesseselerin mallarının birbirlerinden farklı olduğunun düzenlendiğini ve bu nedenle KHK’nın 57/2. maddesinde, teşebbüsün taşınır ve taşınmaz her türlü mallarının haczedilemeyeceğine ilişkin olarak yer alan hükmün kapsamına müessesenin mallarının girmeyeceği belirtilmiştir. Bu nedenle müessesenin mallarının haczedilemeyecek olması nedeniyle verilen ilk derece mahkemesi kararında isabet bulunmadığına karar verilmiştir⁵⁵¹.

Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu’na Danıştay 3. Dairesi ve Danıştay 4. Dairesi’nin kamu iktisadi teşebbüslerine bağlı müesseselerin vergi borçlarından ötürü mallarının haczedilip haczedilemeyeceğine ilişkin olarak verdikleri kararlar arasındaki aykırılığın giderilmesi için içtihatların birleştirilmesinin talep edilmesi üzerine inceleme yapılmıştır. Konuya ilişkin olarak Danıştay 3. Dairesi’nin verdiği kararda, borçlu müessesenin vergi borcunu zamanında ödememesi nedeniyle bankadaki

⁵⁴⁸ D4D, E. 1985/4295, K. 1988/385, T. 29.01.1988, DD, S. 72-73, s. 178-180.

⁵⁴⁹ D3D, E. 1989/4445, K. 1990/784, T. 06.03.1990, S. 80, s. 145-146.

⁵⁵⁰ “Teşebbüslerin, müesseselerin, işletmelerin ve bağlı ortaklıkların malları ve her çeşit mevcutları aleyhine işlenen suçlar, Devlet malı aleyhine işlenmiş sayılır. Bu suçlara Türk Ceza Kanunundaki cezalar uygulanır.”

⁵⁵¹ D3D, E. 1992/799, K. 1993/637, T. 09.02.1993, DD, S. 88, s. 143-144.

hesaplarına haciz konulmuştur. Borçlu tarafından bu haczin iptali için vergi mahkemesinde dava açılmış ve mahkeme 233 sayılı KHK kapsamında kamu iktisadi teşebbüslerinin mallarının haczedilemeyeceğinin düzenlenmiş olması nedeniyle söz konusu haczi iptal etmiştir. Bu karar temyiz aşamasında da onanmıştır⁵⁵². Benzer bir olayda yine bir müessesenin vergi borcunu ödememesi nedeniyle borçlunun banka hesaplarına haciz konulmuştur. Hacze karşı açılan davada ise ilk derece mahkemesi, 233 sayılı KHK’da teşebbüs, teşekkül, kuruluş, müessese, bağlı ortaklık, iştirak ve işletmelerin tanımlarının ayrı ayrı yapılmış olması ve söz konusu KHK’da yalnızca teşebbüslerin mallarının haczedilmezliğinin düzenlenmiş olması nedenleriyle haciz işleminde hukuka aykırılık olmadığına karar verilmiştir. Bu karara karşı yapılan temyiz başvurusu ise Danıştay 4. Dairesi tarafından reddedilmiştir⁵⁵³. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu ise 233 sayılı KHK’nın 57. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen haczedilmezlik hükmünün 14.09.1994 tarihli ve 4011 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırıldığını ve bu nedenle aynı konuda yeni uyumsuzlukların çıkmasının mümkün olmadığını belirterek içtihatların birleştirilmesine gerek olmadığına karar vermiştir⁵⁵⁴.

Borçlu Türkiye Elektrik Kurumu İşletmesinin elektrik tüketim vergisi borcunu ödememesi nedeniyle bankadaki hesabına haciz uygulanmıştır. Bu işleme karşı açılan iptal davasında mahkeme, 233 sayılı KHK’nın 57. maddesindeki haczedilmezlik hükmü uyarınca haciz işleminin iptaline karar vermiştir. Temyiz incelemesi aşamasında yapılan değerlendirmede ise 233 sayılı KHK’daki haczedilmezlik hükmünün kapsamına yalnızca teşebbüslerin girdiği belirtilmiş ayrıca bu hükmün yürürlükten kaldırılmış olması nedeniyle haciz işleminin hukuka uygun olduğu belirtilerek ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur⁵⁵⁵.

Yükümlü Müessesenin 1990, 1991, 1992 yıllarına ilişkin gelir (stopaj) vergisi ve katma değer vergisinden oluşan borçlarının tahsili amacıyla bankalardaki

⁵⁵² D3D, E. 1993/1081, K. 1993/2318, T. 21.09.1993, bu karara incelenen içtihadı birleştirme kararından ulaşılmıştır.

⁵⁵³ D4D, E. 1992/625, K. 1992/4640, T. 27.10.1992; D4D, E. 1993/240, K. 1993/5073, T. 05.11.1993, bu kararlara incelenen içtihadı birleştirme kararından ulaşılmıştır.

⁵⁵⁴ Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, E. 1994/1, K. 1995/1, T. 04.05.1995, DD, S. 91, s. 74-76.

⁵⁵⁵ D9D, E. 1994/3759, K. 1995/497, T. 09.03.1995, DD, S. 91, s. 942-943.

mevduatlarına haciz konulmuştur. Söz konusu haciz işlemine karşı açılan davanın kabulü yolundaki kararı, Danıştay 4. Dairesi tarafından bozulan İçel 1. Vergi Mahkemesi, bozma kararına uymamıştır. Mahkeme direnme kararında 233 sayılı KHK'nın 57. maddesinde yazılı düzenleme uyarınca müessese mallarının Devlet malı olduğu ve 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesine göre bu malların haczedilemeyeceğini belirtmiştir. Direnme kararının dayanağını oluşturan 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesinin 1. fıkrası, 7 Mayıs 1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3986 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle değiştirilmiştir. Bu hükümde; 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekküleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen malların haczedilemeyeceği belirtilmiştir. DVDDGK'ye göre, kamu alacaklarının tahsiline ilişkin bu kural değişikliğinin, yargı yerlerinde uyuşmazlık konusu yapılmış haciz işlemlerine etkili olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu direnme kararının bozulmasına karar verilmiştir⁵⁵⁶. Kararın karşı oyunda ise haciz işlemi tesis edildiği sırada yürürlükte olan bir hükmün, haciz işlemi denetlendiği sırada yürürlükte olmamasının bir etkisi olmayacağını ve yargısal denetim sırasında denetimin adı geçen hükme dayalı olarak yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Özelleştirme kapsamındaki kurum, vergi borcunu ödememiştir. Söz konusu vergi borcu ve gecikme faizlerinin tahsili amacıyla borçlu adına ödeme emri düzenlenmiştir. İlk derece mahkemesinin kararıyla, 27.11.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 4046 sayılı Kanun'un geçici 15. maddesinde özelleştirme kapsamına giren kuruluşların her türlü mal, hak ve alacaklarının haczedilemeyeceğinin ve konulmuş hacizlerin kalkacağına düzenlenmesi, 87/12184 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Sümerbank'ın özelleştirme kapsamına alınması ve son olarak borçlu şirketin de 25.12.1990 gün ve 90/7-123 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı uyarınca her türlü hak ve borcu ile Sümerbank'a devredilmesi nedeniyle hakkında düzenlenen ödeme emrinin hukuka aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Temyiz talebiyle önüne gelen uyuşmazlık hakkında Danıştay, ilk derece mahkemesi kararında belirtilen

⁵⁵⁶ DVDDGK, E. 1994/81, K. 1996/23, T. 26.01.1996, DD, S. 92, s. 202-206.

mevzuat hükümleri uyarınca borçlu kurumun mallarının haczedilemeyeceğini ancak borçlu kurum adına ödeme emri düzenlenmesine ilişkin olarak bir engel olmadığını belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁵⁵⁷.

Orman İşletme Müdürlüğü'nün vergi borçlarının tahsili amacıyla bankadaki hesabına haczi işlemi uygulanmıştır. Bu işleme karşı açılan davada, borçlunun mallarının 3284 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nın 33. maddesinde haczedilemeyeceğinin düzenlenmesi sonucunda bu malların devlet malı niteliğinde oldukları ve bu nedenle haczedilemeyecekleri belirtilerek işlem iptal edilmiştir. Danıştay da bu kararı onamıştır⁵⁵⁸.

Birecik Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından DSİ Genel Müdürlüğü'nden tahsil edilmesi gereken yargı harçlarına ilişkin ödeme emirleri DSİ Genel Müdürlüğü'ne tebliğ edilmiş, borcun bir kısmının ödenmiş, kalan 5.756,53 YTL borç ise ödenmemiştir. İlk derece mahkemesi, kuruma yargı harcına ilişkin ödeme emirlerinin usulüne uygun tebliğ edildiği halde, bunlara karşı dava açılmadığı ve kamu alacağının vadesinde ödenmemesi nedeniyle haciz işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı yönünde karar vermiştir. Danıştay, 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'un 51. maddesinde bulunan "Umum Müdürlüğün ve işletmelerinin bütün malları ve kıymetleri Devlet malı hükmünde olduğu" düzenlemesi nedeniyle Devlet malı niteliğinde bulunan DSİ Genel Müdürlüğü'ne ait malların haczinin mümkün olmadığını belirterek, dava konusu haciz işleminin kanunlara aykırı olduğu yönünde karar vermiştir⁵⁵⁹.

Danıştay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta⁵⁶⁰, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 32. maddesine aykırılık nedeniyle aynı Kanun'un 42. maddesi uyarınca verilen para cezasının tahsili amacıyla Üniversite Rektörlüğü'nün banka hesabına, AATUHK m. 62'ye dayanılarak haciz konulmuştur. İlk derece mahkemesi, uyuşmazlık konusu banka hesabının kamu hizmetine özgülendiğine ilişkin tahsis kararı alındığı ve kamusal işlemlerde kullanılmak üzere açıldığı davacı tarafından ispat edilmediği için

⁵⁵⁷ D11D, E. 1995/5286, K. 1997/103, T. 08.01.1997, DD, s. 94, s. 733-735.

⁵⁵⁸ D9D, E. 1999/4639, K. 2000/3066, T. 26.10.2000, DD, S. 105, s. 499-500.

⁵⁵⁹ D9D, E. 2007/5715, K. 2009/1174, T. 05.03.2009, DD, S. 122, s. 386-387.

⁵⁶⁰ D6D, E. 2008/7291, K. 2010/4439, T. 04.05.2010, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

davanın reddine karar vermiştir. Danıştay, yaptığı incelemede; AATUHK m. 70 uyarınca Devlet mallarının haczedilemeyeceğini ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 56. maddesinin (b) bendinde, üniversitelerin genel bütçeye dahil kamu kurum ve kuruluşlarına tanınan mali muafiyetler, istisnalar ve diğer kolaylıklardan aynen yararlanacağını düzenlendiğini belirtmiştir. Bu hükümlere göre üniversitelere ait malların, Devlet'e ait mallar gibi hacze konu edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

C. Anayasa Mahkemesi Kararları Açısından

Kamu mallarının haciz yasağına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi ve bireysel başvuru kararları bulunmaktadır. Bu kararlar ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1. Norm Denetimi Kararları

Anayasa Mahkemesi'nin kamu mallarının haczedilmezliğine ilişkin olarak Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği kanun hükümleri olmakla birlikte, Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla denetlemesine rağmen Anayasa'ya uygun bulunduğu kanun hükümleri de bulunmaktadır. Aşağıda bu kararlar iki ayrı başlıkta incelenmiştir.

a. Haczedilmezlik Hükümünün Anayasa'ya Uygun Bulunduğu Kararlar

Kanaatimizce, haciz yasağı ile ilgili olarak incelenmesi gereken en önemli AYM kararlarından birisi, E. 1992/13, K. 1992/50, T. 21.10.1992 sayılı karardır⁵⁶¹. Kararda, taşınmazı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından kamulaştırılan davacı, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu uyarınca bedel artırım davası açmış, taşınmazın takdir edilen değerinin artırılmasına ilişkin kararın yerine getirilmesi için icra dairesine başvurmuştur. İİK m. 82 uyarınca talebi reddedilen alacaklı, söz konusu hükmün hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüş, aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varan İcra Tetkik Mercii Hakimliği, söz konusu kuralın iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Anayasa Mahkemesi, karara konu kanun hükmünü değerlendirmeye, Devlet'in yapısını ve kamu malları kavramını inceleyerek başlamıştır. Mahkeme, Devlet malları

⁵⁶¹ Bkz. 30.06.1993 tarihli ve 21623 sayılı RG.

kavramının; 1946 yılında Danıştay Genel Kurulu tarafından verilen istişari görüşe dayandırılarak “genel bütçeli idareleri” kapsadığını belirtmiştir.

İİK m. 82, öncelikle Anayasa’nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi kapsamında değerlendirilmiştir. Mahkeme, İİK m. 82 ile getirilen kısıtlamanın topluma sağlayacağı yararın kişilerin uğrayacağı zarara göre daha önemli olması nedeniyle bu düzenlemede kamu yararının bulunduğuna karar vermiş, kamu yararına dayanılarak yapılan ayrımın eşitlik ilkesini zedelemeyeceğini belirtmiştir. Kararda ikinci olarak, Anayasa’nın 138. maddesinde düzenlenen “mahkeme kararlarına uyma zorunluluğu” uyarınca bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda, Devlet’in borcunu ödemeyeceğinin düşünülmemeyeceği belirtildikten sonra Devlet mallarının haczedilmezliği kuralının kamu hizmetini yerine getirmenin gereği olduğu ve bu sayede hem Devlet’in hem de bireylerin zarara uğramasının önlendiği vurgulanmıştır.

Kararda üç farklı karşı oy bulunmaktadır. Karşı oylardan ilkinde başkan Yekta Güngör Özden, Devlet’in alacağına gösterdiği duyarlılığını borçlarında da göstermesi gerektiğini, “Devlet malı haczedilemez” anlayışının “Devlet’e karşı karar verilemez, Devlet dava edilemez” gibi yanlış görüşlere koştur olduğunu belirtmiştir. Karşı oyun devamında Devlet’in borçlarını düzenli ödediğinin kabulü halinde haciz işleminden çekinmenin de bir gereğinin kalmayacağı belirtilmekte, nasıl ki Devlet tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerinin haczedilebilecek malları olabiliyorsa, Devlet tüzel kişiliği için de bu konuda bir ayrım yapılmasına gerek olmadığı ve Devlet’in haczedilemeyecek malları kesin bir şekilde belirlendikten sonra diğer malların haczedilebileceği şeklinde bir düzenleme yapılması yönünde görüş belirtilerek karara konu kanuni düzenlemenin hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Başkan vekili Güven Dinçer ve Servet Tüzün tarafından birlikte verilen bir diğer karşı oyda, Devlet’in çeşitli kuruluşlarına ait olan ve onların hüküm ve tasarrufunda bulunan ve özel mülk niteliğindeki kamu malları ile bireylere ait olan özel mülkler arasında bir fark olmadığı bu nedenle de bu tür malların genel hükümlere tâbi tutulmalarının gerektiği belirtilmiştir.

Karardaki son karşı oy üye Mustafa Gönül’e aittir. Gönül, Devlet’in borcunu kendi isteğiyle ödeyeceği inancının kuramsal bir iyimserlik olduğunu belirtmiş, Devlet

malı olma ayrıcalığına dayanan haczedilmezlik engelinin yeni bir düzenleme ile kaldırılması ya da yumuşatılması gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak, yapılacak yeni düzenlemede “Devlet’in kamu malları”-“Devlet’in özel malları” ayırımına gidilmesi gerektiği, haczedilmezliğin Devlet’in kamu malları için getirilmesi gerektiği vurgulanmış ve bu doğrultuda alacağın doğması anından itibaren özel malların bir kamu hizmetine özgülenmesinin geçersiz sayılması şeklinde bir düzenleme yapılması önerilmiştir. Gönül, Devlet mallarının hazine olarak sağlanmasının, özel yararın kamu yararına üstün tutulduğu anlamına gelmeyeceği, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak bu düzenlemenin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Karşı oyun devamında, aralarında fark olmasını gerektiren bir durum olmamasına rağmen, Devlet dışındaki tüzel kişilerin mallarının bir kısmının haczedilebilir olması ve dolayısıyla bunlardan alacaklı olanların alacaklarına kavuşabilme imkânları olmasına rağmen Devlet’ten alacaklı olanların, İİK m. 82 uyarınca alacaklarına kavuşmalarının engellenmesinin Anayasa m. 10’da düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olacağı vurgulanmıştır. Son olarak, Devlet’in cebri icrayı kendisine karşı kullanmasının mümkün olmadığı görüşüne katılmadığını belirten Gönül, idarenin kesinleşmiş yargı kararlarından doğan borçlarını ödememesi halinde, sorunu çözümleyici bir yaptırıma ihtiyaç olduğunu, kamu gücünün kullanılmasının da bu yaptırımlardan birisi olabileceğini, hukuk devleti ilkesi uyarınca adil bir hukuk düzeni oluşturabilmek için aksinin düşünölemeyeceğini belirtmiş ve bütün bu nedenlerle İİK m. 82/I hükmünün Anayasa’nın 2., 10., ve 138. maddelerine aykırı olduğu yönünde oy kullanmıştır.

Yukarıda belirtilen karşı oy gerekçelerinin incelenmesi gerekmektedir. Başkan Özden tarafından belirtilen Devlet’in alacaklarını takipte gösterdiği özeni borçları hakkında göstermemesi, kanaatimizce haklı bir eleştiridir. Zira kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinin tartışılmasının sebebi Devlet’in borcunu ödeme konusunda gerekeni yapmamasıdır. Devlet gerekeni yapıyor olsa, mallarının hazine yönelik de bir endişe duymasına gerek kalmayacaktır. Karşı oylardan Güven Dinçer ve Servet Tüzün’ün yazdıklarına ise katılmamaktayız. Devlet’in özel malları üzerindeki hakkının niteliği, bireylerin malik oldukları mal üzerindeki haklarının niteliğinden farklıdır ve bu nedenle bu ikisinin aynı şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir.

Kaldı ki kanun hükümlerinin değerlendirildiği bölümde belirttiğimiz üzere Devlet'in mallarının haczine müsaade edilmemesinin nedeni, diğer idarelere göre haczin etkilerinin farklı boyutlarda olacağı ihtimalidir. Bu nedenle borçlunun Devlet olması ile bir özel hukuk kişisi olmasının aynı olacağı sonucuna varan görüşlere katılamamaktayız. Karşı oy veren üyelerden Mustafa Gönül'ün üzerinde durduğu üç husus ise çok önemlidir. Bunlardan ilki, Devlet tüzelkişiliğinin malları, kamu hizmeti görmesi nedeniyle korunmaktayken, ona benzer kamusal hizmetler gören diğer kamu tüzel kişilerinin mallarına yönelik aynı nitelikte bir koruma oluşturulmaması bir tutarsızlık teşkil etmekte, Devlet'ten alacağı olanlar ile diğer kamu tüzel kişilerinden alacağı olanlar arasında eşitsizliğe yol açmaktadır. Bu durum nedeniyle yargı kararlarında, aslında farklı tüzel kişiler olmalarına rağmen kamu tüzel kişiliği bulunan idarelerin mallarının sanki Devlet malıymışçasına İİK m. 82'ye dayanılarak haczedilemez mallardan olduğuna kararlar verilmektedir. Üzerinde durulan ve önem arz ettiğini düşündüğümüz ikinci husus, bireyin alacaklarını kavuşmasını sağlayacak şekilde bir düzenleme yapılmasının, bir kişinin yararının kamu yararından üstün tutulması anlamına gelmeyeceğidir⁵⁶². Bireyin haklarına kavuşturulması ve mahkeme kararlarının yerine getirilmesi bizce de kamu yararının esas gerekleridir. Bu nedenle asıl kamu yararı, gerekli düzenlemeleri yaparak bireylerin haklarına kavuşmalarının sağlanmasındadır⁵⁶³. Söz konusu karşı oyda önemli olduğunu düşündüğümüz son husus ise kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinin Devlet'in cebri icra gücünü kendisine karşı kullanamayacağının bir sonucu olarak görülmesinin isabetli olmadığıdır. Borçlu olan idare ile cebri icra gücünü kullanacak idare birbirinden farklı olduğundan bu tespit yerindedir. Aksi takdirde Devlet'in ya da kolluk yetkisi bulunan diğer idarelerin bu yetkilerini hiçbir idareye ya da kamu görevlisine kullanamamaları gerekir ki bunun kabulü mümkün değildir.

Somut norm denetimi yoluyla AYM'nin önüne gelen bir başka uyuşmazlıkta, İİK'nın 82. maddesi ve mülga 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun belediye mallarının

⁵⁶² Doktrinde de haklı olarak, idare ile birey arasındaki hukuki ilişki neticesinde idarenin hedeflediği kamu yararının tahakkuk ettiği ve bundan sonraki aşamada, hukuk devleti ilkesi gereğince idarenin borcunu ödemesinde kamu yararı olduğu belirtilmiştir. Bkz. Gülan, "Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir?", s. 28.

⁵⁶³ Gülan, "Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir?", s. 29.

haczedilmezliğini düzenleyen 19. maddesinin⁵⁶⁴ Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edilmiştir⁵⁶⁵. AYM tarafından yapılan incelemede, İİK'nın 82. maddesine ilişkin olarak verilen 21.10.1992 tarihli bir AYM kararı olması ve bu kararın RG'de yayım tarihi olan 30.06.1993 tarihinden itibaren on yıl geçmedikçe Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamayacağı gerekçesiyle bu maddeye ilişkin Anayasa'ya aykırılık iddiası reddedilmiştir. 1580 sayılı Kanun'un 19. maddesi uyarınca yapılan inceleme de söz konusu maddenin "*hidematı âmmeye muhtas ve akar olmayan emval ve eşyası*" kısmıyla sınırlanmıştır. Mahkeme, incelenen düzenleme ile belediyelerin alacaklılarının mülkiyet haklarına sınırlama getirildiğini ancak belediyelerin haczedilebilecek mallarının da olması nedeniyle mülkiyet hakkının tamamen ortadan kaldırılmadığını belirtmiştir. İncelenen maddenin düzenlenme amacının; belediyelerce yerine getirilen ve toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanması anlamına gelen hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında kullanılan malların haczedilerek hizmetlerin aksamamasının önlenmesi olduğunu belirten mahkeme, toplum yararının üstün tutularak bu düzenlemenin yapılmış olması ve belediye aleyhine her türlü icra takibinin yapılabiliyor olması nedenleriyle söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

Karşı oyda ise borçlu belediyelerin kamu hizmetlerine özgülenmemiş mallarının yahut gelir getiren taşınmazlarının olmaması ihtimalinde belediyeden alacakları olan kişilerin bu alacaklarına kavuşmalarının mümkün olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca belediyelerin tüm mal varlıklarının kamu hizmetine özgülenmesi ve gelir getiren mallarının da olmaması halinde kesinleşen yargı kararları uyarınca alacaklıların alacaklarına haciz yoluyla ulaşmaları tamamen engellenmiş olduğu kabul edilmiştir. Sonuç olarak hukuk devletinde yalnızca hakkın ortadan kaldırılması değil elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaştırılmasının da Anayasa'ya aykırılığın kabulü için yeterli olduğu belirtilerek çoğunluk görüşüne muhalefet edilmiştir.

Kanaatimizce itiraz konusu kural belediyenin tüm mallarını haczedilmezlik korumasından yararlandırmadığı için Anayasa'ya aykırılık taşımamaktadır. Bununla

⁵⁶⁴ "*Belediye daire ve şubeleri, bahçeleri, umuma ait akar olmayan açık ve kapalı mahalleri emlak vergisinden müstesna olmak, belediye vergi ve resimleri ile hidematı âmmeye muhtas ve akar olmayan emval ve eşyası üzerine haciz konulmamak*"

⁵⁶⁵ AYM, E. 1999/46, K. 2000/25, T. 20.09.2000, 04.10.2002 tarih ve 24896 sayılı RG.

birlikte karşı oydaki hakkın tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olmasa dahi elde edilmesinin zorlaştırılması halinde de bu hakkın ihlal edildiğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmesi önemlidir. Zira yukarıdaki AYM kararında da incelendiği üzere İİK'nın 82. maddesindeki haczedilemezlik hükmü nedeniyle Yargıtay ve Danıştay kararları incelenirken de belirtildiği üzere alacaklıların alacağına kavuşması hiçbir şekilde mümkün olmamakta, borçlu aleyhine takip başlatmak alacaklı açısından bir fayda sağlamamaktadır. Bu nedenle İİK m. 82'nin mülkiyet hakkı açısından hak ihlali doğurduğu kabul edilmelidir.

AYM'nin E. 2007/37, K. 2010/114, T. 16.12.2010 sayılı kararında⁵⁶⁶, ilamlı takip konusu alacağın tahsili amacıyla borçlu belediyenin kamu hizmetinde fiilen kullanılan araçları ile bankadaki hesabına konulan haczin iptali için dava açılmıştır. Davaya bakan mahkeme, Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin davanın görüldüğü tarihteki son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vardığı için AYM'ye başvurmuştur. Karara konu hüküm "*Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.*" şeklinde düzenlenmiştir. AYM, Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunan mahkemenin önündeki uyuşmazlıkla ilgili olan kısmın, düzenlemenin "*ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri*" bölümü olduğunu belirterek incelemeyi bu kısımla sınırlı olmak üzere yapmıştır. Kararda, Belediye Kanunu'ndaki hüküm nedeniyle mülkiyet hakkına bir müdahale olduğunu tespit eden mahkeme, belediyelerin haciz yasağı getirilenler dışında mallarının da bulunması nedeniyle, belediyeden alacaklı olanların alacaklarının karşılanabilmesi imkânına sahip olduklarını belirtmiştir. Belediyelerin, yerine getirdikleri kamu hizmetlerinin sürekli ve düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi için ayni ve nakdi kaynaklara ihtiyaçlarının olması ve belediyelerin tüm mallarının hacze konu olabilmesinin kamu hizmetinin ifa araçlarının ortadan kaldırılması anlamına gelecek olması nedeniyle itirazın reddi gerektiğine karar verilmiştir. Kanaatimizce, AYM'nin haciz yasağına bakışı açısından; belediyelerin haciz yasağı kapsamı dışında mallarının da bulunması tespiti önem arz etmektedir. Zira bizce mahkeme,

⁵⁶⁶ Bkz. 06.07.2011 tarihli ve 27986 sayılı RG.

haczedilmezlik düzenlemelerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlerken ilgili düzenlemede idarenin haczedilmezlik düzenlemesinden faydalanmayan mallarının olup olmadığı hususunu kriter olarak kullanmaktadır⁵⁶⁷.

Kararda çeşitli karşı oylar bulunmaktadır. Üye Osman Alifeyyaz Paksüt verdiği karşı oyda; asıl kamu yararının, belediyelerin yürüttükleri kamu hizmetlerinde gelir ve gider dengelerini gözetmeleri ve vatandaşları mağdur etmemelerinde olduğunu, bireyin çıkarının kayıtsız şartsız idarenin çıkarına feda edilmesi gerektiği anlayışının hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir. Üyeler Fettah Oto ve Fulya Kantarcıoğlu; yalnız hakkın ortadan kaldırılmasının değil elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaştırılmasının da Anayasa'ya aykırılık teşkil edeceğini belirttikten sonra, karara konu düzenlemenin Anayasa'nın 2., 35. ve 36. maddelerine aykırılık teşkil ettiği yönünde oy kullanmışlardır. Karşı oylardan sonuncusunda, belediye gelirlerinin esasını oluşturan belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirlerinin haczedilememesinin belediyeden olan alacakların rızaen ödenmemesi halinde alacaklıların cebri icra yoluna başvurma şansını tümüyle ortadan kaldırdığı belirtilmiştir. Karşı oyun devamında; gelirleri sınırlı olan belediyelerden alacaklı olanların, alacaklarına kavuşmalarını sağlayacak başka bir yöntem de öngörülmediğinden, hak arama hürriyetini sınırlamanın da ötesine geçen ve hakkı kullanılmaz hale getiren söz konusu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde görüş bildirilmiştir.

Norm denetimi yoluyla AYM'nin incelediği ve incelenen kuralı Anayasa'ya uygun bulunduğu bir diğer uyuşmazlık, E. 2010/83, K. 2012/169 sayılı karardır⁵⁶⁸. Kararda 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na eklenen geçici 6. maddenin çeşitli fıkraları⁵⁶⁹ ile 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un geçici 2. maddesi denetlenmiştir. Kamu mallarının haczedilmezliği ilkesi bakımından kararın

⁵⁶⁷ Yukarıda da belirttiğimiz üzere, AYM'nin İİK m. 82'deki Devlet mallarının haczedilmezliği düzenlemesini incelediği kararda bu sonuca ulaşamamaktadır. Bu farklılığın -bize göre- gerekçesine yukarıda değinmiştik.

⁵⁶⁸ AYM, E. 2010/83, K. 2012/169, T. 01.11.2012, 22.02.2013 tarih ve 28567 sayılı RG.

⁵⁶⁹ Bu maddenin 2. fıkrasının 1. cümlesinin bir kısmı ile 6., 7., 8. ve 10. fıkraları incelenmiştir.

önemli kısımları, 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesinin 10. fıkrasının⁵⁷⁰ incelenerek Anayasa'ya uygun bulunduğu ve 6111 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin⁵⁷¹ Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edildiği kısımlardır. Kararda Anayasa'ya uygun bulunan kısım bu başlık altında incelenecek olup Ayanasa'ya aykırılıktan dolayı iptal kararı verilen kısım bir sonraki başlıkta incelenecektir. AYM, öncelikle 2942 sayılı Kanun hakkındaki Anayasa'ya aykırılık iddialarını incelemiştir. Geçici 6. maddenin 10. fıkrası ile ilgili olarak, mülkiyet hakkının Anayasa'da sınırsız bir hak olarak düzenlenmediği belirtildikten sonra, kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilieceğine işaret edilmiştir. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hakların sınırlandırılması için karşılanması gereken şartlar belirtildikten sonra itiraz konusu kural değerlendirilmiştir. Mahkemeye göre, incelemeye konu kuralın gerekçesi idarelerin kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan tazminatları öderken kamu hizmetlerini yürütebilmek için ihtiyaç duyduğu kaynaklarını korumasıdır. Zira itiraz konusu kural ile tazminat talepleri için idarelerin belirli bir pay ayırması düzenlenmiş ve ayrılan payın tazminat miktarını karşılamaması halinde ödemeler gelecek yıllara aktararak garameten yapılması kararlaştırılmıştır. Ödemeleri sonraki yıllara ertelenen alacaklılar için faiz uygulanması öngörüldüğu için bunların mağduriyetlerinin giderildiğini kabul eden çoğunluk görüşü, idarelerin kamu hizmetlerini yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu malların haczine müsaade edilmesi halinde bu hizmetlerin yerine getirilmesinin mümkün olmayacağını belirtmiştir. Sonuç olarak idareden alacaklı olanlara yönelik yapılan sınırlamanın ölçüsüz olmadığı kabul edilerek iptal talebi reddedilmiştir. Kararda çeşitli karşı oylar bulunmakta ve gerekçe olarak birden çok husus ileri sürölmektedir. Bunlardan ilki; borçlu idarelerin mallarının bir kısmının haczedilmezliğini düzenlenmesi ancak kalan mallarının haczedilebilir olmasının alacağa ulaşmak açısından makul bir denge sağlayacak olmasına rağmen, inceleme konusu kural ile alacak hakkının cebri icra ile tatmin

⁵⁷⁰ "Bu madde uyarınca ödenecek olan tazminatın tahsili sebebiyle idarelerin mal, hak ve alacakları haczedilemez."

⁵⁷¹ "Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onbeş yıl süreyle geçerli olmak üzere; 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun geçici 6 ncı maddesi hükmü, 4/11/1983 tarihinden sonraki kamulaştırmasız el koyma işlemlerine de uygulanır. Ancak, bu tarihten sonraki kamulaştırmasız el koyma işlemleri sebebiyle açılan tazminat davalarında verilen ve kesinleşen mahkeme kararlarına istinaden 2942 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesinin yedinci fıkrası uyarınca ödemelerde kullanılmak üzere, ihtiyaç olması halinde, idarelerin yılı bütçelerinde sermaye giderleri için öngörölen ödeneklerden ayrıca yüzde beş pay ayrılır."

edilmesinin tamamen önüne geçilmesidir. Bu durum borçlu idarelerin, kesinleşen mahkeme kararına rağmen borçlarını ödememelerine neden olacağı ve bireyleri idare karşısında güvensiz bıraktığı için Anayasa'ya aykırı olarak nitelenmektedir⁵⁷².

Karşı oylardaki bir başka önemli iddia da haciz yasağının borçlu idarenin tüm mallarını kapsamaması nedeniyle alacaklıların alacaklarına kavuşmalarının engellendiği ve hak arama hürriyetinin de ihlal edildiğidir. Zira Yargıtay kararlarının incelendiği bölümde görüldüğü üzere, haciz yasağı kurallarının borçlu idarenin mallarının haczedilmesini engellemesine rağmen borçlu idare aleyhine takip yapılmasını engellemediğine ve buna rağmen takip talebinin de reddedilmesi halinde hak arama hürriyetinin zedeleneyeceğine ilişkin Yargıtay kararları bulunmaktadır. Buna rağmen Yargıtay, sonucunda borçlunun mallarının haczedilmesi mümkün olmayan bir takibin başlatılmasının alacağın karşılanması açısından ne gibi bir yararı olacağını belirtmemektedir. İncelenen norm denetimindeki karşı oylarda da bu sorun işaret edilmiş ve yalnızca takip başlatılmasının alacaklı açısından bir faydasının olmadığı belirtilmiştir⁵⁷³. Kanaatimizce de bu itiraz yerindedir. Zira alacaklının takip başlatabiliyor olması alacağına kavuşmak açısından bir fayda sağlamamaktadır. Bu tespit Sosyal Güvenlik Kurumu'nun alacaklı olduğu uyuşmazlıklarda borçlunun mallarının haczedilmezlik korumasından yararlandığı durumlarda Yargıtay tarafından da yapılmıştır⁵⁷⁴.

Bu karardan sonra 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. maddesi başlığıyla birlikte değiştirilmiş ve bu değişiklik de AYM'nin önüne norm denetimi yoluyla gelmiştir⁵⁷⁵. İncelenen düzenleme, bir önceki kararda Anayasa'ya uygun bulunan hükme benzer bir hükmüdür⁵⁷⁶. Dava konusu kural uyarınca kamulaştırmасız el atma nedeniyle ödenecek tazminatın tahsili amacıyla idareler aleyhine haciz yapılamayacağı düzenlenmektedir. Mahkeme, bir önceki kararında olduğu şekilde, geçmişe yönelik mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla getirilen istisnai nitelikteki

⁵⁷² Bu görüş için bkz. Serruh Kaleli, Fulya Kantarcıoğlu, Mehmet Erten, Recep Kömürcü – Celal Mümtaz Akıncı – Erdal Tercan'a ait karşı oylar.

⁵⁷³ Söz konusu görüş için Recep Kömürcü - Celal Mümtaz Akıncı - Erdal Tercan'ın karşı oyuna bakınız.

⁵⁷⁴ Söz konusu kararlar için bkz. 500 numaralı dipnot vd.

⁵⁷⁵ AYM, E. 2013/85, K. 2014/176, T. 13.11.2014, 13.03.2015 tarih ve 29294 sayılı RG.

⁵⁷⁶ “Bu madde uyarınca ödenecek olan bedelin tahsili sebebiyle idarelerin mal, hak ve alacakları haczedilemez.”

kuralın idarelerin görevli olduğu kamu hizmetlerini yürütebilmesi için ihtiyaç duyduğu kaynakları koruması için getirdiğini belirtmektedir. Mahkemeye göre, dava konusu kural nedeniyle bazı bireyler tazminat alacaklarını daha geç tahsil edeceklerse de kanun ile öngörülen gecikme faizi sayesinde bu zarar dengelenmektedir. Bu nedenle dava konusu düzenlemenin Anayasa'ya uygun olduğu kabul edilmiştir.

Bir önceki kararında olduğu gibi AYM'nin bu kararında da benzer gerekçeleri ileri sürerek incelenen düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia eden karşı oylar bulunmaktadır. Bunlara göre, kamulaştırmасız el atmadan kaynaklanan bedellerin ödeme şekillerine ilişkin olarak taksitle ödeme yahut farklı ödeme imkanlarının kanunlarda belirlenmiş olması ilk bakışta mahkeme kararının ifası için yeterli görülebilecek olsa dahi idarenin bu bedeli ödememesi halinde haciz yoluna başvurulamayacak olması ödemeyi tamamen borçlu idarenin takdirine bırakmaktadır⁵⁷⁷. Bu durumun sonucu olarak da kişilerin mülkiyet hakkından mahrum bırakıldığını tespit ederek bu haksızlığın giderimine karar veren mahkeme kararlarının gereği gibi uygulanmasının engelleneceği öne sürülmektedir⁵⁷⁸. Ayrıca hak arama hürriyetinin sadece dava açıp takip yapılarak sağlanamayacağı, hakkın yerine getirilmesini de kapsadığı ve sonuç olarak borçlu idarenin hiçbir malının haczine izin vermeyen düzenleme nedeniyle hak arama hürriyeti ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği belirtilmiştir⁵⁷⁹.

b. Hacedilmezlik Hükümünün Anayasa'ya Aykırı Bulunduğu Kararlar

Anayasa Mahkemesi'nin E. 1996/66, K. 1997/7, T. 31.01.1997⁵⁸⁰ tarihli kararında, 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 15. maddesinde düzenlenen *"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşlar ile bundan sonra özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşlar ile bundan sonra özelleştirme kapsamına alınacak kuruluşların taşınır ve taşınmaz her türlü mal, hak ve alacakları, bu kuruluşlar özelleştirme kapsamında*

⁵⁷⁷ Bkz. Osman Alifeyyaz Paksüt'ün karşı oyu ve Celal Mümtaz Akıncı ile Erdal Tercan'ın ortak karşı oyu.

⁵⁷⁸ Bkz. Zehra Ayla Perktaş'ın karşı oyu.

⁵⁷⁹ Bkz. Celal Mümtaz Akıncı ile Erdal Tercan'ın ortak karşı oyu.

⁵⁸⁰ Bkz. 28.10.1997 tarihli Resmi Gazete.

kaldığı sürece haczedilemez. Konulmuş olan hacizler kalkar ve takipler düşer. Bu kuruluşların doğmuş veya doğacak borçlarından dolayı uygulanacak faiz oranı, T.C. Merkez Bankası'nca belirlenen (vade tarihindeki) reeskont faiz oranlarını geçemez.” hükmü incelenmiştir.

Söz konusu hüküm Anayasa'nın; 2., 10., 13., 36. ve 60. maddeleri açısından değerlendirilmiştir. 36. ve 13. maddeler açısından yapılan incelemede düzenlemenin, kesinleşmiş haciz kararlarına karşı alacaklının hakkına kavuşmasını engellediği ve hak arama özgürlüğünün yalnızca haklılığın saptanması ile değil, hak aramanın kişi yönünden bir sonuç doğurması ile sağlanabileceği, bunun ise borcunu ödemeyen kurumun mallarının haczedilip satılması sağlanarak hak arama hürriyetinin somut bir örneği olacağı belirtilmiştir. Karara konu hüküm kapsamına giren kuruluşların, hiçbir ayırım yapılmadan tüm varlıklarına haciz ve takip yasağı getirildiği, kanun kapsamındaki kamu mallarının bu hükümden yararlanması kamu yararına uygun görülürken, bu kuruluşların özel mallarının kamu yararı gerekçesinden yararlanamayacağı belirtilmiştir. Kararda özelleştirme kapsamına giren kuruluşların haciz yasağından yararlandırılarak ekonomik değerlerinin artırılmasında bir kamu yararı olduğunun düşünülebilecek olmasına rağmen kişi hakları karşısında bu kadar dolaylı bir kamu yararı düşüncesine öncelik verilemeyeceği belirtilmiştir.

Eşitlik ilkesi bakımından, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlar ile alınmayan kuruluşların alacaklıları arasında meydana gelen eşitsizliğin bu farklılık nedeniyle elde edilen kamu yararı karşısında ağır bastığı ve bu nedenle karara konu kanun hükmünün Anayasa'nın 10. maddesinde aykırılık teşkil ettiği belirtilmiştir. Kararda son olarak Anayasa'nın 2. ve 60. maddeleri bakımından inceleme yapılmıştır. Mahkeme, yasalarla bir alacağın cebri icra yoluyla elde edilmesinin engellenmesi ve ödeme şekli ve zamanı belirtilerek başka bir güvenceye de kavuşturulmamasının hukuk güvenliğini zedeleyeceğini ve bu nedenle karara konu kanun hükmünün Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğunu; özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların alacaklılarına karşı haciz yolunun kapatılmasının, bu kuruluşlardan alacaklı olan sosyal güvenlik kurumlarının bu alacaklarını tatmin edememeleri ve sosyal güvenlik hizmetinin sağlanmasında gereksinim duyulan mali kaynakları

olumsuz etkilenecek olması nedeniyle söz konusu hükmün Anayasa'nın 60. maddesine aykırı olduğunu tespit etmiştir.

Bu kararla ilgili olarak dikkati çeken husus, karara konu kanun hükmünün iptal edilmesi ve daha da önemlisi iptal gerekçeleridir. İİK m. 82'deki Devlet mallarının haczedilmezliğinin incelendiği AYM kararındaki karşı oyların gerekçeleri ile bu karardaki iptal kararının gerekçeleri neredeyse birebir örtüşmektedir. Bu durum akla, bu iki kanun hükmü arasında neden farklı sonuçlara gidildiği sorusunu getirmektedir. Kanaatimizce buradaki farkın ortaya çıkmasındaki sebep; Devlet mallarının haczedilmezliğini düzenleyen hükmün kapsamı ile yalnızca özelleştirme kapsamına alınan kuruluşların mallarının haczedilmezliğini düzenleyen kanun hükmünün kapsamının ve etki alanının çok farklı boyutlarda olmasıdır. AYM verdiği kararlardan ilkinde, zannediyoruz ki vereceği kararın etki alanını da düşünerek iptale karar vermezken; ikinci kararında, bir çekincesi olmadığından kanun hükmünün iptaline hükmetmiştir.

Norm denetimi yoluyla AYM'nin incelediği ve iptal kararı verdiği bir diğer uyumsuzluk, E. 2010/83, K. 2012/169 sayılı karardır⁵⁸¹. Kararda iptali talep edilen kanun hükümlerinden bir kısmı incelenerek Anayasa'ya uygun bulunmuştur. Bu kısım yukarıdaki başlıkta değerlendirilmiş olup, bu başlık altında kararda iptale hükmedilen kısım incelenecektir. İptali talep edilen hüküm, 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un geçici 2. maddesidir⁵⁸². İlgili düzenleme sonucunda, kamulaştırmaz el atma uyumsuzluklarından kaynaklanan tazminat talepleri nedeniyle borçlu idarenin mallarının haczedilememesi kuralı 04.11.1983 tarihinden sonraki uyumsuzluklar için de uygulanacaktır. Mahkeme, geçmişe yönelik çeşitli mağduriyetlerin giderilmesi

⁵⁸¹ AYM, E. 2010/83, K. 2012/169, T. 01.11.2012, 22.02.2013 tarih ve 28567 sayılı RG.

⁵⁸² “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onbeş yıl süreyle geçerli olmak üzere; 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun geçici 6 ncı maddesi hükmü, 4/11/1983 tarihinden sonraki kamulaştırmaz el koyma işlemlerine de uygulanır. Ancak, bu tarihten sonraki kamulaştırmaz el koyma işlemleri sebebiyle açılan tazminat davalarında verilen ve kesinleşen mahkeme kararlarına istinaden 2942 sayılı Kanunun geçici 6 ncı maddesinin yedinci fıkrası uyarınca ödemelerde kullanılmak üzere, ihtiyaç olması halinde, idarelerin yılı bütçelerinde sermaye giderleri için öngörülen ödeneklerden ayrıca yüzde beş pay ayrılır.”

amacıyla çıkarılan 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesinin geleceğe yönelik uygulanmasının kamulaştırma işlemi için Anayasa ve kanunlarda düzenlenen güvenceleri etkisiz hale getireceğini belirtmiştir. Bu durum, bireyler açısından hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik ilkelerini zedeleyecek olduğu için incelenen kural Anayasa'ya aykırı bulunmuş ve oybirliğiyle iptaline karar verilmiştir. Karardan anlaşıldığı kadarıyla mahkeme, belirli bir periyot için öngörülen istisnai bir düzenlemenin (2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi) mevzuatta düzenlenen güvenceleri bertaraf ederek geleceğe yönelik uygulanmasını Anayasa'ya aykırı bulmuştur. Kararın bu kısmı yerinde olmakla birlikte, bir önceki başlıkta da incelendiği üzere haczedilmezlikle ilgili sorunların 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi açısından da geçerli olması nedeniyle AYM tarafından incelenen bu iki düzenleme arasında bu şekilde bir ayırım yapılması kanaatimizce doğru olmamıştır.

Belediye Kanunu'ndaki haczedilmezlik hükümleri, norm denetimi yoluyla AYM'nin önüne farklı bir uyuşmazlıkta da gelmiştir⁵⁸³. Karara konu uyuşmazlıkta, Belediyeye ait taşınmazlar ile diğer hak, alacak ve mallar üzerine konulan hacizlerin kaldırılmasına ilişkin icra dairesi kararının iptali istemiyle açılan davada icra mahkemesi, itiraz konusu Belediye Kanunu m. 15 ve geçici madde 8 hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varmış ve iptalleri için başvurmuştur⁵⁸⁴.

AYM, Belediye Kanunu m. 15/son hükmünü cümlelere ayırarak incelemiştir. İlk cümlenin "*İcra dairesince haciz kararı alınmadan önce belediyeden borca yeter miktarda haczedilebilecek mal gösterilmesi istenir*" kısmı, Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır. Cümlenin devamındaki "*haciz işlemi sadece gösterilen bu mal üzerine uygulanır.*" kısmı ise "*Alacaklının alacağını belediyenin göstermiş olduğu mallardan tahsil edememesi halinde itiraz konusu kural uyarınca belediyenin borcu karşılamaya*

⁵⁸³ AYM E. 2014/94, K. 2015/55, T. 17.06.2015, 26.06.2015 tarih ve 29398 sayılı RG. 15. madde olarak bahsedilen hüküm, Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin sonuna 2014 yılında eklenmiştir.

⁵⁸⁴ İptali istenen hükümler; "*Madde 15/son - İcra dairesince haciz kararı alınmadan önce belediyeden borca yeter miktarda haczedilebilecek mal gösterilmesi istenir ve haciz işlemi sadece gösterilen bu mal üzerine uygulanır. On gün içinde yeterli mal beyan edilmemesi durumunda yapılacak haciz işlemi, alacak miktarını aşacak veya kamu hizmetlerini aksatacak şekilde yapılamaz.*" ve "*GEÇİCİ MADDE 8- 15 inci maddenin son fıkrası hükümleri, devam eden her türlü icra takipleri hakkında da uygulanır. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce yapılmış icra takipleri gereğince konulan tüm hacizler, söz konusu fıkra hükümleri dikkate alınarak kaldırılır.*" şeklinde düzenlenmiştir. Biz, konumuzu ilgilendirmesi nedeniyle, Belediye Kanunu m. 15/son ile ilgili açıklamaları değerlendirmekle yetineceğiz.

elverişli başka bir malı bulunsa dahi bu mallar üzerine haciz konulamayaca”ğı ve karara konu kanuni düzenlemede belediyelerden alacaklı olanların bu alacaklarına kavuşmaları için farklı bir yöntem öngörülmediği, bu durumun alacaklının mülkiyet hakkının kullanımının ölçüsüzce sınırlandırılması ve alacak hakkının cebri icra yoluyla takip edilmesi önlenmediği için hukuk güvenliği ilkesi ve hak arama özgürlüğü ile bağdaşmadığı belirtilmiştir⁵⁸⁵. Bu nedenle ilk cümlemin belirtilen kısmı Anayasa’ya aykırı bulunmuştur.

Aynı fıkranın ikinci cümlesi ile ilgili olarak yapılan incelemede ise cümlemin *“kamu hizmetlerini aksatacak şekilde yapılamaz.”* kısmındaki, “kamu hizmetleri” kavramı ile kast edilenin ne olduğunun belirli olmadığı belirtilmiştir. Devamında ise her ne kadar AYM’nin E. 2007/37, K. 2010/114 sayılı kararında Belediye Kanunu’ndaki *“ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.”* hükmü Anayasa’ya aykırı bulunmamış olsa da 15. maddenin son fıkrasında, benzer bir sınırlamaya gidilmemiş olmasının belirlilik ilkesine aykırılık teşkil ettiğine karar verilmiştir. Ayrıca belediyelerin tüm mal varlıklarını kamu hizmetine özgülemeleri halinde, itiraz konusu kural ile belediyeler aleyhinde yapılan icra takiplerinde, alacaklıların haciz yoluyla haklarına ulaşmalarının engelleneceği de belirtilmiştir. Bu nedenle itiraza konu düzenlemenin ikinci cümlesinin *“kamu hizmetlerini aksatacak şekilde yapılamaz”* kısmı Anayasa’ya aykırı bulunmuştur.

AYM’nin somut norm denetimi yoluyla incelediği bir başka haczedilmezlik kuralı da, kanunda haczedilmezlik kuralının düzenlendiği bir başka maddeye yollama

⁵⁸⁵ Kanaatimizce bu tespit önemlidir. Zira her ne kadar hükmün bu kısmı iptal edilmiş olsa da, İİK m. 82 ile Devlet malları için getirilen haczedilmezlik hükmü hakkında da AYM’nin kararındakine benzer eleştiriler yapılabilir.

yapan 2942 sayılı Kanun'un geçici 12. maddesini⁵⁸⁶ incelediği karardır⁵⁸⁷. Mahkeme, hukuka aykırılığı ileri sürülen düzenlemenin yalnızca “*icra takipleri*” ibaresi yönünden Anayasa'ya aykırılık incelemesi yapmıştır. Yapılan değerlendirmede, inceleme konusu kuralın yürürlüğe girdiği tarihte devam eden ve düzenleme kapsamındaki icra takiplerinde de haciz yasağının uygulanacağını düzenlendiği belirtilmiştir. Bu durumun ise düzenleme yürürlüğe girmeden önce kesinleşmiş icra alacaklarının tahsil edilememesi ve uygulanan hacizlerin de kaldırılması anlamına geleceği ve geriye etkili sonuç doğuran bu kural nedeniyle mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağa kavuşmanın icra takibinin başlatıldığı zamandaki koşullara göre önemli ölçüde zorlaştırıldığı belirtilmiştir. Mahkeme icra takibine başlanan dönemde olmayan sınırlamanın, itiraza konu kural ile getirilmesi sonucunda idare lehine oluşan müdahalenin alacaklıları güvencesiz bıraktığı ve kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozduğunu belirterek incelenen maddenin Anayasa'ya aykırı olduğuna karar verilmiştir.

Kamu mallarının haczedilmezliğine ilişkin olarak incelenecek son kararda AYM, özel eğitim kurallarının mallarının haczinin düzenlendiği İİK'nın 362/a maddesinin⁵⁸⁸ Anayasa'ya aykırılığı iddiasını değerlendirmiştir⁵⁸⁹. Esasa ilişkin inceleme, ilgili maddenin “8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı *Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında faaliyet gösteren okullar*” kısmı açısından yapılmıştır. Mahkeme,

⁵⁸⁶ “24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılan imar uygulamalarından doğan idarelerin taraf olduğu her türlü alacak ve bedel artırım davalarında taşınmazın değeri; uygulamanın tapuda tescil edildiği tarih değerlendirme tarihi olarak esas alınmak ve o tarihteki nitelikleri gözetilmek suretiyle tespit edilir. Tespit edilen bu bedel, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi tablosu esas alınmak suretiyle dava tarihi itibarıyla güncellenir ve ortaya çıkan gerçek bedel hak sahibine ödenir.

Bu Kanunun geçici 6 ncı maddesinin üçüncü, yedinci, sekizinci ve on birinci fıkra hükümleri, bu madde kapsamındaki davalar ve icra takipleri için de uygulanır. **Devam eden dava ve icra takipleri ise, bu madde hükümlerine göre sonuçlandırılır.**” maddenin koyu ile belirtilen kısmının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Bu madde sayesinde, maddede düzenlenen uyumsuzluklarla ilgili olarak aynı kanunda haczedilmezlik kuralının düzenlendiği geçici 6. maddenin 11. fıkrasının uygulanma imkanı olacaktır.

⁵⁸⁷ AYM, E. 2018/108, K. 2019/5, T. 13.02.2019, 14.03.2019 tarih ve 30714 sayılı RG.

⁵⁸⁸ “8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı *Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında faaliyet gösteren okullar ile 24/3/1950 tarihli ve 5661 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aşevleri Hakkındaki Kanuna Ek Kanun kapsamında faaliyet gösteren özel öğrenci barınma hizmetleri veren yurt ve benzeri kurumların taşınır ve taşınmaz malları, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre yapılan takipler hariç olmak üzere içinde bulunulan eğitim ve öğretim yılı sonunda haczedilir.*”

⁵⁸⁹ AYM, E. 2019/59, K. 2020/61, T. 22.10.2020, 01.12.2020 tarih ve 31321 sayılı RG.

icra takibinde alacaklı ve borçlunun mülkiyet hakkının çatıştığını ve bu süreçte alacaklı ve borçlunun menfaatlerini dengeleyici usullerin öngörülmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkemeye göre haciz işlemiyle birlikte borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanacak, bu sayede alacaklının hacizle korunan haklarına aykırı şekilde bu mallar üzerinde tasarrufta bulunulamayacaktır. İncelemeye konu kanun maddesi uyarınca borçlunun mallarının ancak eğitim ve öğretim yılı süresi sonunda haczedilebilecek olması nedeniyle borçlunun malları üzerindeki tasarruf yetkisi sınırlandırılmamış olduğu için malları üzerinde alacaklının menfaati hilafında tasarrufta bulunabilecektir. AYM, borçlu kurumların yürüttüğü eğitim faaliyeti nedeniyle yapılan düzenlemenin eğitim ve öğretimin devamlılığını sağlamak amacıyla olduğunun farkında olarak bu kurumların mallarının hazine yönelik çeşitli sınırlamaların getirilebileceğini kabul etmiştir⁵⁹⁰. Bununla birlikte incelemeye konu kuralın borçlu kurumların malları açısından eğitim ve öğretimde kullanılıp kullanılmamasına göre bir ayırım yapılmadığını, ayrıca hem eğitim öğretim alanında hem de farklı alanda faaliyet yürüten kişilerin de mallarının haczedilmezliği durumunun olduğu belirtilmiştir. AYM sonuç olarak incelenen kanun hükmünün borçlu ile alacaklı arasındaki menfaat dengesini alacaklı aleyhine bozduğu gerekçesiyle ve söz konusu düzenlemenin mülkiyet haklarını da ihlal ettiği gerekçesiyle Anayasa'ya aykırılığına karar vermiştir.

2. Bireysel Başvuru Kararları

Haciz yasağı, bireysel başvuru yoluyla da Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiştir. 2013/711 başvuru numaralı “Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım Başvurusu’na⁵⁹¹ konusu olayda, başvuru sahiplerine ait taşınmaz bir belediye tarafından kamulaştırmasız el atılmıştır. Bununla ilgili olarak açılan davada mahkeme, taşınmaz bedelinin başvuru sahiplerine ödenmesine karar vermiştir. Bu karar 15.09.2010 tarihinde verilmiş olup karara karşı yapılan temyiz başvurusu 29.09.2011 tarihinde reddedilmiş ve karar düzeltme istemi de 26.03.2012 tarihinde reddedilmiştir. Başvuru sahipleri 19.10.2010 tarihinde ilk derece mahkemesi kararına dayalı olarak borçlu belediye

⁵⁹⁰ AYM, haciz yapılmasına rağmen hacze konu mallara fiilen el koyma gibi tedbirlere sınırlama getirilerek hem yürütülen faaliyetin aksamasının önlenmesi hem de borçlunun alacaklının menfaati hilafına tasarrufta bulunmasının engellenebileceğini kabul etmektedir.

⁵⁹¹ Başvuru Numarası: 2013/711, Karar Tarihi: 03.04.2014.

aleyhinde icra takibi başlatmışlardır. Başvurucular 04.12.2021 tarihinde, borçlu belediyeye kesinleşmiş mahkeme kararları uyarınca alacaklarının ne zaman ödeneceğini sormuşlar, belediye tarafından verilen 11.12.2021 tarihli cevapta, başvurucuların taleplerinin 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 34. maddesi gereği ödeme yapılmak üzere sıraya alındığı bildirilmiş, icra ödeme listesinde başvurucuların alacaklarının ödenmediği ve ödeme yapılacaklar arasında 30. ve 31. sırada oldukları belirtilmiştir.

AYM başvuruyu adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirmiştir. Bu değerlendirmede, kesinleşmiş mahkeme kararlarının makul sürede uygulanmamasının ya da icra edilmemesinin adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceği belirtilmiş ve borçlu belediye tarafından bir gerekçe gösterilmeksizin dört yılı aşkın süre boyunca kararın yerine getirilmemesinin makul olmadığına işaret etmiştir. Kararın devamında mülkiyet hakkı bakımından bir değerlendirme yapılmıştır. Mahkemeye göre idarelerin mallarının haczedilememesi kuralına dayanarak borcunu ödemekten imtina etmesinin taşınmazına kamulaştırmasız şekilde el konulan kişinin mülkiyet hakkının ihlali olacaktır. Mahkeme ayrıca başvurucuların mülkiyet hakkı kapsamında kabul edilen alacaklarının tahsili amacıyla idare aleyhine yaptıkları icra takibinin uzun sürmesi ve alacaklarına ulaşmaları konusunda bir belirsizlik olması nedenleriyle de başvurucuların mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir⁵⁹².

AYM'ye yapılan 2014 yılında yapılan başvuruda, kamu hastanesi aleyhine başlatılan icra takibinde alacağın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddia edilmiştir⁵⁹³. Başvuruya konu olayda, başvuru tarafından borçlu kamu hastanesi aleyhine ilamsız icra takibi talebinde bulunulmuştur. 26.12.2012 tarihinde ödeme emrine süresinde itiraz edilmemesi nedeniyle takip kesinleşmiştir. Borçlu tarafından borcun bir kısmı ödenmiş, kalan kısım için borçlu aleyhine 09.01.2013 tarihinde haciz ihbarnamesi gönderilmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından Kamu Hastaneleri Kurumu'nun ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmadığı ve kamu mallarının

⁵⁹² Benzer yönde karar verilen bir diğer bireysel başvuru kararları için bkz. Başvuru Numarası: 2013/3457, Karar Tarihi: 25.02.2015; Başvuru Numarası: 2015/8721, Karar Tarihi: 29.01.2020.

⁵⁹³ Başvuru Numarası: 2014/17557, Karar Tarihi: 08.11.2017.

haczedilemeyeceği gerekçeleriyle haciz ihbarnamesinin iptali talep edilmiştir. Başvurucunun talebiyle, İcra Müdürlüğü tarafından kalan takip borcunun 7 gün içerisinde ödenmesi ihtarını içeren bir muhtıra Sağlık Bakanlığı'na gönderilmiştir. Bu muhtıra 21.10.2014 tarihinde tebellüğ edilmiştir.

AYM, icra edilebilir bir alacağın da mülkiyet hakkı kapsamında korunan ekonomik bir değer ifade ettiğini belirterek, kamu kurum ve kuruluşlarınca böyle bir alacağın hiç ödenmemesi ya da ödenmesinin uzun sürmesinin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına müdahale teşkil ettiği ve bu müdahale nedeniyle oluşan belirsizliğin ise mülkiyet hakkının ihlaline neden olduğu sonucuna varmıştır. Başvurucunun kesinleşmiş alacağının idare tarafından borcun varlığının da kabul edilmesine rağmen yaklaşık dört yıl beş ay geçtiği hâlde tamamıyla ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir⁵⁹⁴.

AYM'nin bireysel başvuru kararlarından inceleyeceğimiz son karar 2015 yılında yapılan bir başvuruya ilişkindir⁵⁹⁵. Başvurucu konut yapı kooperatifi ile Hazine arasında trampa yapılması konusunda anlaşma yapılmış ve başvurunun malik olduğu taşınmazların Hazine'ye devri bu sözleşme uyarınca 05.05.1997 tarihinde tapuda tescil edilmiştir. Trampa işlemi idare mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve bu karar 30.11.1999 tarihinde Danıştay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Maliye Bakanlığı tarafından başvurucuya devredilen taşınmazların tapu kaydının iptali ve Hazine adına tescili talebiyle dava açılmış, bu dava kabul edilerek 04.04.2001 tarihinde Yargıtay incelemesinden de geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, yapılan trampa işlemi nedeniyle Hazineye devrettiği taşınmazlar ile ödemiş olduğu ilave bedeller iade edilmeden kendisine devredilen taşınmazın tapusunun iptal edilmesi nedeniyle tazminat talebinde bulunmuştur. Asliye hukuk mahkemesi davayı kabul etmiş, bu hüküm Yargıtay tarafından 03.07.2007 tarihinde onanmış ve karar düzeltme talebi de 12.11.2007 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu 24.04.2007 tarihinde, asliye hukuk mahkemesinin kararına dayanarak Hazine aleyhine alacağının tahsili amacıyla icra takibi başlatmıştır. Başvurucu, hüküm altına alınan

⁵⁹⁴ Benzer yöndeki bir karar için bkz. Başvuru Numarası: 2016/9115, Karar Tarihi: 12.09.2019.

⁵⁹⁵ Başvuru Numarası: 2015/14525, Karar Tarihi: 10.10.2019.

alacağın ödenmemesi üzerine 18.01.2011 tarihinde AİHM'e adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla başvuru yapmış ancak 17.09.2013 tarihinde 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun hükümlerini gözönünde tutarak talebi hakkında kabul edilemezlik kararı vermiştir. Bu karar sonrasında Bakanlık İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı'na (Tazminat Komisyonu) müracaat edilmiş, Tazminat Komisyonu 13.08.2014 tarihli kararında hüküm altına alınan alacağın aradan geçen 6 yıl 8 aylık süreye rağmen ödenmemesi nedeniyle "kesinleşmiş mahkeme kararlarının süresi içinde icra edilmesini isteme hakkının ihlal edildiği" tespitinde bulunarak başvurucuya 8.600 TL ödenmesine karar vermiştir.

Maliye Bakanlığı, başvurunun hüküm altına alınan alacağı tahsil amacıyla başlatmış olduğu icra takibine karşı 28.01.2011 tarihinde borçlu olmadığına tespiti amacıyla menfi tespit davası açmış ve davası 14.06.2012 kabul edilmiştir. Bu karar, başvuru tarafından adli yardım istekli olarak temyiz edilmişse de Yargıtay 30.11.2012 tarihinde gerekli harç ve masrafların yatırılması amacıyla dosyayı geri çevirmiştir. Söz konusu karar sonrasında harç ve giderlerin mahkeme veznesine yatırılması için başvurucuya meşruhatlı davetiye tebliğ edilmiştir. Başvurucunun davetiye gereğini süresi içinde yerine getirmemesi sonucunda ilk derece mahkemesi 22.01.2013 tarihinde temyiz talebinin reddine karar vermiştir ve bu karar Yargıtay tarafından 13.05.2013 tarihinde onanmıştır. Bu nedenle başvurunun başlatmış olduğu icra takibi, asliye hukuk mahkemesinin 14.06.2012 tarihli kararının kesinleşmesi üzerine Maliye Bakanlığının talebiyle durdurulmuştur.

AYM, mülkiyet hakkı ve mahkemeye erişim hakkı kapsamında bir değerlendirme yapmıştır. Mahkemeye göre başvurucuya devredilen taşınmazın tapusunun iptal edilmesiyle birlikte başvurunun malvarlığında bir eksilme meydana gelmiştir. Daha sonra açılan dava ile Hazine'ye devredilen taşınmazları için başvuru lehine bir bedel ödenmesi gerektiğine hükmedildiğini belirten mahkeme, Hazine tarafından bu bedelin ödenmediğini tespit etmiştir. AYM, 12.11.2007 tarihinde kesinleşen tazminat kararının 11 yıl 7 ay boyunca uygulanmamasının mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını belirtmiştir. Aynı zamanda nihai mahkeme kararlarını taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hâle getiren

düzenlemeler bulunması veya mahkeme kararlarının icrasının herhangi bir şekilde engellenmesi hâllerinde mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmiş olacağını belirten mahkeme, başvuru lehine kesinleşmiş yargı kararının uygulanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının da ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Değerlendirmelerimiz

AYM'nin norm denetimi ve bireysel başvuru kararları incelendiğinde, bu kararlardan çeşitli sonuçların çıkarılması mümkün olacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, burada yaptığımız çıkarımlar Devlet mallarının haczedilmezliğinin düzenlendiği İİK m. 82'nin değerlendirildiği AYM kararı açısından geçerli olmayacaktır. Zira “Kanuni Düzenlemelerin Anlam ve Kapsamı” başlığında belirttiğimiz gibi⁵⁹⁶ Devlet mallarının haczedilmezliğinin düzenlendiği hüküm ile özel kanunlarda haczedilmezliğin düzenlendiği kanunların amacı ve düzenledikleri idarelerin nicelik farkı bu çıkarımların söz konusu düzenleme açısından kabul edilememesine neden olmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce İİK m. 82 hükmünün norm denetimi yoluyla AYM'nin önüne tekrar gelmesi ihtimalinde kanaatimizce yüksek mahkeme, aşağıda belirteceğimiz kriterleri uyarınca bir değerlendirme yapmayacak, iptal talebini reddedecektir. AYM'nin İİK m. 82 haricindeki kanun hükümlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlerken belirttiği kriterleri ve çıkarımlarımız şunlardır;

Öncelikle yüksek mahkeme, kanunlarda düzenlenen haczedilmezlik hükümlerini doğrudan Anayasa'ya aykırı bulmamaktadır. Konuya ilişkin olarak verdiği norm denetimi kararları incelendiğinde görülecektir ki AYM'nin haczedilmezlik hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğunu tespit ederken değerlendirme ölçütlerinden birisi, düzenleme ile ilgili idarenin tüm mallarının haczedilmezlik kapsamına alınıp alınmadığıdır. AYM bu hususu, idareden alacaklı olanların alacaklarını karşılayabilmek için borçlu idarenin haczedilebilecek mallarının olup olmadığını inceleyerek belirlemekte ve idarenin haczedilmezlik korumasından yararlanmayan mallarının da bulunması halinde incelemeye konu kanun maddesini hukuka uygun bulmaktadır⁵⁹⁷.

⁵⁹⁶ Söz konusu açıklamalarımız için 347 numaralı dipnot ve civarına bakınız.

⁵⁹⁷ Bkz. AYM, E. 1999/46, K. 2000/25, T. 20.09.2000; AYM, E. 2007/37, K. 2010/114, T. 16.12.2010.

Belirtmek gerekir ki AYM, bazı durumlarda borcundan ötürü idare aleyhine hiçbir şekilde haciz uygulanamayacağını düzenleyen hükümlerin de iptaline karar vermemektedir. Yüksek mahkeme, geçmişe yönelik mağduriyetlerin giderilmesi adına istisnai nitelikteki düzenlemeyi⁵⁹⁸ Anayasa'ya uygun bulmuştur⁵⁹⁹. Mahkeme, getirilen düzenlemeyle meydana gelebilecek mağduriyetlere⁶⁰⁰ yönelik olarak çeşitli önlemler alınmasını kanuni düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluğu için yeterli kabul etmiştir.

AYM, haczedilmezlik hükmü ile borçlu idarenin tüm mallarının haczedilmezliği düzenlenmemiş olsa bile eğer haciz işleminin yalnızca borçlu tarafından gösterilen mallar üzerinde yapılabileceği gibi sınırlandırıcı bir düzenleme olursa bu kanun maddesinin de alacaklının mülkiyet hakkını ölçsüz biçimde sınırlandırmış olduğunu ve hak arama özgürlüğünü zedelediğini kabul etmektedir⁶⁰¹. Bu nedenle haciz işleminin uygulanacağı malların belirlenmesinin borçlu idare takdirine bırakıldığı düzenlemelerin de Anayasa'ya aykırı olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yüksek mahkeme, norm denetimi yoluyla incelediği kanun hükümlerini etkileri bakımından da ele almaktadır. Düzenleme ile idarenin alacaklılarının tüm hukuki güvencelerinin bertaraf edilmesi ihtimali olduğunda bunu Anayasa'ya aykırılık gerekçelerinden birisi olarak kabul ederken⁶⁰², borçlunun yürüttüğü faaliyetin niteliği

⁵⁹⁸ Esas olan borçlunun borcunu ödememesi halinde mallarının haczedilmesi olduğundan ve kanunlardaki haczedilmezlik düzenlemelerinin bu kurala istisna getirmesi nedeniyle tüm haczedilmezlik düzenlemelerinin istisnai olduğu söylenebileceğinden AYM'nin "istisnai nitelikteki" düzenleme niteliğinin belirsiz bir nitelime olduğunu belirtmek gerekir.

⁵⁹⁹ Bkz. AYM, E. 2010/83, K. 2012/169, T. 01.11.2012; AYM, E. 2013/85, K. 2014/176, T. 13.11.2014.

⁶⁰⁰ Söz konusu kararlarda kamulaştırmasız el atma tazminatları nedeniyle ödenecek bedeller için bir fon oluşturulması ve ödemelerin bu fondan yapılması öngörülmüş, fonun yetersiz kalması ve taksitle ödeme nedeniyle alacaklıların geç ulaşan alacaklılar için kanuni faizin düzenlenmiş olması AYM tarafından Anayasa'ya uygunluk açısından yeterli kabul edilmiştir.

⁶⁰¹ AYM E. 2014/94, K. 2015/55, T. 17.06.2015, 26.06.2015.

⁶⁰² "Geçmişe yönelik bazı mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla çıkarılan ve istisnai nitelik taşıyan Geçici 6. maddedeki malik aleyhine hükümlerin geleceğe yönelik olarak uygulanması halinde kamulaştırma için Anayasa ve Kanun'da öngörülen bütün güvenceler etkisiz kalabilecektir. Kuralla, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 15 yıl boyunca 2026 yılına kadar idarelerin özel mülkiyete kamulaştırmasız el atma yoluyla müdahalesine yol açılmaktadır. Böylece idareler kamulaştırma yapmak yerine, hukuka aykırı olarak el atmak suretiyle taşınmazları elde edebileceklerdir. Böyle bir durumda devletin hukuka bağlılığı ilkesi zedeleneceği gibi bireyler açısından hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik de ortadan kalkacaktır. Bir hukuk devletinde kanunların hukuka aykırı uygulamaları teşvik etmesi kabul edilemez." AYM, E. 2010/83, K. 2012/169, T. 01.11.2012.

açısından mümkün olan şekilde haciz işlemlerinin birtakım sınırlamalara tâbi tutulmasının hukuka uygun olduğunu kabul etmektedir⁶⁰³.

AYM’ye yapılan bireysel başvurular sonrasında verilen kararlara bakıldığında, borçlu idarelerin borçlarını ifayı sürüncemede bırakmaları nedeniyle alacaklarına ulaşamayan alacaklıların mülkiyet haklarının ihlal edildiği yönünde kararlar verildiği görülmektedir. Ayrıca borçlu idarelerin borçlu olduklarının yargı kararıyla tespit edilmesine rağmen haczedilmezlik kuralları nedeniyle borçlarını ödememeleri halinde AYM, kesinleşmiş yargı kararlarının yerine getirilmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönünde karar vermektedir.

Burada bir tespitin daha belirtilmesi gerekmektedir. AYM’nin bireysel başvuru kararlarıyla ve Danıştay ve Yargıtay kararlarıyla ortaya çıkan sonuca bakıldığında görülmektedir ki idareler açısından haczedilmezlik korumasının getirildiği kanuni düzenlemeler nedeniyle idarenin alacaklılarının mağdur olması bir kural halini almıştır. Yukarıda belirtmeye çalıştığımız üzere AYM her ne kadar norm denetimi kararlarında yalnızca haczedilmezlik hükmünün bulunmasının tek başına bir kanun maddesini Anayasa’ya aykırı hale getirmeyeceğini kabul etse de, bu kuralların uygulandığı olaylarda karşılaşılan durum genellikle haczedilmezliğe ilişkin kanun hükmünün kötüye kullanımı şeklinde olmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu, kanunlarda haczedilmezlik hükümlerini düzenlemeyi bir “son çare” olarak kabul etmeli ve yalnızca başka bir düzenleme ile ulaşılmak istenen amacın elde edilemeyeceği kesin olduğunda bu şekilde bir düzenleme yapmalıdır.

⁶⁰³ “Bu bakımdan eğitim ve öğretim hakkıyla uyumlu olarak birtakım tedbirlerin alınması, haciz işleminin etki ve sonuçları dikkate alındığında anılan Kanun kapsamında faaliyet gösteren okulların taşınır veya taşınmazları üzerinde gerçekleştirilecek haciz işlemlerine birtakım sınırlamaların getirilmesi mümkündür.” AYM, E. 2019/59, K. 2020/61, T. 22.10.2020.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN GÜNCEL TARTIŞMALARI VE İLKENİN OLMASI GEREKEN KAPSAMINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

I. KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN GÜNCEL TARTIŞMALARI

A. Kamulaştırılmış Ancak Fiilen Tahsis Cihetinde Kullanılmayan Malların Durumu

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu uyarınca yapılan kamulaştırma işleminin sonucunda, -irtifak hakkı tesis edilmeyip de taşınmazın kamulaştırılması ihtimalinde- işlemin konusu olan taşınmazın mülkiyeti idareye geçmektedir. Bununla birlikte, bu durum, kamulaştırmaya konu olan malın direkt olarak kamusal mal statüsüne girdiği anlamına gelmemekte ve bu taşınmaz ilk aşamada, tahsis gerçekleşene kadar idarenin özel mülkiyetine konu olmaktadır⁶⁰⁴. Kamulaştırmaya konu olan taşınmazın bu statüye dahil olabilmesi adına kamunun doğrudan doğruya ortak kullanımı ve yararlanmasına sunulması ya da hakkında bir hizmete tahsis kararı verilmesi gerekir⁶⁰⁵.

Yukarıda bahsedildiği üzere, bir malın kamu malı olması için açık bir idari işlem olacak şekilde bir tahsis işlemine ihtiyaç duyulmamakta ve fiili ve zımnî tahsis yeterli görülmektedir. Ancak söz konusu mal üzerinde -fiili ve zımnî tahsis de dahil olmak üzere- herhangi bir tahsis işlemi gerçekleşmemişse, kamulaştırma işlemi sonucunda kamunun özel malları arasında yer alacak olması nedeniyle haciz işlemine konu olup olamayacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Şüphe yoktur ki yukarıdaki soruya konu olan malın, merkezi bütçe kapsamında olması halinde mevcut yasal düzenlemeler uyarınca haczi mümkün olmayacaktır. Zira İİK m. 82 uyarınca Devlet'in hiçbir malının haczi mümkün değildir. Öteki idarelerle ilgili olarak ise kanunlarda söz konusu idarenin tüm mallarının haczedilmez olduğu düzenlenmemiş ise eski malikin geri alma hakkını kullanabilmesi için kanunda

⁶⁰⁴ Düren, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 192.

⁶⁰⁵ Sıddık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1966, c. III, s. 1563; Turgut Tan, **İdare Hukuku**, 7. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2018, s. 616.

düzenlenen süre geçtikten sonra kamulaştırmaya konu olan malın haczedilebileceği söylenebilir. Geri alma hakkının kullanılabilmesi için gereken sürenin geçmesinin beklenmesindeki neden, kamulaştırma işlemini gerçekleştiren idarenin, -henüz yapmamış olsa bile- bu süre içerisinde kamulaştırmaya konu taşınmazı tahsis edeceği yönündeki karinedir. Bu ihtimale örnek olarak, belediyenin kamulaştırdığı ancak herhangi bir tahsis yapılmayan taşınmazın, kanunda düzenlenen geri alma süresi olan beş yıllık ve hakkın kullanımı için düzenlenen bir yıllık sürenin sona ermesi ile haczinin önünde herhangi bir engel kalmadığı belirtilebilecektir. Zira kamulaştırmaya konu olan taşınmazın kamu yararı uyarınca kullanılacağı kabulü, beş yıllık sürenin geçmesi ile söz konusu taşınmazın kamulaştırma amacına tahsis edilmeyeceği karinesine dönüşmüştür⁶⁰⁶. Burada dikkat edilmesi gereken husus, imar planlarına dayanılarak yapılan kamulaştırmalar olacaktır. İmar planları uyarınca yapılan kamulaştırmalarda söz konusu plan değişmediği sürece; planda kamusal alan olarak düzenlenmiş ve bu nedenle kamulaştırılmış taşınmaz üzerinde imar planından kaynaklanan zımnî tahsis bulunacak, bu mal kamusal mal olarak nitelenebilecek ve bu nedenle haczedilemeyecektir.

İkinci bir ihtimal olarak, kamulaştırılan ancak kamulaştırma amacı dışında farklı bir amaçta kullanılan malların durumu düşünülebilecektir. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 23. maddesi uyarınca kamulaştırmaya konu taşınmazın, kamulaştırma amacı dışında ve yine kamu yararı uyarınca bir amaç için kullanılması halinde geri alma hakkı ortadan kalkacaktır⁶⁰⁷. Bu ihtimalde kamulaştırılan taşınmaz, kamulaştırma amacı dışında olsa da kamu yararı uyarınca kullanılıyor olduğundan, üzerindeki fiili tahsis⁶⁰⁸ sayesinde haczedilmezlik imtiyazından yararlanabilecektir.

B. Kamu Hizmeti Gören Özel Hukuk Kişilerinin Mallarının Benzer Bir Statü İhtiyacı

Kamu hizmetlerinin özel hukuk kişilerine gördürülmesi halinde, bu kişilere ait olan malların kamu hizmetinde kullanılması ihtimali bulunmaktadır. Böyle bir durumda hizmetin aksamaması adına, söz konusu malların kamu malı sayılmasa bile

⁶⁰⁶ Düren, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 205.

⁶⁰⁷ Eren Solmaz, *Kamulaştırma Hukukunda Malikin Geri Alma Hakkı*, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 54.

⁶⁰⁸ Gülan, *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim*, s. 100.

kamu mallarının sahip olduğu bazı imtiyazlardan -hizmet süresi boyunca- yararlandırılması doğru ve yerinde olur⁶⁰⁹.

Doktrinde, özel hukuk kişinin kamu hizmetini görürken kullanmak üzere edindiği taşınmazların, hizmetin görülmesi sona erdiğinde idareye kalacak olmasının söz konusu malın korunması için bir gerekçe olabileceği belirtilmiştir⁶¹⁰. Danıştay da kamu hizmeti gören özel hukuk kişilerinin, anlaşma sonunda idareye geçecek olan malların devrini tehlikeye düşürmeyi engelleyici işlem yapmalarını yasaklamasına ilişkin işlemin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir⁶¹¹.

Konuyla ilgili olarak Yargıtay'ın aşağıda verilen kararını incelemekte fayda bulunmaktadır. Yüksek Mahkemenin:

“Belediyeler adına açılan yapı denetim hesaplarının temel dayanağı, 4708 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanun’dur. Söz konusu paralar, yapı denetim hizmeti karşılığı, hizmet bedeli olarak anılan hesaba yatırılmakta ve belediye tarafından hizmeti veren yapı denetim kuruluşlarına ödenmektedir. Bu durumda, yapı denetim hesaplarındaki paraların, belediyelere ait paralar olmayıp, yapı denetim kuruluşlarının hizmet bedelleri olarak yatırılan paralar olduğu ve kamu hizmeti niteliğinde olan yapı denetimi işinde fiilen kullanıldığı sonucuna varılmış olmakla, 5393 sayılı Kanun’un 15/son maddesi uyarınca haczi mümkün değildir.

Somut olayda, haciz konulan hesapların yapı denetim hesabı olduğu, bilirkişi raporu ve dosyadaki mevcut bilgiler ile belirlenmiş olup, mahkemenin kabulü de bu yöndedir.

⁶⁰⁹ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 17.

⁶¹⁰ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 19. Sırf mülkiyetinin idareye geçecek olmasının, henüz mülkiyetin geçişi olmadan söz konusu mala kamu malı statüsü kazandırmayacağı hakkında bkz. Yayla, “Kamu Malının Çağdaş Tanımı”, s. 12.

⁶¹¹ “Bu hükümler çerçevesinde; imtiyaz sözleşmesinin Kurum tarafından feshi veya süresinin sona ermesi halinde, işletmenin çalışır vaziyette ve bu hükümlerin konuluş amacına uygun bir şekilde devrinin gerçekleştirilebilmesi için, devredilecek şirketin üstünde herhangi bir hukukî sınırlamanın bulunmaması gerekmektedir. (...) Bu durumda; imtiyaz sözleşmelerinin şartlarının uygulanmasını takiple görevli olan davalı idarenin, sözleşmenin feshi veya süresinin sona ermesi durumunda ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçların önlenebilmesi amacıyla yönelik olarak tesis ettiği anlaşılan dava konusu Kurul kararında (...) mevzuat hükümlerine aykırı bir yönü saptanamadığı gibi kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun bulunmuştur.” D13D, E. 2006/4196, K. 2008/3416, T. 31.03.2008, karar yayınlanmamıştır.

Bu durumda mahkemece yukarı anılan yasal düzenlemeler uyarınca elde edilen gelirlerin nereye ne şekilde harcandığına ve fiilen kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın haczedilmezlik şikayetinin kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.”⁶¹² şeklindeki kararı incelendiğinde, her ne kadar yapı denetim firmalarının yürüttüğü faaliyetin kamu hizmeti mi yoksa kolluk faaliyeti içerisinde mi değerlendirileceği konusunda netlik olmasa da; kamu hizmeti yürüten özel hukuk kişilerinin faaliyetinin -en azından belediyenin yerine getirmesi gereken hizmetler bakımından- kamu hizmeti sayıldığı ve belediye kanunundaki korumadan yararlanmaları gerektiğinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bunun gibi hizmetin özel hukuk kişilerince görüldüğü durumlarda, bu kişilerin hizmeti görürken kullandıkları mallarının da kamusal mallarmış gibi korunmaları kamu hizmetinin aksamaması açısından önemli ve zaruridir.

Yargıtay’ın konuyla ilgili bir başka kararında, Lütfü Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi mutfağında bulunan menkuller haczedilmiştir. Sağlık Bakanlığı, haciz konusu malların büyük çoğunluğunun hastane demirbaş listesinde kayıtlı olduğu ve İİK m. 82 uyarınca haczedilemeyeceğini, ayrıca hastalara yemek hizmeti verilmesinde bu malların kullanıldığını belirterek haciz işlemini şikayet etmiş, ilk derece mahkemesi yapılan şikayeti reddetmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından bu karar temyiz edilmiştir. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi tarafından temyiz incelemesi yapılmıştır. Bu kararda şikayetçi tarafından öne sürülen iddianın istihkak iddiası olduğunu, borçlu sıfatı olmayan şikayetçinin haczedilmezlik talebinde bulunamayacağı belirtilmiştir. Mahkeme, şikayetçi olan Sağlık Bakanlığı’nın haczedilen menkullerin kendisine ait olması sebebiyle haczin kaldırılmasını talep ettiğini tespit etmiştir. Yargıtay’a göre ilk derece mahkemesi, üçüncü kişi şikayetçinin istemini istihkak davası kapsamında değerlendirilerek taraf teşkili sağlanmalı, eksik başvurma harcını ikmal ettirilmeli, tarafların gösterecekleri delilleri toplamalı ve oluşacak sonuca göre karar vermelidir. Bu nedenle bozma kararı verilmiştir. İlk derece

⁶¹² 12. HD, E. 2012/2467, K. 2012/18711, T. 31.05.2012, YKD, C. 38, 2012, Sayı: 6, s. 1132-1134. Aynı yönde ve yapı denetim hizmeti karşılığı hizmet bedeli olarak yatırılan paraların neması niteliğindeki faiz ve repo gelirlerinin, hesabın niteliğini değiştirmeyeceği ve yapı denetim hesabına havuz hesabı niteliği kazandırmayacağı hakkında bkz. 12. HD, E. 2013/8181, K. 2013/17091, T. 06.05.2013, YKD, C. 39, 2013, Sayı: 6, s. 1202-1204.

mahkemesinin direnme kararı vermesi üzerine dosya, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu önüne gelmiştir.

HGK, haczedilmezlik iddiasıyla istihkak iddiası arasındaki farkı açıklamış; haczedilmezlik şikayetinin ancak borçluya ait bir mal için borçlu tarafından yapılabileceğini belirtmiş, istihkak iddiasının ise kural olarak haczedilen malın mülkiyetinin üçüncü kişiye ait olması halinde mümkün olacağını belirtmiştir. HGK'ya göre borçlu, kendisine ait olmayan bir mal açısından haczedilmezlik şikayetinde bulunamayacak olup, malın üçüncü kişiye ait olduğunu bildirmekle yetinecektir. Bu açıklamalar sonrasında HGK, incelenen olayda haciz konusu malların Bakanlığa ait olmaması ve yalnızca kamu hizmetinde kullanılma iddiasında bulunulması nedenleriyle şikayetin haczedilmezlik şikayeti olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığını, istihkak iddiası olduğunu belirtmiş ve ilk derece mahkemesinin istihkak iddiası yönünden bir inceleme yapması gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁶¹³.

Karardan anlaşıldığı kadarıyla Yargıtay, borçlu tarafından yapılan haczedilmezlik şikayeti ile mahcuz malın 3. kişiye ait olduğu iddiası bakımından ayırım yapmaktadır. HGK, mahcuz malların haczi sonrasında borçlu tarafından haczedilmezlik şikayetinde bulunulabilmesi için mahcuz malın borçluya ait olması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle, kamu hizmetinin özel hukuk kişilerine gördürülmesi sırasında bu özel hukuk kişinin idareye ait bir malı kullanması ve bu mal üzerinde haciz işlemi uygulanması halinde, borçlu özel hukuk kişisi tarafından öne sürülecek iddia mahcuz malın üçüncü kişiye ait olduğu iddiası olacaktır. Aynı şekilde, bir özel hukuk kişisine kamu hizmeti gördürülmesi ve hizmette özel hukuk kişinin mallarının kullanılması sırasında, hizmet sahibi idarenin borçlarından ötürü hizmette kullanılan mallar üzerinde haciz uygulanırsa, borçlu idare tarafından öne sürülecek iddia malın üçüncü kişiye ait olduğu iddiası olacaktır.

Bu karardan çıkarılabilecek bir diğer sonuç, Yargıtay'ın İİK m. 82'de düzenlenen "Devlet malı olma" niteliğini organik anlamda Devlet'a ait olma şeklinde kabul ettiğidir. Zira olayda Sağlık Bakanlığı tarafından hacze konu malların kamu

⁶¹³ Yargıtay HGK, E. 2017/329, K. 2017/912, T. 03.05.2017, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

hizmetinde kullanıldığı iddiasında bulunulmasına rağmen yüksek mahkeme, açık bir şekilde bu durumun haczedilmezlik için yeterli olmadığını belirtmiş ve bu iddiayı, söz konusu malın üçüncü kişiye ait olduğu iddiası olarak değerlendirmiştir. Bu durumda, kamu hizmeti gören bir özel hukuk kişisine ait ve kamu hizmetinde kullanılan bir malın özel hukuk kişinin borcundan dolayı haczedilmesi halinde Yargıtay, söz konusu malın -hacze yönelik başka bir engel bulunmadığı sürece- haczedilebileceğine karar verecektir. Zira yüksek mahkeme, kanunda özel olarak gösterilen durumlar haricinde haczedilmezlik koruması için Devlet malı olma şartını aramakta, hacze konu malların kamu hizmetinde kullanılmasına bir önem atfetmemektedir. Şüphesiz böyle bir durumun gerçekleşmesi, kamu hizmetinin sürekliliği ilkesini zedeleyecektir.

C. İdarenin Kira ve Leasing ile Kullandığı Malların Durumu

İdarenin kira sözleşmesinde kiracı sıfatıyla taraf olduğu durumlarda, söz konusu sözleşmenin özel hukuk sözleşmesi olma niteliği korunsa da, kiralananın kamu hizmetlerine tahsis edilmesi ihtimalinde, her iki tarafı da özel hukuk kişisi olan kira sözleşmelerinde rastlanmayan birtakım problemler ortaya çıkabilmektedir⁶¹⁴.

Yukarıda, daha önce de belirtildiği üzere, bir malı kamusal mal olarak nitelendirebilmek için gerekli olan ilk şart, söz konusu malın bir kamu tüzel kişisine ait olmasıdır. Bu şart nedeniyle, kamu hizmetinin kiralanan taşınmaz içerisinde yahut bir leasing sözleşmesi yoluyla idarenin kullandığı bir taşınır mal vasıtasıyla görülmesi halinde, söz konusu mallar kamusal mal olarak nitelendirilemez⁶¹⁵. Bununla birlikte idarenin bir kira sözleşmesi ile yahut bir leasing sözleşmesi ile kullandığı mallar vasıtasıyla kamu hizmetini görmesi halinde kamu hizmetinin sürekliliği ilkesi⁶¹⁶ gereğince hizmetin aksamaması adına bu malların bir kamusal mal gibi korunması gerekir.

Doktrinde, kamu hizmetlerinin görülmesinde kullanılan ve özel kişilerin mülkiyetinde olmakla birlikte bir kira sözleşmesi ile idarenin yararlandığı malların,

⁶¹⁴ Fatma Ayhan, **İdarenin Taraf Olduğu Kira Sözleşmelerinin Hukuki Rejimi**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013, s. 116.

⁶¹⁵ Onar, **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, C. II, s. 1302; Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 16.

⁶¹⁶ Bu ilke ile ilgili olarak bkz. Gülan, “Kamu Hizmeti ve Görülüş Usulleri”, s. 34 vd.; Akyılmaz/Sezginer/Kaya, **Türk İdare Hukuku**, s. 548 vd.

“virtüel kamu malı” şeklinde nitelendirilerek farklı bir kategori içerisinde değerlendirilebileceği fikri öne sürülmüştür⁶¹⁷. Söz konusu malların kamu hizmetinin sürekliliği gereğince ihtiyaç duydukları koruma nedeniyle, bu mallar kamusal mal sayılmasa bile kamusal malların tâbi olduğu çeşitli ilkelere tâbi olmaları gerekir⁶¹⁸. Bu gereklilik nedeniyle, kanuni olarak bir düzenleme olmamasına rağmen, kamu hizmetinde kullanılan malların –en azından kira süresi boyunca- haczedilememesi yoluna gidilmesi isabetli olur⁶¹⁹. Haczedilmezlik, malın ya da hakkın devrinin mümkün olmamasından yahut kanuni bir düzenlemeden kaynaklanacağından, söz konusu koruma (ve yasak) için İİK’ya bir hüküm konulması yerinde olacaktır. Bu konu ile ilgili olarak üçüncü bölümdeki ayrı bir inceleme yapılacaktır.

İdarenin, bir finansal kiralama sözleşmesi ile kiraladığı malların, bu sözleşmedeki kiraya verenin alacaklılarına karşı sahip olacağı koruma, 6361 sayılı Finansal Kiralama Kanunu m. 29’da düzenlenmiştir. İlgili madde, “*Kiralayan aleyhine icra yoluyla takip yapılması hâlinde finansal kiralama konusu mallar sözleşme süresi içinde haczedilemez.*” şeklinde düzenlenmiş ve sözleşme süresince sözleşmeye konu malların haczedilemeyeceği belirtilmiştir. Bu düzenleme sonucunda finansal kiralama sözleşmesi vasıtasıyla kullanılan mallar haczedilmezlik korumasına sahip olacaktır. Bu madde, finansal kiralama sözleşmesinin kiralayanının borçları nedeniyle kira süresince kullanılan malların haczini engellediği için kamu hizmetinin aksamaması adına önemli bir hükümdür.

D. İntifa Hakkının Haczi ve Bu Kapsamda Kamu Malları Üzerinde Özel Hukuk Kişileri Lehine Kurulan İntifa Haklarının Durumu

İntifa hakkının haczi konusunda doktrinde bir tartışma bulunmaktadır. Bir kısım eserlerde bu hakkın, TMK m. 806/I uyarınca devredilebilirliğinden hareketle haczedilebileceği ileri sürülürken⁶²⁰, öteki düşüncenin savunulduğu eserlerde, intifa hakkının hak lehtarı kişinin ölümüyle sona ereceği yönündeki TMK m. 796 hükmü

⁶¹⁷ Yayla, “Kamu Malının Çağdaş Tanımı”, s. 16; Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 16.

⁶¹⁸ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 17.

⁶¹⁹ Fatma Ayhan, **İdarenin Taraf Olduğu Kira Sözleşmelerinin Hukuki Rejimi**, s. 117.

⁶²⁰ Bu yönde bkz. Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, s. 447; Muşul, **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, s. 381.

nedeniyle kişiye bağlı bir irtifak hakkı niteliğinde olduğu⁶²¹ ve devrinin mümkün olmadığından⁶²² haczinin de mümkün olmayacağı ileri sürülmektedir. TMK m. 806/1’de; “Sözleşmede aksine hüküm yoksa veya durum ve koşullardan hak sahibince şahsen kullanılması gerektiği anlaşılmıyorsa, intifa hakkının kullanılması başkasına devredilebilir.” hükmü düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, taraflar arasında aksi yönde bir anlaşma olmaması şartıyla intifa hakkının, hak sahibi tarafından kullanılmasının zorunlu olmayıp, başkasına devredilebilecektir. Bu nedenle intifa hakkının kullanım hakkı haciz konusu da yapılabilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, devrin ve haczin konusunun intifa hakkı değil intifa hakkının kullanımıdır.

İİK m. 83’e göre, intifa hakları, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için memurca lüzumlu olduğu takdir edilen kısım çıkarıldıktan sonra haczolunabilecektir.

3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu Ek madde 11’de, “Gençlik ve Spor Bakanlığı veya il müdürlüklerinin mülkiyetinde veya kullanımında bulunan spor tesisleri veya taşınmazların kullanım veya intifa hakkı; spor federasyonlarına, en az üçü olimpik olmak üzere toplam altı spor dalında faaliyet gösteren gençlik ve spor kulüplerine, yerel yönetimlere, kamu kurum ve kuruluşlarına protokol ile bedelsiz devredilebilir.” şeklinde düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenleme uyarınca bir stadyumun intifa hakkının devredildiği spor kulüplerinin borçlarından ötürü söz konusu intifa hakkına haciz konulup konulamayacağı problemi incelenmelidir. İntifa haklarının kullanımının devredilebilir olması nedeniyle haczedilebileceği yukarıda belirtilmişti. Buradaki problem, söz konusu intifa hakkının kamu malı üzerinde tesis edilen bir intifa hakkı olması nedeniyle bir idari irtifak olmasıdır⁶²³. Özel hukuk kişilerinin kamu mallarından yararlanmalarını sağlayan idari irtifakların, kamu mallarının niteliğine bir etkisi bulunmamakta⁶²⁴ ve dolayısıyla kanaatimizce kamu malını etkileyen bir yönü bulunmayan bu irtifaklardan olan intifa hakkının -

⁶²¹ Etem Sabâ Özmen, Selen Yıldırım, “İcra İşlemlerine Konu Olarak İntifa Hakkının Paraya Çevrilmesi Uygulamaları ve Cebren Devri Yanılgısı Üzerine Düşünceler”, **İBD**, C. 91, Y. 2017, S. 1, s. 155.

⁶²² M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku**, 20. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 828.

⁶²³ Belirtilen “idari irtifak” kavramı için bkz. Melikşah Yasin, “İdari İrtifaklar”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2005, S. 2, s. 165 vd.

⁶²⁴ Yasin, “İdari İrtifaklar”, s. 194.

örneğimizde bakanlık ve il müdürlüklerine ait spor tesisleri veya taşınmazlar üzerindeki bu hakkın- kullanımının haczi mümkün görülmektedir. Bununla birlikte, idari irtifakların “idari” olma niteliğinden ötürü kamu yararına aykırı olacak haller ve tarafların intifa hakkının kullanımının devredilemeyeceğine yönelik önceden yapmış olduğu anlaşmalar bu sonuca istisna oluşturacaktır.

E. Kamu Mallarının Hacedilmezliği İlkesinin Kötüye Kullanılması Problemi

Yukarıda açıklandığı üzere kanunlardaki hacedilmezlik düzenlemelerinin hukuka uygun gerekçeleri olduğu gibi bu düzenlemelerin hukuk alanında bulunmasında da kamu yararı vardır. Bununla birlikte aşağıdaki uyuşmazlıklarda da görülebileceği gibi idarelerin, hacedilmezlik düzenlemelerini kötüye kullandığı durumlar da vardır. Vakıflar idaresinin idareye ait paralarla vakıf mal gelirlerini aynı hesaba yatırması konulu uyuşmazlıkta mahkeme, “*tüzel kişiliğe sahip vakıf mallarının gelirlerinin haczi mümkündür. Vakıflar idaresinin idareye ait paralarla, vakıf mal gelirlerine ait paraları ayrı ayrı hesaba yatırması zorunludur. Vakıflar Başmüdürlüğünün cevabında bütün paraların aynı hesaba yatırıldığı ve yatırılan paraların hangi gelire taalluk ettiğinin ve kira geliri ise hangi gayrimenkulün kira geliri olduğunun bilinemeyeceğini bildirmiştir.*

Haczi mümkün paraların idareye ait paralarla aynı hesaba yatırılmak suretiyle haczin önlenmesi mümkün değildir. Bu yüzden borçlunun yatırılan paraların hangi gelirlere ait olduğunu bilmesi gerektiğinden bu hususu açıklaması gerekir. Borçlu, bu yola gitmediğine göre, paraların vakfa ait malların kira geliri olduğunun kabulü gerekir.” şeklinde karar vererek, hacedilebilir paralar ile haczi mümkün olmayan paraların aynı hesaba koyulması nedeniyle meydana gelen problemi, hacizden para kaçırılmasını önlemeye yönelik bir yorumla çözümlenmiştir⁶²⁵.

Bir başka davaya konu olayda belediyenin sosyal sigorta prim borcu nedeniyle, Ziraat Bankası’nda bulunan hesaplarına haciz konmuştur. Bu hesaplardaki paralar, Belediye Gelirleri Kanunu ve diğer kanunlarla belediyelere verilen paylardandır. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu m. 80 uyarınca, Kurum alacaklarının tahsilinde 6183

⁶²⁵ 12. HD, E. 1982/4146, K. 1982/4262, T. 11.05.1982, YKD, C. 8, 1982, S: 10, s. 1436.

sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır. 6183 sayılı Kanun'un 70. maddesine göre, mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere, devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen malların haczedilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Mahkeme, “(...) söz konusu payların belediyenin yetkili organınca verilen kararla kamuya tahsis edildiği iddiasına gelince; Belediye Gelirleri Kanunu ve diğer kanunlarla belediyeye verilen payların belediye vergi ve resimleri gibi sayılacağı 277 sayılı Kanun'un 1. maddesinin açık hükmü gereğidir. Esasen anılan kanuna göre bu paylar kamuya tahsis edilmiş olmaktadır. Başka bir anlatımla, belediye vergi ve resimleri kamu hizmetinde kullanılacağı için mahiyeti itibarıyla kamuya tahsislidir. Belediyenin yetkili organının bu payları kamuya tahsis kararı alması fazladan bir işlemdir. Ve giderek belediyenin prim borcunu ödememek için böyle bir tahsis kararı alması baskın olasılık dahilindedir. Belediyenin böyle bir amaçla tahsis kararını almış olması hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğurur.” şeklinde hüküm vermiş ve belediye tarafından tahsis kararı alınsa dahi, sigorta prim borcu nedeniyle paraların haczedilebileceğine karar vermiştir⁶²⁶.

Bir başka uyuşmazlıkta, belediye encümeni, 03.01.1995 tarihinde almış olduğu kararla, Belediyenin mülk satışları, kira gelirleri, bankadaki mevduatı, tahvilleri, menkul ve gayrimenkulleri, 3. kişideki hak ve menfaatlerini kamuya tahsis etmiştir. Bu karar için alacaklının başvurusu ile idari yargıda 19.01.1996 tarihinde yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş, bu sayesinde alacaklı, bir kısım alacağını tahsil edebilmiştir. Alacaklı, kalan alacağını tahsil edebilmek adına yeniden haciz talebinde bulunmuştur.

Borçlu belediye bu kez 02.10.1996 tarihli encümen kararını ibraz ederek haczedilmezlik iddiasını tekrarlamıştır. Sonradan alınan 02.01.1996 tarihli encümen kararı, daha önce yürütmenin durdurulmasına karar verilen encümen kararı ile aynı niteliktedir. Mahkeme, alacaklının aynı dosya alacağı için haciz işlemini yürüttüğünden, son alınan encümen kararının bağlayıcı niteliğinin bulunmadığına karar vermiştir⁶²⁷.

⁶²⁶ 10. HD, E. 1995/4283, K. 1995/4564, T. 18.05.1995, YKD, C. 21, 1995, S: 8, s. 1232-1235.

⁶²⁷ 12. HD, E. 1997/5262, K. 1997/5469, T. 18.05.1997, YKD, C. 25, 1999, Sayı: 5, s. 649-650.

Haciz konulan borçlu belediyenin banka hesaplarında vergi, resim ve harç gelirleri olduğu gibi haczi kabil paraların da bulunduğu ve bu nedenle mahkemenin haczedilen hesabı bir “havuz hesabı” niteliğinde gördüğü başka bir olayda Mahkeme’ye göre; “*Hesabın sürekli işlem görüyor olması ve sürekli yatan ve çekilen paraların bulunması karşısında kalan bakiyenin vergi, resim ve harç gelirlerinden mi, yoksa haczi kabil paralardan mı oluştuğunun belirlenmesine imkan yoktur. Bu şekilde haczi kabil olmayan paralar ile haczi mümkün olan paraları karıştırmak suretiyle havuz hesabı oluşturan borçlu belediye, iddiasını ispat imkanını kendisi kaldırmıştır.*

Borçlu belediyenin haczi kabil olmayan paralar ile haczi mümkün olan paralarını aynı hesaplarda tutması yerine havuz hesabı oluşturmalarının da iyi niyetle bağdaşmayacağı tartışmasızdır. Böyle bir davranış AİHM’nin AİHS’nin 6& 1. ve ek 1 no’lu Protokol’ün 1. maddelerinin ihlali sonucu doğuracağı gibi, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde de bulunmakla, hukukça korunamayacağı muhakkaktır. Buna göre borçlu belediyenin, hesaplardaki paraların haczedilmezliğini ispatlayamadığının kabulü gerekmektedir.

Öte yandan borçlu belediyece haczi kabil olmayan paralar ile haczi mümkün olan paraların aynı hesapta toplanması ve birbirine karıştırılması, haczedilmezlik hakkından feragat olarak kabul edilmelidir.

*O halde mahkemece yukarıda açıklanan nedenlerle şikayetin reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.”*⁶²⁸ Söz konusu uyuşmazlıkta yüksek mahkemenin, belediyenin havuz hesabı oluşturmalarını haczedilmezlik hakkından feragat olarak değerlendirmesi önemlidir.

Görüldüğü üzere haczedilmezlik imtiyazı, getiriliş amacı ne olursa olsun kötüye kullanılmaya müsait bir durum olup ilerleyen kısımda vurgulanacağı üzere, söz konusu imtiyazın düzenleneceği hükmün, kötüye kullanımı önleyecek şekilde koyulması gereklidir.

Danıştay’ın önüne gelen benzer bir uyuşmazlıkta ise borçlu belediye hizmetlerin daha iyi yürütülebilmesi gerekçesiyle belediyeye ait tüm taşınır ve

⁶²⁸ 12. HD, E. 2012/8811, K. 2012/26628, T. 17.09.2012, YKD, C. 38, 2012, Sayı: 10, s. 1947-1950. Aynı yönde bkz. 8. HD, E. 2013/13246, K. 2013/70, T. 13.01.2014, Yargıtay Karar Arama.

taşınmaz malları, bunların gelirlerini, bankalardaki her türlü paralarını, belediye otobüs ve her türlü araçlarını, tüm dükkanları ve bunların intifa haklarını ve bunlardan elde edilecek gelirleri vs. devamlı ve süresiz şekilde kamu hizmetlerine tahsis etmiştir. Bu tahsis kararına karşı açılan davada ilk derece mahkemesi, belediyenin mallarının ve gelirlerinin bir kısmının haczedilememesinin istisna olduğunu ve bu ilkenin tüm mal ve gelirleri kapsayacak şekilde genişletilmesinin idarenin konu ve amaç unsurları bakımından hukuka aykırı bulmuştur.

Davalı belediye tarafından yörenin özelliğine göre hizmetin daha sağlıklı ve iyi yürütülmesi amacıyla dava konusu işlemin tesis edildiği, ayrıca dava konusu işlemlerin icra takipleri nedeniyle alınmadığı, önceki yönetim döneminde belediye taşınmazlarının bazılarının yasa ve usule aykırı olarak 25 yıllığına davacılara kiralanmış olduğu ve bu kira sözleşmelerinin iptal edilebilmesi için bu kararların alındığı belirtilerek kanun yoluna başvurulmuştur. Danıştay, ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır⁶²⁹. Bu kararda da görüldüğü üzere, idareler kimi zaman hizmetin daha iyi işlemesi amacıyla kanunlardaki yetkilerinin sınırlarını aşacak uygulamalarda bulunabilmektedir. Dava konusu işlemi tesis eden belediye tarafından söz konusu işlemin haczedilmezlik hükümlerinden yararlanmak amacıyla tesis edilmediği belirtilse bile tesis edilen işlemin öngörülemeyen sonuçları olabilmektedir. Hatta incelenen uyuşmazlıkta olduğu gibi idare, hukuka uygun ve kamu yararının gerektirdiği bir işlem tesis ettiğini düşünürken aslında hukuka aykırı bir işlem dahi tesis ediyor olabilir⁶³⁰. Bu nedenle idarelerin kötüye kullanım amacı taşımasa bile işlemlerinde hukuka uygun davranmalarını sağlayacak ve muhataplarının haklarını savunmalarına imkân tanıyan düzenlemelerin mevzuatta bulunması gereklidir.

⁶²⁹ D8D, E. 1986/558, K. 1988/576, T. 14.09.1988, S. 74-75, s. 467-468.

⁶³⁰ İncelenen karardan olayın ayrıntısı anlaşılamamakla birlikte davalı idare, davacı ile arasındaki sözleşmenin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle sözleşmeyi sonlandırmak istemekte ve bunun için sözleşmeyi sona erdirmeye hallerini uygulamak yerine tüm mallarını kamu hizmetine tahsis etme yolunu tercih etmektedir. Bu durum ise açık bir şekilde yetki ve usul saptırması olarak nitelenebilecektir.

II. KAMU MALLARININ HACZEDİLMEZLİĞİ İLKESİNİN OLMASI GEREKEN BOYUTUNA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİMİZ

A. Yasal Temelin Tekrar Düşünülmesi İhtiyacı

Buraya kadarki açıklamalardan hareketle, her ne kadar Devlet mallarının ve kendi kanunlarında mallarının haczedilemez olduğu belirtilen diğer idarelerin malları haczedilemeyecek olsa da, söz konusu imtiyazla ilgili olarak güncel ve kapsamı belirli bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz⁶³¹.

Devlet mallarının hazine yönelik tespit ve değerlendirmelerin birçoğu, il özel idaresi, belediye ve köyler hakkında da geçerli olduğundan⁶³², durumun tüm bu idareler için birlikte değerlendirilmesi ve yeni bir düzenleme yapılacaksa konunun kapsamlı ve bütüncül bir biçimde ele alınmak suretiyle bir düzenleme yapılması tavsiye edilmektedir⁶³³.

Önceki bölümlerde incelendiği üzere, Devlet mallarının haczedilmezliği ile ilgili olarak sayılan gerekçeler, tüm Devlet mallarının haczedilememesi için yeterli görülmemektedir⁶³⁴. Bunun gerekçesi olarak o zamanki Anayasa'nın 54. maddesinde yer verilen *“Hâkimler bilcümle dâvaların muhakemesinde ve hükmünde müstakil ve her türlü müdahaleattan azade olup ancak kanunun hükmüne tabidirler.*

*Mahkemelerin mukarreratını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekilleri Heyeti hiç bir veçh le tebdil ve tağyir ve tehir ve infazı ahkâmına mümanaat edemez*⁶³⁵” hükmü ve Devlet Şûrası Kanunu'nun 56. maddesinde düzenlenen; *“İdarî davalar hakkında*

⁶³¹ Özçelik, **İcra Müdürünün Takdir Yetkisi**, s. 302.

⁶³² Gülan, “Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir?”, s. 28.

⁶³³ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 119.

⁶³⁴ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 118.

⁶³⁵ (Çevrimiçi), <https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/1924/1924-7/7-degisiklik.pdf>, 18 Mart 2019. Bu hükmün günümüzdeki Anayasa'daki karşılığı; “Mahkemelerin Bağımsızlığı” başlıklı şu düzenlemedir: “m. 138: Hakimler görevleride bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.”

*Devlet Şûrasından sadır olan ilâmlar umumî hükümler dairesinde infaz ve icra olunur*⁶³⁶ hükmü gösterilmiştir.

Söz konusu görüşe göre ne Anayasa ne de diğer kanunlar meclise yahut yürütme organına cebri icrayı engelleyebilme yetkisi vermemiş, devlet aleyhine cebri icra yetkisinin tanınmasının Devlet'in hakimiyetine bir zarar getirmeyeceğinin kabul edildiği belirtilmiştir⁶³⁷.

Meselenin, tam yargı davalarına ilişkin mahkeme kararlarının yerine getirilmesi bakımından özel olarak irdelenmelidir. Bu davalarda, hükmedilen miktarın, idare tarafından davacıya ödemesi gerekir. Söz konusu paranın ödememesi durumu, İdari Yargılama Usulü Kanunu m. 28/II'de;

*“Konusu belli bir miktar paranın ödenmesini gerektiren davalarda hükmedilen miktar ile her türlü davalarda hükmedilen vekalet ücreti ve yargılama giderleri, davacının veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına, bu bildirim tarihinden itibaren, birinci fıkra da belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yatırılır. Birinci fıkra da belirtilen sürsler içinde ödeme yapılmaması halinde, **genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur.**”* şeklinde düzenlenmiş olup, bu maddede belirtilen genel hükümler 2004 sayılı İİK hükümleridir⁶³⁸.

İİK m. 82/1'de yer alan Devlet mallarının haczedilemeyeceğine yönelik düzenleme, tam yargı davasında belirli bir tazminat ödenmesine yönelik bir karar alan kişinin, etkin bir yargısal korumaya sahip olamamasına neden olmaktadır⁶³⁹.

⁶³⁶ (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4098.pdf>, 18 Mart 2019. Bu hüküm günümüzdeki 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu m. 28/II'de şu şekilde düzenlenmektedir:

Konusu belli bir miktar paranın ödenmesini gerektiren davalarda hükmedilen miktar ile her türlü davalarda hükmedilen vekalet ücreti ve yargılama giderleri, davacının veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına, bu bildirim tarihinden itibaren, birinci fıkra da belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yatırılır. Birinci fıkra da belirtilen süreler içinde ödeme yapılmaması halinde, **genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur.**”

⁶³⁷ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 118.

⁶³⁸ Erdoğan, “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, s. 16.

⁶³⁹ Tahsin Bekir Balta, “Organlarının Hukuka Aykırı Eylem ve İşlemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu”, Çev: Kâzım Yenice, **Danıştay Dergisi**, Yıl: 4, S. 12-13, s. 117.

Her ne kadar Devlet'in bütçe sisteminin mahkeme kararları sonucunda ortaya çıkan borçlarını ödeme konusunda gerekli düzenlemelere sahip olduğu belirtilse⁶⁴⁰ ve 1972 yılında yapılan Birinci Hukuk Kongresi sonrasında sunulan Hukuk Usulü, İcra İflas Hukuku Komisyonu Raporu'nda yer verildiği gibi *“Devlet mallarının haczedilmeyeceği hakkındaki Kanun Hükmünün değiştirilmesi önerilmişse de, bu hükmün konuluş nedeni Devletin borçlarını kendiliğinden ödeyeceğinin tabii bulunduğu ilkesine dayandığından, bu konuda bir temennide bulunulmasına lüzum görüşmemiştir”*⁶⁴¹ denilerek Devlet'in borçlarını kendiliğinden ödeyeceğine olan inanç gösterilse de uygulamada durum bu şekilde gelişmemektedir.

Doktrinde de “Devlet malı haczedilemez” kuralının, idarenin ödeme gücünü göz önünde bulundurmadan aşırı borçlanmasına, savurganlığa ve kaynakların verimli kullanılmamasına ve sayılan bu durumların ise idareden alacakları bulunan kişilerin de alacaklarına kavuşmalarının gecikmesine neden olduğu belirtilmiştir⁶⁴². Bu durum hukuk devleti ilkesi kapsamında incelenmelidir. Devlet, varlığını oluşturan hukuk düzenine uymak ve bu düzeni bozacak davranışlardan kaçınmak zorundadır⁶⁴³. Ayrıca hukuk devleti ilkesi gereği, ülke vatandaşlarının hukuki korumaya sahip olma beklentilerinin tatmin edilmesidir. Devlet'in borcunu ödememesi ve bu duruma karşı bir çözüm bulunamaması hukuk devleti ilkesini ve hukuk düzenini zedeler.

İİK'daki bu düzenlemenin olumsuz sonuçlarının önlenmesi adına her ne kadar Devlet'in malları haczedilemiyor olsa da Devlet mallarının gelirlerinin haczedilebileceği yorumu getirilmiş ve uygulamada da bu yöntemin uygulandığı belirtilmiştir⁶⁴⁴. Bu fıkre bir dayanak olarak Amme Malları Kanun Tasarısı⁶⁴⁵ m. 8 gösterilebilir. Söz konusu maddeye göre *“Orta malları ile hizmet mallarının her türlü semereleri ve her nevi amme gayri menkulü için de gömülü defineler malın bulunduğu*

⁶⁴⁰ Balta, “Organlarının Hukuka Aykırı Eylem ve İşlemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu”, Çev: Yenice, s. 117.

⁶⁴¹ Baki Kuru, “Birinci Hukuk Kongresi ve Ele Alınan Raporlar – Hukuk Usulü, İcra İflas Hukuku Komisyonu Raporu”, **İzmir Barosu Dergisi**, S. 38, 1972, s. 25.

⁶⁴² Yaşar Karayalçın, “Devlet Borçları –“Devlet Malları Haczedilemez” Kuralı (İİK. m. 82 ve Anayasa Mahkemesi'nin 21.X.1992 Tarihli Kararı”, **Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 11 Mayıs 2001, s. 140.

⁶⁴³ Erdoğan, “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, s. 16.

⁶⁴⁴ Erdoğan, “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, s. 16.

⁶⁴⁵ Bu tasarı için bkz. Pertev Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, İstanbul, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Ders Notu Yayınları, 1995, s. 139-149.

idarenin mülkiüdür. Ancak bunlardan tarihi veya bedii kıymeti veyahut milli kültür bakımından ehemmiyeti olanlar amme malı sayılır. TMK'nın 696, 697 inci maddelerinin son fıkraları hükmü mahfuzdur.” Madde, sözü edilen kanun tasarısındaki bir önceki madde⁶⁴⁶ ile birlikte ele alındığında, orta malları ve hizmet malları üzerinde bir mülkiyet hakkından bahsedilemezken, bunların ürünleri üzerinde bir mülkiyet hakkının düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu düşünceden hareketle, yeni bir düzenleme yapılacak olması halinde, “Devlet mallarının gelirlerinin haczedilmesine bir engel bulunmamaktadır” şeklinde bir düzenlemenin yapılması gündeme gelebilirse de söz konusu gelirlerin de kamu yararı uyarınca harcanacak olması⁶⁴⁷ bu düşünceye tereddütle yaklaşmayı gerektirmektedir.

Doktrinde ayrıca, Devlet muhasebesi ve genel bütçenin bozulmamasında kamu yararı olmakla birlikte Devletin, bütçeye girmeyen ve özel hukuk hükümlerine tabi olan mallarının haczedilmesinin kamu düzenini zedelemeyeceği ileri sürülmüştür⁶⁴⁸.

Yukarıda, İİK'daki “Devlet malları” kavramının açıklanması amacıyla 1050 sayılı mülga kanundaki “Devlet emvali” kavramına atıf yapıldığı belirtilmiş ve bu kanundaki “Devlet emvali” kavramına en yakın kavramın 5018 sayılı Kanun'daki “kamu kaynakları” kavramı olduğu belirtilmişti⁶⁴⁹. Bu açıklamalardan hareketle güncel mevzuata uyum sağlayabilmesi adına İİK m. 82'deki hükmün, “Kamu gelirleri ve hizmette kullanılan ve toplumun izin almadan kullanabilmesi için genele sunulan mallar haczedilemez” şeklinde değiştirilmesi, terimsel olarak güncelliğin sağlanması için gereklidir. Bununla birlikte, her ne kadar güncelleştirme yapılmış olsa da söz konusu düzenleme, haczedilmezlik imtiyazının daha önce bahsedilen zararlarından arınmış bir düzenleme olmayacaktır. Çünkü düzenlemenin bu haliyle, haczedilmezlik

⁶⁴⁶ “**Madde 7-** Orta malları hizmet malları hususi mülkiyete veya böyle bir mülkiyete müncer olacak hiç bir hakka mevzu olamaz. Haczedilemez. Kiraya verilemez ve üzerlerinde medeni kanun hükümleri dairesinde intifa hakkı ve irtifa hakkı gibi aynı haklar tesis olunamaz. Bu mallar üzerinde fertler hiç bir sübjektif hakka sahip olamazlar.”

⁶⁴⁷ Gülan, **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, s. 30.

⁶⁴⁸ Berkin, “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, s. 118. Benzer yönde; “Özel gelir sayılan ve iktisadi devlet teşekküllerinin ürettiği mallardan sağlanan gelirlerden farklı olmayan bu gelirlerin, Devletin kamu alacakları için, haczedilmezliği anlaşılabilir niteliktedir; ancak, aynı yasaklamanın İcra ve İflas Kanununda, özel hukuk kişilerinin (idare edilenlerin) alacakları için de getirilmesini anlamak, bize göre, mümkün değildir. Bu özel gelirlerin, hiç olmazsa, idare edilenlerin Devletten olan alacakları bakımından haczedilebilirliğinin kabul edilmesi, birçok bakımdan adalete uygun olur.” bkz. Candan, **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, s. 398.

⁶⁴⁹ Bkz. 300. numaralı dipnot vd.

imtiyazına ihtiyaç duyan kamu malları ile diğerleri arasında bir ayrıma gidilmeksizin tüm kamu malları söz konusu imtiyazdan yararlandırılmış olacaktır. Bu nedenle yapılması gereken, terimsel güncellik sağlandıktan sonra haczedilmezlik imtiyazına ihtiyaç duyan malların hangilerinin olduğu kendisinden anlaşılabilen bir düzenlemenin kabulüdür.

Söz konusu düzenleme, yalnızca idarenin mülkiyetindeki malları değil, aynı zamanda idarenin kamu hizmetini görmek için kiraladığı taşınmazları da kapsamalıdır. Çünkü haczedilmezlik imtiyazının getirilmesinin nedenlerinden birisi olan kamu hizmetinin sürekliliğinin tam anlamıyla sağlanması ancak bu şekilde olabilecektir.

B. İdarenin Borçlarını Ödeme Usullerinin Çeşitlendirilmesi Ve Alacaklılara Yeni İmkanlar Getirilmesi

Devlet, ihtiyaç duyduğunda ve gelirleriyle kamu giderlerini karşılayamadığı hallerde, bir vatandaşın bir başkasına borçlanması gibi (tabi ki kendine özgü şartlarla) borçlanma yoluna gidebilir⁶⁵⁰.

Sebebi ne olursa olsun, herhangi bir şekilde borç altına giren Devlet'in, bu borcu ödemeye zorlanamayacak olması, ekonomik hayatın gerçekleri ve hukuk devleti ilkesi ile uyusmamaktadır. Devlet nasıl ki kendine özgü şekillerle⁶⁵¹ borçlanma yoluna gidebiliyorsa, onun borcunu ödemeye zorlanması da yine kendine özgü koşul ve esaslarla mümkün olmalıdır.

Haciz müessesesinin amacının alacaklının tatmin edilmesi olduğu yukarıda belirtilmişti. Buraya kadar yapılan tespit ve değerlendirmeler göstermektedir ki; haciz yasağının tartışılmasının ve kaldırılması gerekliliğinin belirtilmesinin nedeni, idareden alacaklı olan vatandaşın alacağına kavuşma imkanının haciz yasağı tarafından engellenmesidir. Alacaklının alacağına kavuşması için son çare olan haciz müessesesinin, borçlu idareye karşı kullanılamıyor oluşu, dengenin borçlu idare lehine bozulmasına neden olmaktadır. İşte bu dengenin sağlanabilmesi adına idarenin

⁶⁵⁰ H. Fadıl Sur, "Kamu Borçlarının Doğuşu", AÜHFD, C. 2, S. 2, 1945, s. 156.

⁶⁵¹ Sur, "Kamu Borçlarının Doğuşu", s. 170.

borcunu ödeyebilmesi için farklı ödeme yöntemlerinin geliştirilmesinde fayda bulunmaktadır⁶⁵².

1. İdarelere Borç Ödeme Hesabı Oluşturma Zorunluluğu Getirilmesi

Kanaatimizce bir ödeme yöntemi örneği olarak Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenen yapı denetim hesabı örnek alınabilir. İlgili Yönetmeliğin 25. maddesi hükmü uyarınca;

MADDE 25 – (1)) *Kanun ile öngörülen hizmet bedellerini karşılamak üzere, Bakanlıkça Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğü ve Mal Müdürlüklerinde emanet hesapları açılır. Yapı denetim kuruluşunun hizmet bedelleri, yapı sahibince bu hesaplara yatırılır. Yapı denetim hizmetine ait her hakediş bedelinin % 3'ü ruhsatı veren ilgili idarenin ve % 3'ü ise Bakanlık bünyesindeki döner sermaye işletmesinin hesabına aktarılır.*

(2) Bu hesap başka maksatlarla kullanılamaz. 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda belirtilen borçlar da dâhil olmak üzere haczedilemez ve tedbir konulamaz.

hükmü düzenlenmiştir. Sözünü ettiğimiz kurguda, yukarıda yer verdiğimiz düzenlemelerde olduğu gibi bir oran belirlenerek idarelerin elde etmiş olduğu gelirlerin bu oran kapsamındaki kısmı idarelerin “borç hesabı”na aktarılacaktır. Yukarıdaki ikinci fıkra hükmünde olduğu gibi başka amaçla kullanılamayacağı ve 6183 sayılı Kanun'da belirtilen borçlar için dahi haczedilemeyeceği de belirtilerek kurulan “borç hesabı”nın korunması sağlanacaktır. Bu hesaba aktarılabilecek para, söz konusu idarenin her türlü gelirinden olacak ve söz gelimi merkezi idareden aldığı bir yardım varsa -ve genelde olduğu üzere ilgili kanunlarda bu yardımların haczedilmezliği düzenlenmişse- söz konusu yardım hakkında haciz hükümlerine gitmeye gerek kalmaksızın alacaklının bu yardım vasıtasıyla tatmin edilmesi sağlanmış olacaktır.

⁶⁵² Soner Yakar, “Belediye Mallarının Haczedilmezliği: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, **Bankacılar Dergisi**, S. 107, 2018, s. 73.

Bu borç hesabından yapılacak ödemede hangi borca öncelik tanınacağı problemi yaşanmaması adına, idarenin alacaklıları arasında sıra cetveli belirleme zorunluluğu getirmek de faydalı olacaktır.

Mevzuatımızda kamulaştırmaz el atma uyuşmazlıklarından kaynaklanan tazminat ödemeleri için bir gelirlerinden pay ayrılması öngörülmüştür. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 6. maddesindeki düzenleme uyarınca kesinleşen mahkeme kararlarına istinaden yapılacak ödemelerde kullanılmak üzere bütçede pay ayrılması düzenlenmiştir. Bu düzenleme, kamulaştırmaz el atma uyuşmazlıkları nedeniyle idareden alacaklı olan bireylerin mülkiyet haklarının korunması adına önemli bir düzenleme olsa da yeterli değildir. Zira idarelerin kamulaştırmaz el atma uyuşmazlıkları dışında da birçok gerekçe ile borçlanmaları ve daha sonra bu borçlarını ödememeleri söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle alternatif ödeme yöntemleri sadece belirli borç türleri için değil idarenin borçlarının hepsi için düzenlenmelidir.

Yukarıda mahkeme kararlarının incelendiği bölümlerde de görüldüğü üzere malları haczedilmezlik korumasına sahip idareler hem birbirlerine hem de bireylere çeşitli hukuki ilişkiler sonucu borçlanabilmektedir. İdareler arasındaki borç ilişkileri nedeniyle geçmişte birtakım kanuni düzenlemeler yapılmış ve bu yolla uyuşmazlıklar çözümlenmeye çalışılmıştır⁶⁵³. Bunun gibi özel hukuk kişilerinin de idarelerden alacaklı oldukları durumlar için borçlu idarelerin mallarının mallarının haczi mümkün olmasa bile farklı yollarla idarelerin bu borçlarını ödemelerine imkân tanınması ve borçlu idarelerin borçlarını ödemeye zorlanmaları gerekmektedir⁶⁵⁴.

⁶⁵³ Bunlara örnek olarak; 3533 sayılı Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Aid Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yolu ile Halli Hakkında Kanun, 16.07.1938 tarih ve 3961 sayılı RG ve 3836 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Birbirlerine Olan Borçlarının Tahkimi Hakkında Kanun, 11.07.1992 tarih ve 21281 sayılı RG.

⁶⁵⁴ 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile idarenin mahkeme aşaması beklenmeden de borçları nedeniyle çıkan uyuşmazlıkların sulh yoluyla çözümlenebilmesi düzenlenmiştir. Bu önemli bir imkândır. Zira bu sayede, bireylerin alacaklarına kavuşabilmeleri için mahkeme sürecinin tamamlanmasını beklemeleri gerekmeyecektir. Ancak uygulamada, bu usulün etkinliğine duyulan şüphe nedeniyle yeterince işletilmiyor olması istenen verimin alınması önünde bir engel olarak görülmektedir. Gürsel Özkan, "Tazminat Uyuşmazlıklarının İdari Yargı Öncesi Sulh Yoluyla Çözümü", **International Conference On Eurasian Economies 2016**, Ed. Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen, Beykent University Press, 2016, s. 266, (Çevrimiçi), <https://www.avekon.org/papers/1544.pdf>, 19 Nisan 2019.

2. Borç Ödeme Fonu Kurulması

Farklı ödeme yöntemlerine bir başka örnek olarak mahalli idareler tarafından, bir fon kurularak bu fona katılan tüm mahalli idarelerin gelirlerinden bir miktar ödenek ayrılması düşünülebilir. Bu sayede borcunu ödeyemeyecek durumda olan belediyelerin borcunun bu fondan karşılanması sağlanabilir.

Bu yönteme yönelik bir eleştiri olarak kötü niyetli idarecilerin, borçlarını ödemeyip sürekli bu fona başvurabilecekleri yönündeki sakınca gösterilebilecektir. Bu eleştiriye, söz konusu idarelerin gelirlerinin bir kısmını bu fona devretmek zorunda olmaları nedeniyle kendi bütçelerinden ödeme yapmış olacakları yönünde cevap verilebilir. Fona aktarılan miktardan fazla borcu olan idareler için ise söz konusu mahalli idare yöneticisi ya da meclis üyelerinin ikinci dönem seçilebilme şartı olarak son iki yıl içinde söz konusu idarenin fona başvurmamış olması gibi bir şart düzenlenmesi düşünülebilir. Yahut borcun oluştuğu dönemdeki ita amirinin borcun bir kısmından şahsi sorumluluğunun bulunması şeklinde bir düzenleme getirilerek bütçede bulunmayan bir harcamanın yapılması engellenebilir. Elbette idarenin tüm borcundan bir özel kişinin tamamen sorumlu tutulması hukuken mümkün olmayacağı gibi fiiliyatta da bu borcun ödenmesi mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte buradaki amaç o borcun harcamayı yapan tarafından ödenmesi değil, harcama yaparken ödeme sorumluluğu düşünülerek daha dikkatli olunmasını sağlamaktır⁶⁵⁵. Bu nedenle oluşan borcun belirli bir kısmından sorumluluğun düzenlenmesi yeterli olacaktır⁶⁵⁶.

Borç ödeme fonu fikrinin yalnızca mahalli idareler için olduğu düşünülmemelidir. Genel bütçe kapsamındaki idareler açısından da bu şekilde bir fon oluşturulabilir. Mahalli idarelere verilen yardımlarda olduğu gibi genel bütçe kapsamındaki idareler için ortak bir borç ödeme fonu oluşturularak genel bütçeye dahil olan borçlu idarelerin borçlarının bu fondan ödenmesi sağlanabilir. Borçları nedeniyle

⁶⁵⁵ Kamusal borçlara ilişkin olarak yargı kararlarına yansıyan çeşitli uyumsuzluklar bulunmaktadır; Yargıtay, 10. HD, E. 1992/866, K. 1992/7270, T. 25.06.1992, YKD, C. 18, 1992, Sayı: 10, s. 1560-1562; D9D, E. 2004/1012, K. 2005/571, T. 16.03.2005, DD, S. 110, s. 255-256; D9D, E. 2010/9101, K. 2012/4583, T. 13.09.2012, S. 132, s. 374-376; D3D, E. 2013/7124, K. 2017/612, T. 07.02.2017, DD, S. 146, s. 266-267. Çiftçi Mallarını Koruma Başkanlığı'na ilişkin olarak da benzer kararlar bulunmaktadır; 10. HD, E. 2010/7465, K. 2011/16239, T. 28.11.2011; 10. HD, E. 2016/10997, K. 208/10329, T. 06.12.2018; 10. HD, E. 2016/8408, K. 2018/8879, T. 02.11.2018, Yargıtay Karar Arama.

⁶⁵⁶ Bu sorumluluk düzenlenirken, önceki dönem ita amirlerinin harcamalarından ötürü sonraki dönem ita amirlerinin sorumlu olmayacağının da düzenlenmesi gerekmektedir.

bu fondan yardım alan idarelere gelecek yıllarda yapılacak ödemelerden yürüttüğü kamu hizmetlerini aksatmamak şartıyla kullandığı fon yardımı oranında kesinti yapılarak bu fonun devamlılığı sağlanabilir.

3. Mahalli İdarelere Yapılan Yardımdan Kesinti

Doktrinde, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'un 7. maddesinin 2. fıkrasına benzer bir uygulamanın düşünülebileceği ileri sürülmüştür⁶⁵⁷.

Söz konusu fıkra hükmü aşağıdaki gibidir:

“(2) İl özel idareleri ve belediyeler ile bu idarelere bağlı kuruluşların ve bunlara ait tüzel kişilerin, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre takip edilen Devlete olan borçları, 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında tanımlanan Hazine alacağı niteliğindeki borçları, İller Bankasına olan borçları ile sosyal güvenlik kuruluşlarına olan borçlarına ve 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun geçici 3 üncü, 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun geçici 5 inci maddeleri kapsamında uzlaşma sağlanmış borçları ile bu maddeler kapsamındaki kuruluşlara olan ve 31/12/2006 tarihi itibarıyla tahakkuk etmiş ve uzlaşma sağlanmamış olan borçlarına karşılık, bu idareler adına her ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden ayrılacak tutardan, alacaklı idarelerin talebi üzerine, ilgisine göre Maliye Bakanlığı veya İller Bankası tarafından kesinti yapılarak alacaklı idarelere ödenir.”

Bu öneri uyarınca, genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından mahalli idareler için ayrılacak kısımdan bir miktar kesinti yapılarak borçlulara ödeme yapılması sağlanacaktır. Bu sayede, gelir kaynakları kısıntıya uğrayan yerel idarelerin üzerinde, ödeme yapma konusunda bir baskı oluşturulacaktır⁶⁵⁸. Kanaatimizce de bu görüş yerindedir. Devlet, alacaklarını tahsil etme konusunda farklı yöntemler

⁶⁵⁷ Yakar, “Belediye Mallarının Haczedilmezliği: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, s. 73.

⁶⁵⁸ Yakar, “Belediye Mallarının Haczedilmezliği: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, s. 73.

geliştirebilmektedir. Bununla birlikte borçlarını öderken bu çeşitliliği maalesef sağlamamaktadır. Elbette kamusal alacakların tahsil edilmesinin bireysel alacakların tahsil edilmesine göre daha mühim olduğu söylenebilir. Bu nedenle kamusal alacakların tahsiline ilişkin tüm usullerin özel alacakların tahsilinde de uygulanması söz konusu olmayacaktır. Bununla birlikte bahsi geçen kanun hükmü uyarınca yapılacak kesintilerin uygulanışına ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 2010/238 sayılı⁶⁵⁹ Bakanlar Kurulu Kararı'nda olduğu gibi çeşitli dönemlerde bu kesintilerin yapılması durdurularak⁶⁶⁰ idarelerin ekonomik bakımdan yetersizlikleri nedeniyle kamu hizmetlerinin aksaması tehlikesinin de önüne geçilebilecektir.

4. Haczedilebilirlik Sicili

Yargı kararlarında da görüldüğü üzere, bir kamu malının haczi ile ilgili uyuşmazlıklarda en çok karşılaşılan problemlerin başında, uyuşmazlığa konu malın haczinin mümkün olup olmadığı meselesi gelmektedir⁶⁶¹. İdarenin taşınır-taşınmaz tüm mallarının; “*haczi mümkün mal*”, “*yoğun kullanım dönemleri haricinde kullandırılacak mal*”⁶⁶² yahut “*haczi ve kullandırılması mümkün olmayan mal*” şeklinde sınıflandırılması halinde, alacaklının usul ekonomisini aksatacak şekilde sonuçsuz kalacak takipler yapmasının önüne geçilmiş olacak, aynı zamanda borçlu idarenin de gereksiz takiplerle uğraşarak para ve zaman kaybetmesi önlenebilecektir. Söz konusu sicilde idare aleyhinde takibe başlandığı zaman haczi mümkün olan mallar arasında paraya çevrilme sırası niteliğinde bir sıralama oluşturularak alacaklının tatminine yönelik bir yol izlenebilecektir.

⁶⁵⁹ Büyükşehir Belediyeleri, İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Bunların Bağlı Kuruluşlarının Borçlarına Karşılık Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilat Toplamı Üzerinden Ayrılacak Paylardan Yapılacak Kesintilere İlişkin Esaslar Hakkında Karar, 19.03.2010 tarih ve 27526 sayılı RG.

⁶⁶⁰ Bkz. 2010/238 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın geçici 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 10., 11., 13., 14., 15. ve 16. maddeleri.

⁶⁶¹ “*Mahkemece, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15/son maddesi uyarınca, haciz konulan borçluya ait banka hesaplarındaki paraların vergi, resim, harç niteliğinde olup olmadıkları veya fiilen kamu hizmetinde kullanılıp kullanılmadığı banka hesap dökümleri ve belediyeye ait defter ve kayıtları bilirkişi marifeti ile incelenmek sureti ile tespit edilerek oluşacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Bu konuda mahkemece yaptırılan 22.03.2011 tarihli rapor hüküm vermeye elverişli olmadığından, bilirkişiden yukarıda belirtilen ilkelere uygun olarak yeniden ek rapor alınmalıdır.*”, 12. HD, E. 2011/20069, K. 2011/17587, T. 04.10.2011, YKD, C. 38, 2011, Sayı: 1, s. 70-71. Haczi mümkün malların tespitindeki problem nedeniyle bozulan diğer karar örnekleri için bkz. 12. HD, E. 2008/16711, K. 2008/20192, T. 17.11.2008; 8. HD, E. 2013/11219, K. 2014/8030, T. 24.04.2014; 12. HD, E. 2018/11932, K. 2018/12803, T. 04.12.2018, Yargıtay Karar Arama.

⁶⁶² Kavram için bir sonraki başlığa bakınız.

Bu sicil sayesinde tertip ve usul ekonomisi ilkelerinin karşılanması sağlanmış olacaktır. Böylece yargılamanın gereğinden uzun sürmesi engellenebilecek ve daha isabetli kararlar verilmesi sağlanacaktır.

5. Yoğun Kullanım Dönemi

“Haczedilebilirlik sicili” isimli başlıkta belirttiğimiz sicilde, malların haczedilebilirlik durumu belirlenirken –İİK’nın m. 362/a hükmüne benzer bir şekilde- **yoğun kullanım dönemi** ismiyle bir özellik de belirtilerek idarenin borcu olan kişi lehine, haczedilebilirlik sicilinde kullanım hakkı verilebileceği belirtilen mallar için yoğun kullanım dönemlerinde olmamak kaydıyla alacaklı lehine kullanım hakkı tesis edilmesi öngörülebilir.

Örnek teşkil edebileceği düşünülen söz konusu madde hükmü İİK’nın bir kısmı iptal edilen 362/a maddesinde bulunmaktaydı;

“8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında faaliyet gösteren okullar ile 24/3/1950 tarihli ve 5661 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aşevleri Hakkındaki Kanuna Ek Kanun kapsamında faaliyet gösteren özel öğrenci barınma hizmetleri veren yurt ve benzeri kurumların taşınır ve taşınmaz malları, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre yapılan takipler hariç olmak üzere içinde bulunulan eğitim ve öğretim yılı sonunda haczedilir.”

Yukarıda kararlarının incelendiği bölümden görüleceği üzere AYM, bu hükmün bir kısmını iptal etmiştir⁶⁶³. Bununla birlikte bu iptal kararının gerekçesi, hukuka uygun bir düzenleme yapılabilmesi için yol gösterici niteliktedir. Mahkeme, ödenmeyen borçtan sonra haciz işlemi yapılmasının sınırlandırılmasının mümkün olduğunu kabul etmiştir. Mahkemeye göre, haciz işleminin sınırlanırken dikkat edilmesi gereken husus, alacaklı için sağlanan güvencelerin zedelenmemesidir. Bu nedenle haczedilen mallara yönelik olarak mümkün olması halinde tapuya haciz şerhi koyulduktan sonra yoğun kullanım dönemi geçene kadar idare tarafından malın kullanılmasına müsaade edilmesi haciz işlemine yönelik sınırlamayı hukuka uygun hale getirecektir. Ayrıca mahkemeye göre, ilgili düzenlemede haczedilemeyecek mallar açısından herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle borçlunu tüm malları

⁶⁶³ AYM, E. 2019/59, K. 2020/61, T. 22.10.2020.

haczedilmezlik korumasından yararlanmakta olup bu durum alacaklıların mülkiyet hakkını ihlal etmektedir. Bu tespitten hareketle yoğun kullanım dönemine ilişkin getirilen haczedilmezlik düzenlemesinde borçlu idarenin tüm mallarının değil yürütülen faaliyette kullanılan kamu mallarının haczedilmezliğinin düzenlenmesi, söz konusu kanun hükmünün Anayasa'ya uygun olmasını sağlayacaktır.

6. 6183 Sayılı Kanun m. 22/A'ya Benzer Bir Yöntem Olarak “Ödeme Öncesi Sorgu”

6183 sayılı Kanun'un 22/A maddesinde, idare tarafından ödeme yapılmadan önce ödeme yapılacak kişinin tahsil dairesine borcu olmadığına dair belge istenmesi ve borcunun olması halinde, kişiye yapılacak ödemelerden bu borçlar kesilerek ilgili tahsil dairesine aktarılması düzenlenmiştir.

Söz konusu hükme göre:

“Maliye Bakanı, aşağıdaki ödeme ve işlemlerde, Maliye Bakanlığına bağlı tahsil dairelerine vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belge aranılması ve yapılacak ödemelerden istihkak sahiplerinin amme borçlarının kesilerek ilgili tahsil dairesine aktarılması zorunluluğu ile kesintilere asgari tutar ve oran getirmeye, kapsama girecek amme alacaklarını tür, tutar, ödeme ve işlemler itibarıyla topluca veya ayrı ayrı tespit etmeye, zorunluluk getirilen ödeme ve işlemlerde hangi hallerde bu zorunluluğun aranılmayacağını ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.”

Anılan maddeye benzer bir şekilde, bir idareye ödeme yapılmadan önce söz konusu idarenin vadesi gelmiş bir borcu olup olmadığının araştırılması ve bu gibi bir durumda idareye yapılacak ödemenin bir kısmının, idarenin borçlu olduğu kişiye yahut yukarıdaki önerilerden birisi olan “borç ödeme fonuna” aktarılmasına yönelik bir uygulama getirilebilir. İdareye yapılacak ödemenin yalnızca bir kısmının idarenin borçlu olduğu kişiye/fona yapılacak olması sayesinde, idarenin gelir elde etmesi tamamen engellenmemiş ve kamu hizmetinin sürekliliği aksamamış olacaktır. Buna benzer bir tahsil yöntemi olarak mahsuplaşma yöntemi de düşünülebilecektir. İdarenin alacaklısının, alacağı mahkeme kararıyla kesinleştikten sonra kamu hizmetinden yararlanmak yahut farklı bir gerekçeyle idareye ödeme yapması gerektiğinde

kesinleşen mahkeme kararını göstererek alacaklıya mahsup yapma imkânı tanınabilir. Bu sayede alacaklının alacağına kavuşması için alternatif bir yol öngörölmüş olacak ve idarenin kamu hizmetinde kullandığı malların haczedilmesinin önüne geçilerek kamu hizmetinin sürekliliği korunmuş olacaktır.

7. İdarelerarası Hacze İştirak

İİK m. 101: *“Borçlunun eşi ve çocukları ve vasi veya kayyımı olduğu şahıslar evlenme, velayet veya vesayetten mütevellit alacaklar için önce icrası lazım gelen takip merasimine lüzum olmaksızın ilk haciz üzerine satılan malın tutarı vezneye girinceye kadar aynı derecede hacze iştirak edebilirler.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Normal şartlarda eşler arasında cebri icra yoluyla takip yasak iken üçüncü bir kişinin hacze girişmesi halinde alacaklı eşe hacze imtiyazlı iştirak imkanı tanınmaktadır. Kanaatimizce, bunun gibi borçlu idarenin 2004 sayılı İİK uyarınca haczedilemeyen ancak 6183 sayılı kanun uyarınca yapılan takip sonucunda haczedilen ve paraya çevrilen malları olması halinde borçlu idareden alacağı olan kişilere de bu hacze iştirak edebilme imkanı tanınabilir.

SONUÇ

Çalışmamızın konusunu teşkil eden kamu mallarının haczi konusu; mahkeme kararları, mevzuat hükümleri ve doktrindeki açıklamalar vasıtasıyla incelenmeye çalışılmıştır. Söz konusu inceleme sırasında yargı yerleri ile doktrinin mevzuat hükümlerini nasıl yorumladığına da değinilmiştir. Bu kapsamda önce var olan ortaya koymaya çalışılmış, devamında da olması gerekene yönelik bir deneme yapılmıştır.

Belirtmek gerekir ki kamu malları konusunun muğlaklığı, kamu mallarının haczi konusuna da sirayet etmiştir. Bu karışıklık, her durumda sağlıklı yorumlar yapmayı zorlaştırmakta ve olayların özelliğine göre farklı sonuca varmayı beraberinde getirmektedir. Kamu mallarının haczi ya da daha doğru bir tabirle haczedilmezliği konusuyla ilgili olarak var olan şu şekilde özetlenebilecektir: İki farklı icra takip usulünü düzenleyen İİK ve AATUHK, haczedilmezlik kavramının esas dayanaklarını oluşturmakta ve birbirine benzer hükümler ihtiva etmektedirler. Karşılaşılan uyuşmazlıkta bu kanunlardan hangisinin uygulanacağı, takip edilecek alacağın içeriğine göre belirlenmekte ve bu kanunlarda takip konusu alacağa ulaşmak için farklı usuller bulunmaktadır. Özellikle AATUHK uyarınca, alacağına ulaşması amacıyla kendisine çeşitli kolaylıklar sağlanan İdare'nin, borçlu konumunda bulunduğu borcunu ödemekten imtina etmesi, kamu mallarının haczedilmezliği ilkesinin tartışılma nedenlerinden en önemlisini oluşturmaktadır.

Kamu mallarının haczedilmezliği ilkesi, kamu malları konusu ile doğrudan ilgilidir. Çalışmamızda da belirttiğimiz üzere, kamu malları konusunu düzenleyen genel bir kanunun olmaması, mahkemelerin yorum yoluyla sonuca gitmesine neden olmaktadır. Mahkemelerin yorumu, yargı faaliyetinin olmazsa olmaz bir parçasıysa da, yasal temelin ihtiyacı karşılamaması; yargılama faaliyeti kapsamında yapılacak yorumun sağlam bir dayanaktan yoksun kalması problemini ortaya çıkarmaktadır. Yasal dayanakla ilgili problem yalnızca eksiklik değil, aynı zamanda mevcut yasaların yeterince açık, anlaşılır ve terim birliği olacak biçimde düzenlenmemiş olmasından da kaynaklanmaktadır. Örnek olarak, İİK m. 82'de bulunan "Devlet malları"nın haczedilmezliğinin düzenlendiği hükümde, Devlet malı kavramı ile neyin anlaşılması gerektiğine dair bir açıklık bulunmamaktadır. Yargı kararlarıyla ortaya çıkan bir içtihat

bulunmakta ise de, kanuni düzenlemelerdeki muğlaklık, içtihadın olması gerektiği yönde ilerlemesini engellemektedir. Zira yargı kararlarının incelenmesi sonucu ortaya çıkan bir diğer problem de incelenen konunun kanuni düzenlemelere aşırı derecede bağımlı olmasıdır. İİK ve AATUHK haricindeki kanunlarda düzenlenen haczedilmezlik hükümleri nedeniyle mahkemeler bir yönde karar vermekteyken daha sonra söz konusu haczedilmezlik hükümlerinin Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmesi üzerine içtihatlar, aksi yönde verilmeye başlanmaktadır. İşte bu durum, konuya ilişkin olarak istikrar kazanan bir içtihadın oluşmasını ve ilkesel bir yaklaşımda bulunmayı engellemektedir.

Kanaatimizce sorunun çözülmesi adına ilk yapılması gereken, haczedilmezlik hükümlerinin terimsel güncelliği, açıklığı ve bütünlüğü sağlayacak şekilde tekrar düzenlenmesidir. Bir kanun hükmünün uzun süredir uygulanıyor olması, o hükmün zamanda dayanan ve yeni durumları da çerçeveleyen boyutunun olduğunu göstermekle birlikte, sorunlar karşısında hızlı aksiyon almayan bir hukuk düzeninden kaynaklanan hareketsizliğin bir göstergesi de olabilmektedir. Bu nedenle günümüz ihtiyaçlarını karşılayacak düzenlemelerin yapılması yerinde olacaktır. Yalnızca mevzuatın güncellenmesi değil aynı zamanda mevcut durumda eksikliği hissedilen bir durum olan açıklığın da sağlanması gerekmektedir. Uygulayıcılar ile idarelerin farklı algılamalarına müsait olan düzenlemeler yerine hangi kavramın ne anlamda kullanıldığı ve kapsamı belirli olan düzenlemelerin konuya ilişkin sorunları önemli derecede azaltacaktır kanaatindeyiz. Düzenlemelere yönelik olarak getirilebilecek son öneri bütünlüğün sağlanmasıdır. Konuya ilişkin olarak mevzuatımızda kapsamı ve içeriği birbirinden farklı birçok düzenleme vardır ve bunun da olması gereklidir. Zira tek bir kanunla tüm idarelerin mallarının düzenlenmesi mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte haczedilmezliğe ilişkin olarak temel kuralların İİK ve AATUHK gibi kanunlarda ayrıntılı şekilde düzenlenmesi, istisnai durumların ise idarelerin özel kanunlarında düzenlenmesi yerinde olacaktır. Mevcut durumda temel kanunlarda birkaç cümle ile haczedilmezlik kuralı düzenlendikten sonra her idarenin kuruluş kanununda hangi mallarının haczedilemeyeceği ayrı ayrı düzenlenmektedir. Ancak bu düzenlemelerin birbirinden çok farklı olması, haczedilmezlik hükümleri hakkında belirli bir metoda dayanan bir yorum yapmayı zorlaştırmaktadır. Teklif etmiş

olduğumuz yöntemde, haczedilmezliğe ilişkin temel kurallar İİK ve AATUHK’da düzenlendikten sonra yine bu kanunlarda mallarının Devlet malı olduğu düzenlenmiş olan idareler için haczedilmezlik hükümlerinin ne yönde uygulanacağı, mahalli idarelerin mallarının ne kapsamda haczedilebileceği gibi hususların belirtilmesi, özel kanunlardaki hükümlerin yorumlanmasında mahkemelere yardımcı olacaktır. Ayrıca bu sayede haczedilmezlik imtiyazından yararlanacak mallar kolayca belirlenebilecek ve bu imtiyazın kötüye kullanılması engellenmiş olacaktır. Şu hususun üzerinde özellikle durulması gerekir ki, hukukun birçok meselesinde olduğu gibi kamu mallarının haczi/haczedilmezliği meselesi de tek bir hukuk dalı tarafından çözümlenebilecek bir mesele değildir. Mevzuatta yapılacak güncelleme çalışmalarında yalnız icra hukuku alanı uzmanlarına değil aynı zamanda idare hukuku, eşya hukuku, vergi hukuku gibi hukuk dallarının ve gerekirse meseleye ilişkin problemlerin değgin olduğu hukuk dışındaki alanların uzmanlarına da yer verilmeli, gerek teorisyenlerden gerekse uygulamacılardan görüşler alınarak ihtiyaç duyulan güncellik, açıklık ve bütünlük sağlanmalıdır.

Kamu mallarının haczedilmezliği konusuna ilişkin olarak doktrinde belirtilen, kanaatimizce de yerinde olan ve hatta mevzuatta haczedilmezlikle ilgili düzenlemelerin güncellenmesinden de önemli olan husus, borçlu idareye borcunu ödeyebilmesi için alternatif yollar sunulması, vatandaşa da İdare’den farklı yöntemlerle alacağını talep etme hakkı tanınması gerekliliğidir. Kamu mallarının haczedilmezliğinin gerekçelerinden olan kamu hizmetinin sürekliliği ilkesi, toplumsal yaşamın aksamadan devamı için riayet edilmesi gereken bir ilke olup kamu mallarının sınırsız bir şekilde haczinin mümkün kılınması toplumsal yaşam açısından tehlikeli bir durum arz eder. Bununla birlikte doktrinde de belirtildiği üzere, idarenin kamusal faaliyetlerin yerine getirilmesi için borçlandıktan sonra bu borçlarını ödemeleri, hukuk devleti ve hukuki güvenlik ilkelerinin doğal bir sonucu olup, kamu hizmetinin sürekliliği ilkesi gerekçe gösterilerek mallarının haczedilmezliği kabul edilen idarelerin borçlarını ödememeleri asla kabul edilemez. Bu nedenle, gerek çalışmamızda belirttiğimiz örneklerde olduğu gibi yahut bu örnekler dışında düşünülebilecek farklı yollarla idareye ödeme imkanı getirilmesi; vatandaşa da alacağını idareden talep edebilmesi için çeşitli yollar sunulması gerekmektedir. Zira

kamu hizmetlerinin sürekliliği gerekçesiyle idarenin mallarının haciz uygulamasından korunduğu her durumda, idarenin alacaklısı olan tarafın alacaklarının karşılanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Sonuç olarak belirtilmelidir ki kamu mallarının haczedilmezliği ilkesi uyarınca idarelerin mallarının haczedilememesi, toplumsal düzenin ve kamu hizmetinin sürekliliğinin korunması açısından önemlidir ve gereklidir. Bu nedenle kamu mallarının tamamıyla haczi için farklı yollar aranmasının önüne geçilmesi ve bununla birlikte İdare ile hukuki ilişkilerde bulunan ve idarenin muhatabı olanların mülkiyet haklarının korunabilmesi adına alacaklarını karşılayabilmelerine yönelik yeni yollar bulunması, hukuk devleti ilkesinin gerçekleşebilmesi ve idareye güvenin sağlanması için şarttır.

KAYNAKÇA

“Otomobil, Haczi Caiz Olmayan Mal Addedilebilir Mi?”, Çev: Ergun Önen, **ABD**, S. 3, 1967, s. 464-466.

Akbulut, Emre:

Türk İdare Hukukunda Kanuni İdare Yetkisi, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013.

Akgüner, Tayfun,
Kahraman Berk:

İdare Hukuku, 8. Basım, İstanbul, Der Yayınları, 2017.

Akil, Cenk:

“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Bir Kararı Vesilesiyle Devlet Mallarının Hacedilmezliği Kuralı Üzerine Düşünceler”, **ABD**, S. 2, 2012, s. 99-119.

Akyılmaz, Bahtiyar, Murat
Sezginer, Cemil Kaya:

Türk İdare Hukuku, 11. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2019.

Ansay, Sabri Şakir:

Hukuk İcra ve İflas Usulleri, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1956.

Apaydın, Bahadır:

“6352 Sayı ve 02.07.2012 Tarihli Kanun ile İdari Yargılama Usûl Kanunu’nda Yapılan Yeniliklere Dair Bir İnceleme”, **İHİD**, C. 15, S. 2, 2012, s. 45-72.

Arslan, Ramazan, Ejder
Yılmaz, Sema Taşpınar
Ayvaz:

İcra ve İflâs Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.

Aşık, İbrahim:

“1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Devlet Mallarının

Haczedilmezliği”, **MİHDER**, C. 7, S. 18, 2011, s. 57-93.

Ayhan, Fatma: **İdarenin Taraf Olduğu Kira Sözleşmelerinin Hukuki Rejimi**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Bahçeci, Barış: **Kamu Alacağını Takip Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.

Balta, Tahsin Bekir: “Kamu Mallarından, Özellikle Genel Sulardan Yararlanmanın Tâbi Olduğu Rejim”, **Su Kaynaklarının Kullanılması Hakkındaki Bilimsel Hafta**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 115-126.

Balta, Tahsin Bekir: “Organlarının Hukuka Aykırı Eylem ve İşlemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu”, Çev: Kâzım Yenice, **Danıştay Dergisi**, Yıl: 4, S. 12-13, s. 100-120.

Barıkan, Aziz: “Toprak Ofisin Malları Devlet Malı Mıdır? Haczedilebilir Mi?”, **ABD**, S. 4, 1956, s. 263-266.

Barlass, İrfan: **Kamu Alacaklarının Haciz Yoluyla Takibi**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2017.

Bayraklı, Hasan Hüseyin: **Vergi İcra Hukuku**, 4. Baskı, Afyonkarahisar, Celepler Matbaacılık, 2017.

Belgesay, Mustafa Reşit: **Amelî ve Nazarî Adliye Hukuku**, C. I, 3. Bası, İstanbul, Şirketi Mürettibiye Matbaası, 1935.

Belgesay, Mustafa Reşit: **İcra ve İflâs Hukuku Kısım I-II (Sekizinci Bap)**, İstanbul, Marifet Basımevi, 1945.

- Berkin, M. Necmeddin: “Haczi Caiz Olmayan Eşya ve Alacaklar”, **İBD**, C. 31, S. 5, 1957, s. 113-124.
- Berkin, M. Necmeddin: **İcra Hukuku Dersleri**, 2. Bası, İstanbul, Hamle Matbaası, 1969.
- Bilgen, Pertev: **İdare Hukuku Ders Notları – İdare Malları**, İstanbul, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Ders Notu Yayınları, 1995
- Candan, Turgut: **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, 2. Baskı, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2011.
- Çelik, S. Binnur: **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku (Vergi İcra Hukuku)**, 3. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Derbil, Süheyp: **İdare Hukuku**, 5. Bası, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 1959.
- Dönmez, Recai: **Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu İle Takip**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Duran, Lûtfî: **İdare Hukuku Ders Notları**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982.
- Duran, Lûtfî: “Kamusal Malların Ölçütü”, **İHİD**, C. 5, S. 1-2, 1984, s. 35-48.
- Düren, Akın: **İdare Malları**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1975.
- Düren, Akın: **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979.

- Erdoğdu, Ahmet: “Yönetmelik Yargı Kararlarının Yerine Getirilmesi”, **Danıştay Dergisi**, C. 1, S. 1, s. 10-21.
- Gerçek, Adnan: **Kamu Alacaklarının Tahsil Hukuku**, 5. Baskı, Bursa, Ekin Yayınevi, 2017.
- Gözler, Kemal: **İdare Hukuku**, C. II, 3. Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019.
- Gölan, Aydın: **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tâbi Olduğu Hukukî Rejim**, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1999.
- Gölan, Aydın: Kamu Malları, in İl Han Özay, **Günlüğünde Yönetim**, 3. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017.
- Gölan, Aydın: “Kamu Hizmeti ve Görölüş Usulleri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987.
- Gölan, Aydın: “Borcunu Ödemeyen Devlete Karşı Ne Yapılabilir?”, **İHİD**, Y. 16, 1995, s. 22-29.
- Gölan, Aydın: **İdare Hukuku Ders Notları**, (Yayınlanmamıştır).
- Kaman, Nur: “Kamu Malları”, **İdare Hukuku**, Ed. Turan Yıldırım, 7. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 247-289.
- Karahanogulları, Onur: **Kamu Hizmeti**, 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015.

- Karakaş, Fatma Tülay: **Kişiy e Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar**, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015.
- Karakoç, Yusuf: **Genel Vergi Hukuku**, 5. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.
- Karakoç, Yusuf: **Kamu İcra Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2016.
- Karatepe, Şükrü: “Toplum Kalkınması Yönünden 442 sayılı Köy Kanunu’nun Yetersizlikleri”, **T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, Y. 1988, s. 179-189.
- Karayalçın, Yaşar: “Devlet Borçları –“Devlet Malları Hacz edilemez” Kuralı (İİK. m. 82 ve Anayasa Mahkemesi’nin 21.X.1992 Tarihli Kararı”, **Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 11 Mayıs 2001, s. 123-149.
- Karslı, Abdurrahim: **İcra ve İflas Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2014.
- Kaya, Cemil: **Kararlarından Hareketle Kamu Yararı Kavramına Danıştay’ın Bakışı**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011.
- Kırbaş, Sadık: **Devlet Malları**, 2. Baskı, Ankara, Adım Yayıncılık, 1988.
- Koçak, Muhsin: **Vergi – İcra Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

- Kumrulu, Ahmet G.: “Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım”, **Prof. Dr. Akif Erginay’a 65 inci Yaş Armağanı**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1981, s. 647-668.
- Kuru, Baki: “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, **AÜHFD**, c. 19/1, 1962, s. 277-326.
- Kuru, Baki: **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.
- Kuru, Baki: **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku**, İstanbul, Legal Yayınevi, 2016.
- Kuru, Baki: “Birinci Hukuk Kongresi ve Ele Alınan Raporlar – Hukuk Usulü, İcra İflas Hukuku Komisyonu Raporu”, **İzmir Barosu Dergisi**, S. 38, 1972, s. 38.
- Kuru, Baki: **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.
- Kuru, Baki: **İcra ve İflâs Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Evrim Dağıtım, 1988, C. 1.
- Kuru, Baki: **İcra ve İflâs Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul, Evrim Dağıtım, 1990, C. 2.
- Muşul, Timuçin: **İcra ve İflâs Hukuku Esasları**, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.
- Muşul, Timuçin: **2004 Sayılı İİK ve 6183 sayılı AATUHK Düzenlemesine Göre; Haciz ve Hacze İştirak**, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.

- Muşul, Timuçin: **İcra ve İflâs Hukukunda; Şikâyet**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Muşul, Timuçin: **İcra ve İflâs Hukukunda; İstihkak Davaları**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir: **Eşya Hukuku**, 20. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017.
- Onar, Sıddık Sami: **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1966, c. II.
- Onar, Sıddık Sami: **İdare Hukukunun Umumî Esasları**, 3. Bası, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1966, c. III.
- Öncel, Muallâ, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan: **Vergi Hukuku**, 25. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2016.
- Özay, İl Han: **Günışığında Yönetim**, 2. Baskı'dan 3. Tıpkı Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017.
- Özçelik, Volkan: **İcra Müdürünün Takdir Yetkisi**, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014.
- Özkan, Gürsel: "Tazminat Uyuşmazlıklarının İdari Yargı Öncesi Sulh Yoluyla Çözümü", **International Conference On Eurasian Economies 2016**, Ed. Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen, Beykent University Press, 2016, s. 260-267, (Çevrimiçi), <https://www.avekon.org/papers/1544.pdf>, 19 Nisan 2019.

- Özmen, Etem Sabâ, Selen Yıldırım: “İcra İşlemlerine Konu Olarak İntifa Hakkının Paraya Çevrilmesi Uygulamaları ve Cebren Devri Yanılgısı Üzerine Düşünceler”, **İBD**, C. 91, Y. 2017, S. 1, s. 152-167.
- Özsunay, Ergun: **Medenî Hukuka Giriş**, 5. Bası, İstanbul, Güryay Matbaacılık, 1986.
- Pekcanıtez, Hakan, Cemil Simil: **İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet**, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Pekcanıtez, Hakan, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özekes: **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, 5. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018.
- Postacioğlu, İlhan, Sümer Altay: **İcra Hukuku Esasları**, 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.
- Sancakdar, Oğuz: **Kamusal Sulardan Yararlanma**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2004.
- Solmaz, Eren: **Kamulaştırma Hukukunda Malikin Geri Alma Hakkı**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- Sur, H. Fadıl: “Kamu Borçlarının Doğuşu”, **AÜHFD**, C. 2, S. 2, 1945, s. 156-174.
- Şimşek, Edip: **Amme Alacakları Tahsil Usulü Şerhi**, 2. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları, 1996.
- Tan, Turgut: **İdare Hukuku**, 7. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2018.

- Taşkan, Yusuf Ziya: **Vergi Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.
- Umar, Bilge: **İcra ve İflâs Hukukunun Tarihî Gelişmesi ve Genel Teorisi**, İzmir, İstiklâl Matbaası, 1973.
- Uyar, Talih, Alper Uyar, Cüneyt Uyar: **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi <<El Kitabı>>**, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2012, C. 1.
- Uyar, Talih: “Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar”, **Dr. A. Recaî Seçkin’e Armağan**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1974, s. 551-586.
- Uyar, Talih: “Borçlu, “Haczedilen Malın/Malların Kendisine Değil, Üçüncü Bir Kişiye Ait Olduğunu” Belirterek “Haczedilmezlik İddiası”nda Bulunabilir Mi?”, **ABD**, S. 2, 2017, s. 233-253.
- Uyar, Talih: **(İcra ve İflâs Hukukuna İlişkin) Hukuki Mütalâalar**, 2. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2017.
- Üstün, Gül: **İdare Hukuku Boyutuyla 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulamalarında Görev Sorunu**, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013.
- Üstündağ, Saim: **İcra Hukukunun Esasları**, 8. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 2004.
- Yakar, Soner: “Belediye Mallarının Haczedilmezliği: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, **Bankacılar Dergisi**, S. 107, 2018, s. 57-76.

- Yasin, Melikşah: “İdari İrtifaklar”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2005, S. 2, s. 165-203.
- Yasin, Melikşah: “Kamu Hizmeti”, **İdare Hukuku**, Ed. Turan Yıldırım, 7. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 411-468.
- Yayla, Yıldızhan: “Kamu Malının Çağdaş Tanımı”, **MÜHF-HAD**, C. 7, S. 1-3, s. 7-17.
- Yıldırım, Mehmet Kâmil, Nevhis Deren-Yıldırım: **İcra ve İflas Hukuku**, 6. Baskı, İstanbul, Beta Basım, 2015.
- Yılmaz, Ejder: **İcra ve İflâs Kanunu Şerhi**, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016.
- Yılmaz, Ejder: “Devlet Malları Hak Ve Rüçhanlığına Sahip Malların Haczedilememesi”, **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65 inci Yaş Armağanı**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1988, s. 601-611.
- Yılmaz, Kazım: **Açıklama ve Örnek Yargı Kararları ile 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Uygulaması**, 2. Baskı, Ankara, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2015.

Elektronik Kaynaklar

AYM Karar Arama, (Çevrimiçi), <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>

Danıştay Dergisi, (Çevrimiçi), <https://www.danistay.gov.tr/dergiler.html>

Kazancı Elektronik Hukuk Yayımcılığı, (Çevrimiçi),

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.html>

Kubbealtı Lugatı, (Çevrimiçi), <http://lugatim.com/s/HAC%C4%B0Z>

Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi, (Çevrimiçi), <https://www.lexpera.com.tr/>

Meclis Tutanakları, (Çevrimiçi),

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_sd.sorgu_baslangic

Mevzuat Bilgi Sistemi, (Çevrimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr>

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi),

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=HAC%C4%B0Z

Yargıtay Karar Arama, (Çevrimiçi),

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>